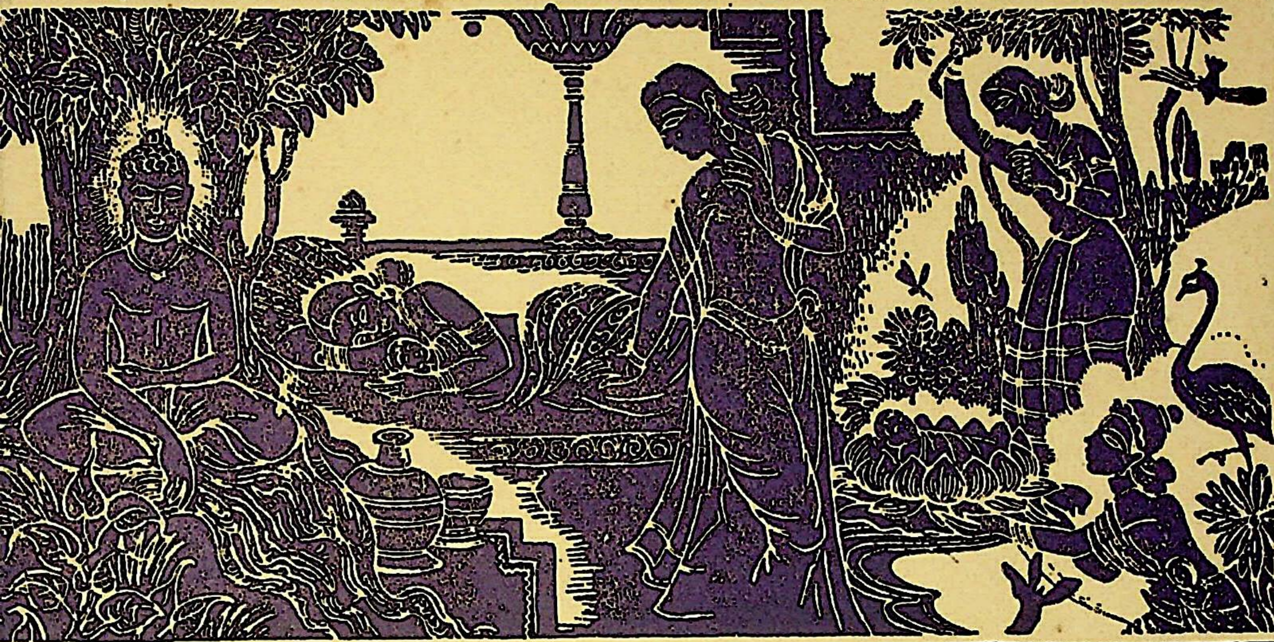

बौद्ध-संस्कृत-ग्रन्थावली--८

Buddhist Sanskrit Text—No. 8

सुवर्णप्रभाससूत्रम्

2238

बौद्ध-संस्कृत-ग्रन्थावली—८

Buddhist Sanskrit Texts No. 8

BUDDHIST SANSKRIT TEXTS NO. 8

SUVARṆAPRABHĀSASŪTRA

EDITED BY

Dr S. BAGCHI

Director, Mithila Institute of Post-Graduate Studies and Research in Sanskrit Learning, Darbhanga.

Published by

THE MITHILA INSTITUTE

of

POST-GRADUATE STUDIES AND RESEARCH IN SANSKRIT LEARNING, DARBHANGA.

1967

बौद्ध-संस्कृत-ग्रन्थावली–८

सुवर्णप्रभाससूत्रम्

सर्वतन्त्रस्वतन्त्रश्रीसातकडिमुखोपाध्यायश्रीचरणान्तेवासिना

श्रीशीतांशुशेखरवागचिशर्मणा

सम्पादितम्

मिथिलाविद्यापीठप्रधानेन प्रकाशितम्

शकाब्दः १८८९ संवत् २०२४ ऐशवीयाब्दः १९६७

Copies of this volume may be had, postage paid from your usual Book-seller or from the Director, Mithila Institute Darbhanga, on pre-payment either in Cash, Postal order or M.O. of Rs. 15/- for ordinary edition and Rs. 20 for Library edition,

The entire cost of preparation and production of this Volume has been met out of a subvention kindly placed at the disposal of the Institute jointly by the Government of India (Ministry of Scientific Research and Cultural Affairs) and the State Government of Bihar.

The text and Hindi introduction printed by Laxmibai Narayan Chaudhari, at the Nirnaya Sagar Press, 26-28, Dr. M. B. Velkar Street, Bombay-2 and the remaining portion printed at the Tara Printing Works, Varanasi. Published by Dr S. Bagchi, Director, Mithila Research Institute, Darbhanga, Bihar.

अनुक्रमणिका

Introduction		1–18
	प्राक्कथन	I–XVI
Errata and *Variae lectiones*		1–15
१.	निदानपरिवर्तः	१–३
२.	तथागतायुःप्रमाणनिर्देशपरिवर्तः	४–९
३.	स्वप्नपरिवर्तः	१०
४.	देशनापरिवर्तः	११–२३
५.	कमलाकरसर्वतथागतस्तवपरिवर्तः	२४–२९
६.	शून्यतापरिवर्तः	३०–३५
७.	चतुर्महाराजपरिवर्तः	३६–५४
८.	सरस्वतीदेवीपरिवर्तः	५५–५९
९.	श्रीमहादेवीपरिवर्तः	६०–६२
१०.	सर्वबुद्धबोधिसत्त्वनामसंधारणिपरिवर्तः	६३
११.	दृढापृथिवीदेवतापरिवर्तः	६४–६७
१२.	संज्ञेयमहायक्षसेनापतिपरिवर्तः	६८–६९
१३.	देवेन्द्रसमयराजशास्त्रपरिवर्तः	७०–७६
१४.	सुसंभवपरिवर्तः	७७–८२
१५.	यक्षाश्रयरक्षापरिवर्तः	८३–८९
१६.	दशदेवपुत्रसहस्रव्याकरणपरिवर्तः	९०–९२
१७.	व्याधिप्रशमनपरिवतः	९३–९७
१८.	जलवाहनस्य मत्स्यवैनेयपरिवर्तः	९८–१०५
१९.	व्याघ्रीपरिवर्तः	१०६–१२२
२०.	सर्वतथागतस्तवपरिवर्तः	१२३–१२५
२१.	निगमनपरिवर्तः	१२६–१२८
	श्लोकसूची	१–७

Introduction

There are nine accredited canonical texts which are held in deep veneration by the Buddhists of Nepal and for the matter of that by the Buddhists of Mahāyāna persuasion all over the world. They individually bear the name of *Vaipulya-sūtra*, signifying immensity both of content and form of each one of them. The *Suvarṇaprabhāsa* is included in the list of the nine authoritative canonical works and has been accorded an elevated rank in the realm of Mahāyānasūtra literature. It is worthy of note that in Nepal, these texts are adored with profound religious fervour. And this is not inconsiderably due to the eulogy of merits accruing to the devout devotee from the study and blind worship of the texts. We may find in it the germ of bibliolatry which equates the book with the Divinity extolled in it.

The lack of unanimity regarding the real title of the present work deserves a mere passing reference. The Nepalese manuscripts have adopted the title as *Suvarṇaprabhāsottama* or *Svarṇaprabhāsottama*[1] and have occasionally read *Suvarṇaprabhāsottamā* in order to conform it to *deśanā*. Dr. Nobel is, however, inclined to put his seal of approval on the name of *Suvarṇabhāsottama* in lieu of *Suvarṇaprabhāsottama.*

The *Suvarṇaprabhāsa* was held in high esteem in China and Japan. The Chinese and Japanese emperors evinced keen interest in the matter of its faithful rendering into Chinese and Japanese respectively. And as a result of the royal solicitude, it was translated into Chinese by Dharmarakṣa in 412–426 A. D.; by Paramārtha in 548; by Yaśogupta in 561–577; by Pao Kuei in 597; and by I–tsing in 703.[2] Similarly three or four renderings of it into Japanese by Jinamitra, Śīlendrabodhi and others have survived the ravages of time. It is extremely difficult to furnish an exhaustive account of all the translations that were prevalent in China, Japan and Tibet during the regime of different imperial dynasties of those countries. Besides the Uigurian and Khotanese translations of it on the basis of the I-tsing's version afford unimpeachable testimony of its wide-spread popularity. Pao Kuei's preface to his *synthetic edition*

1 Svarṇaprabhāsottamasūtraratnaṁ.
Sūtrendrarājaṁ satataṁ prakāśayet. Suv, XIV. 10.
Cf. also Tatsūtraṁ Svarṇaprabhānigaditaṁ. *Ibid*, I. 1.
Nidānaṁ Sūtrarājendraṁ Svarṇaprabhāsottamam idam. *Ibid*, 1. 2.

2 Dr. Hokei Idzumi, Introduction, XI.

of it abounds in valuable historical information regarding the dates and authenticity of the different translations that were available to him[1]. It is undeniable that the first Chinese translation of it by Dharmarakṣa has a unique importance of its own.

The original text of the *Suvarṇaprabhāsa* has undergone successive modifications and its bulk has swelled with the passing away of time. There came about the different versions of it and Pao Kuei's observations bear ample testimony to it.

The present edition of the *Suvarṇaprabhāṣa-sūtra* is based on the text that has been edited by Professor Hokei Idzumi and published by the Eastern Buddhist Society, Kyoto. We gratefully acknowledge our debt to both of them. We request the serious student of Mahāyāna Buddhism to study the present text together with the emendations and leave the corrupt and incongruent readings out of account.

Abbreviations

A.—MS. belonging to the Royal Asiatic Society, London.

C.—MS. belonging to the Cambridge University Library.

I.—An incomplete edition by Sarat Chandra Das and Satis Chandra Ācārya Vidyābhūsaṇa at Darjeeling, 1900.

K.—MS. belonging to the Kyoto University.

MS. MSS. The copy-book prepared by Bunyiu Nanjio.

P.—Photographic copy of the Ms. belonging to the Bibliotheque Nationale, Paris, taken by Professor D. T. Suzuki, in 1910.

T.—MS. belonging to the Tokyo University.

Tib:—Tibetan translations belonging to the Otani University Library, Kyoto.

The *Suvarṇaprabhāsa* has dealt with diverse themes. Its mosaic texture can be easily discerned from the fact that the subject-matters of philosophy, ethics, Tantras and legends have been interwoven in it. The lack of its organic unity cannot escape the notice of a modern student of Mahāyāna literature. There is not even an iota of doubt that the earliest form of this *sūtra* has served as the nucleus round which other incongruous topics

1 *Ibid*, XIII.

gathered with the passage of time. The second and the four succeeding chapters are devoted to an exposition of the cardinal doctrines of Mahāyāna Buddhism. The subsequent chapters are concerned with those topics that have no essential link with the preceding ones. Consequently they deserve to be treated as pure interpolations. A chapter expatiating upon the Buddha's triple body (*trikāya*) has been introduced after the second one in the later Chinese versions. And it furnishes another unmistakable instance of addendum at a later time. The second chapter that immediately precedes it does not contain any allusion to the dogma of *trikāya*. It has only referred to the spiritual and transformation bodies[1] of the Buddha[2].

The *Suvarṇaprabhāsa* bears marked affinity to other authoritative and deeply venerated Mahāyanā sūtras. The cardinal dogma of Buddha's refraining from entering into complete *nirāvṇa* that has been set forth in the second chapter of it can be clearly traced in the fifteenth chapter of the *Saddharma-puṇḍarīka*. The issue of lender and borrower, however, cannot be conclusively clinched with the present stock of our information. Besides there is concurrence of thought in the *Suvarṇaprabhāsa* and the *Prajñāpāramitā* regarding the doctrine of voidness.

The *Suvarṇaprabhāsa* as available in Sanskrit contains twentyone chapters. The first introductory chapter is devoted to the glorification of listening to this sacred text and its efficacy to lead to the attainment of different desired objects and the ultimate aims of human life and to the pacification of the baneful influence of evil spirits, unfavourable planets, celestial beings and the like.

The second chapter begins with an account of the Bodhisattva Ruciraketu who felt perplexed because of the short life span of eighty years of the great Śākyamuni. Inasmuch as it was he who unequivocally declared that there were two conditions for prolonging human life, viz. abstinence from slaying of animals and offering of food to others. And it is worthy of mention that he (Śākyamuni).

---

1. Dharmkāyo hi sambuddho dharmadhātus tathāgataḥ Suv. II. 28 P. 9
......,...nirmitakāyadarśakaḥ *Ibid*, 26. P. 9

2. "I-tsing's Chinese translation of the *Suvarṇaprabhāsa* has a chapter on the doctrine of *Trikāya* which does not appear in the Sanskrit text, and which, in the opinion of *Anesaki* (l. c.) was probably interpolated by an adherent of Vasubandhu"-Winternitz, *A History of Indian Literature*, Vol. II, P. 340 n"

fulfilled them in letter and in spirit. He satiated the creatures even with his own flesh and blood. When Ruciraketu was under the sway of doubt regarding the short span of life of the Blessed One, the four Buddhas, viz. Akṣobhya, Ratnaketu, Amitāyu and Dundubhisvara appeared before him. They were accompanied by the assembly of celestial beings of the different orders. They told him that there was not a single soul in the different regions of the universe who was capable of measuring the ultimate limit of the life time of him (Śākyamuni). Even the ocean can be computed by means of its drops and mount Sumeru by reducing it to atoms. But there is no way to reckon the span of life of him.

Now, at that time, a Brahman Kauṇḍinya by name, who has attained perfection in the matter of elucidating religious theme, approached the Blessed One and solicitated for a boon. But he made no response. Now it came to pass that the Litsavi (Licchavi) prince named Sarvasattvapriyadarśana became inspired by the supernatural influence of the Lord and addressed Kauṇḍinya as follows: "Are you praying for a boon of the Blessed One? Don't worry. I shall grant it". Kauṇḍinya replied, "I want a relic of the Buddha, measuring only a mustard-seed. Inasmuch as the offering of religious service to it is conducive to the attainment of sovereignty over the divine beings." The Licchavi prince exhorted him to listen to the *Suvarṇaprabhāsa* with rapt attention for the realization of his desired end. But the Brahman expressed his inability to comply with it owing to the unintelligibility of this sacred text. Thereupon the Licchavi prince recited a few gāthās in order to bring home to his mind the absurdity of his solicitation. The gist of them may be stated as follows: "When lotuses will grow in the waves of the Ganges, when crows will turn red, when cuckoos bear the colour of the conch, when the Jambu tree offers palm-fruits and the date-tree puts forth blossoms of mango,—then will become manifest the relic measuring a mustard-seed". He cited one instance after another with a view to emphasizing the impossibility[1] of a Buddha-relic as adverted to above.

The Brahman heard these sermons and himself set forth the grounds that account for its non-availability. He observed that

---

1 It is a pleasant surprise to find that the numerous instances of impossibilities enumerated in the present context parallel those portrayed in the *Aṭṭhāna-Jātaka*.

the body of the Buddha is bereft of bone and blood. The Enlightened One has no material body. He has only a spiritual body[1]. He abides in the sphere of religion. He expressed his deep solicitude for the aforementioned boon only to provide an occasion for elucidating the ultimate truth.[2]

Furthermore, it has been brought into special prominence that he does not enter into absolute or complete *nirvāṇā*. His Doctrine is immune from decay or decline. He brings the goal of complete *nirvāṇa* to vision with a view to bringing about spiritual perfection and maturity of all beings. Thereafter the Bodhisattva Ruciraketu was delighted to hear about the span of Śākyamuni's life from the four Buddhas and the two uprighteous persons, viz. Kauṇḍinya and Sarvasattvapriyadarśana.

The theme of the second chapter is pregnant with profound significance. The mind of the Bodhisattva Rucirāketu was assailed with a grave doubt. Śākyamuni himself practised what he preached as means of extending the length of human life. Yet his life came to an end at the age of eighty. Consequently his teachings and sermons cannot lay claim to authenticity. He was not immune from the sphere of metempsychosis like an ordinary creature. It is with a view to eliminating this sceptical attitude of his mind that the gāthās recited by the four Buddhas and the long dialogue between Kauṇḍinya and the Litsavi prince have been set forth in the chapter under review. The sum and substance of them is that the body of the Buddha is not composed of physical elements.

---

1 Cf. "A solution of those questions was attempted in the *Suvarṇaprabhā*, which took the question of the duration of the Tathāgata's life (*Tathāgata-āyuṣ-pramāṇa* as its text. In order to answer this question raised by an inquirer, the Buddha manifests himself in heavenly brilliancy, sorrounded by the Tathāgatas Akṣobhya, Ratnaketu, Amitābha, and Dundubhisvara on four sides; the questioner utters verses in praise and admiration of the Buddha's infinite life. Further, it is explained that his appearance in this world is with a view to the education of common mortals (*sattvanāṃ paripākāya*), in a way adapted to their capacities. Thus what is essential in a Tathāgata is not his temporary appearance (*nirmita-kāya*), but the eternal and universal life, in full possession of the Truths, *i. e.* the *dharmakāya* (or *dharma-dhātu*), of which any particular Buddha partakes, and on account of which he becomes a Buddha. "All the Buddhas are identical in their substance *(sama-varṇa)*; therein lies the essence *(dharmatā)* of the Buddhas. The Revered One is not a maker, nor the Tathāgata a born one'. Thus the universal predominates over the particular, and a docetic tendency is manifest in this idealistic speculation in connexion with the mythologizing processes"—M. Anesaki, ERE, Vol. IV, p. 839.

It is essentially a spiritual one and as such immutable and imperishable. So there is absolutely no warrant for the alleged doubt.

It will not be wide of the mark to observe that the idea of an eternal spiritual body of the Buddha is parallel to that of supernatural and *cinmaya* body of the Supreme as portrayed in the different Purāṇas. To be precise, the Buddhist theologians have borrowed the doctrine of *dharmakāya* of the Buddha from the Paurāṇic, that is, the Brahmanical conception of supramundane and transcendental body of the Divinity. What is more remarkable in the present context is that the belief in the supernal manifestations (*Vyūha*[1]) of the Buddha bears close resemblance to the theory of quadruple manifestation of Puruṣottama as Vāsudeva, Saṃkarṣaṇa, Pradyumna, and Aniruddha[2] for bestowing different varieties of boon upon His devotees of different orders. We may quote the two relevant verses from the *Suvarṇaprabhāsa*[3] which will lend countenance to the conclusion adverted to above :

Na Buddhaḥ parinirvāti na dharmaḥ parihīyate /
Sattvānāṃ paripākāya parinirvāṇaṃ nidarśayet //
Acintyo Bhagavān Buddho nityakāyas Tathāgataḥ /
Deśeti vividhān vyūhān sattvānāṃ hitakāraṇāt //

In the third chapter has been narrated the following event. The Bodhisattva Ruciraketu in his state of dream got the vision of a golden drum and of the innumerable Buddhas sitting on the throne made of *cat's-eye* gems and shining forth with dazzling splendour. He also beheld in dream that an individual appearing to be a Brahman was beating the drum from which were emanating gāthās relative to instruction on the Doctrine. After his awakening, he called back to mind the memory of that dream, came near to the Blessed One, and recounted the whole incident.

The fourth chapter provides an account of the recitation of those gāthās which were heard by the Bodhisattva Ruciraketu in his dream before the Blessed One. They are devoted to an exposition of the fundamental tenets of Mahāyāna Buddhism. They breathe forth infinite compassion for mankind. They

---

1 ·········· it seems very close to Skt. *vibhūti* as used e. g. in Bh. G. ch. 10. ··········Edgerton, BHS., p. 520. Cf. also M. Williams, SED, p. 1041.

2 ·········· vyūhaś caturvidho Vāsudevasaṃkarṣaṇapradyumnāniruddha-saṃjñakaḥ—*Sarvadarśanasaṃgraha* (Abhyankar) p. 115.

3 Suv. II, (VSS) 30–31.

preserve a perennial value of their own due to their deep association and close concern with humanism. They have epitomized that what is the best and most sublime in Mahāyānism. They have laid down exalted ethical principles and have revealed the way of deliverance from endless varieties of sins and sufferings. They have been compared with the drum which is loudly proclaiming the message of spiritual regeneration and universal emancipation. They have given a clarion call to all beings without any consideration of caste and colour to move ahead for the purpose of winning supreme enlightenment and the ideal state of *nirvāṇa*. They have revealed the way that leads to the moral and spiritual elevation of all sentient beings from the dust and defilement of worldly existence.

The fifth chapter contains hymns of all the Buddhas which pass under the name of *Kamalākara*. A king named Suvarṇabhujendra extolled the spiritual majesty of all the Buddhas by reciting them. In the sixth chapter, the way of reflection on emptiness of all things has been set forth in brief. Besides the six sense-organs have been compared with the burglar of a village and their natural propensity to their relevant objects has been repeatedly stressed in it. The unsteadiness of *citta* has been brought to light. The four physical elements (dhātu) have been metaphorically identified with a serpent. The twelve links of dependent origination have been enumerated in its accredited order, viz. 1. *avidyā*, 2. *saṃskāra*, 3. *vijñāna*, 4. *nāmarūpa*, 5. *ṣaḍāyatana*, 6. *sparśa*, 7. *vedanā*, 8. *tṛṣṇā*, 9. *upādāna*, 10. *bhava*, 11. *jāti*, 12. *jarāmaraṇa*, *śoka* and the like. It has clearly exposed the nature of the wheel of rebirths or transmigrations. It has called upon all spiritual aspirants to sever the net of afflictions by means of the sword of enlightenment and to realize the abode of conglomerations as absolutely empty and void. It has proclaimed that the gate leading to the city of immortality has been opened; the drum of the best Doctrine has been beaten; the conch-shell of the best Doctrine has been blown; the torch of the best Doctrine has been lighted; and the flag of the best Doctrine has been unfurled. It has exhorted the laity for complete renunciation of all temporal concerns of life. It has conveyed the message that the enlightenment of Śākyamuni remains beyond computation.

The seventh chapter is chiefly devoted to the glorification of the *Suvarṇaprabhāsa-sūtra*. The four kings named Vaiśravaṇa,

Dhṛtarāṣṭra, Virūḍhaka and Virūpākṣa knelt down before the Blessed One and pledged their royal patronage to the matter of the propagation of the teachings of this sacred text. They also assured their constant support and encouragement to the expositor of the Doctrine revealed by it. They promised to defend it against the possible sacrilege of its sanctity by the rival kings who are adherents of different religious faiths and persuasions. They also committed themselves to the task of rendering it popular among the masses residing in the entire realm of Jambudvīpa. The Lord himself extolled the extraordinary merits of it with special reference to its power of bestowing immense temporal and spiritual benefit upon the kings[1].

The eighth chapter narrates that the goddess Sarasvatī appeared before the Blessed One and promised to provide the preacher of the Doctrine with presence of mind conducive to the embellishment of his speech. She expressed her readiness to help the preservation of the syllables and words of the *Suvarṇaprabhāsa* from slips of memory or the tongue of him. She gave definite assurance that she would prevent his intellectual deterioration. She undertook to present *dhāraṇī* to him as a safeguard against his loss of memory. She prescribed the ritual of holy bath together with the names of herbs and charm-words which are efficient to ward off the deleterious influence of plagues, evil spirits, and unfavourable planets. She proclaimed that the retainers of the *Suvarṇaprabhāsa* would be blessed with the highest enlightenment. Thereafter she took her seat, and Kauṇḍinya offered his adoration to her by chanting magic spells. Besides he recited several laudatory gāthās exalting her divine form and intellectual majesty.

The ninth chapter has related an account that Śrī Mahādevī appeared before the Blessed One and solemnly declared that she would provide both material and spiritual welfare for the preacher of the Doctrine. She predicted total eradication of privation and

1 The exaggeration of number and the re-iteration of the self-same theme are the salient features of the present chapter. Besides this chapter has clearly stated that the kings are deeply committed to the cause of the propagation of the sacred sūtra and this has provided the ground of the introduction of the thirteenth chapter on *rājaśāstra*—a chapter that presents an apparent paradox in a canonical text. In the preceding seventh chapter (P. 62) also occurs the following relevant observation: ....devendrasamayena rājaśāstreṇa rājatvaṁ kārayet ....

pestilence and the consequential attainment of a blessed state of existence, including supreme enlightenment through the benignant grace of the *Suvarṇaprabhāsa*. Besides the present chapter has fervently urged the devotees to worship the celebrated Tathāgata who bears the name of Ratnakusumaguṇasāgaravaiḍūryakanaka-girisuvarṇakāñacanaprabhāsaśrī. It has also proclaimed that the utterance of the name of Śrī Mahādevī and *Suvarṇaprabhāsottama-masūtra* is conducive to all kinds of temporal prosperity. It has stated that She resides in Alakāvati and has set forth the incantation intended for her invocation. To be brief, this chapter has been devoted to the glorification of the *Suvarṇaprabhāsa*, Śrī Mahādevī, and the Tathāgata ot the name of Ratnakusuma.

The tenth chapter has enumerated the holy names of the Tathāgatas and Bodhisattvas and has enjoined the devotee to recite them. Besides it has laid special emphasis on the physical holding of those names which are endowed with supernal sanctity of their own. It has revealed that the observance of this religious practice is conducive to the recollection of the previous births.

The eleventh chapter has given an account of an interesting event. The earth-goddess, named Dṛḍhā told the Blessed One that she would render the seat of the expositor of the Doctrine comfortable to the highest possible degree. Besides she signified her intention of availing herself of the opportunity to be initiated into the nectar of the Doctrine. Furthermore she promised to moisten the soil by means of earth-grease in order to increase the production of the different varieties of crop for the sustenance of all creatures. She gave the Lord her word for providing food and drink in galore for them. She pledged her devoted service to the cause of the dissemination of the holy text of the *Suvarṇaprabhāsa*. She forecast superabundance of the most excellent things in the entire domain of Jambudvīpa. The Lord himself dilated upon the immense merit of listening to the most sacred text of the *Suvarṇaprabhāsa* and held out the promise of the ultimate birth of its listeners in the midst of gods called *Trāyastriṃśa(t)*.

The twelfth chapter has related the episode that Saṁjñeya, the great commander of the military forces of yakṣas, accompanied by other twentyeight commanders came near to the Blessed One and assured their loyal cooperation in the matter of promulgation of the *Suvarṇaprabhāsa*. They expressed their firm determination

to protect the exponent of and listeners to the Doctrine from persecution. They also undertook the responsibility of delivering them from all troubles and turmoils.

The thirteenth chapter is entitled *Devendrasamaya* and deals with the science of government and political affairs (*rājaśāstra*). The present theme has been expounded by King Baladaketu to his newly crowned son Ruciraketu[1].

The fourteenth chapter provides an account of the king named Susaṃbhava[2] whose dominion extended over the four islands. It came to pass that he heard the qualities of the Buddha in the state of his dream and visioned the great preacher Ratnoccaya engrossed in revealing the king of all sūtras. He awoke from this dream and came to the assembly of the monks. He enquired about the place of residence of Ratnoccaya and ultimately succeeded to meet him in a cave. In compliance with his pressing solicitation, the great preacher of the Doctrine expounded the *Suvarṇaprabhāsasūtra* to him. Thereafter the gem called *Cintāmaṇirāja* showered wealth upon Jambudvīpa in accordance with the ardent desire of the king who was intent on offering adoration to the holiest *sūtra* by means of it. He disclosed his identity with Śākyamuni and that of the religious preacher Ratnoccaya with Akṣobhya - the Buddha residing in the eastern quarter.[3]

The fifteenth chapter has been designated as *Ārakṣā* or protection extended to the listeners of the *Suvarṇaprabhāsa* by the Yakṣas and other Buddhist deities. It has laid down the injunction that an individual who intends to worship the Buddhas of all times and realize their spheres should hear this king of the *sūtra*. The Blessed Lord himself has uttered the gāthās for the elucidation of this point. After entrance into the sphere of religion (*dharma*), one will get the vision of

1 A few scholars of Mahāyāna Buddhism have expressed doubt regarding the authenticity of this portion of the *Suvarṇaprabhāsa*. Their contention is that a secular theme cannot be treated of in a sacred text. We have already stated our opinion on this disputed point.

2 Previous incarnation of Śākyamuni (BHS, 604). Cf. also
Parinirvṛtasya Sugatasya tasya
Susaṃbhavo nāma babhūva rājā Suv, XIV, 3

3 Ahaṃ ca saḥ Śākyamunistathāgataḥ
Susaṁbhavo nāma babhūva rājā Suv, XIV. 26
Akṣobhya āsīt sa tathāgataś ca.
Ratnoccayo bhikṣuḥ sa dharmabhāṇakaḥ *Ibid*, XIV. 27

the great Śākyamuni staying in the interior of a dharma-stupa and revealing this *sūtra* with a mellifluous voice. The hearing of it results in the accumulation of heaps of merits and annihilation of all sins and afflictions engendered by the influence of unfavourable planets and stars. It leads to the destruction of the enemies and victory in battles and acquisition of royal fortune. This dharma-stupa receives adoration from the lords of Yakṣas and other divine beings. Those devotees who have planted the root of merit throng round the dharma-stupa for listening to this sacred sūtra. Those devotees who hear and honour it after entering into the sphere of religion are guarded by the kings of Yakṣas and demons. Besides the female deities Hārītī, Caṇḍā, Caṇḍālikā, Caṇḍikā, Dantī and Kuṭadanti will protect him from the four quarters. Furthermore Sarasvatī, Śrī, and the goddess of earth and river will protect those individuals to whom this is dear. All the deities who are regaled by the flavour of the *Suvarṇaprabhāsa* convert the entire Jambudvīpa into a land of plenty and prosperity in all respects.

The sixteenth chapter records the Blessed One's prediction that ten thousand gods (*devaputra*) will attain perfect enlightenment and the state of Buddhahood. It has been narrated that the goddess Bodhisattvasamuccayā requested the Lord to lay bare the nature of the meritorious deed—the performance of which enabled the ten thousand gods (devaputra) to descend from the abode of the class of gods called *Trāyastriṃśa*(*t*) and to approach him (the Blassed One) in order to listen to the Dharma. Besides by hearing the prediction that three uprighteous men (*satpuruṣa*) will become Bodhisattvas, they produced a mental attitude or thought for attaining enlightenment. The predictions concerning those satpuruṣas are set down below: Ruciraketu will attain true and perfect enlightenment in the *lokadhātu* called *Suvarṇaprabhāsita*. He will be born as the Tathāgata named Suvarṇaratnākaracchatrakūṭa. After his entrance into complete *nirvāṇa*, his son Rūpyaketu[1] belonging to that Tathāgata's line will attain enlightenment in the *lokadhātu* called *Virajadhvaja* and will be born as the Tathāgata bearing the name of Suvarṇajambudhvajakāñcanābha. After his entrance into complete *nirvāṇa*,

1 Rūpyaketu and Rūpyaprabha—names of two sons of Ruciraketu—F, Edgerton, BHS, 457.

his son belonging to the preceding Tathāgata's line will attain true and the highest enlightenment in the self-same *lokadhātu* and will be born as the Tathāgata under the name of Suvarṇa-śataraśmiprabhāsagarbha. They are endowed with the following dignified epithets, viz. *vidyācaraṇasampanna* (possessed of spiritual knowledge and good behaviour), *sugata, lokavidanuttara, puruṣadamyasārathi* (disciplinarian of those persons who require to be spiritually disciplined), *śāstā*, and the like.

But the ten thousand devaputras headed by Jvalanāntaratejogata have not observed the conduct of a Bodhisattva, have not achieved six pāramitās, and have not renounced different varieties of wealth of worldly life. If so, what is the reason that they have approached the Blessed One for listening to Dharma? What is the reason that the Blessed One has made the prophecy that they will attain the highest enlightenment in the *lokadhātu* called *Śālendradhvajāgravati* and will be born as ten thousand Buddhas under the collective name of Prasannavadanotpalagandhakūṭa. The Blessed One in his reply revealed the fact of their paying reverence to the holiest sūtra *Suvaraṇaprabhāsa* which accounts for their elevation to the status of Buddhahood.

The seventeenth chapter gives an account of providing remedy for malady. In the past there was a Tathāgata of the name of Ratnaśikhin. After his entrance into complete *nirvāṇa*, a decline of the Dharma set in. In that period, a virtuous king named Sureśvaraprabha reigned over the living beings of all countries. A merchant named Jaṭiṁdhara resided in his kingdom. He was proficient in the eight branches of the Āyurveda and was blessed with a son named Jalavāhana who achieved mastery of the different branches of learning. He was married to Jalāmbujagarbhā who gave birth to two sons named Jalāmbara and Jalagarbha.

Now it happened that in the dominion of that king Sureśvaraprabha many hundreds of thousands of living beings fell victim to different types of pestilence. This filled the mind of Jalavāhana with great compassion. He approached his father with a view to finding out a remedy and enquired about the function of the main constituent humours of the body, viz. wind (vāta), gall (pitta) and phlegm (śleṣman) and the time of their disorder. He received an elaborate instruction on the cause of

their disturbance and upsetting in the six seasons. He gained perfect proficiency in all the eight departments of the Āyurveda. He delivered a message of hope and consolation to those afflicted beings and ultimately rendered them free from all diseases.

The eighteenth chapter furnishes the legend of conversion of the fishes by Jalavāhana. The Blessed One recounted the tale of the previous chapter and referred to the fact that he (Jalavāhana) restored the creatures suffering from innumerable diseases to health by means of medical treatment. Now it came about that he found a pond of the name of *Aṭavisaṃbhavā* in which ten thousand fishes used to dwell. It appeared before his sight that hundreds of fishes were deprived of water and as a result of it a compassionate resolution was produced in him. Meanwhile he perceived a female deity Ardhakāyā by name who exhorted him to make arrangement for the supply of water to those ten thousand fishes. Jalavāhana was overwhelmed with this piteous spectacle and by means of the chopped off branches of the trees, he provided a cool shade for them. He bagan to search for water and discovered that the river named Jalāgamā which is the source of flow of water into that pond has been diverted to another great water-fall by an evil-minded person with a view to catching those fishes. He approached king Sureśvaraprabha and narrated the whole incident. He was permitted to take twenty elephants with him from the elephant-stable of that king. Thereupon he procured hundreds of leather bags, reached the river Jalāgamā, filled them with water and placed them upon the back of those elephants. He hurriedly came to that pond and poured water into it till the four quarters of it were filled to the brim. He ordered his son to go to his house by mounting upon the most powerful elephant and to fetch food for those hungry fishes. His son carried out his command and he himself took those foodstuffs and threw them over that pond. The fishes were satiated to the full. In the end, he caused those fishes to listen to the holy name of the perfectly enlightened Tathāgata Ratnaśikhin and delivered sermons on the nature of origination by dependence (*pratītyasamutpāda*) and the way of getting rid of the mass of misery for the spiritual welfare of even those creatures of lower order. At last he returned home accompanied by his two sons,

In another time Jalavāhana took his meal in a great festival and fell into a deep sleep on his bed. Now there appeared several forebodings. It happened that those ten thousand fishes died on the passing away of that night and were born among the class of gods called *Trāyastriṃśa*(*t*). They began to speculate on the reason of their birth amongst gods and the whole episode of their previous birth became revealed to them. They resolved to show honour to Jalavāhana and placed forty thousand garlands of pearls on the different sides of him while he was fast asleep. They also showered *mandāra* flowers and the beat of celestial drums broke the sleep of the inhabitants of Jambudvīpa. Jalavāhana also awoke with them. Those ten thousand devaputras showered *mandārava* flowers upon the kingdom of Sureśvaraprabha and the pond called *Aṭavisaṁbhavā*. Thereafter they returned to their heavenly abode.

Then king Sureśvaraprabha asked his gaṇakamahāmātyas to explain the significance of the appearance of these omens. They informed the king that forty thousand garlands of pearls had been showered upon Jalavāhana including *mandārava* flowers. In compliance with the command of the king, they brought Jalavāhana before him. The king ordered him to furnish answer to his former query. Jalavāhana told him that the ten thousand fishes had met with death. It was after the verification of this fact through the testimony of his son, that he related to the king that they had taken their birth in the midst of the particular class of gods named *Trāyastriṃśa*(*t*). And it was due to the influence of those devaputras that those good omens became visible. The king was extremely delighted to learn this glad tidings.

Then, again, the Blessed One revealed the inner significance of the whole narrative to the female deity Bodhisattvasamuccayā and disclosed that Śākyamuni himself was born as Sureśvara; king Śuddhodana was born under the name of Śresthin Jaṭiṁdhara at that time; the Blessed One himself was born as Jalvāhana. Gopā herself was born as Jalavāhana's wife named Jalāmbujagarbhā: Rāhulabhadra and Ānanda were born as Jalāmbara and Jalagarbha respectively; the ten thousand devaputras headed by Jvalanāntaratejorāja were born as the ten thousand fishes at that time; their thirst was quenched by water and they were made to hear the profound sermon on the *pratīty-*

asamutpāda doctrine by the Blessed One himself. It is owing to the influence of that *Kuśaladharma* that they had approached the Lord whose prediction was uttered regarding the attainment of their enlightenment. And Kuladevatā Bodhisattvasamuccayā herself was born as the Goddess of the tree. The Blessed One declared that he had brought innumerable beings to spiritual perfection. He made prediction of their arrival at the goal of Buddhahood in the shape of their attainment of the highest enlightenment by them.

The nineteenth chapter narrates the story which the Blessed One told to *Kuladevatā* about the sacrifice of his life for the satisfaction of the hunger of a tigress. Once upon a time he was wandering over the country called Pāñcāla accompanied by his hundreds and thousands of monks. Ultimately he reached a forest abounding in beautiful natural scenery. At his behest, Ānanda provided a sitting-accomodation upon which he took his seat. The Blessed Lord exhorted the monks to make an inclination for getting a vision of the body of the Bodhisattva who performed difficult exploits. Thereafter they earnestly entreated him to unravel the relics of the One possessed of immeasurable qualities. In compliance with their prayer, the Blessed Lord struck a blow upon the surface of the earth by means of his palm. As a sequel to it, the earth began to move and a *stupa* sprang forth before their vision. Ānanda, by receiving his command, rent it and found a golden casket within it. He reported this fact to the Blessed One and solicited instructions. The Lord told him that there were seven caskets and ordered him to open all of them. He carried out his direction into effect, discovered the bones, and gave information about them to the Blessed Lord. He was asked to bring them before him. He acted accordingly and the Lord exposed them to the view of the congregation. In obedience to the exhortation of the Lord, the monks bowed their heads to those sacred relics.

Now Ānanda inquired of the Lord about the reason for holding those bones in high esteem and reverence. The Blessed One recounted the story of a king Mahāratha by name. He was blessed with three sons who bore the names of Mahāpraṇāda, Mahādeva and Mahāsattva respectively. It came to pass that on

a certain occasion the three princes entered into a dense forest and came face to face with a tigress who had given birth to her whelps only a week before. She was overwhelmed with hunger and thirst. Now Mahāsattva became filled with compassion for this afflicted creature.

The thought of transitoriness of the material body and immutableness of the spiritual one flashed into his mind. He prevailed upon his two brothers to leave that spot and took the vow for sacrificing his body–the vow that emanates from the attainment of the supreme enlightenment conducive to the deliverance of the triple world from the ocean of the state of existence. He offered himself as her prey and in an instant only his bones were there as the last remains of his body.

Now his two brothers beheld several evil omens and came back to that place only to witness that tragic scene. They deeply mourned over the death of their brother and set off on a return journey towards their home. Meanwhile the queen dreamt a dream that presaged impending bereavement in her family. The event began to move towards the climax. And forthwith arrived the maid–servant to break the news to her that her sons had lost their lives. The queen with tears rolling down from her eyes appeared before the king and informed him about the reported death of her sons.

The tragic event reached its climax when the two surviving princes reached home and gave a vivid account of that shocking incident. The king and queen rushed to the site of occurrence, lamented their dead son, and worshipped his relics together with the vast congregation of people that assembled there. They set up a golden shrine and placed his mortal remains within it.

The Blessed One unfolded the significance of this story and disclosed his personal identity with prince Mahāsattva in his previous birth. Besides he revealed that Śuddhodana himself was born under the name of king Mahāratha, Māyādevī as his queen, Maitreya as Mahāpraṇāda, Mañjuśrī as Mahādeva, Mahāprajāpatī as the tigress, and the five monks as her five whelps. Ultimately that *stūpa* vanished due to the influence of the supernatural power of the Lord.

The twentieth chapter contains the hymns that were recited by the hundreds of thousands of Bodhisattvas in order to extol the spiritual glory of the Tathāgata named Suvarṇaratnākaracchatrakuṭa. Besides it records the gāthās by means of which the Bodhisattva named Ruciraketu eulogized the splendour of the spiritual glory of the Blessed Lord.

The final chapter (Chapter XXI) has laid down those gāthās which were chanted by Kuladevatā named Bodhisttvasamuccayā in honour of the Blessed Lord with a special emphasis upon emptiness. The Lord himself congratulated her on her brilliant performance.

We now propose to set out a tentative explanation of the extreme popularity of this sacred text. The *Suvarṇaprabhāsasūtra* is not noted for recondite philosophical discourses. It stands on the contrary in the class of religious treatises which dwell upon the merits of the hymns and adoration of the Buddhas and the Bodhisattvas of the past. The prosperity and progress of the world, the attainment of immense wealth, freedom from disease and the value of long life have been depicted with abundant gusto and verve. This proves the revival of interest in the welfare of the family, society and the State, on the part of Buddhist monks, and bridges the gulf between the world and the heaven. The necessity of virtuous kings, committed to the welfare of the people in his charge, has been stressed without reserve. The subjects are exhorted to be unwavering in their loyalty to the king and the latter to devote all his energies to the promotion of the well-being of the former. This ought to suffice to dispose of the prevailing belief that the Buddha was an advocate of democracy and popular government. The form of government that was admired by the Buddhists was constitutional monarchy which was also the ideal form of government with the Brahmanical thinkers. This fact accounts for the popularity of this sacred text with kings and emperors of Japan.

The political theories of the Brahmanical works were always cognizant of the necessity of well-ordered, disciplined and powerful States. It is a matter of profound interest to the political theorists that good government was regarded by the wise men of the past as the scaffolding to the spiritual perfection of mankind. The tendency to despise the good things of the

world became manifest when India was misgoverned and exploited by foreign rulers for their personal and communal aggrandisement. It was an unhealthy symptom of degradation, political and moral. The grand moral of the *Suvarṇaprabhāsa-sūtra* stands out in bold relief that spiritual progress is bound up with material welfare and that the life of world-renouncing monk is not the recourse of the escapist motive. Spiritual life is rather the efflorescence of abundance and not a concomitant of poverty and frustration.

Mithila Research Institute,
Darbhanga.
16-2-66

SITANSUSEKHAR BAGCHI

प्राक्कथन

नेपाल का बौद्ध-सम्प्रदाय प्रामाणिक धर्मशास्त्रीय नौ मूल-ग्रन्थों को विशेष आदर एवं श्रद्धा की दृष्टि से देखता है। इनमें प्रत्येक ग्रन्थ स्वतन्त्ररूप में **वैपुल्यशास्त्र** के नाम से निर्दिष्ट किया जाता है। इन के लिए **वैपुल्य** शब्द का प्रयोग ही इस सम्प्रदाय के ग्रन्थों में इन के बहु विस्तृतरूप में होने की सूचना देता है। पूर्वोक्त-ग्रन्थों की तालिका में सुवर्णप्रभाससूत्र का भी स्थान है। इस सम्प्रदाय के महायान-सूत्र-साहित्य में इसकी महत्त्वपूर्ण ग्रन्थों के मध्य गणना की जाती है। यह उल्लेखनीय है कि नेपाल में ये मूल ग्रन्थ विशेष-धार्मिकभावना से अभिपूजित होते हैं। यह कथन भी अप्रासङ्गिक नहीं होगा कि इन ग्रन्थों में भी ग्रन्थार्चन के लिए विशेष आग्रह किया गया है।

आलोच्यग्रन्थ के यथार्थ नाम के विषय में अनेक मत उपलब्ध होते हैं। नेपाल में प्राप्त इस ग्रन्थ की पाण्डुलिपिओं में "सुवर्णप्रभासोत्तम" "स्वर्णप्रभासोत्तम"[1] और किसी-किसी में "सुवर्णप्रभासोत्तमा" ये तीन नाम उपलब्ध होते हैं। "सुवर्णप्रभासोत्तमा" इस अन्तिम नाम में स्त्रीलिङ्ग का व्यवहार, **देशना** इस स्त्रीलिङ्ग शब्द के साथ समान रूपता रखने की दृष्टि से किया गया है। इस ग्रन्थ के सम्पादक डॉ. नॉबेल ने (Dr. Nobel) इस पुस्तक का नाम, **"सुवर्णप्रभासोत्तम"** के स्थान पर **"सुवर्ण-भासोत्तम"** दिया है।

चीन और जापान में **सुवर्णप्रभास** के लिए अतिशय श्रद्धा थी। इन देशों के सम्राटों ने इस ग्रन्थ का चीनी और जापानी भाषाओं में यथार्थ अनुवाद के

---

१ – स्वर्णप्रभासोत्तमसूत्ररत्नं
सूत्रेन्द्रराजं सततं प्रकाशयेत् ॥
सुव० परि० १४ श्लो० १०
(पृ. सं. ७८)

तत्सूत्रं स्वर्णप्रभानिगदितम्।
सुव० परि० १ श्लो० १ (पृ. सं. १)

निदानं सूत्रराजेन्द्रं स्वर्णप्रभासोत्तममिदम्।
सुव० परि० १ श्लो० २
(पृ. सं० १)

लिए अतिशय आग्रह प्रदर्शित किया और इसके फलस्वरूप **धर्मरक्ष** ने ४१२-४२६ इसवी में, **परमार्थ** ने ५४८ इसवी में, **यशोगुप्त** ने ५६१-५७७ इसवी में, **पाओकी** ने (Pao kuei) ५९७ इसवी में, और **इत्सिंग** ने ७०३ इसवी में, इस ग्रन्थका चीनी भाषा में अनुवाद किया। इसी तरह जापानी-भाषा में तीन या चार अनुवाद हुए थे। इनमें **जिनमित्र शीलेन्द्रबोधि** आदि के द्वारा किये गये अनुवाद उपलब्ध होते हैं। चीन, जापान और तिब्बत में, विभिन्न-राजवंशों के शासन काल में, किये गये अनुवादों का विस्तृत विवरण-प्रस्तुत करना अतिशय दुरूह है। इसके अलावा इत्सिंग के संस्करण के आधार पर **व्युगुर** (Uigur) और खोटान (Khotan) में इसका अनुवाद हुआ था। इन अनुवादों से यह सिद्ध होता है कि इसका आदर एवं लोकप्रियता व्यापक-क्षेत्र में थी। पाओकी ने (Pao kuei) अपने समन्वयात्मक-संस्करण के (Synthetic edition) प्राक्कथन में, अपने पास उपलब्ध विभिन्न-अनुवादों के काल एवं मौलिकता के सम्बन्ध में मूल्यवान् ऐतिहासिक तथ्यों को उपस्थित किया है[२]। इसे किसी तरहभी अस्वीकार नहीं किया जा सकता की धर्मरक्षक के द्वारा चीनी-भाषा में किये गये सर्वप्रथम अनुवाद का एक असाधारण महत्त्व है।

सुवर्णप्रभास के मूल अंशों के परवर्तिविभिन्न काल में अनेक उल्लेखनीय परिवर्तन हुए और फलस्वरूप इसके आयतन में भी वृद्धि हुई। इसकी सत्यता उपलब्ध पाठभेद और पाओकी (Pao kuei) की उक्ति से ही प्रमाणित हो जाती है।

सुवर्णप्रभास सूत्र का वर्तमान-संस्करण, अध्यापक होकेई इदजुमीने इस्टर्न बुद्धिष्ट सोसायटी, क्युटो में जो प्रकाशित हुआ था, उसी के आधार पर किया गया है। अतः मैं कृतज्ञतापूर्वक उनका ऋण स्वीकार करता हूँ।

इस प्रसंगमें मैं अनुरोध करता हूँ कि महायान सम्प्रदाय के अध्यापक एवं छात्रवर्ग **सुवर्णप्रभास के** वर्तमान संस्करण के अध्ययन कालमें जो शोधपत्र इस ग्रन्थमें सन्निविष्ट किया गया है उसके साथ मिलाकर ही अध्ययन करें और भ्रष्ट एवं असम्बद्ध पाठ की सर्वथा उपेक्षा करें।

संकेत-सूची

ए.—मातृका, रॉयल एसियाटिक सोसायटी, लन्दन।
सी.—मातृका, कैम्ब्रिज विश्वविद्यालय पुस्तकालय।
आइ.—असम्पूर्ण-प्रकाशन, शरत्चन्द्रदास और सतीशचन्द्र आचार्य विद्याभूषण, दार्जिलिंग १९००
के.—मातृका, क्यूटो विश्वविद्यालय।
मातृका, मातृकाएं पुस्तिका, बुन्यिउ नाञ्जो निर्मित अनुलिपि।

---

१ - डॉ. होकेइ इदजुमी, प्राक्कथन (Dr. Hokei Idzumi, Introduction) पृ. ११
२ - डॉ. होकेई इदजुमी का (Hokei Idzumi) प्राक्कथन पृ० १३

पी.—मातृका की फोटोग्राफ अनुलिपि, बाइब्लिओथिक नेशनल, पेरिस, प्रोफेसर डी. टी. सुजुकी गृहीत।

टी.—मातृका, टोकिओ विश्वविद्यालय १९१०।

टिब.—तिब्बती अनुवाद, ओतानी विश्वविद्यालय, क्यूटो।

इनके अतिरिक्त विद्वान् प्रोफेसरने धर्मरक्ष और इत्सिंग का चीनी अनुवाद और पाओक्वी के संकलन का भी उपयोग किया है।

सुवर्णप्रभास में भिन्न भिन्न विषयों का प्रतिपादन किया है। दर्शन, नीति, तन्त्र, आचार एवं उपाख्यान के द्वारा ओत-प्रोत इस ग्रन्थ की विमिश्रणरूपता सुस्पष्ट है। आलोच्य-ग्रन्थ में संहति एवं चिन्ता की एकताका अभाव वर्तमान है। इस विषय की अभिव्यक्ति किसी भी महायान साहित्य के गवेषक छात्रों की दृष्टि में सहज ही उपलब्ध होगी। इस में सन्देह नहीं कि आलोच्य ग्रन्थ के प्राचीन अंश के आधार पर ही परवर्तिकाल में परस्पर असम्बद्ध विषयों का समावेश हुआ है। सुवर्णप्रभास का द्वितीय एवं आगे के चार परिवर्तों में महायान बौद्धसम्प्रदाय के मुख्य सिद्धान्तों का प्रतिपादन है। इन के आगे के परिवर्तों में जिन विषयों का प्रतिपादन है उनका पूर्ववर्तिपरिवर्तों से किसी तरह का सामञ्जस्य नहीं है। अतः यह असन्दिग्ध है कि वे विषय परवर्तिकाल में प्रक्षिप्त हुए हैं। द्वितीय--परिवर्त के बाद का एक परिवर्त जिसमें बुद्ध के त्रिकाय के सम्बन्ध में पर्यालोचन किया गया है इसका परवर्तिकाल में चाइनीज संस्करण के द्वारा प्रवेश कराया गया है। अतः यह सुस्पष्टरूप से प्रमाणित है कि परवर्तिकाल में इस ग्रन्थ में अंशान्तर की योजना की गई है। अव्यवहितपूर्ववर्तिद्वितीयपरिवर्त में त्रिकाय के सम्बन्ध में कोई भी उल्लेख नहीं है, इसमें केवल बुद्ध[1] के धर्मकाय एवं निर्माणकाय का ही उल्लेख है[2]।

सुवर्णप्रभास के साथ महायान सम्प्रदाय के भिन्न भिन्न सूत्रग्रन्थों का अतिशय निकट सम्बन्ध है। सुवर्णप्रभास का द्वितीय--परिवर्त जो बुद्धके परिनिर्वाण के प्रति विरति है इस का उल्लेख सद्धर्मपुण्डरीक के पञ्चदश परिच्छेद में भी मिलता है। वर्तमान स्थिति में किसने किससे लिया है यह निश्चित रूपसे निर्देश करना कठिन है। इसके अतिरिक्त शून्यवाद के सम्बन्ध में सुवर्णप्रभास एवं प्रज्ञापारमिता में चिन्ता का ऐक्य दृष्टिगोचर होता है।

---

१ धर्मकायो हि सम्बुद्धो धर्मधातुस्तथागतः। सुव. परि० २ श्लो. २५ पृ. ९
....................निर्मितकायदर्शकः। सुव. परि० २ श्लो. २६ पृ० ९

२ इस प्रसंग में मैं विन्टरनित्समहोदय कि उक्ति का उल्लेख करना प्रासंगिक समझता हूं।
"I-tsing's Chinese translation of the Suvarṇa-Prabhāsa has a chapter on the doctrine of *Trikāya*, which does not appear in the Sanskrit text, and which, in the opinion of *Anesaki* (i. e.) was probably interpolated by an adherent of Vasubandha"–Winternitz, *A History of Indian Literature.* Vol, II, P. 340 n.

संस्कृत–माध्यम में प्राप्त सुवर्णप्रभास में इक्कीश (२१) परिवर्त हैं।

इस ग्रन्थ के प्रथम परिवर्त में पवित्र सुवर्णप्रभास के मूल–ग्रन्थ–श्रवण का माहात्म्य वर्णित है। इसके श्रवण से विभिन्न अभिलषित विषयों की प्राप्ति, मानव–जीवन के चरम एवं परम उद्देश्य का लाभ, हानिकारक भूतादिग्रहों की शान्ति और प्रतिकूल नक्षत्रादि के प्रभाव से मुक्ति होती है।

द्वितीय–परिवर्त के आरम्भ में एक कथा दी गई है। राजगृह में रुचिरकेतु नाम का एक बोधिसत्त्व रहता था। उसे यह शंका हुई कि शाक्यमुनि की अवस्था अस्सी वर्ष क्यों हुई। कारण, यह जीवनकाल अतिशय संक्षिप्त है।

भगवान् बुद्ध ने दीर्घायु होने के लिए दो साधनों का निर्देश किया था। इन दो कारणों में प्रथम कारण प्राणिवध से विरत होना और द्वितीय कारण किसी भी प्राणी को उसके अनुकूल भोजन-प्रदान करना है। भगवान् शाक्यमुनि सर्वथा प्राणिवध से विरत रहे एवं प्राणियों के लिए बाह्य और आध्यात्मिक भोजन भी सतत अर्पित करते रहे। इतना ही नहीं अपने शरीर के मांस एवं शोणित के द्वारा भी बुभुक्षित प्राणियों को सन्तुष्ट किया। इस प्रकार साधनों के अक्षरशः पालन करने पर भी भगवान् के अल्पकाल जीवन लाभ की चिन्ता से जब वह चिन्तित था, उसी समय भिन्न-भिन्न दिशाओं से चार बुद्ध–अक्षोभ्य, रत्नकेतु, अमितायु और दुन्दुभिस्वर उसके सम्मुख आविर्भूत हुए। रुचिरकेतु का गृह दिव्य उपकरणों से अलङ्कृत हो गया था। राजगृह प्रकाशमान हो गया था। सम्पूर्ण नगर मङ्गलमय हो गया था। इन बुद्धों ने रुचिरकेतु से कहा कि–विश्व में ऐसा एक भी व्यक्ति नहीं है, जो शाक्यमुनि की आयु का परिमाण कर सकता है। समुद्र की बिन्दुओं के द्वारा गणना हो सकती है, सुमेरु का परमाणु के रूप मे विभाग कर गणना हो सकती है किन्तु शाक्यमुनि की आयु की गणना किसी प्रकार से नहीं हो सकती।

इस परिवर्त में एक अन्य कथा भी दी गई है— व्याकरण में निष्णात कौण्डिन्य नामक ब्राह्मणने हजारों ब्राह्मणों के साथ भगवान् बुद्ध की पूजा की। तथागत का महापरिनिर्वाणशब्द सुनकर सहसा उठकर चरण पर गिर कर बोला।

—"यदि सभी प्राणिओं को अपने पुत्र राहुल के समान देखते हैं तो मुझे एक वर दें।" भगवान् ने कुछ भी उत्तर नहीं दिया। वे मौन बैठे रहे। बुद्धदेव के प्रभाव से उस सभा में सर्वसत्त्वप्रियदर्शननामक लिच्छविकुमार उपस्थित हुआ। भगवान् की शक्ति के द्वारा उत्पन्न प्रतिभा के बल से लिच्छविकुमार ने कौण्डिन्य ब्राह्मण से कहा– महाब्राह्मण ! तुमने भगवान् से एक वर की याचना की है ? मैं तुझे वर दूँगा। कौण्डिन्य ने कहा– मैं भगवान् का सर्षप-परिमाणमात्रधातु चाहता हूं, इसकी पूजा

कर देवताओं पर आधिपत्यलाभ किया जा सकता है। लिच्छविकुमार ने ब्राह्मण से कहा कि– अपनी अभिलाषा पूर्ण करने के लिए सुवर्णप्रभासोत्तमसूत्र का श्रवण करें। ब्राह्मण ने कहा– लिच्छविकुमार! हम ब्राह्मणों के लिए यह सुवर्णप्रभासोत्तमसूत्र सर्वथा दुर्विज्ञेय है अतः भगवान् बुद्ध का सर्षपपरिमाणमात्र धातु को धारण करना ही समीचीन है, इसके द्वारा प्राणी अनायास ही देवताओं पर आधिपत्य अर्जन कर सकता है, लिच्छविकुमार मैं अपने अभीष्ट वर के रूप में भगवान् का सर्षप-परिमाण धातु की याचना करता हूं। इसके बाद लिच्छविकुमार ने ब्राह्मण के सम्मुख कतिपय गाथाओं का पाठ किया। इन गाथाओं में उसकी प्रार्थना की असंभाव्यता व्यक्त की गई है। गाथाओं का सारांश यही है कि-- गंगास्रोत में पद्मसमूह की उत्पत्ति होगी, काक रक्तवर्ण धारण करेगा, कोकिल शङ्ख के रंग की होगी, जामुन के वृक्ष में ताल का फल होगा, खजूर का वृक्ष आम्रमंजरी को उत्पन्न करेगा, तब सर्षपपरिमाणमात्र बुद्धधातु का आविर्भाव होगा। इन उदाहरणों से बुद्धधातुकी असंभाव्यता[1] ही व्यक्त होती है।

ब्राह्मण ने लिच्छविकुमार[2] की इन उक्तिओं को सुनकर कुमार की प्रशंसा करते हुए स्वयं भी बुद्ध धातु की प्राप्ति की असंभावना के कारण को इन शब्दों में व्यक्त किया– इस प्रसंगमें और भी कहा गया है–भगवान् बुद्ध का शरीर अस्थि एवं रक्त से रहित है, इन का शरीर पार्थिव नहीं, धर्ममय है। मै ने इस वर की याचना मात्र तत्त्व को प्रकाश करने के लिये की है।

इस प्रसंग में औरभी कहा गया है–ये मात्र धर्मराज्य में विचरण करते हैं, महापरिनिर्वाण में प्रवेश नहीं करते हैं, उनके धर्म का क्षय या विनाश नहीं होता है, प्राणिमात्र के आध्यात्मिक-परिपाक के लिए निर्वाण का स्वरूप सभी के सम्मुख उपस्थित करते हैं। इसके बाद बोधिसत्त्व रुचिरकेतु पूर्वोक्त चार बुद्ध कौण्डिन्य और लिच्छविकुमार से भगवान् शाक्यमुनि के आयुःप्रमाण के निर्देश को सुनकर प्रसन्न हुआ।

द्वितीय परिवर्त में जिस विषय की आलोचना की गई है वह अतिशय महत्वपूर्ण है। बोधिसत्त्व रुचिर केतु को सन्देह हुआ था कि भगवान् के शाक्यमुनि ने दीर्घायु लाभ करने के दो साधनों को बताया और उन साधनों का स्वयं भी आचरण किया किन्तु इन साधनों के आचरण के बाद भी अस्सी वर्ष में ही उनकी आयु समाप्त हो गई। अतः उनके कथन में कोई प्रामाण्य नहीं है। वे भी सामान्य जीवके समान जन्म मरण लाभ करते हैं। इस शंका का समाधान करने के लिये ही चार बुद्धों की उक्ति एवं कौण्डिन्य ब्राह्मण लिच्छविकुमार की उक्ति–प्रत्युक्ति की

१ – इस प्रसंग में असंभावना व्यक्त करने के लिए प्रदर्शित-दृष्टान्त समूह "अट्ठानजातक" में वर्णित असंभावना के अनुरूप है।

2 Suv. II, 29.

अवतारणा की गई है। आशय यही है कि बुद्ध का शरीर पार्थिव नहीं है। अतः यह शरीर अनित्य भी नहीं है। वे सदा विराजमान हैं। अतः पूर्वोक्त शंका का कोई अवसर ही नहीं आता है। इसमें विशेष ध्यान देने योग्य बात यही है कि बुद्ध का नित्य धर्ममय शरीर स्वीकार करना हिन्दुओं के पुराणों में भगवान् के शुद्धसत्त्व मय या अचिन्त्य चिन्मय अप्राकृत शरीर की कल्पना के अनुरूप है। उसी पर निर्भर कर भगवान् बुद्ध की नित्यशरीर कल्पना की गई है। इस प्रसंग में भगवान् बुद्ध की व्यूह कल्पना भी प्राणियों के हित करने के लिये विष्णु की संकर्षणादि व्यूह कल्पना के अनुरूप है। इस प्रसंग में निमोद्धृत दो श्लोक इस विषय का स्पष्ट रूप से प्रतिपादन कर रहे हैं।

न बुद्धः परिनिर्वाति न धर्मः परिहीयते।
सत्त्वानां परिपाकाय परिनिर्वाणं निदर्श्यते॥
अचिन्त्यो भगवान्बुद्धो नित्यकायस्तथागतः।
देशेति विविधान्व्यूहान्सत्त्वानां हितकारणात्॥

सु० परि० २ श्लो० ३०-३१

तृतीय परिवर्त में रुचिरकेतुनामक बोधिसत्त्व स्वप्नावस्था में सुवर्णमयी भेरी को देखता है। दिव्यप्रभा से देदीप्यमान असंख्य वैडूर्यमणिमय सिंहासन पर बैठे हुये बुद्धों को रत्नवृक्ष के नीचे धर्मदेशना देते हुए देखा, यह भी देखा कि वहां पर एक ब्राह्मण दुन्दुभि को बजा रहा है, और उस दुन्दुभिसे धर्म गाथाएं निकल रही हैं।

जागने के बाद भी उस रुचिरकेतु को वे धर्मगाथाएँ स्मृत होती हैं और वह भगवान् के पास पहुंच कर एकान्तमें बैठ जाता है। अनन्तर दुन्दुभि के द्वारा श्रुत गाथाओं को निवेदित करता है।

चतुर्थ परिवर्त में बोधिसत्त्व रुचिरकेतु ने स्वप्नावस्था में जिन गाथाओं का श्रवण किया था, भगवान् बुद्ध के सम्मुख आकर उन गाथाओं को सुनाया। इन गाथाओं में महायान-सम्प्रदाय के मौलिक धर्म-संक्रान्त मतों का उपपादन किया गया है। इन गाथाओं में मनुष्यों के लिए अपरिसीम करुणा की सौरभ वायु प्रवाहित होती है इतना ही नहीं मानव के आध्यात्मिक-कल्याण के लिए जिस गम्भीर-अनुभूति की अभिव्यक्ति मिलती है उसका एक शाश्वत मूल्य है। महायान मत के निष्कर्ष की एवं इस मतमें जो श्रेष्ठ चीजें हैं, उन्हीं की इसमें अभिव्यक्ति है। इसमें धर्म के उच्चतम नैतिक- नियमों का उल्लेख है। साथ ही अनन्त पाप एवं दुःखों से मुक्ति के रहस्य का उद्घाटन मिलता है। सुवर्णप्रभास और इसकी गाथाओं की तुलना उस दुन्दुभि से की गई है, जो मानवमात्र के लिए आध्यात्मिक-उन्नति एवं सर्वमुक्ति की सम्भावना घोषित

करती है। इन गाथाओंमें एक उदात्त घोषणा की है जिससे जाति-पाति वैषम्य के विना सभी मनुष्यों के लिए सम्यक्सम्बोधि एवं निर्वाण सुलभ हो जाय। उन मार्गों का भी इसने निर्देश किया है जिन का अवलम्बन कर मानव दुःखमय संसार का अतिक्रमण कर सकता है।

पञ्चम परिवर्त में सभी बुद्धों को उद्देश कर स्तव लिखा गया है। सामूहिक रूप में इन स्तवों को **कमलाकर** नाम से कहा जाता है। इस परिवर्त का मुख्य प्रतिपाद्य विषय यही है कि सुवर्णभुजेन्द्र नामक राजा सभी बुद्धों की आध्यात्मिक महिमाओं का वर्णन प्रस्तुत करता है।

षष्ठ परिवर्त में वस्तुमात्र की शून्यता पर परिशीलन करने का निर्देश मिलता है। इसमें छः इन्द्रियों की ग्राम के चोर के साथ तुलना की गई है। साथ ही इन्द्रियों के विषयाभिनिवेश का पुनः पुनः उल्लेख मिलता है। चित्त के स्वाभाविक चापल्य का व्यक्त रूप से निर्देश किया गया है। चार धातुओं का रूपक के व्याज से सर्प के साथ तुलना की गई है। द्वादश प्रतीत्य-समुत्पाद का प्रामाणिक क्रम में उल्लेख किया गया है। जैसे—

१ अविद्या	७ वेदना
२ संस्कार	८ तृष्णा
३ विज्ञान	९ उपादान
४ नामरूप	१० भव
५ षडायतन	११ जाति
६ स्पर्श	१२ जरामरण, शोक इत्यादि

इस परिवर्त में जन्म-मरण रूप संसारचक्र का स्वरूप निरूपण किया है साथ ही उदात्त स्वर से आह्वान किया है कि सभी मनुष्य ज्ञानरूपी असि के द्वारा क्लेश-जाल का समुच्छेद करे। इस स्कन्धात्मक निर्माण को सर्वथा शून्य समझें। इसमें कहा गया है कि मोक्षनगर में प्रवेश का द्वार खुल गया है। अनुत्तर धर्म की दुन्दुभि का घोष हो रहा है, अनुत्तर धर्म की शंखध्वनि हो रही है। अनुत्तर धर्म की उल्का प्रज्वलित हो चुकी है। अनुत्तर धर्म का झंडा उत्तोलित हो गया है। इस परिवर्त में साधारण मनुष्यों को पुनः पुनः सांसारिक विषयों से निवृत्त होने की प्रेरणा दी गई है। शाक्यमुनि के ज्ञान को परिगणन से परे कहा गया है।

सप्तम परिवर्त में मुख्य रूप से सुवर्णप्रभाससूत्र का माहात्म्यकीर्तन है। इस परिवर्त में वैश्रवण, धृतराष्ट्र, विरूढ़क और विरूपाक्ष नामक चार महा राजाओंने भगवान् के सम्मुख नतजानु होकर प्रतिज्ञा की है कि राजशक्ति की सहायता से इस पवित्र सुवर्णप्रभाससूत्र का प्रचार करेंगे। साथ ही यह भी स्वीकार किया कि सुवर्णप्रभाससूत्र के

द्वारा प्रतिपादित धर्म के व्याख्याताओं का उत्साह-वर्धन एवं साहाय्य-सम्पादन करेंगे। यह भी प्रतिज्ञा की कि हमलोग सुवर्णप्रभाससूत्र के रक्षण का भार भी ग्रहण करते हैं —जिससे भिन्न धर्मावलम्बि-राजसमूह इसकी पवित्रता का विनाश न कर सकें। उन लोगोंने सम्पूर्ण जम्बुद्वीप के जनसाधारण तक इस को पहुंचाने और इसको जनप्रिय बनाने की भी प्रतिज्ञा की। भगवान् ने स्वयं सुवर्णप्रभास की असाधारण-महिमा एवं राजाओं के लिए व्यावहारिक ऐश्वर्य और आध्यात्मिक कल्याण के सामर्थ्य का पुनः पुनः उल्लेख किया।

अष्टम परिवर्त में सरस्वती देवी स्वयं भगवान् के सम्मुख आविर्भूत हुई और सुवर्ण प्रभास के द्वारा प्रतिपादित धर्म के प्रवचनकर्ता को बुद्धिप्रतिभा के द्वारा सम्पन्न करने की प्रतिज्ञा की। बुद्धिप्रतिभासम्पन्न प्रवचनकर्ताओं की उक्ति अलङ्कारपूर्ण रहेगी। साथ ही यह भी कहा कि धर्मभाणकको सुवर्णप्रभास के अक्षर विस्मृत नहीं होंगे, एवं उनकी जिह्वा कभी भी स्खलित नहीं होगी। उनकी बुद्धि में कभी भी मान्द्य नहीं आयेगा। सरस्वती ने धर्मभाणक को धारणी-प्रदान करना भी स्वीकार किया जिससे उनका स्मृतिभ्रंश न हो।

सरस्वती ने पुण्याभिषेक की अनुष्ठान-पद्धति का विस्तृत-विवरण प्रस्तुत किया है। इसमें उन औषधिओं एवं मन्त्रों का भी उल्लेख किया है जिनके द्वारा दुष्टसत्त्व, दुष्टग्रह और दुरारोग्य व्याधिओं से मुक्त हो सकता है। सरस्वती ने घोषणा की है कि सुवर्णप्रभाससूत्र को जो धारण करेगा वह अनुत्तरसमाधि लाभ करेगा। अनन्तर देवी ने अपना आसन ग्रहण किया। कौण्डिन्य ने मन्त्र का उच्चारण कर सरस्वती की अभ्यर्चना की। कौण्डिन्य ब्राह्मण ने कतिपय प्रशंसाख्यापक गाथाएँ कहीं जिनमें सरस्वती की दिव्य आकृति एवं बुद्धि-प्रतिभा की अनन्य-साधारण महिमा का वर्णन था।

नवम परिवर्त में एक गाथा के द्वारा यह व्यक्त किया गया है कि श्रीमहादेवी का भगवान् के सम्मुख आविर्भाव हुआ एवं उन्होंने घोषणा की कि मैं व्यावहारिक एवं आध्यात्मिक सम्पत् के द्वारा धर्मभाणक को पूर्ण करुंगी। साथ ही दुर्भिक्ष एवं महामारी का सर्वथा निवारण, आनन्दमय-स्थिति और परमसम्बोधि की प्राप्ति के सम्बन्ध में भविष्य-

---

१ – इस परिवर्त में संख्या के विषय में अत्युक्ति एवं एकही विषय का पुनः पुनः प्रतिपादन किया गया है। इस में स्पष्टरूप से कहा गया है कि राजसमूह सुवर्ण प्रभास के प्रचार के लिए विशेषरूप से आबद्ध है। राजवर्ग का सुवर्णप्रभास के साथ विशेष सम्बन्ध रहने के कारण ही इस ग्रन्थ के त्रयोदश परिवर्त में राजशास्त्र का प्रतिपादन आपाततः इस प्रतिपादन की संगति को स्पष्ट इंगित कर रहा है। सुवर्णप्रभास एक धार्मिक अनुष्ठान का प्रतिपादक ग्रन्थ है। अतः इसमें राजशास्त्र का प्रतिपादन विरुद्ध प्रतीत होगा। पूर्ववर्ति सप्तम परिवर्त में इस सम्बन्ध में एक वाक्य उपलब्ध होता है। .... देवेन्द्रसमयेन राजशास्त्रेण राजत्वं कारयेत्”।

वाणी की— कि सुवर्णप्रभास के अनुग्रह से ही ये सब सम्भव है। इस परिवर्त में आग्रहपूर्वक कहा गया है कि प्रसिद्ध तथागत रत्नकुसुमगुणसागरवैडूर्यकनकगिरि सुवर्णकाञ्चनप्रभास श्री की अर्चना करनी चाहिए। इस परिवर्त में कहा गया है कि श्रीमहादेवी एवं सुवर्णप्रभासोत्तमसूत्र का नामोच्चारण सांसारिक-ऐश्वर्य का प्रदायक है। श्रीमहादेवी अलकावती में निवास करती है। साथ ही इस देवीके आह्वान के लिए जिन मन्त्रों की अपेक्षा होती है उनका भी उल्लेख किया गया है। संक्षेप में यही कहा जा सकता है कि इस आलोच्य परिच्छेद का प्रधान प्रतिपाद्य विषय सुवर्णप्रभास, श्रीमहादेवी एवं रत्नकुसुमतथागत की महिमा का वर्णन ही है।

दशम परिवर्त में भिन्न भिन्न तथागत एवं बोधिसमूह के पवित्र नाम का उल्लेख किया गया है। इन नामों का बौद्ध धर्मावलम्बिओं को उच्चारण करना चाहिए। इस परिवर्त में पवित्र बोधिसत्त्व के नाम को धारण एवं उच्चारण करने के लिए आग्रह पूर्वक निर्देश किया है। साथ ही यह कहा गया है कि पूर्वोक्त धार्मिक-अनुष्ठान जन्मान्तर की स्मृति के उद्बोध कराने में समर्थ होते हैं।

एकादश परिवर्त में एक उल्लेखनीय महत्त्वपूर्ण घटना का विवरण दिया गया है। दृढा नामक पृथिवी देवता ने भगवान् के सम्मुख उपस्थित होकर कहा कि धर्मभाणक के उपवेशन के लिए जो पीठ है वह यथासम्भव उसे सौख्य प्रदायक होगा। साथ ही आग्रह प्रकाश किया कि मैं इस धर्मश्रवण से एवं धर्मामृत रस से अपने को तृप्त करुगीं। यह भी वचन दिया कि वह पृथिवी रस के द्वारा पृथिवी को सिक्त कर देगी जिससे विभिन्न-सस्यों की उत्पत्ति हो और उनसे प्राणिओं का जीवन धारण हो सके। पृथिवी देवता ने आश्वासन दिया कि प्राणिमात्र के लिए पर्याप्त भक्ष्य एवं पेय का उपस्थापन करेगी। उसने प्रतिज्ञा की कि सुवर्णप्रभाससूत्र का जनसाधारण में प्रचार के लिए वह सक्रिय-भाग ग्रहण करेगी। उसने यह भविष्यवाणी की कि सम्पूर्ण जम्बुद्वीप में श्रेष्ठ-पदार्थों की प्रचुरता रहेगी। भगवान्ने स्वयं भी सुवर्णप्रभाससूत्र के श्रवण की महिमा का वर्णन किया और यह भी कहा कि सुवर्णप्रभास का श्रवण करने वाला व्यक्ति त्रयस्त्रिंशत् देवता के मध्य में जन्म ग्रहण करेगा।

द्वादश परिवर्त में यक्ष सेनापति संज्ञेय का वृत्तान्त दिया गया है। वे अन्य अट्ठाइस सेनापतिओं के साथ सम्मिलित होकर भगवान् के पास आए और सुवर्णप्रभास के प्रचार के लिए अपना ऐकान्तिक-सहयोग प्रदान करने का वचन दिये। उन लोगों ने प्रतिज्ञा की कि वे सुवर्णप्रभास के व्याख्याताओं एवं श्रोताओं की सभी प्रकार से रक्षा करेंगे, साथ ही यह भी कहा कि उक्त व्यक्तिओं को सभी बाधाओं से मुक्त करने का उत्तरदायित्व वहन करते हैं।

त्रयोदश परिवर्त का नाम देवेन्द्रसमय है। इस परिवर्त में राजशास्त्रसम्बन्धि विषयों का प्रतिपादन किया गया है। इसमें राजा बलदकेतु ने अपने नवाभिषिक्त रुचिर केतु को पूर्वोक्त-विषय में उपदेश प्रदान किया है[1]।

चतुर्दश परिवर्त में सुसंभव नामक राजा का वृत्तान्त दिया गया है। इसकी राज्यसीमा चतुर्दिक् में विस्तृत थी। यह राजा स्वप्न में बुद्ध के गुणों का श्रवण करता है एवं स्वप्न में ही देखता है कि धर्मभाणक भिक्षु रत्नोच्चय सूत्रराज का व्याख्यान कर रहे हैं। जागने के बाद वह भिक्षुसंघ के पास आया और उसने रत्नोच्चय भिक्षु के निवास स्थान की जिज्ञासा की। एक गुफा में रत्नोच्चय से मिला। विशेष प्रार्थना करने पर महान् धर्मभाणक रत्नोच्चयने सुवर्णप्रभास का व्याख्यान उनको सुनाया। अनन्तर चिन्तामणिराज नामक एक रत्न ने जम्बुद्वीप में धन-सम्पत्ति का वर्षण किया। यह राजा की इच्छा के अनुसार ही हुआ था। राजा ने उस सम्पत्ति के द्वारा सुवर्णप्रभास की पूजा की एवं उस ने शाक्यमुनि के साथ अपने अभेद का भी उल्लेख किया और रत्नोच्चय भिक्षु के साथ पूर्वदिक् के अधिपति अक्षोभ्य-तथागत के अभेद होने की बात भी व्यक्तरूपमें कही गई है[3]।

पञ्चदश परिवर्त का नाम **आरक्षा** है। इस के इस नामकरण का कारण यही है कि इस परिवर्त में यक्षगण एवं अन्यदेवताओं ने सुवर्णप्रभास के श्रोताओं की रक्षा के लिए प्रतिज्ञा की है। इसमें कहा गया है कि जो व्यक्ति सर्व कालीन बुद्धों की अर्चना करना चाहते हैं, एवं सर्व कालीन बुद्धों के प्रभावित स्थान के सम्बन्ध में जानना चाहते हैं वे इस सूत्रेन्द्रराज का श्रवण करें। स्वयं भगवान ने कतिपय गाथाओं का इस पूर्वोक्त विषय के प्रतिपादन के लिए उच्चारण किया है। जो व्यक्ति **धर्मधातु** में प्रवेश करता है वह शाक्यमुनि का साक्षात्कार करने में समर्थ होगा। शाक्यमुनि एक धर्म स्तूप के अभ्यन्तरमें विराजमान है एवं सुमधुर-स्वर में सूत्रका व्याख्यान कर रहे है, उस के श्रवण से धर्मस्कन्धका अर्जन एवं सभी पाप तथा ग्रहनक्षत्र की पीडाओं का

---

१ – महायान बुद्धिज्म के कतिपय विशिष्ट विद्वानोंने आलोच्य परिवर्त के विषय में यह शंका की है कि प्रस्तुत-परिवर्त इस ग्रन्थ का यथार्थ अङ्ग नहीं हो सकता है। उनलोगों का कहना है कि किसी धर्म-प्रतिपादक-ग्रन्थमें अधार्मिक विषय का प्रतिपादन नहीं हो सकता है। मैनें अपने मन्तव्य का प्रतिपादन इसी भूमिका में किया है।

२ – परिनिर्वृतस्य सुगतस्य तस्य सुसंभवो नाम बभूव राजा।

सुव. पृ० ७७

३ – अहं च सः शाक्यमुनिस्तथागतः सुसंभवो नाम बभूव राजा।

सुव. पृ० ८०

अक्षोभ्य आसीत्स तथागतश्च रत्नोच्चयो भिक्षुः स धर्मभाणकः॥

सुव. पृ० ८१

अवसान होता है। पद्मासन में अवस्थित होकर इस पवित्र ग्रन्थ का व्याख्यान करना चाहिए। इस के फलस्वरूप असंख्य आश्चर्य जनक-विषय दृष्टि के सम्मुख अवभासित होते हैं जिस में एक धर्मभाणक एवं विभिन्न आकार के बुद्धों का अवभासन होता है। इस के द्वारा शत्रुओं का विनाश, युद्ध में जयलाभ एवं राजकीय सम्पत् का लाभ होता है। इस धर्मस्कन्ध की सभी यक्षराजों ने एवं अन्य देवताओं ने भी पूजा की थी। जिन व्यक्तिओं ने धर्ममूल का अवलोकन किया है वे इस पवित्र सूत्रों का श्रवण करने के लिए धर्मस्तूप की चारों ओर समवेत होते हैं। जो व्यक्ति धर्मधातु में प्रवेश कर इसका श्रवण करता है एवं इसके प्रति सम्मान प्रकाश करता है वह यक्षराज एवं असुरराज के द्वारा परिरक्षित होता है। इस के अतिरिक्त स्त्री देवता जैसे हारीती, चण्डा, चण्डालिका, चण्डिका, दन्ती, एवं कुटदन्ती सभी चारों दिक् से रक्षा करती हैं। इनके अतिरिक्त सरस्वती, श्री, पृथिवी देवता, एवं नदी देवता भी उन व्यक्तियों की रक्षा करती है जिनको ये सूत्र प्रिय है। सभी देवता जो सुवर्णप्रभास के द्वारा सन्तर्पित होते हैं वे सम्पूर्ण जम्बुद्वीप को सभी प्रकार से समृद्ध एवं ऐश्वर्य-सम्पन्न कर देते हैं।

षोडश परिवर्तमें भगवान् की एक भविष्यवाणी के विषयमें कहा गया है कि दशसहस्र देवपुत्र सम्यक् सम्बोधि बुद्धत्व लाभ करेंगे। इस में इसी वृत्तान्त का उल्लेख किया गया है कि बोधिसत्त्वसमुच्चया नाम्नी देवता ने (जिसका सर्वत्र कुलदेवता शब्द से उल्लेख किया गया है) भगवान् के पास प्रार्थना की कि कुशल मूल का स्वरूप प्रकाश करें जिस कुशल मूलका अनुष्ठान एवं उपचय कर दश सहस्र देवपुत्रों को प्रभावित किया जिससे त्रायस्त्रिंश नामक देववर्ग अपने आवास का परित्याग कर भगवान् के पास धर्म श्रवण के लिए आये। विशेष बात यही है कि उन लोगों ने जब इस भविष्यवाणी का श्रवण किया कि तीन सत्पुरुष आगे जाकर बोधिसत्त्व हो जायेंगे तो यह सुनकर पूर्वोक्त दश सहस्र देवपुत्रों ने सम्बोधि लाभ करने के लिए अपना चित्तोत्पाद (संकल्प) किया। पूर्वोक्त सत्पुरुषों के सम्बन्ध में यही भविष्यवाणी हुई थी—रुचिरकेतु सुवर्णप्रभासित नामक लोकधातुमें सम्यक् सम्बोधि लाभ करेगा। वह सुवर्णरत्नाकर छत्रकूट नामक तथागतके रूप में जन्म लाभ करेगा। उसके परिनिर्वाण में प्रवेश करने के बाद उसके पुत्र रूप्यकेतु जो पूर्वोक्त तथागत का वंशज है वीरजध्वज नामक लोक धातु में सम्यक् सम्बोधिलाभ करेगा, एवं वह सुवर्णजम्बुध्वजकाञ्चनाभ नामक तथागत के रूप में जन्म लाभ करेगा, उसके परिनिर्वाण लाभ करने के बाद उसका पुत्र रूप्यप्रभ जो पूर्वोक्त तथागतों का वंशज है वह पूर्व कथित लोक धातु में सम्यक् अनुत्तर सम्बोधि लाभ करेगा, एवं वह सुवर्णशतरश्मिप्रभासगर्भ नामक तथागत के नामसे जन्म ग्रहण करेगा इन सत्पुरुषोंके नाम के साथ निम्नोद्धृत गौरव बोधक पदवी व्यवहृत होती है। जैसे विद्याचरण सम्पन्न, सुगत, लोकविदनुत्तर, पुरुषदम्यसारथि, शास्ता इत्यादि।

परन्तु पूर्वोक्त दशसहस्र देवपुत्र, ज्वलनान्तरतेजोराजनामक देवपुत्र जिसमें प्रधान थे—उन लोगोंने बोधिसत्त्व की चर्या का अनुष्ठान नहीं किया छपारमिताओं का भी लाभ नहीं किया, एवं जागतिक-जीवन की विभिन्न सम्पत् का भी परित्याग नहीं किया। ऐसी स्थिति में इसका क्या कारण है कि पूर्वोक्त देवपुत्रसमूह भगवान् के पास धर्मश्रवण के लिए आगए ? और क्या कारण है कि भगवान् ने यह भविष्यवाणी की कि ये सब शालेन्द्रध्वजाग्रवती नामक लोक धातुमें अनुत्तरसम्यक्सम्बोधि लाभ करेंगें एवं दशसहस्र संख्यक बुद्ध रूप से जन्मलाभ करेंगे। इन लोगों को एक सामूहिक नाम प्रसन्नवदनोत्पलगन्धकूट के नाम से आह्वान किया जायेगा। भगवान् ने इसके उत्तरमें कहा है कि अतिपवित्र सुवर्णप्रभास सूत्र का उन लोगों ने सम्मान एवं पूजा की थी इसी लिए उन लोगोंको इस प्रकार श्रेष्ठ बुद्धावस्था मिल गई।

सप्तदश परिवर्त में व्याधिओं का उपशम करने का विवरण दिया गया है। अतीत समय में रत्नशिखी नामक एक तथागत वर्तमान थे। उन्होंने जब परनिर्वाण लाभ किया तब से धर्म की अवनति आरंभ हो गई थी। उस समय सुरेश्वरप्रभनामक एक धार्मिक राजा सभी देशों के प्राणिवर्ग पर राज्य करते थे। उस समय जटिन्धर नामक एक श्रेष्ठी उन के राज्यमें निवास करते थे। उन्होंने अष्टांग आयुर्वेद में दक्षता अर्जन की। उनको जल वाहन नामक एक पुत्र था जिसने सभी विद्याओं का अर्जन किया था।

उस सुरेश्वरप्रभ राजा के राज्यमें शतसहस्रप्राणी भिन्न--भिन्न रोगों से आक्रान्त हो गये। यह देख कर जलवाहन का मन करुणा से भर गया। वह अपने पिता के समीप गया और उसने कहा कि इसका कोई प्रतीकार उद्भावन करें। उसने शरीर के उपादान तीन प्रकारके धातु वात पित्त और कफ की क्रिया एवं इन की विषमता के काल की भी जिज्ञासा की। उन्होंने इन तीन उपादानों के वैषम्य छ ऋतुओं में किस कारण से हो जाते हैं इसके विषय में उपदेश ग्रहण किया। उसने वात पित्त कफ के विषय का असाधारण-नैपुण्य लाभ किया। इस प्रकार अष्टाङ्ग-आयुर्वेद का गम्भीर-ज्ञान प्राप्त कर सभी प्राणिओं को आश्वासन दिया एवं रोगाक्रान्त व्यक्तिओं को रोग से मुक्त किया।

अष्टादश परिवर्त में एक आख्यान वर्णित है कि जलवाहन ने मत्स्यों को बौद्ध धर्म में प्रवेश कराया। भगवान् ने इस परिवर्त में पूर्वपरिवर्त में वर्णित वृत्तान्त का पुनः निर्देश किया है। भगवान् ने कहा है कि जलवाहन ने असंख्य प्राणिओं को रोगमुक्त कर उन्हें स्वस्थ किया। इसकी पत्नी का नाम जलाम्बुजगर्भा था। उसको दो पुत्र हुए। इन पुत्रों का नाम जलाम्बर और जलगर्भ था। उन्होंने अटवीसम्भवा नामक

पुष्करिणी में दश हजार मछलिओं को देखा। उन्होने देखा कि सैकडों मछलिआँ जलाभाव में पड़ी हैं। यह देखकर जलवाहन का हृदय करुणा से आर्द्र होगया। इसी समय जलवाहन ने एक स्त्री देवता को देखा। उस स्त्री देवता ने इन दश हजार मत्स्यों के जीवन के लिए जल की व्यवस्था करने की विशेषरूप से प्रेरणा दी। जलवाहन भी इस दयनीय दशा को देखकर करुणासे अभिभूत हो गया। इसने वृक्ष की शाखा का छेदन कर मछलिओं के लिए शीतल-छाया की व्यवस्था कर दी और जल के लिए अन्वेषण करते हुए देखा कि जलागमा नामक एक नदी है जिसका जल इस पुष्करिणी में आकर गिरता है। किसी दुर्जन ने उस जलागमा नदी को दूसरे प्रपात की ओर प्रवाहित कर दिया है जिससे इन मछलिओं को आसानी से पकडा जा सके। जलवाहन राजा सुरेश्वरप्रभ के पास आया और सभी घटनाओं का विस्तृत-विवरण प्रस्तुत किया। राजाने वीस हाथिओं को हस्तिशाला से ले जाने की अनुमति दी। इसके बाद सैकड़ों भिस्तिओं को संगृहीत किया। वह उन हाथिओं और भिस्तिओं को लेकर जलागमा नदी के पास आया। सभी को जल से पूर्ण किया और हाथिओं के पीठपर रख कर शीघ्र ही पुष्करिणी के समीप आया एवं लाये हुए जल को चारों ओर से देकर पूर्ण कर दिया। अनन्तर अपने पुत्र को आदेश दिया कि सब से बलशाली हाथी पर चढकर घर से इन क्षुधार्त मछलिओं के लिए भोजन ले आए। पुत्र ने पिता के आदेश का यथाकथित परिपालन किया और जलवाहन ने इन भोजनों को सरोवर में डाल दिया। मछलिआँ उन भोजनों से पूर्ण सन्तुष्ट हो गईं। अनन्तर इन मछलिओं को सम्यक्सम्बुद्धरत्नशिखीतथागत का नाम सुनाया। एवं प्रतीत्यसमुत्पाद के सम्बन्ध में मत्स्यों को उपदेश दिया। साथ ही इन प्राणिओं को दुःखस्कन्ध से मुक्त होने के उपाय का भी उपदेश दिया। अन्त में अपने दो पुत्रों को लेकर अपने घर चला आया।

किसी समय जलवाहन ने एक महोत्सव में भोजन किया और रात्रि में वहीं शयन भी किया। अनन्तर वहां एक दुर्निमित्त का आविर्भाव हुआ। पूर्वोक्त दश सहस्र मछलिआँ उसी रात्रि के बाद मर गईं एवं उन लोगों ने त्रयस्त्रिंशत् नामक देवगणों में जन्म ग्रहण किया। वे सब देवताओं में जन्मग्रहण का कारण सोचने लगीं इसी समय उनके सम्मुख अपने पूर्वजन्म का वृत्तान्त व्यक्त हो गया। उन लोगों ने जलवाहन के प्रति सम्मान- प्रदर्शन का संकल्प किया और चालीस हजार मुक्ताहार जलवाहन को समर्पित किया साथ ही उन लोगों ने मन्दारपुष्पसमूह का वर्षण किया एवं दिव्य-दुन्दुभि के घोष से जम्बुद्वीप के वासिओं की निद्रा भङ्ग की। जलवाहन भीजागा। पूर्वोक्त दशसहस्र देवपुत्रों ने सुरेश्वरप्रभ के राज्य में एवं अटवीसम्भवा नामक पुष्करिणी के ऊपर भी मन्दारपुष्प की वृष्टि की। इस के बाद वे सब स्वर्ग चले गये। राजा सुरेश्वरप्रभ ने अपने गणक महामात्य समूह का आह्वान कर पूछा कि रात्रि में इन

निमित्तों के प्रादुर्भाव का क्या कारण है? उन लोगों ने कहा–सेठ जलवाहन के सम्मुख चालीस हजार मुक्तामाला और दिव्य मन्दारपुष्प की वृष्टि हुई है। राजा की आज्ञा के अनुसार वे सब जलवाहन को प्रियवचनों के द्वारा सुरेश्वरप्रभ के सम्मुख लाये। राजा ने जलवाहन से वही प्रश्न किया। उसने कहा कि दशसहस्र मछलिओं की मृत्यु हो गई थी। राजा ने कहा यह तुझे कैसे ज्ञात हुआ? उसने अपने पुत्र के द्वारा पुष्करिणी का परीक्षण कराके अपने कथन का समर्थन किया। उन मछलिओं ने त्रयस्त्रिंशत् नामक देववंशों में जन्म ग्रहण किया है। ये शुभघटनायें उन्हीं देवपुत्रों के द्वारा सम्पन्न हुई हैं। इस जानकारी से राजा अतिशय प्रसन्न हुआ।

अनन्तर भगवान् ने स्वयं इस घटना का गम्भीर आशय स्त्रीदेवता बोधिसत्त्व-समुच्चया के सम्मुख प्रकाशित किया। उन्होंने कहा कि शाक्यमुनि ने सुरेश्वर के रूप में जन्म-ग्रहण किया है। राजा शुद्धोदन ने जटिन्धर श्रेष्ठी के रूप में जन्म ग्रहण किया है एवं भगवान् ने स्वयं जलवाहन के रूप में जन्म-धारण किया है, गोपाने जलवाहन की पत्नी जलाम्बुजगर्भा के रूप में जन्म-ग्रहण किया है। राहुलभद्र और आनन्द ने क्रमशः जलाम्बर एवं जलगर्भ के रूप में अवतीर्ण हुए। ज्वलनान्तरतेजोराजप्रमुख दशसहस्र देवपुत्रों ने दशहजार मछलिओं के रूप में जन्मग्रहण किया था। उन लोगों की पिपासा जल के द्वारा निवृत्त की गई और प्रतीत्यसमुत्पाद के ऊपर गम्भीर-देशना दी गई एवं रत्नशिखी तथागतका नाम सुनाया गया था, इसी कुशल धर्म के प्रभाव से ज्वलनान्तरतेजोराजप्रमुख देवपुत्र भगवान् के समीप गये और भगवान् ने उन लोगों को सम्बोधि-प्राप्ति की भविष्यवाणी की। कुलदेवता बोधिसत्त्वसमुच्चया ने स्वयं वृक्षदेवता के रूप में जन्मग्रहण किया। भगवान् ने कहा कि जो असंख्य प्राणिओं को आध्यात्मिक परिपाक कराते है वे अनुत्तरसम्यक् सम्बोधिलाभ के रूप में बुद्धत्व लाभ करने में समर्थ होते हैं।

उन्नीसवाँ परिवर्त में भगवान् ने जो कुलदेवता के सम्मुख अपने जीवन को विसर्जित कर एक व्याघ्री की क्षुधा निवृत्ति की है उस वृत्तान्त को दिया है। उन्होंने कहा है कि भगवान् स्वयं एक समय पांचाल देशमें शत सहस्र भिक्षुओं से परिवृत होकर भ्रमण कर रहे थे। अन्त में एक ऐसे अरण्य में प्रवेश किया, जहां का प्राकृतिक दृश्य अतिशय सुरम्य था। उनके आदेशानुसार आनन्दने एक उपवेशन स्थान की रचना की जिस पर स्वयं भगवान् आसीन हुए। भगवान् ने सभी भिक्षुओं को विशेषरूप से प्रेरणा दी कि वे बोधिसत्त्व समूह के कार्य एवं उनकी कार्यावलिओं को देखने की इच्छाओंको उत्पादन करे। अनन्तर उन लोगोंने भगवान् से प्रार्थना की कि वे अपरिमेय गुण-युक्त विशेषव्यक्ति का स्तूप उद्घाटन करें। इस प्रार्थना के अनुसार भगवान् ने स्वयं अपने पाणितल के द्वारा पृथिवीपर आघात किया और इसके परिणाम-स्वरूप पृथिवी चलने लगी और एक स्तूप सभी के दृष्टिपथमें आगया। आनन्द ने भगवान् का निर्देश लाभकर उसका विदारण किया और उसमें एक

स्वर्णमय कटोरा देखा। उन्होंने भगवान् के सम्मुख इस वृत्तान्त को निवेदित किया और उनको निर्देश देने के लिए प्रार्थना की। भगवान् ने कहा कि इसमें सात कटोरे है। भगवान् ने उन सभी कटोरोंको खोलने के लिए आदेश दिया। आनन्द ने भगवान् का निर्देश कार्य रूपमें परिणत किया। उस मे जो अस्थि खण्ड था उसको प्रकट किया और उसके सम्बन्ध में भगवान् को अवगत कराया। भगवान् ने उसको अपने समीप लानेका आदेश दिया। आनन्द ने अनुरूप अनुष्ठान किया। भगवान् उन सबोंको भिक्षुसमूह के सम्मुख खोल दिया। भगवान् के निर्देशानुसार भिक्षुसमूह ने इस पवित्र अस्थि खण्ड के आगे अपना मस्तक नत किया।

इस के बाद आनन्द ने भगवान् से पूछा कि भगवान् के सम्मुख पूर्वोक्त अस्थि समूह के प्रति इतनी अतिशय श्रद्धा व्यक्त करने का क्या कारण है? इसके उत्तर में भगवान ने एक वृत्तान्त का विवरण दिया। उन्होने कहा है कि अतीत मे महारथ नाम के एक राजा थे। उनको तीन पुत्र थे। उनका नाम महाप्रणाद, महादेव, एवं महासत्त्व था। एक दिन ऐसी घटना हुई कि पूर्वोक्त इन राजकुमारों ने एक बड़े अरण्य में प्रवेश किया एवं एक व्याघ्री के सामने आगये जिस व्याघ्रीने एक सप्ताह से पूर्व ही पांच शावक को प्रसव किया था। वह व्याघ्री क्षुधा एवं तृष्णा के द्वारा अभिभूत हो गयी। महासत्त्व यह देख कर पूर्वोक्त क्लिष्ट प्राणिओं के प्रति करुणा के द्वारा पूर्ण आकृष्ट हो गये।

भौतिक शरीर की क्षणभङ्गुरता एवं धर्मकार्य की निर्मलता की चिन्ता उन के मनमें उदित हुई। वे अपने दो भाइयों को उस स्थान का त्याग करने लिए तैय्यार किया एवं स्वयं अपना शरीर विसर्जन करने के लिए संकल्प ग्रहण किया जो संकल्प अनुत्तर सम्यक् सम्बोधि के लाभ से उत्पन्न होता है। यह सम्यक् सम्वोधि तीन प्रकार से संसार समुद्रसे मुक्तिलाभ का उपाय है। वे अपने को व्याघ्री के भक्ष्यरूपमें समर्पित किया जिसके फल स्वरूप एक मुहूर्त के अन्दर ही उसके शरीर का अस्थि मात्र अवशेष रह गया।

अनन्तर यह घटना हुई कि उनके दो भाइयों ने कतिपय अपशकुन देखने लगे एवं उन लोगों ने पूर्वोक्त स्थानमें आकर उस शोचनीय दृश्य का अवलोकन किया। उन लोगों ने अपने भाई की मृत्यु पर विशेष शोक प्रकाश किया एवं अपने गृह की ओर लोटने के लिए यात्रा आरम्भ की। इसी बीच में रानी ने एक स्वप्न देखा जिससें अपने परिवार में अविलम्ब किसी शोकपूर्ण घटना होने का इंगित मिला। घटना गुरुतर परिणति के लिए जा रही थी। अतिशय शीघ्रता से उसकी परिचारिका ने आकर संवाद दिया कि उसके पुत्रों का जीवनान्त हो गया। रानी अश्रुपूर्ण नेत्र हो कर राजा के सम्मुख आ गई एवं उसके पुत्र की मृत्यु का संवाद दे दिया।

यह शोकपूर्ण घटना की चरम परिगति तब हुई जब अवशिष्ट दो राजकुमार राजगृह में आगये और पूर्वोक्त घटना का विवरण उपस्थित किया। राजा एवं रानी अविलम्ब घटना स्थल पर आ गये एवं अपने पुत्र के लिए शोक किया और सभी उपस्थित जनता के साथ मिलित होकर उसकी अस्थि की पूजा की। उन लोगोंने स्वर्णमय स्तूप का निर्माण किया और उसके अन्दर देहावशेष को स्थापित किया।

भगवान् ने इस घटना का आशय व्यक्त करते हुए पूर्वजन्म में राजकुमार महासत्त्व की अपने साथ अभिन्नता व्यक्त की है। भगवान् ने कहा है कि शुद्धोदन राजा महारथ के रूप में, माया देवी उसकी रानी के रूप में, मैत्रेय महाप्रणाद के रूप में, मञ्जुश्री महादेव के रूप में, महाप्रजापती व्याघ्री के रूप में और पांच भिक्षुओं ने पांच शावक के रूप में जन्म ग्रहण किया था। अनन्तर वह स्तूप भगवान् के अलौकिक-प्रभाव से अन्तर्हित हो गया।

वीसवाँ परिवर्त में वे ही गाथायें हैं जो सुवर्णरत्नाकरछत्रकूट नामक तथागत के आध्यात्मिक माहात्म्य को व्यक्त करने के लिए शतशत बोधिसत्त्व के द्वारा कही गई थी। इस परिवर्त में रुचिरकेतु बोधिसत्त्वने गाथाओं के द्वारा भगवान् की आध्यात्मिक दीप्ति का वर्णन किया है।

इक्कीशवाँ परिवर्त में वे गाथाएं उपनिवद्ध हैं जो कुलदेवता बोधिसत्त्वसमुच्चया ने भगवान् के गौरव को व्यक्त कर ने के लिए विशेषकर सर्वशून्यता पर ध्यान देकर कहा है। भगवान् ने स्वयं बोधिसत्त्व समुच्चया की उसके कार्य के लिए प्रशंसा की है।

मिथिला विद्यापीठ,
दरभंगा
१६-२-६६

शीतांशुशेखर बागचि

॥ सुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रेन्द्रराजः ॥ K 1

॥ निदानपरिवर्तः ॥

ॐ नमः श्रीसर्वबुद्धबोधिसत्त्वेभ्यः[१] ।

ॐ नमः श्रीभगवत्यै आर्यप्रज्ञापारमितायै[२] । तद्यथा[३] ।

[४]ॐ श्रुतिस्मृतिगतिविजये स्वाहा ।

यस्मिन्[५] पारमिता दशोत्तमगुणास्तैस्तैर्नयैः[६] सूचिता[७]

सर्वज्ञेन जगद्धिताय दश च प्रख्यापिता भूमयः ।

उच्छेदध्रुववर्जिता च विमला प्रोक्ता[८] गतिर्मध्यमां[९]

तत्सूत्रं स्वर्णप्रभा[१०]निगदितं शृण्वन्तु बोध्यर्थिनः ॥

श्रुतं मयैकसमये गृध्रकूटे तथागतः ॥

विजहार धर्मधातौ गम्भीरे बुद्धगोचरे ॥ १ ॥

बोधिसत्त्वसमुच्चयया महाकुलदेवतया, सरस्वत्या च महादेवतया, श्रिया च महादेवतया, K 2
दृढया च महापृथिवीदेवतया, हारीत्या च महादेवतया, एवं प्रमुखाभिर्महादेवताभिरनेकदेवनागयक्षराक्षसगन्धर्वासुरगरुडकिन्नरमहोरगमनुष्यामनुष्यैः सार्धम्[११] । अथायुष्मानानन्दो भगवन्तमेतदवोचत् । किं तासां[१२] भगवन्धर्मविनयं भविष्यतीति ?

भगवानाह गाथाभिः । भावनं[१३] च न दुःपृच्छया विरजस्कं समाधिं धर्मसारं[१४] प्रतिष्ठितम् ।

शुद्धेषु विरजस्केषु बोधिसत्त्वोत्तमेषु च ।

निदानं सूत्रराजेन्द्रं स्वर्णप्रभासोत्तममिदम् ॥ २ ॥

ततो गम्भीरश्रवणेन गम्भीरव्युपपरीक्षणेन[१५] ।

दिक्षु[१६] चतसृषु[१७] बुद्धैरधिष्ठानमधिष्ठितम् ॥ ३ ॥

---

१ In C. K. T. but श्री left out in T. २ श्री left out in C. नमः श्री भगवत्यै आर्यप्रज्ञा॰ K. ३ Left out in A. ४ Left out in C. K. ५ From यस्मिन् till बोध्यर्थिनः in T. only, but this also appears in the begining of the Daśabhūmiśvara where स्वर्णप्रभा is replaced by दशभूमिकं. ६ स्तैर्नः in all Mss. ७ सु in all Mss. ८ प्रान्ता in all Mss. ९ माः in all Mss. १० The metre is irregular, as is often met with in the Buddhist poems "Buddhist poets do not obey the ordinary rules of metre, or rather their rules of quantity of pronounciation differ from those of later grammarians" Vajracchedikā p. 46 note. ११ सार्धम् left out in A. १२ तासां च K. १३ व left out in A. T. च न left out in C. १४ धर्मसंसारं A. १५ व्यव A. १६ दशदिक्षु in all Mss. १७ च तिसृषु I.

अक्षोभ्यराजः[1] पूर्वस्मिन्दक्षिणे रत्नकेतुना ।
पश्चिमायाममिताभ[2] उत्तरे दुन्दुभिस्वरः ॥ ४ ॥
तं प्रवक्ष्याम्यधिष्ठानं माङ्गल्यदेशनोत्तमम् ।
सर्वपापविनाशार्थं सर्वपापक्षयंकरम् ॥ ५ ॥
K 3 सर्वसौख्यप्रदातारं सर्वदुःखविनाशनम् ।
मूलं सर्वज्ञ[3]तत्त्वस्य सर्वश्रीसमलङ्कृतम् ॥ ६ ॥
उपहतेन्द्रिया ये हि[4] सत्त्वा नष्टा हतायुषः ।
अलक्ष्म्यां[5] परिविष्टा हि देवतासु पराङ्मुखाः ॥ ७ ॥
कान्तया ते[6] जना द्विष्टाः[7] कुटुम्बादिष्वपद्रुताः[8] ।
परस्परविरुद्धा[9] वा अर्थनाशैरुपद्रुताः ॥ ८ ॥
शोकायासेष्वनर्थे[10] च भये व्यसन एव च ।
ग्रहनक्षत्रपीडायां काखोर्ददारुणग्रहैः[11] ॥ ९ ॥
पापकं पश्यति[12] स्वप्नं[13] शोकायाससमुच्छ्रितम् ।
तेन च[14] स्नानशुचिना श्रोतव्यं सूत्रमुत्तमम् ॥ १० ॥
शृण्वन्ति य इदं सूत्रं गम्भीरं बुद्धगोचरम् ।
प्रसन्नचित्ताः सुमनसैः[15] शुचिवस्त्रैरलङ्कृताः ॥ ११ ॥
तेषां सर्वे तथा नित्यमुपसर्गाः सुदारुणाः ।
तेजसा चास्य सूत्रस्य शाम्यन्ते सर्वप्राणिनाम् ॥ १२ ॥
स्वयं ते[16] लोकपालाश्च सामात्याः सगणेश्वराः ।
K 4 तेषां रक्षां करिष्यन्ति ह्यनेकैर्यक्षकोटिभिः ॥ १३ ॥
सरस्वती महादेवी तथा नैरञ्जन[17]वासिनी ।
हारीती भूतमाता च दृढा पृथिवीदेवता[18] ॥ १४ ॥
ब्रह्मेन्द्रैस्त्रिदशेन्द्रैश्च महर्द्धिकिन्नरेश्वरैः ।
गरुडेन्द्रैस्तथा सार्धं यक्षगन्धर्वपन्नगैः ॥ १५ ॥

---

१ राजः C. T. न्त A. २ पश्चिमस्यामभितामेन A.; and this quarter is of incorrect metre. ३ नत्व C. ४ हि left out in A. ५ अलक्षा in all Mss. ६ ये C. K. य T. ७ Ex conject.; निष्टाः A. K. T. रिष्टाः C निष्ठाः I. ८ पद्रुताः A. C. T. प्रद्रुडलगा K. ९ सविरोद्धा A. निवुद्धा C विरुद्धा I. १० समनर्थ्ये A सप्पनर्थे K. सोप्पनर्थे T. ११ Ex conject; पीडाचा कापोददा A पीशायां काखोर्ददा C. भीता ये कान्ता वा दारुणाग्रहैः I पीडावा यां K. पीत्रायां काखोर्ददा T. १२ पश्यति in I; and पश्यते in other Mss. १३ स्वप्नं in I. स्वप्ने in other Mss. १४ suplied for the sake of metre. १५ सौमनस्काः प्रसन्नास्याः C. K. T. १६ शपन्ते I. १७ परंजनि A. T. श्रीजंय C. K. I. Restored from the Tibetan versions where we have Nairañjana. Tib (a) Nerañjanā Tib (b). १८ ताः K.

ते च तत्रोपसंक्रम्य ससैन्यबलवाहनाः ।
तेषां रक्षां करिष्यन्ति दिवारात्रौ समाहिताः ॥ १६ ॥
इदं सूत्रं प्रकाशिष्ये गम्भीरं बुद्धगोचरम् ।
रहस्यं सर्वबुद्धानां दुर्लभं कल्पकोटिभिः ॥ १७ ॥
शृ[1]ण्वन्ति य इदं सूत्रं ये चान्ये श्रावयन्ति च ।
ये केचिदनुमोदन्ते ये च पूजां करोन्ति हिं ॥ १८ ॥
ते पूजिता भविष्यन्ति ह्यनेकैः कल्पकोटिभिः ।
देवनागमनुष्यैश्च किन्नरासुरगु[2]ह्यकैः ॥ १९ ॥
पुण्यस्कन्धमपर्यन्तमसंख्येयमचिन्तितम्[3] ।
यै[4]स्तेषां प्रसृतं भोति कृतपुण्यान प्राणिनाम् ॥ २० ॥
प्रगृहीता भविष्यन्ति सर्वबुद्धैर्दिशो दर्शै[5] ।
गम्भीरचरितेभिश्च[6] बोधिसत्त्वैस्तथैव च ॥ २१ ॥
चौ[7]क्षचीवरप्रावृत्य सुगन्धजलपात्रनैः । K 5
मैत्रीचित्तं[8] समुत्थाप्य[9] पूजितव्यमतन्द्रितैः ॥ २२ ॥
विपुलं विमलं[10] चित्त[11]मात्मानं प्रकरिष्यति ।
प्रसादयंश्च चेतांसि शृणु[12]ध्वं सूत्रमुत्तमम् ॥ २३ ॥
स्वागतं च[13] मनुष्येषु सुल[14]ब्धं मनुषं फल[15]म् ।
सुजीविताश्च जीवन्ति सूत्रं शृण्वन्ति ये त्वि[16]दम् ॥ २४ ॥
उप्त[17]कुशलमूलास्ते वहुबुद्धप्रकाशि[18]ताः ।
येषामिदं कर्णपुटे देशितं संप्रविश्यतीति ॥ २५ ॥

इति श्री[19]सुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रेन्द्र[20]राजे
निदानपरि[21]वर्त्तो नाम प्रथमः ॥

---

१ The following two verses are left out in A. २ प्र C. ३ चिन्तितं in C; चिन्तियम् in other Mss. ४ ते A. त T. हं A. ५ बुद्धैर्दिशारित्रतै C. दिगास्थितैः K. ६ त्र K. ७ बौद्ध I. ८ चित्रं K. ९ य K. १० विमलं; विमलं A. C. ११ चित्र I. १२ ध्वं in A. ध्व in other Mss. १३ स्वागताश्चा C. १४ सुरम्यं I च स्वप्नं K. १५ srid in Tib. which means भव. १६ ये इदं A. १७ उत्तप्त A. १८ बुद्धोपसेवकाः C. K. T. १९ श्री left out in A. २० सूत्रराजे २१ वर्तः प्र A.

॥ तथागतायुःप्रमाणनिर्देशपरिवर्तः ॥

K 6 तेन खलु पुनः कालेन तेन समयेन राजगृहे महानगरे रुचिरकेतुर्नाम बोधिसत्त्वो
महासत्त्वः[1] प्रतिवसति पूर्वजिनकृताधिकारो[2]ऽवरोपितकुशलमूलो बहुबुद्धकोटि[3]नियुतशतसहस्र-
पर्युपासितः । तस्यैतदभवत्[4], को हेतुः कः प्रत्ययो यद्भगवतः शाक्यमुनेरेवं परीत्तमायुः-
प्रमाणं यदुताशीतिवर्षाणीति[5] ।

पुनस्तस्यैतदभवत्, उक्तं चैव भगवता द्वौ हेतू द्वौ च प्रत्ययौ दीर्घायुष्कतायाम् ।
कतमौ द्वौ प्राणातिपातविरमणं[6] भोजनप्रदानं च । अथ[7] बहून्यसंख्येयकल्पकोटिनियुतशत-
सहस्राणि भगवाञ्छाक्यमुनिः प्राणातिपातविरतो बभूव । यावद्दशकुशलकर्मपथं[8] समादापयेत्[9],
तावद्भगवता भोजनमाध्यात्मिकं बाह्यानि च वस्तूनि सत्त्वानां परित्यक्तानि । अन्तशः स्वशरीर-
मांसरुधिरास्थिमज्जया बुभुक्षिताः सत्त्वाः संतर्पिताः प्रागेवान्येन[10] भोजनेन[11] ।

K 7 अथ तस्य पुरुषस्य बुद्धानुस्मृतिमनसिकारस्येमामेवंरूपां[12] चिन्तां चिन्तयमानस्य गृहं
विपुलं विस्तीर्णं संप्रवृत्तमभवत् । वैडूर्यमयमनेकदिव्यरत्नप्रत्युप्तं तथागतविग्रहं दिव्यातिक्रान्तेन
गन्धेन स्फुटम् । तस्मिंश्च गृहे चतुर्दिशि चत्वारि दिव्यरत्नमयान्यासनानि प्रादुर्भूतान्यभूवन् ।
तेषु चासनेषु दिव्यानि पर्यङ्कानि दिव्यरत्नपुष्पपत्रैः[13] प्रज्ञप्तानि प्रादुर्भूतानि बभूवुः । तेषु
पर्यङ्केषु दिव्यान्यनेकरत्नप्रत्युप्तानि तथागतविग्रहाणि[14] पद्मानि प्रादुर्भूतानि । तेषु च पद्मेषु
चत्वारो बुद्धा भगवन्तः प्रादुर्भूता बभूवुः । पुरान्तिकेन[15] ऽक्षोभ्यस्तथागतः प्रादुर्भूतो दक्षि-
णेन रत्नकेतुस्तथागतः प्रादुर्भूतः पश्चिमेनामितायुस्तथागतः प्रादुर्भूत उत्तरेण दुन्दुभिस्वर-
स्तथागतः प्रादुर्भूतः । समनन्तरप्रादुर्भूताश्च ते[16] बुद्धा भगवन्तस्तेषु सिंहासनेषु ।

अथ तावदेव राजगृहं महानगरं महतावभासेनावभासितं स्फुटं बभूव । यावत्त्रिसाहस्र-
महासाहस्रलोकधातुर्यावत्समन्ताद्दशसु दिक्षु गङ्गानदीवालुकासमा लोकधातवस्तेनावभासेन
K 8 स्फुटा बभूवुः । दिव्यानि च पुष्पाणि प्रावर्षु[17]र्दिव्यानि[18] च तूर्याणि[19] प्रवादयामासुः । सर्वे
चास्मिंस्त्रिसाहस्रमहासाहस्र[20]लोकधातौ सत्त्वा बुद्धानुभावेन दिव्यसुखेन समन्वागता बभूवुः ।
जात्यन्धाश्च सत्त्वा रूपाणि पश्यन्ति स्म[21] । बधिराश्च सत्त्वाः सत्त्वेभ्यः शब्दानि शृण्वन्ति ।
उन्मत्ताश्च सत्त्वाः स्मृतिं प्रतिलभन्तेऽविक्षिप्तचित्ताश्च स्मृतिमन्तो बभूवुः । नग्नाश्च सत्त्वाश्चीवर-

---

१ महासत्त्वः left out in C. २ धिका left out in T. ३ टि read टी throughout in the prose portion. ४ दवोचत् A. ५ णी A. णि K. ति left out in A. T. ६ वै in Kyoto edition. ७ अथ च in Kyoto edition; च left out in T. ८ थां A. ९ पकः C. १० न्नेन in all Mss. ११ भोजनेन च in Ky Ed; च left out in A. T. १२ मेव दिव्यरूपां in all Mss. एवं रूपां Tib. १३ पुष्पपत्रैः A. युग C. T. दूष्यपट Ky Ed. १४ जराणि in Mss. Ky. follows Tib. १५ पूर्वाक्षो A. पुरस्तिमेन C. पुरान्तिके T. १६ तास्ते C. वेष्वासते P. ता आसते ते T. १७ प्रवर्तेयु A. १८ वाद्यानि A. १९ तूर्याणि in Ky Ed. २० स्रे C. २१ in T. only.

प्रावृता बभूवुः । जिघत्सि[1]ताश्च सत्त्वाः परिपूर्णगात्रा बभूवुः । तृपिताश्च सत्त्वा विगततृष्णा बभूवुः । रोगस्पृ[2]ष्टाश्च सत्त्वा विगतरोगा बभूवुः । हीनकायाश्च सत्त्वाः परिपूर्[3]णेन्द्रिया बभूवुः । विस्तरेण बहूनामाश्चर्याद्भुतधर्माणां लोके प्रादुर्भावोऽभूत्[4] ।

अथ खलु[5] रुचिरकेतुर्बोधिसत्त्वो महासत्त्व[6]स्तान्बुद्धान्भगवतो दृष्ट्वाश्चर्यप्राप्तो बभूव । कथमेतदिति सन्तुष्ट उदग्र आत्तमना[7]ः प्रमुदितः प्रीतिसौमनस्यजातो येन ते बुद्धा भगवन्तस्तेनाञ्जलिं प्रणाम्यकारतस्तान्बुद्धान्भगवतोऽनुस्मरमाणो भगवतः शाक्यमुनेर्गुणा[8]ननुस्मरमाणो भगवतः शाक्यमुनेरायुःप्रमाणसंशयप्राप्तस्तां चिन्तां चिन्तयमानः स्थितो बभूव । कथमेतत्, किमेतद् यद्भगवतः शाक्यमुनेरेवं परीत्तमायुःप्रमाणं यदुताशीति वर्षाणि ।

अथ खलु ते बुद्धा भगवन्तः स्मृताः संप्रजाना[9]स्तं रुचिरकेतुं बोधिसत्त्वमेतदवोचन्[10] । K 9
मा त्वं कुलपुत्रैवं चिन्तय एवं परीत्तं भगवतः शाक्यमुनेरायुःप्रमाणम्[11] । तत्कस्य हेतोः । न च वै कुलपुत्र तं[12] समनुपश्यामः सदेवके लोके[13] समारके सब्रह्मके सश्रमणब्राह्मणिकायां प्रजायां सदेवमानुषासुरायां यः समर्थः स्याद्भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यायुःप्रमाणपर्यन्तमधिगन्तुं यावदपरान्तकोटिभिः स्थापयित्वा तथागतैरर्हद्भिः सम्यक्सम्बुद्धैः । समनन्तरोदाहृते[14] तैर्बुद्धैर्भगवद्भिस्तथागतायुःप्रमाणनिर्देशे ।

अथ तावद्बुद्धानुभावेन कामावचरा रूपावचराश्च देवपुत्राः संनिपतिता यावन्नागयक्षगन्धर्वासुरगरुडकिन्नरमहोरगा अनेकानि च बोधिसत्त्वकोटिनियुतशतसहस्राणि तस्मिन् रुचिरकेतुबोधिसत्त्वस्य गृहे समागता आसन्[15] । अथ ते तथागताः सर्वपर्षदो[16] भगवतः शाक्यमुनेरायुःप्रमाणनिर्देशं गाथाभिरभ्यभाषन्[17] ।

जलार्णवेषु सर्वे[18]षु शक्यन्ते बिन्दुभिर्गणयितुम्[19] ।
न तु[20] शाक्यमुनेरायुः शक्यं गणयितुं क्वचित् ॥ १ ॥

सुमेरुं परमाणव[21]ः कृत्वा शक्यं च संख्ययो[22] । K 10
न तु शाक्यमुनेरायुः[23] शक्यं गणयितुं क्वचित् ॥ २ ॥

---

१ जघांसि A. जिघंसि T. २ पृ C. स्पृ A. T. ३ संपू C. ४ बभूवु A. K. बभूव T. ५ In A only. ६ महासत्त्व left out in K. ७ आतमनाः A. शान्तमनाः C. ८ गुणेनु A. गणानुसंशामुनु C. गुणानुस्सर I. T. ९ तं left out in C. १० चत् in all Mss. ११ आयुष्प्रमाणं is put in before भगवतः in C. १२ त T. १३ Left out in A. १४ द्रुतश्च A. द्रुते च C. हृते च T. १५ आसन् left out in A. १६ सर्वावती C. T. १७ रभ्यमाषितः A, रमाषन् C. K. T. १८ In C. only. १९ सक्य गनितुं विदुवः A. गणयितुम्बिन्दुभिः T. २० न तु left out in C. २१ रुनि च सर्वानिः A परमाणनि C. २२ From शक्यं till शाक्यमुनेरायुः left out in A. २३ शाक्यमुनेरायुः प्राण C., and पारण A..

[1]याः काश्चित् पृथिवीः सन्ति यावन्तः परमाणवः ।
शक्यं गणयितुं सर्वा न तु चायुर्जिनस्य वै ॥ ३ ॥
आकाशं यदि वा कश्चिदिच्छेत्प्रमितुं केनचित्[2] ।
न तु शाक्यमुनेरायुः शक्यं गणयितुं क्वचित् ॥ ४ ॥
इत्युक्तानि[3] च कल्पानि[4] कल्पकोटिशतानि च ।
एष तिष्ठेच्च संबुद्धः संख्यातो न हि लभ्यते ॥ ५ ॥
य[5]स्माद् द्वे कारणे[6] तस्य तथैव द्वौ च प्रत्ययौ ।
विरतः [7]परहिंसाया[8] बहु दत्तं च भोजनम् ॥ ६ ॥
यस्मात्तस्य महात्मस्य ह्यायुःसंख्या न लभ्यते ।
इत्युक्तानि[9] च कल्पानि संख्यायां न तथैव च[10] ॥ ७ ॥
तस्मा[11]न्न संशयो भो हि मा किञ्चित् कुरु संशयम् ।
न जिनस्यायुःपर्यन्तं [12]कांचित्संख्योपलभ्यते ॥ ८ ॥

K 11 अथ खलु तस्मिन्समये तत्र पर्षद्याचार्यव्याकरणप्राप्तः कौण्डि[13]न्यो नाम ब्राह्मणोऽनेकैर्ब्राह्मणसहस्रैः सार्धं भगवतः पूजाकर्म कृत्वा तथागतस्य महा[14]परिनिर्वाणशब्दं श्रुत्वा सहसोत्थाय भगवतश्चरणयोर्निपत्य भगवन्तमेवमाह । सचेत्किल भगवन्सर्वसत्त्वानुकम्पको महाकारुणिको हितैषी सर्वसत्त्वानां मातापितृभूतोऽसमसमभूतश्चन्द्रभूत आलोककरो[15] महाप्रज्ञाज्ञानसूर्यसमुद्गतः । यदि त्वं सर्वसत्त्वान् राहुलं स्वं संपश्यसि मह्यमेकं वरं देहि । भगवांस्तूष्णीम्भूतोऽभूत् ।

अथ बुद्धानुभावेन त[16]स्यां पर्षदि सर्वसत्त्वप्रि[17]यदर्शनो नाम लि[18]च्छविकुमारः । तस्य प्रतिभानमुत्पन्नम्[19] । स आचार्यव्याकरणप्राप्तं कौण्डिन्यं ब्राह्मणमेवमाह । किं नु त्वं महा[20]ब्राह्मण भगवन्तमेकं वरं याचसे[21] । अहं ते वरं ददामि । ब्राह्मण आह । अहमस्मिँल्लिच्छविकुमार

---

१ This line is left out in C. while A. reads:

पृथिवी कृत्वा परमाणवः शक्यं गणयितुम् ।
न तु शाक्यमुनेरायुः शक्यं गणयितुं क्वचित् ॥

२ कश्चिदिशेत्प्रथितु केनचित् A. कश्चिदिच्छेत्पिथितुं क्वचित् T. ३ एतत्कानि A. ४ कल्पानि left out in T. ५ त in all Mss. ६ णौ A. ७ पाप in all Mss. ८ यां A. C. याः T. ९ एतत्कानि A. १० कल्पा असंख्ययास्तथैव A. कल्पानि संख्याया च तथैव C. कल्पानि संख्यायान्न तथैव च Ky ed. ११ A. reads this line : तस्मानि संसयो भो हि मां किंचित् कुल संसय । while C. puts किंचित् in before सो हि १२ पद्मन्ते केचि A. १३ कौण्डिल्यो I. १४ महा left out in C. १५ समभूतश्च गुरुलारोककरो C. सममूताश्च गुरुरालोककरो T. १६ तस्मिं A. १७ सं is inserted in T. १८ लिच्छवि ? १९ प्रतिभानमुत्पन्नं A. प्रतिभानुत्पन्नं To २० महा left out in C, २१ से C. सि Ky ed.

भगवतः पूजोपस्थानाय भगवतः सर्षपफलमात्रं धातुमिच्छामि निक्षेपितुं चूर्णं[1] धातुमभिप्रयोजनार्थैनं सर्षपफलमात्रं धातुमभिपूजयित्वा त्रिदशाधिपत्यं लभ्यत इत्येवं श्रूयते। शृणु त्वं K 12
लिच्छविकुमार सुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रं दुर्विज्ञेयं सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धानां तादृशैर्लक्षणगुणैः समन्वागतं किल सुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रं भावयिष्यति[2]। एवं भो लिच्छविकुमार दुर्विज्ञेयं दुरनुबोधं सुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रम्। अस्माकमेव प्रत्यन्तद्वीपिकानां ब्राह्मणानां[3] सर्षपफलमात्रं धातुं करण्डके निक्षिप्य धारणमुचितम्[4]। अहं ते वरं याचे येन सत्त्वाः क्षिप्रमेव त्रिदशाधिपत्यं प्रतिलम्भिनो[5] भविष्यन्ति। त्वं किल भो लिच्छविकुमार सर्षपफलमात्रं धातुं तथागतस्य याचितुम्। धातुं रत्नकरण्डके निक्षिप्य धारणार्थं[6] सर्वसत्त्वानां त्रिदशाधिपत्येश्वरलाभ इतीच्छसे[7]। एवं मया च लिच्छविकुमार इष्टं[8] वरम्[9]।

अथ सर्वसत्त्व[10]प्रियदर्शनो नाम[11] लिच्छविकुमार आचार्यव्याकरणप्राप्तं कौण्डिन्यब्राह्मणं गाथाभिरभ्यभाषत।

यदा स्रोतःसु गङ्गाया रोहेयुः कुमुदानि च।
रक्ताः[12] काका भविष्यन्ति शङ्खवर्णाश्च कोकिलाः ॥ ९ ॥ K 13
जम्बुस्तालफलं दद्यात् खर्जूरश्चाम्रमञ्जरीम्[13]।
तदा सर्षपमात्रं[14] च[15] व्यक्तं धातुर्भविष्यति[16] ॥ १० ॥
यदा कच्छपलोमानां प्रावारैः सुवृतो भवेत्।
हेमन्ते शीतहरणो[17] तदा धातुर्भविष्यति ॥ ११ ॥
यदा मशकपादानामङ्कालम्बनं[18] भवेत्।
दृढं चाप्यप्रकम्पि च[19] तदा धातुर्भविष्यति ॥ १२ ॥

---

१ The phrase चूर्णं धातुमभिप्रयोजनाय is simply a repetition of the preceding one, and introduces nothing anew; it may be an interpolation by a later hand. २ This sentence seems to have no connection with the preceding one. According to the 2nd and the 3rd Chinese version a passage is inserted here, where the Brahman is told to listen to the Suvarṇaprabhāsa with an intent mind in order to be reborn in the heaven; this makes the sense clearer. ३ left out in C. ४ निक्षिप्तवान् in all Mss. ५ लाभि T. ६ च हिताय A. T. च हितस्य K. left out in C. ७ ते A. त C. तः T. K. ८ तुभ्यं in C. only ९ दर्शं A दातुं C. दत्तं T. इष्टं वरम् is supplied from Tibetan version. १० लोक in all Mss. ११ left out in A. १२ left out in A. १३ रं वाम् मजनी A. १४ फल is inserted in A. T. १५ च in C. only. १६ च वक्तव्यं ब्राह्मणोत्तम C. १७ हरितो A. १८ अद्यांरम् ह्येते A. मप्त्वभ्यालम्बनं C. मप्खलम्बनं T. १९ दृढश्चाप्रकवीरंता A. दृढश्चाप्यप्रकम्पी च C.

यदा तीक्ष्णा महान्तश्च दन्ता जायन्ति पाण्डुराः ।
जलौकानां हि सर्वेषां तदा धातुर्भविष्यति ॥ १३ ॥
यदा शशविषाणेन निःश्रेणी[1] सुदृढा भवेत् ।
स्वर्गस्यारोहणार्थाय तदा धातुर्भविष्यति ॥ १४ ॥
तां निश्रेणीं[2] यदारुह्य चन्द्रं भक्षति[3] मूषिकः ।
राहुं च परिधावेत तदा धातुर्भविष्यति ॥ १५ ॥
यदा मद्यघटं पीत्वा मक्षिका ग्रामचारिण्यः ।
अगारे वासं[4] कल्पेयुस्तदा धातुर्भविष्यति ॥ १६ ॥
यदा बिम्बोष्ठ[5]सम्पन्नो गर्दभः सुखितो भवेत् ।
कुशलं नृत्यगीतेषु तदा धातुर्भविष्यति ॥ १७ ॥
K 14 यदा ह्युलूककाकाश्च रमयेयुः सहागताः[6] ।
अन्योन्यमनुकूलेन तदा धातुर्भविष्यति ॥ १८ ॥
यदा पलाशपत्राणां छत्रं हि विपुलं[7] भवेत् ।
वर्षस्य प्रतिपाताय तदा धातुर्भविष्यति ॥ १९ ॥
यदा सामुद्रिका नावः सयन्त्राः सपताकिकाः ।
स्थलमारुह्य गच्छेयुस्तदा धातुर्भविष्यति ॥ २० ॥
यदा ह्युलूकशकुनाः पर्वतं गन्धमादनम् ।
तुण्डेनादाय गच्छेयुस्तदा धातुर्भविष्यति ॥ २१ ॥

एताश्च गाथाः श्रुत्वाचार्यव्याकरणप्राप्तः कौण्डिन्यो ब्राह्मणः सर्वलोकप्रियदर्शनं लिसविकुमारं गाथाभिः प्रत्यभाषत ।

साधु साधु कुमाराग्र जिनपुत्र महागिर ।
उपायकुशलो वीरः[8] प्राप्तव्याकरणोत्तमः ॥ २२ ॥
मम कुमार शृणोहि लोकनाथस्य तायिनः ।
तथागतस्य माहात्म्यं[9,10] यथाक्रममचिन्तितम्[11] ॥ २३ ॥
अचिन्त्यं बुद्धविषयमसमाश्च तथागताः ।
सर्वबुद्धाः[12] शिवा नित्यं सर्वबुद्धाः[12] समाचराः ॥ २४ ॥
सर्वबुद्धाः समवर्णा एषा बुद्धेषु[13] धर्मता ।
K 15 न [14]कृत्रिमोऽसौ भगवान्नोत्पन्नश्च तथागतः ॥ २५ ॥

---

१ In T. only. २ In T. only. ३ क्षो T. ४ वासमणरे A. ५ विद्योप A तिर्योप C. T. ६ अहोगतः I. ७ रवसं A. ८ वीरः A. T. वीर C. ९ म T. १० महात्म्यस्य A. ११ क्रमस्यचिंतियं A क्रममाचिंतयत् C. १२ सर्वे C. १३ बुद्धेषु A. १४ कृतियो A कृतिमो K.

वज्रसंहननकायो निर्मितकायदर्शकः ।
नापि सर्षप[1]मात्रं च धातु[2]र्नाम महर्षिणाम्[3] ॥ २६ ॥
अनस्थिरुधिरे काये कुतो धातुर्भविष्यति ।
उपायधातुनिक्षेपः सत्त्वानां हितकारणम् ॥ २७ ॥
धर्मकायो हि सम्बुद्धो धर्मधातुस्तथागतः ।
इदृशो भगवत्काय ईदृशी[4] धर्मदेशना ॥ २८ ॥

एतच्छ्रुतं मया ज्ञात्वाभियाचितं वरं मया ।
तत्त्वव्याकरणार्थाय वरोत्पादं मुनेः कृतम्[5] ॥ २९ ॥

अथ खलु द्वात्रिंशद्देवपुत्रसहस्राणि तथागतस्य यं गम्भीरमायुःप्रमाणनिर्देशं श्रुत्वा सर्वैरनुत्तरायां सम्यक्सम्बोधौ चित्ता[6]न्युत्पादितानि ते प्रहृष्टमनःसंकल्पा एकस्वरनिर्घोषेण गाथामभाषन्[7] ।

न बुद्धः परिनिर्वाति न धर्मः परिहीयते ।
सत्त्वानां परिपाकाय परिनिर्वाणं निदर्शयेत्[8] ॥ ३० ॥
अचिन्त्यो भगवान्बुद्धो नित्यकायस्तथागतः ।
देशेति[9] विविधान्व्यूहान्सत्त्वानां हितकारणात् ॥ ३१ ॥

अथ खलु रुचिरकेतु[10]र्बोधिसत्त्वस्तेषां बुद्धानां भगवतां तयोश्च द्वयोः सत्पुरुषयोरन्ति- K 16
काद्भगवतः शाक्यमुनेरायुःप्रमाणनिर्देशं श्रुत्वा तुष्ट उदग्र आत्तमनाः प्रमुदितः प्रीतिसौमनस्यजातश्चोदारेण प्रीतिप्रामोद्येन स्फुटो[11]ऽभूत् । अस्मिंस्तथागतायुःप्रमाणनिर्देशे निर्दिश्यमानेऽप्रमेयाणामसंख्येयानां सत्त्वानामनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ चित्तमुत्पादितम् । ते च तथागता अन्तरिता[12] इति ।

इति श्रीसुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रेन्द्रराजे तथागतायुःप्रमाण-
निर्देशपरिवर्तो नाम द्वितीयः ॥

---

१ फल is inserted in T. २ धतुं K. ३ महर्तः T. ४ ईदृशो हि भवेत्काय C. ईदृशी भवेत्काये T. ५ This verse is wanting in the 3rd Chinese version. ६ चिन्तामुत्पा A. C. ७ भाषत A ह्राषन C. भाष T. ८ निर्वाणं परिदेशयेत् C. ९ श A. शं C. शे T. १० तुवो A. T. ११ स्फुटो K. १२ Here the chapter ends abruptly with a word अर्हन्तः in all Mss, but we can ascertain from the Tibetan and Chinese versions that the original form must be like this.

।। स्वप्नपरिवर्तः ।।

K 17 अथ खलु रुचिरकेतुर्नाम बोधिसत्त्वः सुप्तः स्वप्नान्तरगतः[1] सुवर्णां[2] सुवर्णमयीं भेरीमद्राक्षीत् । समन्तादवभासमानां तद्यथापि नाम सूर्यमण्डलं सर्वासु[3] दिक्ष्वप्रमेयानसंख्येयान्बुद्धानद्राक्षीद्रत्नवृक्षमूले सिंहासने[3] वैडूर्यमये प्रतिनिषण्णाननेकशतसहस्रिकायां परिषद्यां[4] परिवृतायां पुरस्कृतायां[5] धर्मदेशयमानान् । तत्र च ब्राह्मणरूपेण पुरुषमद्राक्षीत् तां भेरीं पराहन्तम् । तत्र भेरीशब्दादिमामेवंरूपां गाथां निश्चरमाणामश्रौषीत् ।

अथ खलु रुचिरकेतुर्बोधिसत्त्वः प्रतिविबुद्धः समनन्तरं तां धर्मदेशना[6]गाथामनुस्मरति स्म । अनुस्मरमाणस्तस्या रात्र्या अत्ययेन राजगृहान्महानगरान्निष्क्रम्यानेकैः प्राणिसहस्रैः सार्धं येन गृध्रकूटः पर्वतराजो येन भगवांस्तेनोपसंक्रान्त उपसंक्रम्य भगवतः पादौ

K 18 शिरसा वन्दित्वा[7] भगवन्तं त्रिप्रदक्षिणीकृत्यैकान्ते न्यषीदत्[8] ।

अथ खलु रुचिरकेतुर्बोधिसत्त्वो येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणम्य याश्चैव ताः स्वप्नान्तरे दुन्दुभिशब्देन[9] देशनागाथाः श्रुतास्ता उवाच ।

इति श्रीसुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रेन्द्रराजे[10]
स्वप्न[11]परिवर्तो नाम तृतीयः ।।

---

१ रे गतः T. २ च is added in K. T. ३ In C. only. ४ परिषदि C. परिषां T. ५ Left out in C. ६ नां T. ७ शिरसाभिवन्दित्वा in all Mss. ८ न्यषीददेकान्ते निषण्णः in all Mss. ९ स्वरेण C. १० ज A. सूत्रराजे C. ११ स्वप्नातर A.

॥ देशनापरिवर्तः ॥

एकरात्रमतन्द्रेण स्वप्नान्तरगतं मया । K 19
दुन्दुभी[1] रुचिरा दृष्टा समन्तकनकप्रभा ॥ १ ॥
ज्वलमानं यथा[2] सूर्यं समन्तेन विरोचितम्[3] ।
प्रभासिता[4] दश दिशो दृष्टा बुद्धाः[5] समन्ततः ॥ २ ॥
निषण्णा रत्नवृक्षेषु वैडूर्ये च प्रभास्वरे ।
अनेकशतसाहस्र्या परिषदा पुरस्कृताः[6] ॥ ३ ॥
दृष्टा ब्राह्मणरूपेण पराहन्यन्ती दुन्दुभी[7] ।
तेनास्यास्ताड्यमानार्या इमे श्लोका अभिश्रुताः ॥ ४ ॥
सुवर्णप्रभासोत्तमदुन्दुभेन
शाम्यन्तु दुःखा[9] त्रिसहस्रलोके ।
अपायदुःखा यमलोकदुःखा
दारिद्र[10]दुःखानि तथैव[11] लोके ॥ ५ ॥
अनेन चो दुन्दुभिशब्दनादिना
शाम्यन्तु सर्वव्यसनानि लोके ।
समन्तसत्त्वा हृदयाहता तथा K 20
तथाभया शान्तभया मुनीन्द्र[12] ॥ ६ ॥
यथैव सर्वार्यगुणोपपन्नैः[13]
संसारसर्वज्ञमहामुनीन्द्रैः[14] ।
तथैव भोन्तु गुणसागराः[15] प्रजाः
समाधिबोध्यङ्गगुणैरुपेताः ॥ ७ ॥
अनेन चो दुन्दुभिघोषनादिना
भवन्तु ब्रह्मस्वर सर्वसत्त्वाः ।
स्पृशन्तु बुद्धत्ववराग्रबोधिं
प्रवर्तयन्तू शुभधर्मचक्रम् ॥ ८ ॥

---

१ भि A. T. भी C. २ तथा C. ३ विरोचते A. T. विरोच्चितं C. ४ सितानि तादृश्यः A. सि तादृश C. सिता दश T. ५ Left out in A. बुद्धा C. बुद्धाः T. ६ सहस्रायां पुरस्कृता भवे तथा A. सहस्यां पर्षदि संप्ररस्कृताः C. ७ पराह दुं A. हनं तं दुं C. हनन्त दुं T. ८ तेनान्या कोव्यमाना ये मे in all Mss. कोव्यमना या इमा K. ९ खा A. C. ख T. १० खो दा A. खाद्रा C. ११ खास्तथाश्च A. खास्तथेह T. १२ हतस्य तथा यशन्तं भया मुनीद्रतां A. According to the Śikṣāsamuccaya p. 216. 1. 11, this half verse is as follows :– भवन्तु सत्त्वा ह्यभया तथा यथा भयाः शान्तभया मुनीन्द्राः १३ नां A. १४ मुनिन्द्रय A. स्रनीन्द्रं C. १५ रायः A.

तिष्ठन्तु कल्पानि अचिन्तियानि[1]
देशेन्तु धर्मं जगतो हिताय ।
हनन्तु क्लेशान्विधमन्तु दुःखां
शमेन्तु[2] रागं तथ दोषमोहम् ॥ ९ ॥
ये सत्त्व तिष्ठन्ति[3] अपायभूमौ
आदीप्तसंप्रज्वलिताग्निगात्राः ।
शृण्वन्तु ते दुन्दुभिसंप्रवादितां
K 21 नमोऽस्तु[4] बुद्धाय वचो[5] लभन्तु ॥ १० ॥
जातिस्मराः सत्त्व भवन्तु सर्वे
जातीशता जातिसहस्रकोट्यः ।
अनुस्मरन्तः[6] सततं मुनीन्द्रं[7]
शृण्वन्तु तेषां वचनं ह्युदारम् ॥ ११ ॥
अनेन चो दुन्दुभि घोषनादिर्ना[8]
लभन्तु बुद्धेहि[9] सदा समागमम् ।
विवर्जयन्तू खलु[10] पापकर्म
चरन्तु कुशलानि शुभक्रियाणि ॥ १२ ॥
नरासुराणामपि सर्वप्राणिनां
याचन्तु तां देशनप्रार्थनाय ।
अनेन चो दुन्दुभिघोषनादिना
तत्सर्वि तेषां परिपूरयेयम् ॥ १३ ॥
ये घोरनरके[11] उपपन्नसत्त्वाः[12]
आदीप्तसंप्रज्वलिताग्निगात्राः ।
निस्तीर्णशोकाश्चै[13] परिभ्रमन्ति[14]
निर्वापणं भेष्यति तेषु चामुना[15] ॥ १४ ॥
K 22 ये दुःखसत्त्वाः सुदारुणाश्चै[16]
घोरा नरकेषु प्रेतेषु मनुष्यलोके ।
अनेन च दुन्दुभिघोषनादिना
सर्वे च[17] तेषां प्रशमन्तु दुःखाः[18] ॥ १५ ॥

---

१ तयो A. २ समस्त A. C. सन T. ३ तं C. न्ति T. ४ Left out in A. तु K. ५ च वो I. ६ रन्ते A. ७ द्र A. ८ न A. ९ बुद्ध हि A. १० यं दुःख A. यं तु ख T. ११ क C. १२ त्ना T. १३ निस्तीर्णशोकाश्च in all Mss. दुस्तीर्णशोकश्च Ky ed. १४ मृ T. १५ चामुनी A. चासना C. यामुना I चामुना T. १६ प्रवनश्च A. प्रवणाश्च C. १७ च in all Mss. चो Ky ed. १८ दुःखाः in all Mss. दुःखा in Ky ed.

निस्त्राणमपरित्राणमशरण्यं कृतानि च ।
त्राता तेषां भवेयं च शरण्यः शरणोत्तमः[1] ॥ १६ ॥
[2]समन्वाहरन्तु मां बुद्धाः कृपाकारुण्यचेतसः ।
अत्ययं प्रतिगृह्णन्तु दशदिक्षु व्यवस्थिताः[3] ॥ १७ ॥
यच्च मे पापकं कर्म कृतपूर्वं सुदारुणम् ।
तत्सर्वं देशयिष्यामि स्थितो दशबलाग्रतः ॥ १८ ॥
मातापितॄनवजानन्ता [4]बुद्धानामप्रजानता ।
कुशलं चाप्रजानन्तो[5] यत्तु पापं[6] कृतं मया ॥ १९ ॥
ऐश्वर्यमदमत्तेन कुलरूपमदेन च ।
तारुण्यमदमत्तेन यत्तु पापं कृतं मया ॥ २० ॥
दुश्चिन्तितं दुरुक्तं च दुष्कृतेनापि कर्मणा ।
अनादीन[7]वदृष्टेन यत्तु पापं कृतं मया ॥ २१ ॥
बालबुद्धिप्रचारेण अज्ञानावृतचेतसा ।
पापमित्रवशाच्चैर्व[8] क्लेशव्याकुलचेतसा ॥ २२ ॥ K 23
क्रीडारतिवशाच्चैव शोकरोगवशेन च[9] ।
अतृप्तधनदोषेण यत्तु पापं कृतं मया ॥ २३ ॥
अनार्यजनसंसर्गादीर्ष्यामात्सर्यहेतुना ।
शाठ्य[10]दारिद्रदोषेण य[11]त्तु पापं कृतं मया ॥ २४ ॥
व्यसनागमकालेऽस्मिन्कामानां भयहेतुना ।
अनैश्वर्यगतेनापि[12] यत्तु पापं कृतं मया ॥ २५ ॥
चलचित्तवशेनैव कामक्रोधवशेन वा ।
क्षुत्पिपासार्दितेनापि यत्तु पापं कृतं मया[13] ॥ २६ ॥
पानार्थं भोजनार्थं च वस्त्रार्थं स्त्रीप्सुहेतुना ।
विविधक्लेशसंतापैर्यत्तु पापं कृतं मया ॥ २७ ॥
कायवाङ्[14]मानसं पापं त्रिधातुचरितं च तत्[15] ।
यत्कृतमीदृशैः रूपैस्तत्सर्वं देशयाम्यहम् ॥ २८ ॥

---

१ द्विपदोत्तमः in the 3rd Chinese version. २ From this verse to 58 quoted in the Śikṣāsamuccaya p. 159 ff. ३ ये च दशदिशि लोके तिष्ठन्ति द्विपदोत्तमः ib. ४ हु I. K. ५ कुशलं यावत् जायते C. यावज्जाते न T. ६ य पाप A. यत्र पाप C. ७ दिन A दिना C. दन्न T. ८ वप्रसाचैव A. ववशाचैवं T. ९ वा K १० शार A. शठा C. शाथ T. ११ ह्ये A. १२ यँ C. १३ This verse is left out in A. १४ वाचमा A. १५ तं च तत् A. तच्च यत् C.

यत्तद्बुद्धेषु धर्मेषु श्रावकेषु तथैव[1] च ।
अगौरवं कृतं स्याद्धि तत्सर्वं देशयाम्यहम् ॥ २९ ॥

यत्तत्प्रत्येकबुद्धेषु बोधिसत्त्वेषु वा पुनः ।
अगौरवं कृतं स्याद्धि तत्सर्वं देशयाम्यहम्[2] ॥ ३० ॥

K 24 सद्धर्मः प्रतिक्षिप्तः स्यादजानन्तेन मे सदा ।
मातापितृष्वगौरवं तत्सर्वं देशयाम्यहम् ॥ ३१ ॥

मूर्खत्वेनापि बाल्यत्वान्मान[3]दर्पावृतेन च[4] ।
रागद्वेषेण मोहेन तत्सर्वं देशयाम्यहम् ॥ ३२ ॥

पूजयित्वा दशदिशि लोके दशबलाञ्जिनान् ।
उद्धरिष्यामि[5] अहं सत्त्वान्सर्वदुःखाद्दशदिशि ॥ ३३ ॥

स्थापयिष्ये दशभुवि[6] सर्वसत्त्वानचिन्तियान्[7] ।
दशभूमौ हि स्थित्वा च[8] सर्वे भोन्तु[9] तथागताः ॥ ३४ ॥

एकैकस्य हि सत्त्वस्य चरेयं[10] कल्पकोटयः[11] ।
यावच्छक्यं हि तत्सर्वं मोक्षितुं[12] दुःखसागरात् ॥ ३५ ॥

तेषां सत्त्वानां[13] देशेयं गम्भीरां देशनामिमाम् ।
स्वर्णप्रभोत्तमां नाम सर्वकर्मक्षयंकरीं[14] ॥ ३६ ॥

येन कल्पसहस्रेषु कृतं पापं सुदारुणम् ।
एकवेलं[15] प्रकाशन्तु सर्वे व्रजन्तु संक्षयम्[16] ॥ ३७ ॥

K 25 देशयिष्ये[17] इमां धर्मां[18] स्वर्णप्रभामनुत्तराम् ।
ये श्रृण्वन्ति शुभां तेषां संयान्तु[19] पापसंक्षयम् ॥ ३८ ॥

स्थास्यामि दशभूमौ तान्दशरत्नाकरे[20] वरे ।
आभासयन्बुद्धगुणैस्तरेयं भवसागरात् ॥ ३९ ॥

---

१ तथैव is put in before श्रावकेषु in A. २ Between the verses 30 and 31 in the Tibetan version we have another verse; Śikṣāsamuccaya p. 162, 1. 9 : सद्धर्मभाणकेष्वेव अन्येषु गुणवत्सु वा । अगौरवं कृतं स्याद्धि तत्सर्वं देशयाम्यहम् ॥ ३ नं C. ४ वा C. ५ रिष्या left out in A. ६ भूम्या A. भूम्यां K. T. ७ अचिंतियान् left out in C. ८ स्थिताहित्वा A. स्थिहित्वा च C. K. हि स्थित्वा च T. ९ सर्वेहन्तु T. १० चरये A. चरेय T. ११ कोटिय A. कोटय C. १२ च्छि A. चि C. १३ सत्तान K. १४ क्षेपकरी in all Mss. but K. १५ ला A. लं C. लां T. १६ सर्ववज्रतिस्य क्षेयं A. सर्वंव्रज्रं नु C. T. सर्वव्रजन्ति K. १७ ष्य A. ष्ये C. K. T. १८ सर्वं T. १९ श्रृण्वति भा सह्यतु A शृश्वंती शुभां तेषां संयोंतु Co सम्पान्तु K. संयान्तु T. २० तां दशरत्नां परे A, C.

यच्च बुद्धसमुद्रौघं[1] गम्भीरं गुणसागरम्[2] ।
अचिन्तियबुधगुणैः[3] सर्वज्ञत्वं प्रपूरये[4] ॥ ४० ॥
समाधिशतसाहस्रैर्धारणीभिरचिन्तितैः[5] ।
इन्द्रियबलबोध्यङ्गैर्भवे दशबलोत्तमः ॥ ४१ ॥
व्यवलोकय मां बुद्धा[6] समन्वाहृतचेतसा ।
अत्ययं प्रतिगृह्णातु विमोचयतु मां भयात्[7] ॥ ४२ ॥
यत्तु पापं कृतं पूर्वं मया कल्पशतेषु च ।
तस्यार्थे शोकचित्तोऽहं कृपणस्तृष्णयार्दितः[8] ॥ ४३ ॥
बिभेमि पापकर्मोऽहं[9] सततं हीनमानसः[10] ।
यत्र यत्र चरिष्यामि न चास्ति मङ्गलं क्वचित्[11] ॥ ४४ ॥
सर्वे कारुणिका बुद्धाः सत्त्वभयहराः जिनाः ।
अत्ययं प्रतिगृह्णन्तु मोचयन्तु च मां भयात् ॥ ४५ ॥
क्लेशकर्मफलं मह्यं प्रवाहन्तु[12] तथागताः ।
स्नापयन्तु च मां[13] बुद्धाः कारुण्यविमलोदकैः ॥ ४६ ॥ K 26
सर्वपापं देशयामि[14] यत्तु पूर्वं कृतं मया ।
यच्च ह्येतर्हि मे पापं तत्सर्वं देशयाम्यहम् ॥ ४७ ॥
आयत्यां[15] सर्वमापद्यन्सर्वदुष्कृतकर्मणा[16] ।
न च्छादयामि तत्पापं यद्भवेन्मम[17] दुष्कृतम्[18] ॥ ४८ ॥
त्रिविधं कायिकं कर्म वाचिकं तु चतुर्विधम्[19] ।
मानसं त्रिप्रकारं[20] च तत्सर्वं देशयाम्यहम् ॥ ४९ ॥
कायकृतं च वाक्कृतं मनसा च विचिन्तितम् ।
कृतं दशविधं कर्म तत्सर्वं देशयाम्यहम्[21] ॥ ५० ॥
दशाकुशल[22] वर्जित्वा सेवित्वा[23] कुशलान्दश ।
स्थास्यामि दशभूमौ च पश्ये दशबलोत्तमम्[24] ॥ ५१ ॥

---

१ तर्यसंसारसमुद्राय A. तयो समुद्रौ सद्यानां T. २ रा A. ३ अचिंतबुद्धनैरात्मा A. ४ येत् A. यत् C. ५ येः A. तैः C. यैः Ky ed. ६ बुद्ध; A. T. ७ मोचयं मां भयातत A. विमोचयंतु C. मोचयतु माणा भयात् T. ८ कृपण्येस्फष्टयादितः A. कृपणष्नयार्हितः C. ९ कर्मना A. कर्मणा T १० दिनमनः A. ११ वलो क्वचित् A. बलो क्वचित् C. T. १२ प्रवाहन्तु C. प्रवाहेयन्तु Ky ed. १३ पापयंतुश्च मों A. १४ देशयामि A. C. दिदिक्षामि Ky ed. १५ त्य A. १६ पर्यं सर्वदुस्कृ A. पयं सर्वं दुःकृ C. पद्यं सर्वदुस्कृ T. १७ मुच्छायायामितं पापः जत्मवे A. १८ दुःकृ C १९ कर्म चिकं तु विध A. २० त्रिकालं A. २१ This verse is left out in A. २२ लान्यजन्या A. २३ वी A. संचित्वा I: २४ म A. मः C.

यच्च मे पापकं[1] कर्म अनिष्टफलवाहकम् ।
तत्सर्वं देशयिष्यामि बुद्धानां पुरतः स्थितः[2] ॥ ५२ ॥

ये चापि जम्बुद्वीपेऽस्मिन्ये चान्य[3]ल्लोकधातुषु ।
कुर्वन्ति कुशलं[4] कर्म तत्सर्वमनुमोदये[5] ॥ ५३ ॥

K 27 यच्च[6] पुण्यार्जितं मह्यं कायवाङ्मनसापि च ।
तेन कुशलमूलेन स्पृशेयं बोधिमुत्तमाम् ॥ ५४ ॥

भवगति[7]संकटबालबुद्धिना
पापं ह्यपि यच्च कृतं सुदारुणम्[8] ।
दशबलसंमुख[9]मग्रतः स्थित–
स्तत्सर्वपापं प्रतिदेशयामि[10] च ॥ ५५ ॥

तत्पापं समुच्चितं जन्मसंकटे विविधकामप्रचारसंकटे ।
लोकसंकटे भवसंकटे च सर्वमूर्खकृतक्लेशसंकटे ॥ ५६ ॥

चापल्यमदनचित्तसंकटे पापमित्रागमसंकटैरपि ।
संसारसंकटै[11]रागसंकटे द्वेषमोहतमसंकटैरपि[12] ॥ ५७ ॥

अक्षय[13]संकटकालसंकटे पुण्यमपार्जनसंकटैरपि ।
अतुलि[14]जिनसंमुखस्थितः तत्सर्वपापं प्रतिदेशयामि च ॥ ५८ ॥

वन्दामि बुद्धान् गुणसागरोपमान्
सुवर्णवर्णानवभासितदिगन्तान् ।
तेषां जिनानां शरणं व्रजामि[15]
मूर्ध्ना च तान्सर्वजिनान्नमामि ॥ ५९ ॥

K 28 सुवर्णवर्णं ⏑⏑ – कनका[16]चलाभम्
वैडूर्यनिर्मलविशुद्धसुलोचनाङ्गम् ।
श्रीतेजकीर्तिज्वलनाकरबुद्धसूर्यं[17]
करुणा[18]प्रभं वि[19]धमकं तमसान्ध[20]कानाम् ॥ ६० ॥

---

१ यं च मे पापाश्च A. यच्च मम पाप C. २ तत्सर्वं सयमे हं देशयिष्यामि बुद्धा पुरतः A. ३ ये चान्यव A. यचान्य T. ४ ल A. C. लं T. ५ तत्सर्वं अनुत्स संकता A. ६ From यच्च till संकट left out in A. ७ भगवति C. ८ पापमपि यत्कृतं च सुदरुणम् A. C. ९ कट A. C. असम Tib. १० मी C. ११ न च रात्रिसंकटे A. न च लोभ C. न च लाभ T. १२ द्वेषसंकते मागासंकतेरपि A. १३ क्षय A. क्षण Ky ed. १४ Left out in all Mss. १५ प्रयामि A. १६ चला A. मला Ky ed. १७ श्रीतेजकीर्तितोज्वलनाकुलबुद्धसूर्य I. १८ कर is inserted before प्रभ in T. १९ विधर्मकं T. विध्वंसकं ? २० तमसान्धकानाम् A. तमसामन्धकानाम् Ky ed.

सुनिर्मलं सुरुचिरं सुविराजिताङ्गं
संबुद्धसूर्यकनकामलनिःसृताङ्गम् ।
क्लेशाग्नितप्तमनसां[1] ज्वलनाग्निकल्पं[2]
प्रह्लादनं मुनिनिशाकररश्मिजालम् ॥ ६१ ॥
द्वात्रिंशल्लक्षणधरं ललितेन्द्रियाङ्गम्
अनुव्यञ्जनः सुरुचिरं सुविराजिताङ्गम् ।
श्रीपुण्य[3]तेजज्वलनाकुलरश्मिजालं
संतिष्ठसे[4] तमसि सूर्य इव त्रिलोके ॥ ६२ ॥
वैडूर्यनिर्मलविशालविचित्रवर्ण–
स्ताम्रारुणै रजतस्फ[5]टिकलोहिताङ्गम् ।
नानाविचित्रसमलङ्कृतरश्मिजालं
त्वं संविरोचसि महामुनि सूर्यकल्पैः[6] ॥ ६३ ॥
संसारनद्य[7]पतितव्यसनौघमध्ये[8][9]
शोकाकुले[10] मरणतोयजरातरङ्गे[11] ।
दुःख[ा]र्णवे परमकम्पितचण्ड[12]वेगे K 29
संतारय[13] सुगतभास्कररश्मिजालैः ॥ ६४ ॥
वन्दामि बुद्धान् कनकोज्वलाङ्गान्
सुवर्णवर्णव्यवभासिताङ्गान् ।
ज्ञानाकरान् सर्वत्रिलोकसारान्
विचित्ररूपान् शुभलक्षणाङ्गान् ॥ ६५ ॥
यथा समुद्रे जलमप्रमेयं
यथा मही चाणुरजैरनन्ता ।
यथोपलैर्मेरुरनन्ततुल्यो[14]
यथैव चाकाशमनन्तपारम्[15] ॥ ६६ ॥
तथैव बुद्धस्य गुणा अनन्ताः[16]
न शक्य ज्ञातुं खलु सर्वसत्त्वैः ।

---

१ मनमां A. २ ल A. C. ल्ल T. ३ पूर्ण in all Mss. पुण्य Tib. ४ से C. ते Ky ed. ५ स्फटिक in all Mss. फाटिक Ky ed. ६ सूर्यके A. सूयकंलः C. सूर्यकल्पः T. ७ द्य left out in A. ८ व्या A. ९ मौघयुद्धो T. १० ल A. लेण C. ११ रंग A. रंगो C. १२ चन्द्र A. १३ संतोरवय I. A. संस्तारय T. संतारये Ky ed. १४ ल्याः A. ल्या C. T. १५ शमनपालं T.. १६ व्य A. अ C. ह्य. Ky ed.

अनेककल्पानि तु[1] चिन्तयन्ते[2]
न शक्य पर्यन्तगुणानि ज्ञातुम्[3] ॥ ६७ ॥
मही सशैला सगिरिः[4] ससागरा
गणं तु कल्पैरपि[5] शक्य जानितुम् ।
जलं च वालाग्रमपि[6] प्रमाणं
K 30 न[7] शक्य बुद्धस्य गुणाग्रपारम्[8] ॥ ६८ ॥
एतादृशी सत्त्व भवन्तु सर्वे
गुणेन वर्णेन[9] यशेन कोट्या ।
गात्रेण[10] ते शोभितलक्षणेन
अशीत्यनुव्यञ्जनमण्डितेन ॥ ६९ ॥
अनेन चाहं[11] कुशलेन कर्मणा
भवेय[12] बुद्धो न चिरेण लोके[13] ।
देशेय[14] धर्मं जगतो हिताय
मोचेय सत्त्वान्[15] बहुदुःखपीडितान् ॥ ७० ॥
जयेय मारं सबलं[16] ससैन्यं
प्रवर्तयेयं[17] शुभधर्मचक्रम् ।
तिष्ठेय कल्पानि अचिन्तियानि[18]
तर्पेय[19] सत्त्वानमृतेन पाणिना[20] ॥ ७१ ॥
पूरेय[21] षट्पारमिता अनुत्तरा
यथैव पूर्वं जिनपूर्वकानाम्[22] ।
हनेय क्लेशान्[23] विधमेय दुःखान्[24]
शमेय रागांस्तथ द्वेषमोहान् ॥ ७२ ॥
K 31 जातिस्मरो नित्य भवेय चाहं
जातिशता जातिसहस्रकोट्यः ।
अनुस्मरेयं सततं मुनीन्द्रं
शृण्वीय[25] तेषां वचनं ह्युदारम् ॥ ७३ ॥

---

१ तुलेतु K. २ चित्तयंते A. चिन्तयेन C. चिन्तयेत् K. T. ३ जातुं A. जाःनितुं C. जानितुं K. T. ४ रिः श्च A. ५ गणे तु कै A. णैत्वक C. ६ वाल K. T. काल I. ७ ना A. ८ ग्र K. गुर Ky ed. ९ गुण्यन वर्ण A. गुर्णेन यशेन C. १० गो A. ग्रा K. ११ अनेकनाहं A. अनेनाहं T. १२ या K. १३ का A. १४ देशयि A. १५ मोचय सत्त्वा A. १६ व A. C. वं T. १७ प्रवत्तय यं A. १८ अन्तियानि A. १९ तर्य A. तयो T. २० सत्त्वेनामृतेन पानिनां A. पाणिता T. २१ रे left ont iu A. २२ पूर्वं जिन left out in A. I. २३ क्लेशा विधर्मोय A. २४ दुःखान् A. C. दुःखा Ky ed. २५ शुवीय A. शृश्वीय C. शृन्वीय T.

अनेन चाहं कुशलेन कर्मणा
लभेय बुद्धेहि[1] सदा[2] समागमम् ।
विवर्जयेयं[3] खलु पापकर्म
चरेय पुण्यानि शुभाकराणि[4] ॥ ७४ ॥
सर्वत्र क्षेत्रेषु च सर्व[5]प्राणिनां
सर्वे[6] च पापा[7]: प्रशमन्तु लोके ।
ये सत्त्वा[8] विकलेन्द्रिय अङ्गहीना[9]:
ते सर्वि कुशलेन्द्रिय भोन्तु सांप्रतम्[10] ॥ ७५ ॥
ये[11] व्याधिना दुर्बलक्षीणगात्रा
निश्राण[12]भूताश्च दशोदिशासु ।
ते सर्वि मुच्यन्तु च व्याधितो लघु
लभन्तु चारोग्यबलेन्द्रियानि ॥ ७६ ॥
कु[13]राजचौरसमार्जितवध्यप्राप्ता[14] K 32
नाना[15]विधै[16]र्भय[17]शतैर्व्यसनोपपन्ना[18]: ।
ते सर्वि स[19]त्त्वा व्यसनागतदुःखिता हि
मुच्यन्तु ते भयशतैः परमैः सुघोरैः ॥ ७७ ॥
ये पीडिता बन्धनब[20]द्धपीडिता
विविधेषु व्यसनेषु संस्थिता हि[21] ।
अनेकआयाससहस्रव्याकुला
विचित्रभयदारुणशोकप्राप्ताः ॥ ७८ ॥
ते सर्वि मुच्यन्तु च बन्धनेभ्यः
संताडिता मुच्यन्तु च ताडनेभ्यः ।
वध्याश्च मुच्यन्तु[22] जीवितेभ्यो
व्यसनागता निर्भया भोन्तु सर्वे ॥ ७९ ॥
ये सत्त्व क्षुत्तर्षनिपीडिताश्च
लभन्तु ते भोजनपान[23]चित्रम् ।

---

१ स्ति A. २ सदा left out in T. ३ विजयं A. ४ सुभाकतानि A. शुभाकरोणि C. ५ र्वं C. त्र क्षेत्रेषु च सर्व left out in A. ६ र्वे A. ७ लोकाः K. ८ सत्त्वा A. त्व K. सर्व T. ९ भाः ते A. T. नास्ते C. नीः ते K. १० साप्रतं A. ११ Left out in A. १२ णि श्रान A. निश्रोण C. निश्रान T. १३ कु left out in C. १४ चौचमताजिताबध्यप्राप्त A. चौरसमार्जितवध्यप्राप्त T. १५ नाः A. १६ भ A. T. १७ घ्य A. T. १८ न्ना A. १९ सर्वसत्त्वा A. सर्वि सत्त्वा Ky. २० बंधवंध A. बंधनद्ध C. बंधनबद्ध T. २१ च दण्डस्थिताः ? २२ मुक्ताश्च in all Mss. घातकेभ्यः २३ पान left out in A.

अन्धाश्च[1] पश्यन्तु विचित्ररूपान्
वधिराश्च शृण्वन्तु मनोज्ञघोषान् ॥ ८० ॥
नग्नाश्च वस्त्राणि लभन्तु चित्रा[2]
K 33 दरिद्रसत्त्वाश्च धनाँल्लभन्तु ।
प्रभूत[3]धनधान्य[4]विचित्ररत्नाः
सर्वे च सत्त्वाः सुखिनो[5] भवन्तु ॥ ८१ ॥
मा कस्यचिद्भावतु दुःखवेदना[6]
सुदर्शनाः सत्त्व भवन्तु सर्वे ।
अभिरूपप्रासादिकसौम्यरूपा[7]
अनेकसुखसंचित नित्य भोन्तु ॥ ८२ ॥
मनःशान्तपौरा[8]ः सुसमृद्धपुण्याः
वीणा मृदङ्गा पटहा सुघोषा[10] ।
उत्साः सराः पुष्करिणी तडागाः
सुवर्णपद्मोत्पलपद्मिनीभिः[11] ॥ ८३ ॥
सहचित्तमात्रेण[12] तु तेष भोन्तु[13]
अन्नं च पानं[14] च तथैव वस्त्रम् ।
धनं हिरण्यं मणिमुक्तिभूषणं[15]
सुवर्णवैडूर्यविचित्ररत्नम् ॥ ८४ ॥
K 34 मा[16] दुःखशब्दाः क्वचि लोकि[17] भोन्तु
मा चैकसत्त्वः प्रतिकूलदर्शी ।
सर्वे च ते भोन्तु उदारवर्णाः
प्रभाकरा[18] भोन्तु परस्परेण ॥ ८५ ॥
या काचि संपत्ति[19] मनुष्यलोके
सा तेषु भोतू मनसोपपत्तिः ।

---

१ अन्धाश्च A. अन्ध्याश्च Ky. २ चित्राः A. चित्रान् C. चित्रां K. ३ ते A. ४ धर्न्य K. धन्य T. ५ नो A. तो C. नी T. ६ नाः C. ७ सौख्यान्विता Śik ८ मनमान्तपुरा A. मनशान्तपोरा T. ९ After this सहचित्तमात्रेण भवन्तु तेषाम् in all Mss. १० घोषा A. घोषाकान्सा पुष्करिणी तडागाः C. घोषकान्साः पुष्करिणी K. T. ११ भीः; A. Accd. to I-tsing's tran. we have 'when water is thought of there will appear a cool pond with golden flowers floating on it.' १२ चित्तमात्रेण A. सहस्रचित्रेण C. १३ ते संलभोन्तु A. तेरु C. K. T. १४ अनेक पातं A. १५ क्ता T. १६ स A. १७ क T. १८ प्रभंकरा A. C. K. प्रभाकरो T. १९ चिसंपति A. चिसस्यन्ति C. विसंपत्ति K. विसंचत्ति T.

सर्वाभिप्राया सहचित्त[1]मात्रैः
पुण्येन[2] फलेन परिपूरयन्तु[3] ॥ ८६ ॥

गन्धं च माल्यं च विलेपनं च[4]
धूपं च चूर्णं[5] कुसुमं च पूर्णम् ।

त्रिकाले वृक्षेहि[6] प्रवर्षयन्तु
गृह्णन्तु ते सत्त्व भवन्तु[7] तुष्टाः ॥ ८७ ॥

कुर्वन्तु पूजां[8] दशसू दिशासु
अचिन्तियां[9] सर्वतथागतानाम् ।

सबोधिसत्त्वान सश्रावकाणां[10]
धर्मस्य बोधिप्रतिसंस्थितस्य[11] ॥ ८८ ॥

नीचां गतिं[12] सर्वि विवर्जयन्तु K 35
तरन्तु[13] अष्टाङ्गिकवीचिवृत्ताः[14] ।

आसादयन्तु[15] जिनराजमूर्तिं[16]
लभन्तु बुद्धेहि[17] सदा समागमम्[18] ॥ ८९ ॥

उच्चैः कुलीना[19] हि भवन्तु नित्यं
प्रभूतधनधान्यसमृद्धकोशाः ।

रूपेण शौर्येण यशेन[20] कीर्त्या
समलङ्कृता भोन्तु अनेककल्पान्[21] ॥ ९० ॥

सर्वा स्त्रियो नित्य नरा[22] भवन्तु
शूराश्च वीराश्च[23] विज्ञपण्डिताश्च ।

ते सर्वि बोधाय चरन्तु नित्यं
चरन्तु ते पारमितासु षट्सु ॥ ९१ ॥

पश्यन्तु बुद्धान् दशसू दिशासु
रत्नोत्तमवृक्षसुखोपविष्टान् ।

---

१ सहस्रचित्र A. त्र C. T. २ पुण्य A. ३ न्ति K. ४ वा A. ५ पूर्णं कुसुमं च पूर्णम् A. C. चूर्णं कुसुमं च पूर्णं K. वासश्च चूर्णं कुसुमं विचित्रम् Śik. ६ कारे विक्षभि A. ७ सत्ववेतु C. ८ तेषां A. ९ य A. १० पि in all Mss. ११ सुस्थि A. T. संष्ठि C. सृष्टि I. १२ गती सः A. ततों सवी C. गतिसंवि T. १३ Left out in A. १४ यि A. C. १५ न् तुं K. १६ तिंः C. १७ भि A. १८ तं K. १९ ला K. लि T. २० वर्णरयणेन A. वीर्येण यशेन C. वर्णेन यशेन K. T. २१ ल्यां A. K. T. ल्यान् C. २२ रता Mss. २३ पारा A. K. पाना C.

वैडूर्यसिंहासनि[1] संनिषण्णान्[2]
श्रृण्वन्तु धर्मां[3]श्च प्रकाश्यमानान् ॥ ९२ ॥
पापानि[4] कर्माणि मया जितानि
K 36 पूर्वार्जिता यद्भवसंकटेषु ।
ये पापकर्माभिरता वहन्ते
ते सर्वि[5] क्षीयन्तु च निर्विशेषाः[6] ॥ ९३ ॥
ते सर्वसत्त्वा भवबन्धनस्थाः
संसारपाशैर्दृढबन्धबद्धाः ।
प्रज्ञाकरैर्भासित भोन्तु बन्धना–
न्मुच्यन्तु दुःखैरुपजाँ[7] भवन्तु ॥ ९४ ॥
ये चापि सत्त्वा इह[8] जाम्बुद्वीपे[9]
ये चापि अन्यषु च लोकधातुषु ।
कुर्वन्तु गम्भीरविचित्रपुण्यं
तत्सर्व[10]पुण्यं ह्यनुमोदयामि ॥ ९५ ॥
तेनैव पुण्याभ्यनुमोदनेन[11]
कायेन वाचा मनसार्जितेन ।
प्रणिधानसिद्धिः सफला मयास्तु
स्पृशेय[12] बोधिं विरजामनुत्तराम् ॥ ९६ ॥
यो वन्दते[13] तोष्यति दशबलान् सदा च
प्रसन्नशुद्धामलमानसेन ।
K 37 इमार्थ[14] परिणामनदेशनार्थे[15]
षष्टिं[16] च कल्पान्[17] जहते अपायान् ॥ ९७ ॥
एतेभि श्लोकेभि[18] च वर्णितेभिः
पुरुषाः स्त्रियो ब्रह्मणक्षत्रिया च[19] ।

---

१ रत्नासन A. K. T. २ सन्निखर्न्न A. सन्निषण्णान् C. K. T. ३ र्मा A. C. ४ यानि च I. ५ र्वं A. ६ च नीचवाजिः शेखाः A. निरवातिशेषाः I. K. र चाभिशेषाः T. ७ दुःखैरुलपाय A. दुःखावर्जिता ? ८ इ left out in T. ९ जा left out in C. १० र्वं C. K. ११ तेनैव मे पुण्या तेन मोदयामि A. १२ वृशाय A. १३ द्रे A. १४ इय A. इमे ये K. T. १५ मनवशिताय A. भवशिताः C. मरवशिताय T. १६ षष्टी C. षष्टिश्च T. १७ कल्पा A. कल्पान् C. कल्पां K. T. १८ Left out in C. श्रोकेभि A. १९ यो च A. T. या वा C.

यस्तोष्यते मु[1]निं स कृताञ्जलिभिः स्थिहित्व
सर्वत्र जातिस्मरु शतजाति[2]षु ॥ ९८ ॥
सर्वाङ्ग सर्वेन्द्रिय शोभिताङ्गो[3]
वि[4]चित्रपूर्णैभिर्गुणैरुपेतः ।
नरेन्द्रराजैश्च सु[5]पूजितः सदा
एतादृशो भेष्यति[6] तत्र तत्र ॥ ९९ ॥
न तैरेकस्य बुद्धस्य चान्तिके कुशलं कृतम् ।
न द्वयोरपि त्रयेषु न[7] पञ्चसु न दशसु ॥ १०० ॥
तथा बुद्धसहस्राणामान्तिके कुशलं कृतम् ।
येषामिदं कर्णपुटे देशनं प्रविष्यतीति[8] ॥ १०१ ॥

इति [9]श्रीसुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रेन्द्रराजे[10]
देशनापरिवर्तो ना[11]म चतुर्थः ॥

---

१ मुनिकृतां A. मुनिं स कृतां C. सम्यं कृतां K. २ स्मरुणते जातिषु A. स्मरणजातिषु C. ३ ताङ्गा A. ताङ्गः C. ४ वर्ण्ण A. ५ सं K. ६ भविष्यति A. ७ च A. ८ प्रविष्यति A. प्रवेश्येति C. ९ श्री left out in A. १० सूत्र C. ११ राजेन्द्रदेशे.नाम A.

॥ कमलाकरसर्वतथागतस्तवपरिवर्तः ॥

K 38 अथ खलु भगवांस्तां[1] बोधिसत्त्वसमुच्चयां[2] कुलदेवतामेतदवोचत्[3] । तेन खलु पुनः कुलदेवते[4] कालेन तेन समयेन राजा सुवर्णभुजेन्द्रो[5] नामासीत् । एतेन कमलाकरेण सर्वतथागतस्तवेना[6]तीतानागतप्रत्युत्पन्नान् बुद्धान् भगवतोऽभ्यस्तावीत् ॥

ये जिन पूर्वक ये च भवन्ति[7]
ये च ध्रियन्ति दशोदिशि लोके ।
तेष[8] जिनान करोमि प्रणामं
तं जिनसंघमहं प्रशयिष्ये[9] ॥ १ ॥

शान्तप्रशान्तविशुद्धमुनीन्द्रं
सुवर्णवर्णप्रभासितगात्रम्[10] ।
सर्वसुरासुर[11]सुस्वरबुद्धं[12]
ब्रह्मरुते[13] स्वरगर्जितघोषम् ॥ २ ॥

षट्पदमौलमहीरुहकेशं
K 39 नील[14]सुकुञ्चितकाशनिकाशम् ।
शङ्खतुषारसुपाण्डलदन्तं
हेमविराजितभासित[15]नाभम्[16] ॥ ३ ॥

नीलविशालविशुद्धसुनेत्रं
नीलमिवोत्पल[17]प्र[18]च्युतिभासम् ।
पद्मसुवर्णविशालसुजिह्वं[19]
पद्मप्रभासितपद्ममुखाभम्[20] ॥ ४ ॥

शङ्खमृणालनिभामुखतोर्णं
दक्षिणवर्तितवेरुलिवर्णम् ।
सूक्ष्मनिशाकरक्षीणशशीव
गात्र मुने[21]र्भ्रमरा[22]ज्वलनाभम् ॥ ५ ॥

---

१ वान् बो A. वाँ स्तो C. २ समुचया A. मुच्चयं C. ३ दे left out in A. ४ वतानि A. वते C. वतो K. वतेन T. ५ सुवर्णभुजगेन्द्र or भुजङ्गन्द्रो. ? ६ from स्तवेन till गत left out in C. ७ ती T. ८ षु A. C. ९ ते जिन सर्व अहं भविष्य A. प्रभजिष्य C. प्रभजिष्यं K. १० नामयग्रात्र K. ११ रा K. १२ त्वं is inserted here in A. १३ द्रे A. ते C. त K. T. १४ संकु A. C. १५ मा ? १६ हं C. १७ नीलविमो A. १८ प्रभह्लितसन्निभं T. १९ ह्वेः A. २० पद्मरुहाभं A. २१ समग्र A. C. सुनर्भ K. २२ रजो T.

काञ्चन[1]कोटि सुवर्णमृदु[2]रं
नासमुखोन्नत पीवरघ्राणम्[3] ।
अग्रधरा[4]ग्रविशिष्ट[5]सुनासं
मृदुक[6] सर्वजिना[7]ंश सततम् ॥ ६ ॥
एकसमे चित[8]रोममुखाग्रं
वाल्सुरोमप्रदक्षिणवर्तम् । K 40
नीलनिभा[9] ज्वलकुण्ड[10]लजातं
नीलविराजितमौलिसुग्रीवम् ॥ ७ ॥
जातसमानप्रभासितगात्रं
पूजितसर्वि[11] दशोदिशि लोके ।
दुःखमनन्तप्रशान्तत्रिलोके[12]
सर्वसुखेन च तर्पितसत्त्वम्[13] ॥ ८ ॥
नरकगतिष्व[14]थ तिर्यग्गतीषु[15]
प्रेतसुरासुरमनुष्यगतीषु[16] ।
तेषु[17] च सर्वसु[18]खार्पितस[19]त्त्वं
सर्वप्रशान्त अपायगतीषु ॥ ९ ॥
वर्ण[20]सुवर्णकनाकनिभासं
काञ्चनतप्तप्रभासितगात्रम् ।
सौम्यशशा[21]ङ्कसुविमलवक्त्रं
विकासित[22]राजितसुविमलवदनम् ॥ १० ॥
तरुणत[23]नूरुह[24]कोमलगात्रं
सिंहमिवा[25]क्रमविक्रमनागम्[26] ।
लम्बितहस्त[27] प्र[28]लम्बितबाहुं K 41
मारुत[29]प्रेरितशालल्तेव ॥ ११ ॥

---

१ कोति A. कोनि C. कोटि T. २ निः A. ३ पतपति निल्यं A. पीवरघ्राणं C. यातततीज्ञं K. पातपती T. ४ अग्रवला A. ५ ष्टनसोग्रा A. ष्टसुनासं C. ष्टनसग्रं K. T. ६ कं C. ७ जिनानां सततं A. जिनांशसदंतं C. ८ कर A. चित C. कत T. ९ भो C. K. १० ज्वलनीलकुण्ड K. ११ र्वा A. र्वे C. र्वि T. १२ लोक A. लोके C. लोकं T. १३ स्त्वात् A. १४ षु च A. १५ गाति A. १६ गति A. १७ प्रेतेषु C. १८ सु left out in T. १९ ते A. २० वर्ण left out in A. २१ सुगतसमांक A. २२ विकसित A. C. २३ तनू left out in A. I. T. २४ रुहागतं A. रुहाङ्ग I. रुहाप्र T. २५ सिंह इवा A. सिंहविवा T. २६ त्रमणा गतिगम्यं C. २७ ललित K. T. २८ प्रा K. T. २९ वारुसुतं C.

व्योमप्रभाज्वल[2]मुञ्चितरश्मि
सूर्यसहस्रमिव प्रतपन्तम्[1] ।
निर्मलगात्रवरेभि मुनीन्द्रं
सर्वप्रभासित क्षेत्रमनन्तम् ॥ १२ ॥
चन्द्रनिशाकरभास्करजालं[3]
क्षेत्रमनन्तसहस्रशतेषु ।
तेऽपि च निष्ठितं[4] सर्वमभूषि[5]
बुद्धप्रभासैंविरोचनतायै[6] ॥ १३ ॥
बुद्धदिवाकरलोकप्रदीपं[7]
बुद्धदिवाकर[8]शतसहस्रम् ।
क्षेत्रमनन्तसहस्रशतेषु[9]
पश्यतु सत्त्वं तथागतसूर्यम् ॥ १४ ॥
पुण्यसहस्रशताचिंत[10]कायं
सर्वगुणेभिरलङ्कृतगात्रम् ।
[11]शौण्ड[12]गजेन्द्रनिभं जिन[13]बाहुं
K 42 विमलसुलक्षणमण्डितहस्तम्[14] ॥ १५ ॥
[15]भूमितलोपम[16]रजसमतुल्यं
सूक्ष्मरजोपम ये गतबुद्धाः[17] ।
सूक्ष्मरजोपम ये च भवन्ति
सूक्ष्मरजोपम ये च [18]स्थिहन्ति ॥ १६ ॥
तेष[19] जिनानं[20] करोमि प्रणामं[21]
कायतु[22] वाच[23]मनेन प्रसन्नः[24] ।
पुष्पप्रदानै[25]सुगन्धप्रदानै-
र्वर्णशतेन सुचेतसि चापि ॥ १७ ॥
जिह्वशतैरपि बुद्ध[26]गुणानि
कल्पसहस्रशते न[27] हि वक्तुम् ।

---

१ प्रभजन्मं A. प्रतपंल C. २ ज्वलः A. ३ निष्प्रभ A. ४ षीः A. ५ सि C. ६ य A. ७ पः A. ८ सहस्रशतानी A. सहस्रशतं K. T. ९ त्वेषु K. T. १० चि C. ११ सो A. शो C. श्रौ K. शौ T. १२ र A. C. १३ त Mss. १४ सुरुचिरशुविमलकरचरणागे A. १५ धरनितरोपमरजसमतुल्यं A. १६ सारित Mss. १७ तेयबुद्धा A. गतबुद्धा C. १८ थि A. १९ षु A. २० जिनानां A. २१ मः A. म T. २२ कायेन C. २३ वाचतु A. २४ प्रनामं A. २५ पुष्पप्रनतु A. C. २६ गुणाढ्ः A. २७ सहस्र न सक्य A. शते (without न) T.

ये गुणसाधुनिवृत्ति[१] जिनानां[२]
सा च व[३]राग्रविचित्र अनेकैः ॥ १८ ॥
एकजिनस्य[४] गुणा न हि शक्या
जिह्वशतैरपि[५] भाषितु कश्चित्[६] ।
काममशक्ति हि सर्व[७]जिनानां K 43
एक[८]गुणस्य हि विस्तर वक्तुम् ॥ १९ ॥
सर्वस[९]देवकुलोक्तसमूहः
सर्वभवाग्रभवे जलपूर्णा ।
केशग्रहणेन तु[१०] शक्य प्रमातुं[११]
नैव च एकगुणा सुगतानाम्[१२] ॥ २० ॥
वर्णित संस्तुत[१३] मे जिनसर्वं
काय[१४]तु वाच प्रसन्नमनेन ।
यन्मम[१५] सञ्चितपुण्यफलाग्रं
तेन[१६] च सत्त्व प्रभोतु[१७] जिनत्वम् ॥ २१ ॥
एवं स्तवि[१८]त्व न[१९]रपति बुद्धं
एवं[२०] करोति नृपः प्रणिधानम् ।
यत्र च कुत्रचि[२१] मह्य भवेत
जाति अनागत[२२]कल्पमनन्ता ॥ २२ ॥
ईदृशि[२३] भेरि[२४] मि पश्यमि[२५] स्वप्ने
ईदृश देशन तत्र शृ[२६]णोमि ।
ईदृश जीनस्तुतिकमलाकर[२७] K 44
जातिषु[२८] तत्र लभे[२९] स्मरणत्वम् ॥ २३ ॥
बुद्धगुणानि अनन्तम[३०]तुल्या
येऽपि च दुर्लभ कल्पसहस्रैः ।

---

१ त्त A. C. २ नाः A. ना T. ३ सा लवला A. ४ स्य left out in T. ५ गुणाः न च सर्वैः के जिनसहस्रौ A. गुणा न शक्यो जिह्वसहस्र K. T. ६ त किंचित् A. तु कश्चित् K. T. ७ र्वि A. ८ जिन Mss. ९ स A. सह T. left out in C. १० कुशाग्रग्रहणेन Mss. न्यरग्रहणं त A. न्यलग्रहन तु T. ११ शक्त प्रमानं A. १२ येव गुणा सुभरन्यं A. १३ वर्णतु सस्तुत A. वर्णितु सम्तुत T. १४ कायेन Mss. १५ पमय A. अप्रमेय K. प्रमेय T. १६ ते जिन A. where च is left out. १७ सत्वस्य सत A. १८ त्वा A. १९ रे T. २० क C. २१ चक्र[त्र]चि C. २२ कल्पसमेता A. २३ श A. K. T. २४ री A. २५ सि A. २६ णा T. २७ कम यावत् A. करराजा C. K. from राजा till लभे left out in T. २८ जातिषु repeated in K. २९ लभेयं (without स्मरणत्वम्) A. K. T. ३० गुणोमणिमन्त A. गुणानिमनन्त T.

अमु[1] श्रुणेय च स्व[2]प्नग[3]तोऽपि
तेषु च देशयि दिवसगतोऽपि ॥ २४ ॥
दुःखसमुद्र विमोचयि सत्वा
पूरयि[4] षड्भि पि[5] पारमिताभिः ।
बोधिमनुत्तर प[6]श्च लभेयं
क्षेत्र भवेत ममा असमर्थ्यम्[7] ॥ २५ ॥
भेरि[8]प्र[9]दानविपाकफलेन
सर्वजिनान च[10] संस्तु[11]तिहेतोः ।
संमुख पश्यमि शाक्यमु[12]नीन्द्रं
व्याकरणं ह्यहु तत्र लभेयम् ॥ २६ ॥
K 45 ये[13] इम दारक द्वौ मम पुत्रौ
कनकेन्द्र[14] कनकप्रभास्वरः ।
ते उभि दारक तत्र लभेयं[15]
बोधिमनुत्तर व्याकरणं च ॥ २७ ॥
येऽपि च सत्त्व अरक्ष[16] अत्राण[17]
शरणविहीन[18] वि[19]यास[20]गताश्च ।
तेषु भवेय अनागत सर्व
त्राणपरायणशरणेभिश्च ॥ २८ ॥
दुःखसमुद्भवसंक्षयकर्ता
सर्वसुखस्य च आक[21]र[22]भूतः ।
कल्प अनागत बोधि चरेयं
यत्तक[23] पूर्व[24]क[24]कोटिगताश्च ॥ २९ ॥
[25]स्व[26]र्णप्रभोत्तमदेशनताय
पापसमुद्र[27] शोषतु[28] मह्यम् ।

---

१ अश्व A. अनु T. २ च दुःप्र C. च दुःस्वप्न K. T. च left out in A. ३ तां K. ४ पुरायः C. पूरय T. ५ षड्भिरपि in all Mss. ६ ये च रमेयाः A. यश्च C. पश्य T. ७ भवोत्तसमम असपश्यं A. भवेत ममा असपश्या C. T. आसपश्य K. ८ मेरी T. ९ विप्राप्त A. १० रस (for च) T. ११ संतु (for स्तु) A. १२ मुनिंद्रः A. मुनिंद्रं C. मुनीन्द्र T. १३ ये इमु A. य दुम C. य इम K. १४ कनकभूमीन्द्र A. १५ लमेतां ? १६ अल्प A. अलेन C. K. T. १७ न्याः A. न्या K. T. १८ ण C. न K. T. १९ व्या A. व्यसन C. K. T. २० ग left out in A. २१ का in all Mss. २२ भूत A. मेत T. २३ यतुक A. यन्तक C. यत्तक K. T. २४ क left out in all Mss. २५ सुव C. २६ भो सो in all Mss. २७ न्द्रं in all Mss but A. २८ उचतु A.

कर्मसमुद्र विकीर्यतु मह्यं

क्लेशसमुद्रं[1] विच्छिद्यतु मह्यम् ॥ ३० ॥

पुण्यसमुद्र प्रपूर्यतु मह्यं K 46

ज्ञानं[2]समुद्र विशोध्यतु मह्यम् ।

विमलज्ञानप्रभासबलेन[3]

सर्वगुणान समुद्र भवेया ॥ ३१ ॥

[5]बोधिगुणैर्गुण[4]रत्न प्रपूर्णा

देशनस्वर्ण प्रभासबलेन ।

पुण्यप्रभास भविष्यति मह्यं

बोधिप्रभास विशोध्यतु मह्यम् ॥ ३२ ॥

कायप्रभास भविष्यति मह्यं

पुण्यप्रभास विरोचनता च ।

सर्वत्रिलोकि[6] विशिष्ट भवेयं

पूण्यँ[7]बलेन समन्वित नित्यम्[8] ॥ ३३ ॥

दुःखसमुद्र उत्तारयितां[9]

सर्वसुखस्य च सागरकल्प्यं[10] ।

कल्पमनागत बोधि चरेयं

यत्तकं[11]पूर्वककोटिगताश्चे[12] ॥ ३४ ॥

यादृशक्षेत्रविशिष्ट त्रिलोके

सर्वजिनानमनन्तं[13] गुणेन । K 47

तादृशक्षेत्रमनन्तगुणं[14]

भेष्यति[15] मह्यमनाँ[16]गतसर्वम्[17] ॥ ३५ ॥

इति श्रीसुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रेन्द्र[18]राजे कमलाकर-[19]

सर्वतथागतस्तवपरिवर्तो नाम पञ्चमः ॥

---

१ द्राव in all Mss. २ म K. ३ वरेण C. K. ४ गुणो गु गुणै गु C. ५ This quarter is repeated and followed in all Mss by the quarter verse विमलज्ञानप्रभासवरेण which already appears as the third quarter in the verse 31. ६ क A. K. T. ७ वरेण K. ८ निष्ट A. नित्य C. K. नित्यं T. ९ समुचद्रत्तानवि A. १० कल्प A. ११ यन्त्रक A. यन्तक C. यत्तके K. १२ स्ते A. श्च C. left out in K. T. १३ जिनानां त A. १४ णां K. १५ ते गति in all Mss but भेति A. and hgyur par. sog from which the following transformations: भेश्यति–भेशति–भेगति–ते गति १६ मह्यंमने A. १७ सर्वः A. सर्वं C. १८ सूत्र C. १९ करो नाम A. K. T.

॥ शून्यतापरिवर्तः ॥

K 48 अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत[1] ॥

अन्येषु[2] सूत्रेषु अचिन्तियेषु[3]
अतिविस्तरं देशितशून्यधर्माः ।
तस्मादिमे सूत्रवरोत्तमे वैः[4]
संक्षेपतो देशित शून्यधर्माः ॥ १ ॥

सत्त्वोऽल्पबुद्धिर्[5]विजानमानो[6]
न शक्यं[7] ज्ञातुं खलु सर्वधर्मा[8] ।
पश्येह[9] सूत्रे[10]न्द्र[11]वरोत्तमेन
संक्षेपतो देशित शून्यधर्माः ॥ २ ॥

अन्यै[12]रुपायै[13]र्नयहेतुभिश्च
सत्त्वान कारुण्यवशो[14]दया[15]र्थम् ।
K 49 प्रकाशितं[16] सूत्रवरेन्द्रमेतं
यथा[17]भिजानन्ति हि[18] सर्वसत्त्वाः ॥ ३ ॥

अयं च कायो[19] यथ शून्यग्रामः[20]
षड्ग्रामे[21] चोरोपमे[22] इन्द्रियाणि ।
तान्येक[23]ग्रामे निवसन्ति सर्वे
न ते विजानन्ति परस्परेण ॥ ४ ॥

चक्षुरिन्द्रियं[24] रूपमेतेषु[25] धावति[26]
श्रोत्रेन्द्रियं शब्दविचारणेन[27] ।
घ्राणेन्द्रियं गन्धविचित्रहारि[28]
जिह्वेन्द्रियं नित्य रसेषु धावति[29] ॥ ५ ॥

---

१ This line and verses 1–10 except the last quarter of verse 10 are found in Hoernle's Manuscript Remains of Buddhist Literature in Eastern Turkestern, p. 110 with the following variants which are marked H. मा गाथामभाषतः A. मां गाथामभाषत C. K. गाथाध्वभापीत् H. २ अनेकेषु in all Mss but H. ३ के H. ४ च A. व K. ५ धि A. द्धि C. T. ६ नां A. ना; H. ७ क्यं K. ८ र्माः C. K. र्मां H. ९ यस्माद्ध H. यस्य K. १० सूत्रं in all Mss. ११ दवलो A. द्विपदोत्तमेन C. दूरतो K. दूरतीत्य T. १२ अनेन A. १३ रूपायनयोभिहेतु A., पायैश्च नयैश्च हेतुभिश्च H. १४ रसो H. वसो K. १५ दयाद्ध H. १६ त A. T. १७ तद्यथाविजा H. १८ ह H. १९ या K. २० Left out in H. २१ संग्राम in all Mss. but H. २२ चौ T. २३ व H. २४ चक्षुन्द्रिये A. चक्ष्वेन्द्रियं H. चक्ष्विन्द्रियं T. २५ मतेषु in all Mss. but गतेषु H. २६ तेषु धावन्ति A. धावन्ति T. २७ ण्यन A. णोन T. २८ री H. २९ धावंती A. धावंनि C. धावते H.

कायेन्द्रियं स्पर्श[१]गतोऽ[२]भिधावति
मनेन्द्रियं[३] धर्मविचारणेन[४] ।
षडिन्द्रियाणीति परस्परेण
स्वकं[५] स्वकं विषयमभिधावति[६] ॥ ६ ॥
चित्तं हि मायोपम चञ्चलं च K 50
षडिन्द्रियं विषयै[७]विचारणं च[८] ।
यथा[९] नरो[१०] धावति शून्य[११]ग्रामे[१२]
संग्रामे[१३] चौरेभि[१४] समाश्रितश्च[१५] ॥ ७ ॥
चित्तं यथा षड्विषयाश्रितं[१६] च
प्रजानते इन्द्रिय [१७]गोचरं च[१८] ।
रूपं च शब्दं च तथैव गन्धं[१९]
रसं च स्पर्शं[२०] तथ[२१] धर्मगोचरं[२२]म् ॥ ८ ॥
चित्तं च सर्वत्र षडिन्द्रियेषु[२३]
शकुनिरिव[२४] चञ्चलं[२५] इन्द्रियसंप्रविष्टम् ।
[२६]यत्र यत्रेन्द्रियसंश्रितं च
न[२७] चेन्द्रियं कुर्वतु[२८] [२९]ज्ञानमात्मकं[३०]म् ॥ ९ ॥
काय[३१]श्च निश्चेष्ट[३२] नि[३३]र्व्यापारं च
असारकः प्रत्ययसंभवश्च ।
[३४]अभूतविकल्प[३५]समुत्थित[३६]श्च K 51
स्थितकर्मयन्त्रं इव[३७] शून्यग्रामः ॥ १० ॥

---

१ गतेषु H. २ अभि left out in H. ३ मन इन्द्रियं C. मने in all other Mss; such a double Sandhi is characteristic of the Buddhist texts. ४ This quarter verse is left out in A. धर्मविचारेण च K. ५ स्कन्ध A. स्वक K. T. ६ तिक्रान्ती A. विषमनातिक्रान्ता H. हीवधावति T. ७ यं T. ८ ण चं K. णश्च H. ९ यथैव H. १० मनो K. ११ शून्ये K. १२ मा: A. १३ षड्ग्राम H. १४ चौरोहि C. १५ श्रियन्ति A. After this we have a quarter verse प्रजानते इन्द्रियगोचरं च in A. C. K. T., while च is left out in T. १६ हितं H. १७ गौ H. १८ राश्च A. श्च K. १९ न्धो H. २० र्शं च A. C. K. T. शस्त H. २१ तया K. २२ लं A. K. २३ षडेन्द्रियन्ते A. २४ This is against metre. २५ चलमते A. चञ्चलममे C. K. T. चलमिन्द्रिय H. २६ यंत्रं च यंत्रे H. यत्र षतेन्द्रिये K. २७ वने K. २८ कुर्वन्तु C. K. २९ ज्ञा H. ३० के C. ३१ कर्म A. काय च H. कव T. ३२ निश्चष्ट in all Mss but निश्चेनिष्ट added in K. ३३ व्या K. T. ३४ अश्वतः A. अशाश्वतः C. अभूत H. अशाश्वत K. अशश्व T. ३५ परिकल्प A. H. ३६ समुच्छितश्च A. समन्वितश्च I. Here ends Hoernle's 'Fragments' ३७ a कमयस्त इव A. काये स्तु C. काय स्तु इव T.

क्षित्यम्भतेजो[१]ऽनिलानि[२] यथा
चौरग्रामान्त[३]ः स्थित देशदेशे[४] ।
परस्परेणैव सदा विरुद्धा
यथैव[५] आ[६]शीविष एकवेश्मनि ॥ ११ ॥
धातूरगास्ते च चतु[७]र्विधानि[८]
द्वे ऊर्ध्व[९]गामी द्वय हेष्टगामी[१०] ।
द्वयाद्वयं दिशि वि[११]दिशासु सर्वे[१२]
नश्यन्ति[१३] ता धातुभुजङ्गमानि ॥ १२ ॥
क्षित्युरगश्च सलिलोरगश्च
इमौ च हेष्टौ[१४] क्षयतां व्रजेते[१५] ।
तेजोरगश्चानिलमारुतोरग
इमौ हि द्वे ऊर्ध्वगतौ नभोऽन्ते[१६] ॥ १३ ॥
K 52 चित्तं च विज्ञानमध्यस्थितं च
गत्वा यथा पूर्वकृतेन कर्मणा ।
देवे[१७] मनुष्येषु च[१८] त्रिष्व[१९]पाया
यथाकृतं पूर्वभवे प्रवर्त्या[२०] ॥ १४ ॥
श्लेष्मानि[२१]लपित्तक्षयान्तप्राप्तः
का[२२]यैः शकृन्मू[२३]त्रपुरीषपूर्णः ।
निराभिरा[२४]मैः कृमिक्षुद्रपूर्णः[२५]
क्षिप्तः श्मशा[२६]ने यथै[२७] काष्ठभूतः ॥ १५ ॥
पश्याहि[२८] त्वं देवत एभि एवं[२९]
कल्यै[३०]त्र सत्त्वै[३१]स्तथ[३२] पुद्गलो[३३] वा ।

---

१ तेजः in all Mss. २ स्लिलानि in all Mss. ३ न्त in all Mss but K. ४ स्थितदेशे A. ५ यश्चैव A. ६ आसि A. ७ चवन्त A. भवन्तु C. वन्तु K. वदन्तु T. ८ मि K. ९ ऊर्ध K. १० द्वये ईष्यगामी A. हष्टगामी च K. गामि च T. This corresponds to heṭṭhā in Pāli. ११ दिक्षु विदिक्षु ? १२ वं A. T. १३ न्तु C. १४ हेष्य A. १५ जेत् C. ज K. १६ तेजरगश्वानिलमारुतोरमाः च्चिरौ हि धो बुद्धकुतो न भोन्ति A. तेजोरगा इमौ हि द्वे द्वर्द्धगतौ न भोति C. तेजोरगाश्च निलमारुतोरगा इमौ हि द्वे ऊर्ध्वगतौ न भोन्ति T. १७ देव in all Mss. but A. १८ ष्यव A. ष्येषु C. ष्येषु च T. १९ त्रिषु च त्रिष्त K. २० भवेष्ववधा A. भवे प्रवृत्त्या C. प्रवर्त्या T. २१ लं in all Mss. २२ काय in all Mss. २३ सुक्षेत्रपरिपुत्र A. मुत्र T. २४ निराभिरच्च A. निरामिश्च C. निराभिरश्च T. २५ क्रिमिकुद्रभूतं A. क्रिमिक्षुद्रभूतं K. T. २६ स्मान यथ A. श्वन T. २७ था K. २८ पस्या दि A. T. यस्यादि C. K. २९ एति व A. एहिरेव C. एभि व T. ३० कभिरोत्र A. रोत C. T. करोत K. ३१ त्वा A. ३२ या T. ३३ ज्ञ in all Mss.

शून्या हि एते खलु सर्वधर्मा
अविद्यतः प्रत्ययसंभवाश्च ॥ १६ ॥
एते महाभूत[1] अभूत सर्वाश्चे[2]
यस्मान्महाभूतप्रकृत्यभावौ[3] ।
तस्माच्च भूता हि[4] असंभवाश्च K 53
अविद्यमाना[5] न कदाचि[6] विद्यते[7] ॥ १७ ॥
अविद्यतः प्रत्ययसंभवाश्च
अविद्यमानैव[8] अविद्यवाचैः[9] ।
तस्मान्मया उक्त अविद्य एषा
संस्कार[10]विज्ञान सनामरूपम् ॥ १८ ॥
षडायतनस्पर्श तथैव वेदना
तृष्णा उपादान तथा भवश्चै[11] ।
जातिजरामरणशोक उपद्रवाणां
दुःखानि संस्कार[12] अचिन्तियानि ॥ १९ ॥
संसारचक्रे च[13] यथा स्थितानि
अभूत संभूत असंभवाश्च ।
अयोनिशश्चित्तविचारणं तथा
दृष्टीगतं छेत्स्यथ[14] आत्मनैव[15] ॥ २० ॥
ज्ञानासिना[16] छिन्दथ क्लेशजालं
स्कन्धालयं पश्यथ शून्यभूतम्[17] ।
स्पर्शेथ तं[18] बोधिगुणं ह्युदारं K 54
विवर्त[19] च मे अमृतपुरस्य द्वारम् ॥ २१ ॥
संदर्शि तं[20] अमृतपुरस्य[21] भाजनं[22]
प्रवेक्ष्यै[23] तं अमृतपुरालयं शुभम् ।

---

१ तः K. २ अभूतसंभवाश्च in all Mss. ३ तस्मान्महाभूततय प्रकृतिभावा in all Mss. ४ भि C. ५ मामे K. ६ के K. ७ This verse and the first three words in the next verse are left out in A. ८ याच K. ९ मानेवमविद्यवाचः A. K. T. १० सत्कार K. ११ भवेततु A. भवता K. १२ सत्तानि A. संसार Tib. १३ च left out in A. K. १४ छोस्यथ in all Mss. १५ आत्मनस्य A. आत्ममो K. आत्मनाज्ञा T. १६ ता T. १७ तः A. १८ तं च in all Mss. १९ विवृतं in all Mss but A. २० संदर्शितं in all Mss. २१ रस for पुर Tib. २२ भोजनं in all Mss but snod. Tib. २३ प्रवे क्ष्हं A. प्रवेश्यते C. प्रवेक्षत K. T.

तर्पिष्य हं[१] अमृतरसेन आत्मनां[२]
पराहता मे वरधर्मभेरीः[३] ॥ २२ ॥
आपूरितो मे वरधर्मशङ्खः[४]
प्रज्वालिता मे वरधर्म उल्का ।
सुवर्षितं मे वरधर्मवर्षं[५]
पराजिता मे परक्लेशशत्रवः ॥ २३ ॥
उच्छ्रेपितं[६] मे[७] वरधर्मध्वजं[८]
प्रतारिता[९] मे भव[१०]सत्त्वसमुद्राः ।
पिधितानि मेऽपायपथानि त्रीणि[११]
क्लेशाग्निदाहं[१२] शमयित्व प्राणिनाम् ॥ २४ ॥
यस्माद्धि[१३] पूर्वमहं[१४]मनेककल्पान्
K 55 अचिन्तियां[१५] पूजित्व नायका हि ।
चरित्व[१६] बोधाय दृढव्रतेन
सद्धर्म[१७]कायं[१८] परिवेषमाणः[१९] ॥ २५ ॥
हस्तौ[२०] च पादौ च परित्यजित्वा[२१]
धनं[२२] हिरण्यं[२३] मणिमुक्तभूषणम् ।
नयन[२४]ोत्तमाङ्गं प्रियदारपुत्रं[२५]
सुवर्णवैडूर्यविचित्ररत्नानि[२६] ॥ २६ ॥
छिन्दित्वा त्रिसाहस्रायां सर्ववृक्षवनं[२७]स्पतीम्[२८] ।
सर्वं[२९] च[३०] चूर्णयित्वा[३१] तत् कुर्यात्[३२] सूक्ष्मरजोपमम्[३३] ॥ २७ ॥
चूर्णराशिं करित्वा तु यावदाकाशगोचरम्[३४] ।
[३५]अंशकद्वभागभिन्नाय धरणीरजःसमानि[३६] वा ॥ २८ ॥

---

१ ष्येऽहं in all Mss. २ ना K. T. ३ धमृदुन्दुभी C. ४ र्मर्षशङ्खः K. ५ वल A. वर C. पर T. ६ उच्छोपिता A. उच्छ्रेपिता C. उछ्रेपिता T. ७ Left out in A. ८ धर्मध्वजं ह्युत्तरं in all Mss. वर is added in A. ९ भा A. ता C. K. T. १० सर्वं in all Mss. ११ पिधितानि मे त्रींण्यपायपथानि in all Mss and after this quarter there is a half verse in Tibetan version. १२ ह A. T. हं C. १३ यस्यार्थं in all Mss. १४ पूर्वाह A. १५ ता T. १६ यचित्त A. १७ ध A. १८ य K. १९ परिनायमानः A. परीषेयमाणो K. T. २० स्ते K. २१ हि is added in T. २२ न K. २३ ण्य K. २४ वर is added in K. २५ प्रियपुत्रधीतरा A. दार is left out in T. प्रियसूत्रं K. २६ त्नां A. त्नं C. २७ तृणंवन in all Mss. २८ तिभ्यः in all Mss. २९ च left out in A. ३० धरणिरुहं is added in A. धरणी C. T. धरणीरुह K. ३१ त्र is added in K. T. ३२ तत्सर्वं कुर्यां in all Mss. ३३ पमा A. ३४ री K. ३५ त्रिसक्रो A. त्रिशक्रो C. K. T. ३६ धि A.

सर्वसत्त्वा अ[1]नेके हि ज्ञानव[2]त तथैव च[3] ।
सर्वं[4] गणयितुं [4]शक्यं न तु ज्ञानं जिनस्य च ॥ २९ ॥
एकक्षणप्रवृत्तं तु य[5]ज्ञानं च महामुनेः[6] । K 56
अनेककल्पकोटीषु न शक्यं गणयितुं क्वचित् ॥ ३० ॥

इति श्रीसुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रे[7]न्द्रराजे शून्यतापरिवर्तो नाम षष्ठः[8] ॥

---

१ त्रि in all Mss. २ काभिद्वानवत A. केभिज्ञानवत C. भिज्ञाने चेत I केभिं कानचत K. कोनवत T. ३ चेतने नरैः C. I. K. T. ४ सर्वे A. शक्य C. शक्यं T. ५ सज्ञानं in all Mss. ६ एते क्षेन प्रचितं तु जगेनं च महामुणे A. मुने C. ७ सूत्र C. ८ छम्रः

॥ चतुर्महाराजपरिवर्तः ॥

K 57 अथ खलु[१] वैश्रवणो[२] महाराजो[३] धृतराष्ट्रो महाराजो[३] विरूढको[४] महाराजो[३] विरूपाक्षो महाराजो[५] उत्थायासनेभ्य एकांसेन[६] चीवराणि प्रावृत्य दक्षिणजानुमण्डलानि पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणम्य भगवन्तमेतदवोचन्[७] । अयं भगवन्, सुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रेन्द्रराजः[८] सर्वतथागतभाषितः सर्वतथागता[९]वलोकितः सर्वतथागतसमन्वागतः[१०] सर्वबोधिसत्त्वगणनमस्कृतः सर्वदेवगणपूजितः[११] सर्वदेवेन्द्रगणसंप्रहर्षकः[१२] सर्वलोकपालस्तुतः स्तवितो[१३] वर्णितः[१४] प्रशंसितः सर्वदेवभवना[१५]वभासितः[१६] सर्वसत्त्वानां परमसुखप्रदायकः[१७] सर्वनरक[१८]तिर्यग्योनियमलोक[१९]दुःखसंशोधकः[२०] सर्वभयप्रतिशमनः[२१] सर्वपरचक्रप्रतिनिवर्तको[२२] दुर्भिक्षकान्तारप्रशमनो[२३]
K 58 व्याधिकान्तारप्रणाशको[२४] ज्ञानप्रकाशकः[२५] परमशान्तिकरः[२६] शोकायासप्रशमनो[२७] विविधनानोपद्रव[२८]प्रशमयितोपद्रव[२९]शतसहस्रप्रणाशयिता । इमम[३०]स्य भदन्त भगवन्[३१] सुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रेन्द्रराजस्य[३२] विस्तरेण पर्षदि संप्रकाश्यमानस्यास्माकं चतूर्णां महाराजानां सबलपरिवाराणाम् । एतेन च धर्मश्रवणेन धर्मामृतरसेन च[३३] दिव्यात्मभावमहातेजसा विवर्धयिष्यन्ति । अस्माकं कायेषु[३४] वीर्यं च बलं च स्थाम[३५] च संजनितं[३६] भविष्यन्ति । तेजश्च[३७] श्रियं च[३८] लक्ष्मीं चास्माकं कायेष्वा[३९]विशन्ति[४०] । वयं भगवंश्चत्वारो महाराजा[४१] धार्मिकाश्च धर्मवादिनश्च धर्मराजा[४२] धर्मेण वयं भदन्त भगवन् देवनागयक्षगन्धर्वासुरगरुडनरमहोरगाणां राजत्वं[४३] कारयिष्यामः । ते वयं भगवन्, चत्वारो महाराजाः[४४] सार्धमष्टाविंशति[४५]यक्षसेनापतिभिरनेकैश्च यक्षशतसहस्रैः संततसमितं[४६] सर्वं[४७] जम्बुद्वीपं[४८] दिव्येन चक्षुषा विशुद्धेनातिक्रान्तमानुष्यकेण व्यवलोकयिष्याम आरक्षयि-
K 59 ष्यामः परिपाचयिष्यामः । तेन हेतुना भदन्त भगवन्नस्माकं चतुर्णां महाराजानां लोकपाल इति संज्ञोत्पादिता ॥

---

१ Left out in K. २ मन A. ३ जा A. C. ४ विरुधको A. विरुष्टको C. ५ जो K. ६ शे A. C. K. T. ७ तु A. C. T. ८ सूत्र C. ९ गता left out in T. १० म id. ११ Left out in T. गणा id. in T. १२ हषकः in all Mss but K. १३ सुविचीत्र C. सुविचित्र K. T. १४ वर्ण C. १५ भगव C. १६ व left out in A. T. १७ दाता A. १८ नरकः T. १९ के A. २० संशोषताः A. २१ प्रशस्तेन A. २२ नः A. २३ प्रशमनो व्याधिकान्तार left out in T. २४ प्रणाशणा A. ज्ञानप्रणाको T. २५ ज्ञानाः सर्वदाश्च प्रकाशताः A. ज्ञानः सर्वयशः प्रकाशकः K. ज्ञानसर्वयशप्रकाशकः T. २६ शन्तिकरः left out in A. C. T. २७ संप्रशमरणः A. २८ व left out in all Mss. but K. २९ उपद्रव left out in C. ३० इदम् left out in C. ३१ भगवन् भदन्त K. ३२ तेषां च सूत्रेन्द्रधारकाणां follows in all Mss. ३३ मे added in A. ३४ कार्यं च in all Mss. ३५ बलस्थामं C. च स्थानं left out in A. ३६ संजनी C. ३७ स्य च T. ३८ श्रीरश्च A. ३९ कार्य मा in all Mss. ४० विशति A. दिशति C. ४१ जान् A. नानो A. जो K. जानां T. ४२ जानो C. ४३ जा A. ४४ जान् A. जानः C. ४५ महा for यक्ष T. ४६ सततं A. T. ४७ वं ४८ प A.

ये केचिद्भदन्त भगवन्नस्मिन् जम्बुद्वीपे विपर्यासाः परचक्रेण चोपहता भविष्यन्ति, दुर्भिक्षकान्तरेण वा नानाविधैरुपद्रवै[1]रुपद्रवशतैरुपद्रवसहस्रै[2]रुपद्रवशतसहस्रै[3]रुपहता भविष्यन्ति, ते वयं भदन्त भगवन् चत्वारो महाराजा[4] इदम[5]स्य सुवर्णप्रभासोत्तम[6]सूत्रेन्द्रराजस्य तेषां च सूत्रेन्द्रधारिणां भिक्षूणां संचोद[7]नां करिष्यामः। यदा चेमे भदन्त भगवन् धर्मभाण[8]का भिक्षवोऽस्माकं चतुर्णां महाराजानां संचोदनया बुद्धाधिष्ठानेन च येषु[9] विषयेषू[10]पसंक्रमेयुस्तेषु ते[11] विषयेषु[12] चेमं[13] सुवर्णप्रभासो[14]त्तमसूत्रे[15]न्द्रराजं विस्तरेण संप्रकाशयेयुः। य इमान्येवंरूपाणि विषयगताति नानाविधान्युपद्रवशतान्युपद्रवसहस्रान्युपद्र[16]वशतसहस्राणि[17] च प्रशमयिष्यन्ति ॥

यस्य च भदन्त[18] भगवन् मनुष्यराजस्य विषये ते सूत्रेन्द्र[19]धारका भिक्षवा धर्मभाणका उपसंक्रान्ता भविष्यन्ति। अयं च मनुष्यराज इमं[20] सुवर्णप्रभाससूत्रेन्द्रराजं शृण्यात्। K 60
श्रुत्वा च तेषां सूत्रेन्द्र[21]धारकाणां भिक्षूणां सर्वप्रत्यर्थिके[22]भ्य आर[23]क्षां कुर्यात् परित्राणं परिग्रहं परिपालनं कुर्यात्। ते वयं भदन्त भगवन् चत्वारो महाराजा[24]स्तस्य मनुष्यराजस्य सर्वविषयें[25]गतानां च[26] सत्त्वानामारक्षां करिष्यामः परित्रा[27]णं परिग्रहं परिपालनं शान्तिस्वस्त्य[28]यनं करिष्यामः। यदा च भदन्त भगवन्[29] सर्वमनुष्यराजः सूत्रेन्द्रधार[30]काणां भिक्षुभिक्षुण्युपासकोपासिकानां सर्वसुखोप[31]धानैः सुखि[32]तां कुर्यात्। ते[33] वयं भदन्त भगवन् चत्वारो महाराजास्तं मनुष्यराजं[34] सर्वराजेभ्यः सत्कृ[35]ततरं करिष्यामो गुरुकृतं च करिष्या[36]मो मानितं च पूजितं च सर्वविषयेषु च प्रसंशनीयं[37] करिष्यामः।

अथ खलु भगवांश्चतुर्णां महारा[38]जानां साधुकारमदात्। साधु साधु महाराजाः[39] साधु साधु युष्माकं महाराजाः[39]। यथापि ते यूयं पूर्वजिनकृताधिकारा [40]अवरोपितकुशलमूला K 61
बहु[41]बुद्ध[42]कोटीनियुतशतसहस्रपर्युपासिता धार्मिका[43]श्च धर्मवादिनश्च धर्मेण देवानां च मनुष्याणां च राजत्वं कारयि[44]ध्वम्। यथापि पूर्वदीर्घरात्रं सर्वसत्त्वानां हितचित्ताः सुखमैत्रीचित्ताः सर्वसत्त्व-

---

१ रुपद्रवै left out in A. K. T. २ रुपद्रवशतसहस्रै left out in C. ३ हु K. ४ जान् A. ५ इदम् in A only. ६ स्य is added A. K. T. ७ दना A. C. T. दनां K. ८ न K. ९ येषु is added in K. १० रषुप्र K. ११ तेषु K. १२ तुषु left out in A. ते विषयेषु in K only. १३ च is added in K. १४ मं K. १५ सूत्र A. C. १६ शतान्युपद्रव left out in C. १७ ण्युपद्रवशतसहस्रा left out in A. १८ भदन्त left out in K. १९ From सूत्रेन्द्रधारका till च तेषां left out in K. २० मनुष्यरज इमं left out in A. २१ सूत्र C. २२ के left out in C. क K. २३ क्षा T. २४ जान् A. जान C. २५ राजा added in A. २६ चे K. २७ त्र in all Mss. but K. २८ स्तेयेनं A. स्त्ययनं C. २९ सर्वे left out in C. ३० रका left out in K. ३१ धारेण A. करणैः K. ३२ खि A. ३३ According to Tib. Some sentences are missing here. ३४ तं मनुष्यराजं left out in A. ३५ त्य K. ३६ मः K. ३७ समरणीयं A. ३८ राज्ञा A. राजां C. ३९ जान् A. जानः C. ४० लो T. left out in A. ४१ द्वो K. ४२ द्धि A. K. ४३ धानि A. ४४ ये K.

हितसुखाध्याशयप्रतिपन्नाः सर्वाहितप्रतिषेधिकाः[1] सर्वसत्त्वानां सर्वहितोपसंहाराभियुक्ताः । ते यूयं चत्वारो महाराजा[2]स्तेषां मनुष्यराजस्य च[3] सुवर्णप्रभासोत्तम[4]सूत्रेन्द्रराजस्य[5] पूजासत्[6]काराभियुक्तानां[7]मारक्षां करिष्यत परित्राणं परिग्रहं परिपालनं शान्तिर्[8]स्वस्त्ययनं करिष्यत । तेन युष्माभिश्चतुर्महाराजैः सबल[9]परिवारैरनेकैश्च यक्षशतसहस्रैरतीतानागतप्रत्युत्पन्नानां बुद्धानां भगवतां धर्मनेत्र्यां[10]रक्षिता भविष्यति[11] परिपालिता च[12] परिगृहीता च भविष्यति । तेन युष्माकं चतुर्णां महाराजा[13]नां सबल[14]परिवाराणामनेकेषां यक्षशतसहस्राणां देवानां देवासुरसंग्रामे [15]जयो भविष्यति,
K 62 असुराणां च परिजयो भविष्यति । सर्व[16]परच[17]क्रप्रमर्दकस्य सुवर्णप्रभासोत्तम[18]सूत्रेन्द्रराजस्यार्थाय तेषां सूत्रेन्द्रधारकाणां भिक्षुभिक्षुण्युपासकोपासिकानामारक्षां करिष्यत परित्रा[19]णं परिग्रहं परिपालनं शान्तिस्वस्त्ययनं करिष्यत ॥

अथ वैश्रवणो महाराजो धृतराष्ट्रो महाराजो[20] विरूढको[21] महाराजो विरूपाक्षो महाराज उत्थायासनेभ्य एकांसा[22]नि चीवरैः[23] प्रावृत्य दक्षिणानि जानुमण्डलानि[24] पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणम्य भगवन्तमेतदवोचन् । अयं भदन्त भगवन्, सुवर्णप्रभासोत्तम[25]सूत्रेन्द्रराजोऽनागतेऽध्वनि यत्र ग्रामनगरनिगमजनपदराष्ट्रराजधा[26]नीषु प्रचरिष्यति[27] यस्य यस्य[28] मनुष्यराजस्य विषयमनु[29]प्राप्तो भविष्यति । कश्चिद्भदन्त भगवन्मनुष्यराजो भगवन्[30] येनानेन देवेन्द्रसमयेन[31] राज[32]शास्त्रेण राजत्वं का[33]रयेत् । अस्य सुवर्णप्रभासोत्तमस्य सूत्रेन्द्रराज[34]स्य श्रोता भवंस्ताश्च सूत्रेन्द्रधारका भिक्षुभिक्षुण्युपासकोपासिकाः सत्कुर्याद्गुरुकुर्यान्मानयेत्पूजयेत्सततसमितं
K 63 सुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रेन्द्र[35]राजं शृणुयात् । अनेन धर्मश्रवणेन संचोदन[36]धर्मामृतपुण्यात्मकानामस्माकं[37] चतुर्णां महारा[38]जानां स[39]कलपरिवाराणामनेकेषां[40] च य[41]क्षराक्षसशतसहस्राणामिमान् दिव्यात्मभावान् महतौजसौ[42] विवर्धयेत् । महान्तं वीर्यं च स्थाम च बलं चास्माकं कायेषु तेजःश्रियं[43]श्च लक्ष्मीं च[44]ास्माकं विवर्धयेत् ॥ तेन वयं भदन्त भगवंश्चत्वारो महाराजाः सबल[45]परिवारा अनेकैः

---

१ कः K. २ जान् ते A. जान ते C. जानः ते T. ३ स्य च T. ४ स्य is added in K. ५ त्र C. ६ संस्का K. ७ नां र A. C. ८ स्वस्त्ययनं left out in A. ९ क A. १० त्री आ A. C. K. T. ११ न्ति K. १२ श्च K. T. १३ राज्ञा A. १४ क A. १५ मभिरूढानां added in all Mss. १६ पत्रभ्यः is added in A. and also धर्मतमेभ्यः in K. T. १७ पराचत्रप्रथम C. परचक्रपमर्थ T. १८ स्य added in all Mss. १९ left out in A. C. T. २० जा A. २१ Left out in A. २२ एकासा A. एकांशा C. K. T. २३ चिवलानि A. २४ दक्षिणजानुमन्दलं A. २५ स्य is added in T. २६ नि A. २७ न्ति T. २८ Left out in A. २९ ये नु A. ३० भवति ॥ A. भगवन् ॥ K. ३१ देवं C. ३२ ज left out in T. ३३ को T. ३४ from °ज till सूत्रेन्द्रराजं left out in K. ३५ त्र C. ३६ सरिरोदर A. संचिन्तयेदिमं T. ३७ पुण्याण्यादकेनात्मकं A. ३८ राज्ञा A. ३९ सबल C. K. T. ४० कैं T. ४१ राक्षस in C. only. ४२ सां ? ४३ श्री A. ४४ लक्ष्मि· चा A. लक्ष्मीश्च C. K. T. ४५ जाः मक A. नान सबल C. जाः सवर K. जाः सबल T.

यक्षशतसहस्रैरदृश्यद्भिः[२] कायात्मभावैरेतर्हि चानागतेऽध्वनि यत्र ग्रामनगर[३]निगमजनपद[४]राष्ट्रराजधानीषु[५]पसंक्रमिष्यामः तत्रायं सुवर्णप्रभासोत्तमः सूत्रेन्द्रराजः प्रचरिष्यति। तेषां च मनुष्यराजानामस्य सुवर्णप्रभासोत्तमस्य सूत्रेन्द्रराजस्य श्रोतॄणां मातापितॄणां[५] पूजयितॄणां च[६] रक्षां[७] करिष्यामः। परित्राणं परिग्रहं परिपालनं दण्डपरिहारं शस्त्रपरिहारं[८] शान्तिस्वस्त्ययनं च[९] करिष्यामः। तेषां[१०] च राजकुलानां तेषां च राष्ट्राणां तेषां च विषयाणाम[११]रक्षां करिष्यामः । परित्राणं[१२] परिग्रहं परिपालनं दण्डपरिहारं शस्त्रपरिहारं[१३] शान्तिस्वस्त्ययनं[१४] करिष्यामः। तां[१५]श्च विषयान् K 64
सर्वभयोपायासेभ्यः परिमोचयिष्यामः परचक्राणि च प्रतिनिवर्तयिष्यामः।

यः कश्चित् तस्य मनुष्यराजस्य[१६] सुवर्णप्रभासोत्तमस्य सूत्रेन्द्र[१७]राजस्य श्रोतुर्मानयितुः पूजयितु[१८]रन्यः सामन्तकः प्रतिशत्रुराजा भवेत्। यदा च भदन्त भगवंस्तस्य[१९] सामन्तक[२०]स्य प्रतिशत्रो राज्ञ एवं[२१] चित्तमुत्पादेत्[२२]। सोऽहं चतुरङ्गेन व[२३]लकायेन सार्धम[२४]स्य विषयमुपसंक्रमेयं विनाशयितुम्[२५]। तेन खलु पुनर्भदन्त भगवान् कालेन तेन समयेनास्य सुवर्णप्रभासोत्तमस्य सूत्रेन्द्रराजस्य तेजोऽनुभावेन तस्य सामन्तकस्य प्रतिशत्रु[२६]राजस्यान्यै राजभिः सार्धं संग्रामे भविष्यति। स्वविषयगताश्च विषयविलोपाश्च भविष्यन्ति[२७]। दारुणाश्च राजसंक्षोभा भविष्यन्ति। ग्रहरोगा[२८]श्च विषये[२९] प्रादुर्भूता भविष्यन्ति । नानाव्याक्षेप[३०]शतानि विषये प्रादुर्भूतानि भविष्यन्ति। यदा च[३१] भदन्त भगवंस्तस्य सामन्तकस्य प्रतिश[३२]त्रुराजस्य स्वविषयगतान्येवंरूपाणि नानोपद्रवशतानि नानाव्यक्षेपशतानि भवेयुः। स च भदन्त भगवन् सामन्तकप्रतिशत्रुराजश्चतुरङ्गिणीं[३३] सेनां योजयित्वा परचक्रगमनाय स्वविषयान्नि[३४]ष्क्रान्तो भवेत्[३५]। यत्रायं सुवर्ण- K 65
प्रभासोत्तमः सूत्रेन्द्रराजो भवेत् स प्रतिशत्रुराजः सार्धं चतुरङ्गबलकायेन तं विषयमुपसंक्रमितुकामो भवेत्। तं विनाशितुकामो भवेत्[३६]। ते वयं भदन्त भगवंश्चत्वारो महाराजा[३७]ः स[३८]बलपरिवारा अनेकैर्यक्षराक्षस[३९]शतसहस्रैरदृश्यैरात्मभावैस्तत्रोपसंक्रमिष्यामः तं परचक्र[४०]मध्वानं मार्गप्रति-

१ राक्ष for शत C. २ न्ति A. भिः C. ३ र...द left out in T. ४ धिष उपसं A. नीसु सं C. नीषूप T. ५ मानयितॄणां C. T. ६ आ A. ७ क्षा T. ८ Left out in A. ९ तिं C. १० च left out in A. ११ From तेषां till शान्तिस्वस्त्ययनं करिष्यामः left out in K. १२ णां चार C. नां आर T. १३ Left out in A. १४ शान्तिस्वस्तेयत A. शान्ति C. १५ ते K. १६ स्यास्य K. १७ त्र C. १८ तुः॥ K. १९ वन् (without अस्य or तस्य) A. वन् अस्य C. २० क left out in C. २१ ज्ञः॥ एव K. २२ द्य A. द्ये K. T. २३ वर A. २४ मन्त्र A. २५ विनासयंति A. २६ क्र A. त्रो C. २७ This sentence is left out in A. २८ ग्रहग्रा A. ग्रहारोगा C. २९ विषय A. C. ३० धिक्ष K. ३१ च left out in A. ३२ शत्रो राज्ञः C. ३३ नीन् K. ३४ नि A. C. ३५ A. reads. साघ (सोऽथ?) चतुल(रं)गेण बलकायेन विषयमुपस(सं)क्रमित्व(तु)कामो भवेत् । यत्रायं °सूत्रेन्द्रराजा भवेत्। तद्विषयविसयितुकामो भवेत् ॥ ३६ This sentence is in K. only. ३७ जन् A. जानः C. ३८ क A. ३९ राक्षस left out in A. ४० मघानयाजप्रतिन्नं A. प्रतिपन्नं C. or we may read मध्यममार्गाप्रतिपन्नं.

पन्नं तथैव प्रतिनिवर्तयिष्यामो नानाव्याक्षेपशतानि चोपसंहरिष्यामो विघ्नांश्च करिष्यामः। यथा[1] च[2] तत्परचक्रं न शक्ष्[3]यति तत्र विषय उपसंक्रमितुम्। कुतः पुनर्विनाशं करिष्यति ॥

अथ खलु भगवांस्तेषां चतुर्णां[4] महाराजानां साधुकारमदात्। साधु साधु महाराजाः[4] साधु खलु पुनर्युष्माकं महाराजानाम्। यद्यूयमस्या असंख्येयकल्पकोटीनियुतशतसहस्रसमुदा[5]नीताया अनुत्तरायाः सम्यक्संबोधेरर्थाय तेषां मनुष्यराजानामस्य च सुवर्णप्रभासोत्तमस्य

K 66 सूत्रेन्द्रराजस्य श्रोतॄणामारक्षां करिष्यथ। परित्राणं परिग्रहं परिपालनं शान्तिस्वस्त्ययनं करिष्यथ। तानि च राजकुलानि तानि[6] नगराणि तानि च राष्ट्राणि तानि च विषयाण्यारक्षयिष्यथ[7]। परित्राणं परिग्रहं परिपालनं दण्डपरिहारं शस्त्रपरिहारं[8] शान्तिस्वस्त्ययनं करिष्यथ[9]। तानि च विषयाणि सर्वभयोपद्रवोपसर्गोपायासेभ्यः परिमोचयिष्यथ। परचक्राणि च निवर्तयिष्यथ। सर्वजम्बुद्वीपगतानां चास्य मनुष्यराजस्याकलहयाभण्डनयाविग्रहया विवादयौत्सुक्यमपपद्यथ। यथा च ते युष्माकं चतुर्णां महाराजानां सब[11]लपरिवाराणामस्मिञ्जम्बुद्वीपे तेषु चतुर्षु नगरसहस्रेषु तानि चतुरशीतिनगरसहस्राणि तेषु तेषु विषयेष्वभिरमेयुस्तेन च राज्यैश्व[12]र्येणाभिरमेयुस्तेन च धनस्कन्धेन परस्परं न विहेठयेयुः। न परस्परं विहेठं जनयेयुः। स्वेन च यथा पूर्वकर्मोपचयेन राजत्वं प्रतिलभेयुः। स्वेन च राज्यैश्वर्येण च तुष्टा भवेयुः। न च परस्परेण विनाशयेयुः। न[13] विषेय[14] विनाशाय परक्रमेयुः ॥

यथा चास्मिञ्जम्बुद्वीपे तेषु चतुरशीतिषु विषयनगरसहस्रेषु तानि चतुरशीतिराजसहस्राणि परस्परेण हितचित्तानि मैत्रीचि[15]त्तानि सु[16]खचित्तानि परस्परेण क[17]लहयाभण्डनयाविग्रहयाविवादया स्वेषु स्वे[18]षु विषयेष्वभिरमेरन्तेन पुण्येन[19] चतुर्णां महाराजानां सबलं[20]परिवाराणामयं च जम्बुद्वीपः स्फीतो[21] भविष्यति। सुभिक्षश्च रमणीयश्च बहुजनसमा[22]कीर्णश्चर्द्धश्चौ-[23]

K 67

जोवतरश्च भविष्यति। ऋतुमासार्धमाससंवत्सराणि च सर्वाणि[24] समाचारयुक्तानि भविष्यन्ति। अहोरात्रं ग्रहनक्षत्रचन्द्रसूर्याश्च समाग्रहि[25]ष्यन्ति। कालेन च वर्षधाराः पृथिव्यां निपतिष्यन्ति। सर्वजम्बुद्वीपगतानि च स[26]त्त्वानि सर्वधनधान्यसमृद्धानि भविष्यन्ति। महाभोगानि चामत्सराणि च[26] भविष्यन्ति। परित्यागवन्ति दशकुशलकर्मप[27]थसमन्वागतानि च भविष्यन्ति। ये[28]भूयसा सुगतौ स्वर्गलोक उपपत्स्यन्ते। देवभुवनानि चाकीर्णानि भविष्यन्ति देवैर्देवपुत्रैश्च ॥

---

१ त C. २ Left out in C. K. ३ क्ष्य K. ४ जानः A. जां C. ५ द्रदा K. ६ च for तानि in K. ७ आगुरक्षयिष्य A. आरक्षयिथ I. K. ८ In I. only. ९ तः K. १० गापा in all Mss. ११ राज्ञासकल A. १२ राह्म C. १३ नै K. १४ य K. १५ त्र K. १६ सुष्ठु K. T. १७ र A. T. १८ Left out in A. C. १९ पुण्येन K. left out in all other Mss. २० सकर A. २१ स्थितो A. स्फीप्रकासित K. २२ म in all Mss. but K. २३ ऋद्धश्च left out in A. ओजोवलश्च C. A. T. जोवर्त्तरश्च K. २४ Left out in C. २५ ही C. २६ Left out in A. २७ क्ष C. २८ तच्छेनात् added in K.

यत्कश्चिन्महाराजो भवेद् य इत्थमस्य सुवर्णप्रभासत्तमस्य सूत्रेन्द्रराजस्य श्रोता भवेन्मानयिता च पूजयिता च तेषां च सूत्रेन्द्रधारकाणां भिक्षुभिक्षुण्युपासकोपासिकानामौत्सुक्यं सत्कुर्याद् गुरुकुर्यान्मानयेत्पूजयेत्[1]। युष्माकं चतुर्णां[1] महाराजानां संबल[2]परिवाराणामनेकेषां च यक्षशतसहस्राणामनुकम्पार्थाय सततसमितं[3] सुवर्णप्रभासोत्तमं[4] सूत्रेन्द्र[5]राजेन्द्रं शृण्वन्। अनेन K 68 धर्मश्रवणसलिलोदकेन युष्माकमेतान्यात्मभावानि संतर्पयेत्[6]। महतौजसा युष्माकमेतानि शरीराणि विवर्धयेत्। महच्च युष्माकं वीर्यं[7] च स्थाम बलं च वपुः[8] संजनयेत्। तेजश्च श्रियश्च लक्ष्मीश्च युष्माकं[9] विवर्धयेत्। तेन च मनुष्यराजेन मम शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्याचिन्त्या महाविपुलविस्तीर्णा पूजा कृता भविष्यति[10]। तेन तस्य[11] मनुष्यराजेनातीतानागतप्रत्युत्पन्नानां बुद्धानामनेकेषां तथागतानां [12]कोटीनियुतशतसहस्राणामचिन्त्या महती विस्तीर्णा सर्वोपकरणैः पूजा कृता भविष्यति[10]। तेन तस्य मनुष्यराजस्य महत्यारक्षा कृता भविष्यति[10]। तेन च तस्य राज्ञो[13] रक्षां[14] परित्राणं परिग्रहं परिपालनं दण्डपरिहारं शस्त्रपरिहारं[15] शान्तिस्वस्त्ययनं कृतं भविष्यति[10]। अग्र[16]महिष्याश्च राजपुत्राणां च सर्वान्तःपुरस्य च राजकुलस्य च सर्वस्य महत्यारक्षा कृता भविष्यति[10]। परित्राणं परिग्रहं परिपालनं शान्तिस्वस्त्ययनं कृतं भविष्यति[10]। राजकुलनिवासन्यश्च सर्वदेवता ओजोवत्तराश्च चित्तेन सुखसौमनस्येन K 69 समन्वागता भवितारो रतिमनुभविष्यन्ति[17]। तानि च[18] राष्ट्राणि तानि च विषयाणि चौरक्षितानि[19] भविष्यन्ति। परिपाचितानि[20] चानुत्पीडितानि चाकण्टकानि[21][22] भविष्यन्ति। सर्वपरचक्रान्यवमर्दितानि चानुपसर्गाणि चानुपायासानि चेति॥

एवमुक्ते वैश्रवणो महाराजो[23] धृतराष्ट्रो महाराजो[23] विरूढको महाराजो विरूपाक्षो[23] महाराजस्ते सर्वे[24] भगवन्तमेतदवोचन्। तेन च भगवन्मनुष्यराजेन सुस्नातगात्रेण भवितव्यं सुगन्धवासनधारिणा नवरुचिरवस्त्रप्रावृतेन नानालंकारविभूषितेन भवितव्यम्। आत्मनश्च नीचतरमासनं प्रज्ञपयितव्यम्[25]। तत्रासने निषीदित्वा राज्यमदमत्तेन न[26] भवितव्यम्। न चोच्चै राज्ञा[27] स्वयं प्रज्ञपयितव्यम्[25]। शाठ्यमानमददर्पविवर्जितेन चित्तेनायं सुवर्णप्रभासोत्तमः सूत्रेन्द्र[28]राजः श्रोतव्यः। तस्य च धर्मभाणकस्य भिक्षोरन्तिके शास्तृसंज्ञोत्पादयितव्या। तेन मनुष्यराजेन तस्मिन्काले तस्मिन्समयेऽग्रमहिषी राजपुत्राश्च राजदुहितरश्च सर्वान्तःपुरगणाश्च[29] K 70 प्रियहिताभ्यां प्रेक्षितव्याः[30]। प्रियवचनैश्चाग्रमहिषी राजपुत्राश्च राजदुहितरश्च सर्वान्तःपुरगणाश्च

---

१ कानां सत्कारं कुर्यात्॥ गुरुकारं मान्यनां पूजनां। A. २ क A. ३ धर्म added in all Mss. but C. ४ म A. C. ५ त्र C. ६ समन्त T. ७ वतये A. ८ तेज च लक्ष्मी च A. ९ कार्ये added in A. १० न्ति A. ११ च for तस्य in K. १२ टि A. १३ मनुष्यराजस्य A. १४ क्षा A. C. K. T. १५ Left out in A. १६ ही C. १७ भविष्यति K. १८ Left out in T. १९ Id in A. २० रि A. चि C. T. २१ ण्ड in all Mss. but K. २२ च added in K. T. २३ जा A. २४ Left out in A. २५ प्रज्ञाप A. २६ न Left out in A. C. K. २७ च added in T. २८ त्र C. २९ ण C. K. T. ३० प्र I. T.

आल्पयितव्याः । नानाविचित्राश्च धर्म[1]श्रवणपूजा आज्ञापयितव्याः । अचिन्त्ययां[2]तुल्यया प्रीत्यात्मानं संतर्पयितव्यम् । अचिं[3]न्त्येन प्रीतिसुखेन सुखापयि[4]तव्यम् । सुखेन्द्रियेण च भवितव्यम्[5] । आत्मनश्च महाबलेन भवितव्यम् । महता प्रहर्षेणात्मा प्रहर्षयितव्यः । महता प्रेमजातेन धर्मभाणक[6]ः प्रत्युत्था[7]तव्यः ॥

एवमुक्ते भगवांस्तांश्चतुरो महाराजानेतदवोचत् । तस्मिंश्च खलु पुनर्महाराजाः का[8]ले तस्मिन्[9]समये तेन मनुष्यराजेन सर्वश्वेतानि पाण्डुराणि नवरुचिरवस्त्राणि प्रावरितव्यानि । नानाविभूषणालंकारैरात्मा समलंकर्तव्यः[10] । महता राजानुभावेन महता[11] राजव्यूहेन[12] नानाविचित्ररत्न[13]मङ्गलपरिगृहीतैस्ततो राजकुलादभिनिष्क्रमितव्यम् । तस्य च धर्मभाणकस्य भिक्षोः प्रत्यु[14]द्गमनाय गन्तव्यम् । तत्कस्य हेतोः ? यावन्ति मनुष्यराजस्तत्र पदानि भ्रामयति[15]
K 71 तावन्ति कल्पकोटीनियुतशतसहस्राणि संसारात्पराङ्मुखानि करिष्यति[16] तावतां चक्रवर्तिराजकुलकोटीनियु[17]तशतसहस्राणां लाभी भविष्यति[16] । यावन्ति स[18] तत्र पदान्यतिक्रमिष्यति[16] तावतां चैव दृष्टधार्मिकेणाचिन्त्येन[19] महता राज्यैश्वर्येण विवर्धिष्यते । अनेककल्पकोटीनियुतशतसहस्राणामुदारोदाराणां चावस्थानानां सप्तरत्नमयानां दिव्यविमानानां लाभी भविष्यति[16] । अनेकेषां च दिव्योदाराणां मानुष्यकाणां राजकुलपुत्रशत[20]सहस्राणां[21] लाभी भविष्यति[16] । सर्वत्र च जातिषु महै[22]श्वर्यप्राप्तो भविष्यति । दीर्घायुष्कश्च भविष्यति । चिरंजीवी[23] च भविष्यति । प्रतिभाणवांश्चादेय[24]वचनश्च यशस्वी च सुविशालकीर्तिश्च भविष्यति । सदेवमानुषासुरस्य लोकस्य सुखितश्च भविष्यति । उदारोदाराणां च दिव्यमानुष्यकाणां सुखानां लाभी भविष्यति । महाबलश्च महान[25]ग्नबलवेगधारी चाभिरूपः प्रासादिको दर्शनीयः परमया शुभवर्णपुष्करतया समन्वागतश्च भविष्यति । सर्वत्र जातिषु तथागतसमवधानगतो भविष्यति । सर्वकल्याणमित्राणि च प्रतिलप्स्यते । [26]अपरिमितपुण्यस्कन्धस्य परिगृहीतो भविष्यति ॥

K 72 इमान्येवंरूपाणि महाराजगुणानुशंसानि संपश्यमानेन तेन राज्ञा धर्मभाण[27]को योजनाप्रत्युत्थातव्यः । तस्य धर्मभाणकस्यान्तिके शास्तृसंज्ञोत्पादयितव्या । एवं चित्तमुत्पादयितव्यम् । अद्य मम शाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्ध इह राजकुले प्रवेक्ष्यति । अद्य मम शाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्ध इह राजकुले स्वजनमनुशासिष्यते । सर्वलोकविप्रत्य[28]यनीयं धर्मश्रवणं

---

१ मन A. मण I. २ ओचतिया A. I. T. ३ न्ते A. K. T. ४ सुखावति A. C. पयि I. वयि T. ५ सुखंव्यम् । repeated in all Mss., but left out in Tib. ६ कस्य K. ७ च्छा I. ८ जान् A. ९ Left out in C. १० श्वेतवस्त्रपरिगृहीतव्यं added in A. श्वेतच्छत्रं परि Tib. ११ त्या K. १२ हया K. १३ रत्न in A. only. १४ प्रत्युत्पद्ग I. १५ जान् तत्र प्रदानति A. न्ति T. १६ न्ति A. १७ ति A. ठि K. T. १८ स left out in C. १९ कानां दूर्विंच्छिन्नं in all Mss. २० राजशत left out in C. कुल id. in T. २१ राजकुलपुत्रशतसहस्राणां left out in Tib. २२ हे A. C. २३ र K. २४ द in all Mss. but T. २५ महानमारिचान K. २६ यो added in I. २७ का A. I. कः C. को T. २८ विप्रत्यनीकं in all Mss.

श्रोष्यामि । अद्याहमनेन धर्मश्रवणेनावैवर्तिको भविष्याम्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । अद्य मया तथागतकोटी[1]नियुतशतसहस्राण्यारागितानि भविष्यन्ति । अद्य मयातीतानागतप्रत्यु- K 73
त्पन्नानां बुद्धानां भगवतामचिन्त्या महती[2] विपुला विस्तीर्णा पूजा कृता भविष्यति । अद्य मम नरकगतितिर्यग्योनियमलोकदुःखान्यन्तशः समुच्छिन्नानि भविष्यन्ति । अद्य मयानेकानां ब्रह्मेन्द्रराजत्वकोटी[1]नियुतशतसहस्रात्मभावप्रतिलब्धानां कुशलमूलबीजान्यवरोपितानि[3] भविष्यन्ति । अद्य[4] मयानेकानां शक्रकोटी[1]नियुतशतसहस्रात्मभावप्रतिलब्धानां कुशलमूला[5]न्यवरोपितानि[6] भविष्यन्ति । अद्य मयानेकानि चक्रवर्तिराजकोटी[7]नियुतशतसहस्रात्मभावप्रतिलब्धानां कुशलमूलबीजा[5]न्यवरोपितानि भविष्यन्ति[8] । अद्य मया सत्त्वकोटी[9]नियुतशतसहस्राणि संसारात्परिमोचितानि भविष्यन्ति[8] । अद्य मयाचिन्त्य[10]सुविपुलविस्तीर्णापारमितपुण्यस्कन्धः परिगृ[11]हीतो भविष्यति । अद्य मम सर्वान्तःपुरस्य महत्यारक्षा कृता भविष्यति । अद्य मम राजकुले[12]ऽचिन्त्या समविशिष्टानुत्तरा महती शान्तिः कृता भविष्यति स्वस्त्ययनं च । अद्य ममायं सर्वविषय आरक्षितो भविष्यति । परिपालितश्चानुत्पीडितश्चानुत्कण्ठि[13]कश्च सर्वपरचक्रानवमर्दितश्चानुपसर्गश्चानुपायासश्च भविष्यति ॥

यदा च महाराज्ञो[14]ः स मनुष्यराजोऽनेनैवंरूपेण सद्धर्मगौरवेण सुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रेन्द्रराजधारका भिक्षुभिक्षुण्युपासकोपासिकाः सत्कुर्याद्गुरुकुर्यान्मा[15]नयेद्युष्माकं चतुर्णां महाराजानां सर्व[16]परिवाराणां तेषां च देवगणानामनेकेषां च यक्षशतसहस्राणां महा[17] (तथा) धर्माङ्गप्रत्यक्षं दद्यात्[18] येन चैवासौ[19] मनुष्यराजः[20] पुण्यभिसंस्कारेण कुशलाभिसंस्कारेण च तेनैव चात्मभावेन K 74
च दृष्टधार्मिकेणाचिन्त्येन महता राज्यैश्वर्येण[21] विवर्धयिष्यति । दृष्टधार्मिकेणाचिन्त्येन[22] महता राजतेजसा[23] समन्वागतो भविष्यति[24] । श्रिया च तेजसा च लक्ष्म्या चालंकृतो भविष्यति[24] । सर्वप्रत्यर्थिकाश्च सर्वशत्रव[25]श्च सहधर्मेण सुनिगृहीता भविष्यन्ति ॥

---

१ टि A. K. T. २ Left out in A. ३ रुपा A. रुत्पा C. रूप्ता K. T. ४ The whole sentence is left out in T. ५ मूलबीजा K. ६ वतप्ता A. वरूप्रा A. रोपिता K. रूप्ता T. ७ प्रति° ल left out in all Mss. ८ ति A. ९ टि A. K. T. १० न्त्या K. ११ हि A. हा T. १२ महा is added in A. १३ ण्ठ A. १४ जन् A. १५ मानयेद्ध अस्माकं A. गुरुकुर्यान् left out in C. १६ क A. १७ This seems to be तथा copied wrongly. The passages beginning with महा here and ending with भविष्यन्ति p. 45, l. 7 are found in all Mss. directly after सहस्राणि p. 46, l 23. But this Transposition is evidently due to the scribe's oversight, for it makes the whole context unintelligible. The restoration has been effected by the aid of the Tibetan and Chinese translations. १८ दद्यान्यन A. दया C. दद्याः K. T. १९ चैनामौ T. २० ज A. जा C. २१ यैतां in all Mss. २२ चिर्ते A. चिंते T. २३ राजनैस्वर्य्यस्य A. २४ न्ति A. २५ Left out in C.

एवमुक्ते चत्वारो महाराजा[१] भगवन्तमेतदवोचन्[२] । यः कश्चिद्भदन्त भगवन्मनुष्यराजो भवेत् सोऽनेनैवंरूपेण धर्मगौरवेणेमं सुवर्णप्रभासोत्तमं सूत्रेन्द्र[३]राजं शृणुयात् । ताश्च सूत्रेन्द्रधारका भिक्षुभिक्षुण्युपासकोपासिकाः सत्कुर्याद्गु[४]रुकुर्यान्मानयेत्पूजयेत् । अस्माकं चतुर्णां महाराजानामर्थाय तद्राजकुलं सु[५]शोधितं शोधयेत् । नानागन्धोदकसंसिक्तं कुर्यात् । तं च धर्मश्रावणमस्माभिश्चतुर्भिश्च महाराजैः सार्धं साधारणं शृण्यादात्मनोऽर्थाय स[६]र्वदेवता[७] च किंचि[८]न्मात्रं कुशलं प्रत्य[९]क्षं दद्यात् । समनन्तरनिषण्णस्य च भदन्त भगवंस्तस्य भिक्षोर्धर्मासनगतस्य तेन मनुष्यराजेनास्माकं चतुर्णां महाराजानामर्थाय
K 75 नानागन्धा धूपयितव्याः । सहधूपितेषु भदन्त भगवंस्तस्य सुवर्णप्रभासोत्तमस्य सूत्रेन्द्र[१०]राजस्य पूजार्थाय नानागन्धेषु नानागन्धधूप[११]लता नि[१२]श्चरन्ति । तस्मिन्नेव क्षणलवमुहूर्तेऽस्मा[१३]कं [१४]चतुर्णां महाराजानां स्वकस्वकभवनगतान्युपर्यन्तरीक्षे नानागन्धधूपलताछत्राणि संस्थास्यन्ति । उदारांश्च गन्धानाघ्रास्यन्ति । सुवर्णवर्णमयाश्चावभासाः प्रादुर्भवि[१५]ष्यन्ति । तेन[१६] चावभासेनास्माकं भवनान्यवभासितानि भविष्यन्ति । ब्र[१७]ह्मणः सहांपतेः शक्रस्य च[१८] देवानामिन्द्रस्य सरस्वत्याश्च महादेव्या दृढायाश्च महादेव्याः श्रियश्च महादेव्याः संजय[१९]स्य च महायक्षसेनापतेरष्टाविंशतीनां च महायक्षसेनापतीनां महेश्वरस्य च देवपुत्रस्य वज्रपाणेश्च महायक्षसेनापते[२०]र्माणिभद्रस्य च महायक्षसेनाप[२१]तेर्हारीत्याश्च पञ्चपुत्रशतपरिवा[२२]राणा[२३]मनवतप्तस्य च नागराजस्य[२४] चैतेषां[२५] भदन्त भगवन्स्वकस्वकभवनगतानाम् । तेन क्षणलवमुहूर्ते[२६]नोपर्यन्त-
K 76 रीक्षे नानागन्धधूपलताछत्रा[२७]णि संस्थास्यन्ति । उदारांश्च नानागन्धानाघ्रास्यन्ति । सुवर्णवर्णमयाश्चावभासाः प्रादुर्भविष्यन्ति । तया चावभास[२८]या सर्वभवनान्यवभासितानि भविष्यन्ति ॥

एवमुक्ते भगवांश्चतुरो महाराजानेतदवोचत् । न केवलं युष्माकं चतुर्णां महाराजानां स्वकस्वकभवनगतानामुपर्यन्तरीक्षगतानि नानागन्धधूपलताछत्राणि संस्थास्यन्ति । तत्कस्य हेतोः ? सहप्रधूपिताश्च महाराजास्तेन मनुष्यराजेन नानागन्धा अस्य सुवर्णप्रभासोत्तमस्य सूत्रेन्द्रराजस्य पूजोपस्थानाय । ततश्चैव धूप[२९]कुण्डहस्तपरिगृहीता नानागन्धधूपलता निश्चरिष्यन्ति । तेन क्षणलवमुहूर्तेन सर्वस्यामस्यां त्रिसाहस्रमहासाहस्रायां लोकधातौ यत्र कोटीश[३०]तं चन्द्राणां

---

१ जानो A. without महा २ त् A. T. मू C. ३ त्र C. ४ संज्ञायाः for सत्कुर्याद् A. ५ सं C. शोधितं left out in A. ६ सचेद्देव K. ७ तां in all Mss. ८ तावत्कि C. T. ९ त्यं C. T. १० त्र C. ११ धूप in K. only १२ नानागंधपरताणिचरिष्यन्ति A. नानागन्धेषु २ परता निश्चरंति १३ तेऽस्मा K. १४ कश्चाम्र्माहा T. च left out in C. From चतु° till °सेन अकस्माकं left out in A. १५ भे C. १६ तैश्चावभासैर°? see also l. 18 below; p. 45, l. 6, 88, 16 १७ ब्रा A. १८ च left out in C. १९ ज्ञ A. जन C. T. २० मे A. २१ पतयः हारि A. २२ दा A. २३ याः ॥ अ K. २४ सागरनागराजस्य added in Tib. २५ ए A. २६ ना C. T. २७ च्छात्रा K. २८ Se Note No. 16 above. २९ कुटच्छु in all Mss. ३० टि A. K. T. the same throughout, so it will not be mentioned hereafter unless it differs.

कोटीशतं सुमेरूणां[१] पर्वतराजानां कोटीशतं चक्रवाडमहाचक्रवाडानां पर्वतराजानां कोटीशतं चतुर्म[२]हाद्वीपानां कोटीशतं चतुर्महाराजकायिकानां देवानां कोटीशतं त्रयस्त्रिंशानां देवानां कोटीशतं यावन्नैवसंज्ञाना[३]संज्ञायतनोपगानां देवानाम् । सर्वत्र च तेषु त्रिसाहस्रमहासाहस्रलोकधातुकोटीशतेषु त्रयस्त्रिंशेषु देवनिकायेषु[४] सर्वेषां च देवनागयक्षगन्धर्वासुरगरुडकिंनरमहोरगाणां च भवनगतानां चोपर्यन्तरीक्षे[५]गतानि नानागन्धधूपल[६]ताछत्राणि संस्थास्यन्ति । उदारांश्च नानागन्धानाघ्रास्यन्ति । सुवर्णवर्णमयाश्चावभासाः प्रादुर्भविष्यन्ति । तां[७]भिश्चावभासाभिः सर्वभवनान्यवभासितानि भविष्यन्ति । र[८]त्नच्छत्राणि संस्थास्यन्ति । उदारोदारांश्च[९] गन्धानाघ्रास्यन्ति[१०] सर्वदेवभवनेषु सुवर्णवर्णावभासाः प्रादुर्भविष्यन्ति । तेन चावभासेन[७] सर्वदेवभवनान्यवभासितानि भविष्यन्ति । यथा त्रिसाहस्रमहासाहस्रायां लोकधातौ सर्वदेवभवनान्युपर्यन्तरीक्षे तानि[११] नानागन्धधूपलताछत्राणि संस्थास्यन्ति । तथा चास्य महाराजाः सुवर्णप्रभासोत्तमस्य सूत्रे[१२]न्द्रराजस्य तेजसा कुण्डहस्तेन धूपितास्ते[१३]न मनुष्यराजेन नानागन्धा अस्य सुवर्णप्रभासोत्तमस्य सूत्रेन्द्रराजस्य पूजार्थाय नानागन्धधूपलताछत्राणि संस्थास्यन्ति । तेन क्षणलवमुहूर्तेन समन्ताद्दशसु दिक्ष्वनेकेषु गङ्गानदीवालुकोपमेषु बुद्धक्षेत्र[१४]कोटीनियुतशतसहस्रेष्वनेकेषां गङ्गानदीवालुकासमानां तथागत[१५]कोटीनियुतशतसहस्राणामुपर्यन्तरीक्षे तानि[१६] नानागन्धधूपलताछत्राणि संस्थास्यन्ति । तेषु वालुकोपमेषु बु[१५]द्धकोटीनियुतशतसहस्रे[१७]षुदारोदारान्नानागन्धधूपानाघ्रास्यन्ति । सुवर्णवर्णमयावभा[१८]साः प्रादुर्भविष्यन्ति[१९] । ते[२०]न चावभासेन तान्यनेकानि गङ्गानदीवालुको[२१]पमानि बुद्धक्षेत्र[१५]कोटीनियुतशतसहस्राण्यवभासितानि भविष्यन्ति । समनन्तरप्रादुर्भूतानि च महाराजा इमान्येवंरूपाणि [२१]महाप्रातिहार्याणि तान्यनेकानि गङ्गानदीवालुका[२२]समानि बुद्धक्षेत्र[१५]कोटीनियुतशतसहस्राणि [२३]प्रतिष्ठितास्तथागतास्तं च धर्मभाणकं[२४] समन्वाहरिष्यन्ति । साधुकाराणि च प्रदास्यन्ति साधु सा[२५]धु सत्पुरुष साधु पुनस्त्वं सत्पुरुष । यस्त्वमिममेवंरूपं गम्भीरमेवं गम्भीरार्थमेवं गम्भीरावभासमे[२६]वमचिन्त्यगुणधर्मसमन्वागतं सुवर्णप्रभासोत्तमं[२७] सूत्रे[२८]न्द्रराजं विस्तरेण संप्र-

K 77

K 78

---

१ T. adds पहूणां २ महा left out in C. ३ संज्ञाना left out in A. K. T. ४ T. adds देवकायेषु. ५ क्षे C. T. ६ The portion लता—भविष्यन्ति is repeated, due to the transposition noted before, with more or less variations in all Mss. except A. where it is left out. We may add that the repeated lines have been somewhat tampered with in order to adjust the incongruity resulting from misplacement. ७ See p. 44, note १६. ८ रत्न in all Mss. ९ णां च in all Mss. १० गन्धानां प्राप्स्यति in all Mss. ११ In T only. १२ त्र C. १३ वरसहस्रधूपिता तेन in all Mss. १४ टि A. K. १५ टि A. K. T. १६ क्ष A. T. १७ From उदार till सहस्राणि is left out in A. १८ सा A. K. T. स C. १९ ति in all Mss. २० See p. 44, note १६. २१ कास K. T. २२ कोप T. २३ प्रति° °स्तं च left out in A. २४ नकस्य A. क T. २५ स is added in T. २६ न K. left out in A. २७ म A. C. २८ त्र C.

काशयितुकामः। न चैते सत्त्वा [१]इतरेण कुशलमूलेन समन्वागता भविष्यन्ति। य इमं सुवर्णप्रभासोत्तमं[२] सूत्रेन्द्ररा[३]जमन्तशः श्रोष्यन्ति, प्रागेवोद्ग्रहीष्यन्ति धारयिष्यन्ति लिखिष्यन्ति[४]
K 79 लिखापयिष्यन्ति वाचयिष्यन्ति[५] पर्यवाप्स्यन्ति। विस्तरेण पर्षदि संप्रकाशयिष्यन्ति दे[६]शयिष्यन्त्युद्दे[७]क्ष्यन्ति स्वाध्यायिष्यन्ति योनिशो मनसि भावयिष्यन्ति। तत्कस्य हेतोः ? सहश्रवणेनास्य पुरुषस्य सुवर्णप्रभासोत्तमस्य सूत्रेन्द्रराजस्यानेकानि बोधिसत्त्व[९]कोटीनियुतशतसहस्राण्यवैवर्तिकानि भविष्यन्त्यनुत्तरायाः सम्यक्सबोधेः॥

अथ खलु तानि समन्तादशसु दि[१०]क्षु गङ्गा[११]नदीवालु[१२]कोपमेषु बुद्धक्षेत्रकोटीनियुतशतसहस्रेष्वनेकानि तथागतकोटीनि[१३]युतशतसहस्राणि स्वकस्वके[१४]षु बुद्धक्षेत्रेषु प्रतिष्ठितानि तेन कालेन तेन समयेनैक[१५]पादेनैकवाचैकस्वरनिर्घोषेण तस्य धर्मभाणकस्य भिक्षोर्धर्मासनगतस्यैतदूचुः। उपसंक्रमिष्यसि त्वं सत्पुरुषानागतेऽध्वनि बोधिम[१६]ण्डम्। प्रदर्शयिष्यसि त्वं सत्पुरुष बोधिमण्डवराग्रगतो द्रुमराजमूलोपवि[१७]ष्टः सर्वत्रैलोक्यप्रतिविशिष्टानि सर्वसत्त्वांस्त्रि[१८]कालान्तराणि व्रततपश्चरणबला[१९]धानान्यधिष्ठानान्यधिष्ठितान्यनेकानि दुष्करक[२०]ल्पकोटीनियुतशतसहस्राणि
K 80 समलंकरिष्यसि त्वं सत्पुरुष बोधिम[१६]ण्डम्। परि[२१]त्रायिष्यसि त्वं सत्पुरुष सर्वांस्त्रिसाहस्रमहासाहस्रलोकधातून्। पराजयिष्यसि त्वं सत्पुरुष [२२]द्रुमराजमूलोपविष्टः कृतिमरूपपरमवी[२३]भत्सदर्शनं नानाविकृतरूपमचिन्त्यमारसैन्यम्। अभिसंभोत्[२४]स्यसि त्वं सत्पुरुष बोधिमण्डवराग्रगतोऽनुपमप्रशान्तविरजस्क[२५]गम्भीरामनुत्तरां सम्यक्संबोधिम्। प्रवर्तयिष्यसि त्वं सत्पुरुषार्यसारदृढवज्रासनोपविष्टः सर्वजनाभिसंस्तुतं परमगम्भीरं द्वादशाकारमनुत्तरधर्मचक्रम्। पराहनि[२६]ष्यसि त्वं सत्पुरुषानुत्तरं धर्म[२७]गञ्जवाद्यम्। आपूरयिष्यसि त्वं सत्पुरुषानुत्तरं [२८]महाधर्मशङ्खम्। उच्छ्रयि[२९]ष्यसि त्वं सत्पुरुष महाधर्मध्वजम्। प्रज्वलयिष्यसि त्वं सत्पुरुषानुत्तरां धर्मोल्काम्। प्रवर्षयिष्यसि त्वं सत्पुरुषानुत्तरं महाधर्मवर्षम्। परा[३०]जयिष्यसि त्वं सत्पुरुषानेकानि क्लेशशतसहस्राणि। प्रतारयिष्यसि त्वं सत्पुरुषानेकानि सत्त्व[३१]कोटीनियुतशतसहस्राणि सुभीमान्महाभयसमुद्रात्। परिमोचयिष्यसि त्वं सत्पुरुषानेकानि सत्त्व[३१]कोटीनियुतशतसहस्राणि संसारचक्रात्। आरागयिष्यसि त्वं सत्पुरुषानेकानि तथागत[३१]कोटीनियुतशतसहस्रा[३२]णि॥

---

१ इव स्वरेन A. २ म A. C. ३ त्र A. C. ४ Left out in A. ५ A. adds देशयिष्यन्ति ६ From देश till भावयिष्यन्ति left out in A. ७ उद्दि T. ८ त्र C. ९ टि C. K. T. १० केषु is added in A. ११ दि A. १२ कास A. K. T. १३ कोटीनि left out in A. १४ स्वकेषु बु id. in A. १५ पा A. प C. K. T. १६ मण्डलं A. K. १७ प्र K. १८ भुतभव added in K. १९ ना left out in T. २० कल्प left out in C. २१ त्रासयि C. २२ A. adds बोधिमण्डव २३ भीमूस A. वीभर्त्स C. विहत्स K. विभत्स T. २४ अभीसभाप्स्य A. सभर्त्स्य C. सिम्भोत्स्य I. संभत्स्य T. २५ कं C. २६ चि A. २७ गञ्ज in T. only. From धर्म till तथा left out in A. २८ महा in T. only. २९ उच्छूपयि C. ३० पराजे C. ३१ टि K. T. ३२ See p. 83, note. 17.

एवमुक्ते चत्वारो महाराजा[१] भगवन्तमेतदवोचन् । अस्यं[२] भदन्त भगवन्सुवर्णप्रभासो- K 81
त्तमस्य सूत्रेन्द्र[३]राजस्येमान्येवंरूपाणि दृ[४]ष्टधार्मिकाणि मार[५]पराजयिकानि च गुणानि संपश्यमानस्य
बुद्धसहस्रावरुप्त[६]कुशलमूलस्य मनुष्यराजस्यानुकम्पा[७]चापरिमितपुण्यस्कन्धपरिग्रहं संपश्यमानास्ते
वयं भदन्त भगवं[८]श्चत्वारो महाराजा[९]: स[१०]बलपरिवारा[११] अनेकै[१२]र्यक्ष[१३]शतसहस्रैः सार्धं स्वभवनगता
नानागन्धधूपलताछन्नाः संचोदिताः समाना अदृश्यैरात्मभावैर्येन तस्य मनुष्यराजस्योप[१३]गत-
संस्कारकूट[१४]सुशोधितं नानागन्धोदक[१५]सुसंसिक्तं नानालंका[१६]रसमलंकृतं राजकुलं तेनोपसंक्रमि-
ष्यामो धर्मश्रवणाय । ब्रह्मा च सहांपतिः शक्रश्च देवानामिन्द्रः सरस्वती च महादेवी श्री[१७]श्च
महादेवी दृढा च पृथिवीदेवता संजयश्च महा[१८]यक्षसेनापतिरष्टाविंशतिमहायक्षसेनापतयश्च
महेश्वरश्च देवपुत्रो वज्रपाणि[१९]श्च गुह्यकाधिपतिर्माणिभद्रश्च महायक्षसेनापतिर्हारीती च
पञ्चपुत्रशतपरिवारा अनवतप्तश्च नागराजः सागर[२०]श्च नागराज[२०]: । अनेकानि[२१] च देवकोटीनि- K 82
युतशतसहस्राण्यदृश्यैरात्मभावैर्येन तस्य मनुष्यराजस्य तत्र त[२२] नानालंकारस[२३]मलंकृतं राज[२४]कुलं
यत्र तस्य धर्मभाणकस्य भिक्षोः[२५] पुष्पाभिकीर्णायां धरण्यां शौचप्र[२६]गृहीतं नानालंकार-
समलंकृतं यत्र[२७] यत्र[२७] धर्मासनं प्रज्ञप्तं तत्र[२८] भविष्यन्ति[२९] धर्मश्रवणाय ॥

ते वयं भदन्त भगवंश्चत्वारो महाराजा[३०] अनेकैर्यक्षशतसहस्रैरेभिश्च सर्वैः सार्धं समग्रा
भविष्यामस्तस्य मनुष्यराजस्य कल्याणमित्रसहायकस्य कल्याणसंप्रापकस्या[३१]नुत्तरमहारसोदा[३२]र-
दातुरनेन धर्मामृतरसेन संतर्पिताः संतर्प्य तस्य मनुष्यराजस्यारक्षां करिष्यामः । परित्राणं परि-
ग्रहं परिपालनं शान्ति[३३]स्वस्त्ययनं करिष्यामः । तस्य राजकुलस्य च नगर[३४]स्य च विष[३५]यस्य च
रक्षां करिष्यामः । परित्राणं परिग्रहं परिपालनं शान्ति[३३]स्वस्त्ययनं करिष्यामः । तच्च विषयं
सर्वोपद्रवोपसर्गोपायासेभ्यः परिमोचयिष्याम इति ॥

K 83

यः कश्चि[३६]द्भदन्त भगवन्मनुष्यराजो भवेत् । यस्य च मनुष्यराजस्य विषयेऽयं[३७] सूत्रेन्द्र[४०]-
राजः संप्रचरेत् । यदा[३८] चासौ भदन्त भगवन्मनुष्यरा[३९]जः सुवर्णप्रभासोत्तमस्य सूत्रेन्द्र[४०]राजस्य

---

१ जानो C. २ च added in C. ३ सूत्र the same throughout in C. ४ ष्टां A. ५ रं I. ६ लुक A. ७ कंपा अ A. कंपा चा C. कंपाच्चा T. ८ वन् च A. C. K. वन च T. ९ जान् A. जानः C. १० क A. ११ राणांम A. १२ कै यक्ष A. C. K. T. १३ स्याप A. C. स्योप T. १४ सं C. १५ सं in C. only. १६ लंका left out in A. १७ श्रीयश्च A. श्री च C. श्रीश्च T. १८ महा left out in C. १९ श्च left out in T. २० Left out in A. २१ नि left out in T. २२ यत्र यतु शतपरिवारां । (for तत्र तं) K. २३ कारसमलं left out in A. २४ कार in all Mss. २५ भिक्षोः left out in A. २६ परि (for प्र) A. २७ यत्र in C. only २८ तत्र left out in C. २९ In A. only. ३० जान् A. जान C. ३१ अनुत्तर in K. only. ३२ महाः मान्दार A. ३३ न्तिं C. ३४ र left out in T. ३५ ष id. ३६ के A. ३७ यो सुवर्णप्रभासोत्तमस्य सूत्रेन्द्रराजस्य प्रचरेत् A. यः सु° T. ३८ यावच्चासौ C. ३९ जस्य A. K. ४० सूत्र C.

धारकान्[१] भिक्षुभिक्षुण्युपासकोपासिका[२] न[३] सत्कुर्यान्न गुरुकुर्यान्न मानयेन्न पूजयेत् । अस्माकं चतुर्णां महाराजानामनेकानि यक्षकोटीनियुतशतसहस्राण्यनेन धर्मश्रवणेनैनेन[४] धर्मामृतैरसेन[५] न[६] संतर्पयेरन्न[७] प्रतिमानयेरन्[८] । इमानि[९] दिव्यात्मभावानि महता तेजसा न विवर्धयेन्न चास्माकं वीर्यं च स्थाम[१०] च बलं च संजनयेत् । तेजश्च श्रियश्च लक्ष्मीं चास्माकं[११] कायेषु न विवर्धयेत् । न तेऽपि वयं भदन्ते[१२] भगवंश्चत्वारो महाराजाः[१३] सबलपरिवारा[१४] अनेकैर्यक्षकोटीनियुतशतसहस्रैस्तस्य च विषये[१५] रक्षां करिष्यामः । भदन्त भगवन्विषयमस्माकमुपेक्षन्तः[१६] सर्वविषयवासिनो देवगणास्तं[१७] विषयमुपेक्ष्यन्ति[१८] । देवताश्च भदन्त भगवन्तं[१९] विषयमुपेक्ष्यन्ते ॥

K 84

तत्र तत्र[२०] विषये नानाविधा[२१] विषयलोपा[२२] भविष्यन्ति[२३] । दारुणानि च राज[२४]संक्षोभानि भविष्यन्ति[२३] । सर्वविषयगतानि च सत्त्वानि कलहजातानि भविष्यन्ति । भण्डनजातानि विगृहीतानि विवाद[२५]मापन्नानि[२५] नानाविधाश्च ग्रहरोगा विषये प्रादुर्भविष्यन्ति । नानादिगभ्य आगताश्चोल्का[२६]पाताः प्रादुर्भविष्यन्ति । ग्रहनक्षत्राणि च परस्परेण विरुद्धानि भविष्यन्ति । सूर्यप्रतिरूपकाणि शशिन[२७] उत्पादयिष्यन्ति[२७] । चन्द्र[२८]ग्रहाश्च भविष्यन्ति । सूर्यग्रहाश्च सततसमितं[२९] गगना[३०]न्तरगतौ सूर्यचन्द्रमसौ नो[३१] दृक्पथगतौ भविष्यतः[३२] । उल्कापातसदृशवर्णानि परिवेश[३३]कानि गगनान्तरे कालेन कालं प्रादुर्भविष्यन्ति । पृथिवीकम्पाश्च भविष्यन्ति । कूपा[३४]श्च पृथिवीगताः संक्षेपन्तः शोक्ष्यन्ति[३५] । विषमवाताश्च वा[३६]स्यन्ति । विषमवर्षाश्च भविष्यन्ति ।

K 85 दुर्भिक्षकान्तारश्च सर्वविषये भविष्यति[३७] । परचक्राणि च तद्विषयं वेक्ष्यन्ति[३८] । आयासबहुलं भविष्यति । तेषामस्माकं भदन्त भगवंश्चतुर्णां महाराजानां स[३९]बलपरिवा[४०]राणामनेकेषां च यक्षशतसहस्राणां विषयवासिनां च देवनागानां तं विषयमुपेक्षतस्तत्र[४१] विषय इमान्येवं[४२] रूपाणि नानाविधान्युपद्रवशतानि भविष्यन्त्युपद्रवसहस्राणि वा ॥

---

१ का A. T. कां C. K. २ का: C. ३ न left out in A. C. ४ सहश्रान्यनेकानि धर्म स्रवन्ये । एतेन A. °णेन अनेन C. सहस्रान्यनेकानि धर्मश्रवणेन । एतेन K. T. ५ त left out in T. ६ In I only. ७ येन्न in all Mss. ८ येत् in all Mss. ९ नि left out in A. १० मं A. ११ लक्ष्मि चा A. लक्ष्मी चा C. लक्ष्मीश्चा T. १२ In C. only. १३ जान् A. जानः C. १४ क A. १५ य A. १६ तो A. कः C. १७ द्रौवगणात् A. दुःशरणास्तम् C. दौःशरणास्तं T. Lhhi. tshogs Tib. १८ विरवयदूप्यक्ष्यन्ति A. विषयं दुक्ष्यंति C. विषयं उपेक्ष्यंति T. १९ तं left out in C. २० In C. only. २१ विद्या left out in T. २२ विरोपा A. लोका T. २३ ति A. २४ संक्षातानि A. २५ वि नि left out in T. २६ ल्क T. २७ ससित्पादयां द्रक्षन्ति A. च सनत्पादयि° C. शशीन्यू° K. २८ च उ A. चण्ड C. I. २९ सततं समीतं A. ३० णा K. T. ३१ न A. ना C. ३२ न्ति in all Mss. but K. ३३ स A. ष C. ३४ From कूपाश्च till सर्वविषये भविष्यति left out in C. ३५ संक्षयन्तः श्रोष्यन्ति T. ३६ वा left out in T. ३७ न्ति K. T. ३८ विनक्ष्यन्ति K. ३९ सकर A. सवर T. ४० रा left out in T. ४१ तं विषयमुपेष्यन्ति ॥ तत् A. ४२ व K. T.

यः कश्चिद्भदन्त भगवन्मनुष्यराजो भवेत्। यं[1] आत्मनो महतीमा[2]रक्षां कर्तुकामो भवेत्। चिरं च नानाविधानि राजसौख्यान्यनुभवितुकामो भवेत्। सर्वसुखसमर्पितो[3] न चिरेण राजत्वं कर्तुकामो भवेत्। सर्वविषयवासिनां च[4] सत्त्वानां सुखापयितुकामो भवेत। सर्वपरचक्राणि च पराजयितुकामो भवेत्। सर्वसुखेन विषयं परिपालै[5]यितुकामो भवेत्। धर्मेण राजत्वं का[6]रयितुकामो भवेत्। स्वविषयं च सर्वभयोपद्र[7]वोपसर्गोपायासेभ्यः परिमोचयितुकामो भवेत् ॥

तेन च भदन्त भगवन्मनुष्यराजेनायं[8] सुवर्णप्रभासोत्तमः सूत्रेन्द्रराजः[9] श्रोतव्यः। श्रुत्वा चैतास्तद्धारका[10] भिक्षुभिक्षुण्युपासकोपासिकाः सत्कर्तव्या गुरुकर्तव्या मानयितव्याः पूजयितव्याः। वयं चत्वारो म[11]हाराजाः सबल[12]परि[13]वारा अनेनैव धर्मश्रवणकुशलमूलोपचयेनानेन K 86 धर्मा[14]मृतरसेन संतर्पयितव्याः। अस्माकं चेमानि दिव्यात्मभा[15]वानि महातेजं[16]सा विवर्धयितव्यानि। तत्कस्य हतोः? यद्भदन्त भगवंस्तेन[17] मनुष्यराजेनावश्यमयं सुवर्णप्रभासोत्तमः सूत्रेन्द्र[18]राजः श्रोतव्यः ॥

यावन्ति भदन्त भगवन्ब्रह्मेन्द्रेण लौकिकलोकोत्तराणि च नानाविधानि शास्त्राण्युपदर्शितानि। यावन्ति च शक्रेण देवेन्द्रेण नानाविधानि शास्त्राण्युपदर्शितानि। यावन्ति च नानाविधैः पञ्चाभिज्ञै ऋषिभिर्लौकिकलोकोत्तराणि च सत्त्वानामर्थाय शास्त्राण्युपदर्शितानि। भदन्त भगवंस्तेभ्यो ब्रह्मेन्द्रशतसहस्रेभ्योऽनेकेभ्यश्च[19] शक्रकोटीनियुतशतसहस्रेभ्यः सर्वेभ्यश्च[20] पञ्चाभिज्ञेभ्य ऋषिकोटीनियुतशतसहस्रेभ्यस्तथागतोऽग्रतरश्च विशिष्टतरश्चेमं सुवर्णप्र[21]भासोत्तम-सूत्रेन्द्र[18]राजं विस्तरेण सत्त्वानामर्थाय संप्रकाशयितः[22] ॥

यथायं सर्वजम्बुद्वीपगतानां मनुष्यराजानां[23] राजत्वं[24] कारयितव्यम्। यथा च सर्वसत्त्वानि[25] सुखार्पिता[26]नि भविष्यन्ति[27]। यथा च सर्वविषयानुत्पीडिता[28]श्च भवि[29]ष्यन्त्यकं[30]टका। K 87 यथा परचक्राणि पराजितानि भविष्यन्ति। पराङ्मुखीभू[31]तानि। यथा च ते विषया अनुपायासाश्च। यथा च सर्वविषयधर्मा अनुपायासाश्च भविष्यन्त्यनुपद्रुताश्च। यथा च तैर्मनुष्यराजैः[32] स्वेषु[33] विषयेषु महती धर्मोल्काः प्रज्वलिता भविष्यन्त्यादीपिताश्च। यथा च सर्वदेवताभवनानि

---

१ ये T. २ मा left out in A. ३ सुखशसमयिता A. संतर्पितो T. ४ नश्च A. ५ र A. T. ६ त्वं कार left out in A. ७ भय id. in C. ८ राजेनावश्यमयं Tib. ९ त्र C. १० चैतास्तद्धा left out in A. च तास्त K. T. ११ जान् A जानः C. १२ सकर A. १३ रि left out in T. १४ धर्मं T. १५ भावानि म left out in A. १६ ते A. तौ C. तो T. १७ स्तेन left out in A. १८ सूत्र C. १९ स्तेभ्योऽग्रतरैश्च। अनेकैश्च A. २० भ्यस्व A. भ्यः C. २१ वर्ण is added in T. २२ कासय A. काशयितव्य C. २३ राजानं C. left out in A. २४ त्य T. २५ सर्वसालि A. २६ पि A. K. T. प C. २७ भविष्यति A. भवन्ति T. २८ तश्च A त left out in C. २९ भव C. ३० अकण्ठका K. ३१ यथा सुखी in all Mss. ३२ राजाभिः A. ३३ Left out in C.

आदीपितानि[१] भविष्यन्ति देवैर्देवपुत्रैश्च । यथा च वयं चत्वारो महाराजाः सर्वबलपरिवारा[२] अनेकानि यक्षशतसहस्राणि सर्वजम्बुद्वीपगताश्च देवगणाः संतर्पिता भविष्यन्ति संप्रसादिताश्च । यथा चास्माकं काये महान्तं वीर्यं च बलं च स्थाम च संजनितं भविष्यन्ति । यथा चास्माकं काये तेजश्च श्रीश्च लक्ष्मीश्च भूयस्या मात्रयाभिनिविशन्ति । यथा च सर्वजम्बुद्वीपः सुभिक्षो भविष्यति रमणीयश्च बहुजनाकीर्णमनुष्यश्च[३] । यथा च सर्वजम्बुद्वीपगतानि सत्त्वानि

K 88 सर्वसुखानि[४] भविष्यन्ति । नानारतिमनुभविष्यन्ति । यथा च सत्त्वान्यनेककल्पकोटीनियुतशतसहस्राण्यचिन्त्यान्युदारोदाराणि सुखान्यनुभविष्यन्ति । बुद्धैश्च भगवद्भिः सार्धं समवधानगतानि भविष्यन्ति । अनागतेऽध्वन्यनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंभोत्स्यन्ते । तत्सर्वमेतर्हि भगवता तथागतेनार्हता सम्यक्संबुद्धेन महता कारुण्यबलाधिष्ठानेन[५] शक्रकोटीनियुतशतसहस्राणि दिव्यातिरेकतरेऽनुत्तरे[६] तथागतज्ञाने नानाविधानेकसर्वपश्चाभिज्ञर्षिगणकोटीनियुतशतसहस्राणि[७] चातिरेकैः[८] सम्यक्संबुद्धेन[९] ब्रह्मेन्द्रकोटीनियुतशतसहस्राणि चातिरेकैर्व्रततपोऽधिष्ठानेन[१०] स भगवता तथागतेनार्हता सम्यक्संबुद्धेनायं सुवर्णप्रभासोत्तमः सूत्रेन्द्र[११]राजो विस्तरेण सर्वसत्त्वानामर्थायेह जम्बुद्वीपे संप्रकाशितः ॥

तेन[१२] मनुष्यराजेन सर्वजम्बुद्वीपगतानि लौकिकलोकोत्तराणि राजकार्याणि राजशास्त्राणि राजकरणानि निर्यातानि । यैरिमे सत्त्वाः सुखिनो[१३] भविष्यन्ति । तानि सर्वाणि भगवता तथागतेनार्हता सम्यक्संबुद्धेनायं[१४] सुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रेन्द्र[११]राजे[१५] उपदर्शितः परिदीपितः[१२] संप्रकाशितः । तेन भदन्त भगवन्हेतुना तेन प्रत्ययेन च[१६] तेन[१६] मनुष्यराजेनावश्यमायं सुवर्णप्रभासोत्तमः सूत्रेन्द्र[१७]राजः सत्कृत्य[१८] श्रोतव्यः सत्कृत्य[१८] मानयितव्यः[१९] सत्कृत्य पूजयितव्यः[२०] ॥

K 89

एवमुक्ते भगवांश्चतुरो महाराजानेतदवोचत् । तेन हि चत्वारो महाराजाः[२१] सबलपरिवारा[२२] अवश्यं तेषां मनुष्यराजानामस्य[२३] सुवर्णप्रभासोत्तमस्य[२४] सूत्रेन्द्र[११]राजस्य श्रोतॄणां[२५] पूजयितॄणां महान्तमौत्सुक्यं[२६] करिष्यन्ति रक्षार्थम्[२७] एताश्च[२८] महाराजाः[२९] सूत्रेन्द्रधारका[३०] भिक्षु[३१]भिक्षुण्युपासकोपासिका बुद्धक्षेत्रमारात्प्रदर्शन्ते[३२] देवमानुषासुरस्य लोकस्य[३३] बुद्धकृत्यानि

---

१ प्ताट २ जान् सक A. जानः सव C. ३ न in all Mss. but K. ४ सर्व in T. only सुखितानि K. ५ ण्या A. K. T. ६ दिव्यातिलोकोटरेण A. दिव्यादिरकेतरेनुत्तरे C. दिव्यातिरे° T. ७ ज्ञ ऋषि A. ज्ञर्षि C. T. ८ श्च A. चैक C. K. T. ९ द्धान् A. १० स्रातिरेक A. स्रानिरेक C. स्राणि चै I स्रातिचेक T. ११ सूत्र C. १२ Left out in A. १३ तानि A. १४ र्हतो सम्यक्संबुद्धानां (Leaving अयं) A. १५ जः C. जस्यु K. जो T. १६ In T. only. १७ सूत्र C. १८ सतक्षत्यु A. सत्कृतव्यः T. १९ Left out in C. समायितव्य A संमानयि° K. समानयि° T. २० संपू° K. २१ जानः A. २२ सकर A. २३ जोऽस्य in all Mss. २४ स्य left out in T. २५ श्रे T. २६ महांतसौत्सर्वं A. वं° T. महात. औत्सवं C. २७ न्ति तं रक्षाथा A. २८ °ते च? २९ जानः A. च is added in T. ३० हि id. ३१ भिक्षु left out in A. ३२ क्षत्रेनोपदर्शन्ते स्म A. क्षेत्रेमारात्प्रदर्श्यंते C. °त्रे° °शन्ते T. क्षेत्रेऽत्रोपदर्शन्ते? ३३ Left out in A.

करिष्यन्ति । इमं सुवर्णप्रभासोत्तमं सूत्रेन्द्र[1]राजं विस्तरेण संप्रकाशयिष्यन्ति । अवश्यं युष्माभिश्चतुर्भिर्महाराजैस्तेषां सूत्रेन्द्रधारकाणां भिक्षुभिक्षुण्युपासकोपासिकानामारक्षा[2] कर्तव्या । [K 90] परिपालनं[3] परित्राणं परिग्रहं दण्डपरिहारं शस्त्र[4]परिहारं शान्ति[5]स्वस्त्ययनं कर्तव्यम् । यथा च[6] सूत्रेन्द्रधारका भिक्षुभिक्षुण्युपासकोपासिका आरक्षिता भवेयुरनुत्पीडिता अनुसर्गोपायासाः सुखचित्ताः । इमं सुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रेन्द्रराजं[7] विस्तरेण सत्त्वानां सं[8]प्रकाशयितुम् ॥

अथ खलु वैश्रवणो[9] महाराजो[10] धृतराष्ट्रो महाराजो[10] विरूढको महाराजो विरूपाक्षो महाराजोत्था[11]यासनेभ्य एकांसा[12]नि चीवराणि प्रावृत्योत्तरासङ्गं कृत्वा दक्षिणं[13] जानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणम्य तस्यां वेलायामभिमुखं[14] सारूप्याभिर्गाथाभिर्भगवन्तमभितुष्टुवुः[15] ॥

जिनचन्द्रविमलवपुषं[16] जिनसूर्यसहस्र[17]किरणाभम्[18] ।
जिनकमलविमल[19]नेत्रं जिनकुमुद[20]तुषार[21]विरजदर्शनाग्रम्[22] ॥ १ ॥
जिनगुणसागरकल्प अनेकरत्नाकर जिनसमुद्रम् ।
ज्ञानाम्बुसलिल[23]पूर्णं समाधिशतसहस्र[24]संकीर्णम् ॥ २ ॥
जिनचरणचक्रचित्रं समन्तनेमिस्तथा सहस्राभम् ।
करचरणजालचित्रं[25] हंसेन्द्र यथा चरणजालम् ॥ ३ ॥ [K 91]
काञ्चनगिरिप्रकाशं सुवर्णकन[26]कामलं जिनं[27]गिरीन्द्रम् ।
सर्वगुणमेरुकल्पं बुद्धगिरीन्द्र[28]जिनं[29] नमस्यामः ॥ ४ ॥
आकाश[30]चन्द्रसदृश[31]मुदकचन्द्रनिभं[32] तथागतशशाङ्कम् ।
मायामरीचिकल्पं[33] विमल[34]जिन नमस्यामः ॥ ५ ॥

अथ खलु भगवांश्चतुरो महाराजान्गाथाभिर्बभाषे ॥

---

१ सूत्र C. २ क्षां T. ३ परिपारणं is put in after परिग्रहं in A. ४ In T. only ५ शांतिं C. ६ इमं यथा K. ७ राजानं A. ८ सं left out in T. ९ मणो A. वणो K. १० जा A. ११ जा उ A. १२ शा A. C. T. १३ ण K. १४ संमुखं K. १५ मभिसन्तु A. मभितुष्टुवुः C. K. मष्टुवुः T. १६ विमानं वयुषं A. विमलवपूर् C. विमलचन्द्र I °वपु K. T. १७ स्रा A. १८ भम् left out in T. १९ विमललाभनेत्रं in all Mss. २० कुसुम A. C. T. कुमुद I. K. २१ मृणालं A. मृणाल C. K. T. २२ दर्शनाग्रम् A. C. T. दशनाग्रम् I. K. २३ संपूर्ण in all Mss. but K. २४ भव C. संभव K. T. left out in A. I. २५ चलित्रं A चरित्रं C. चित्रं I. श्चलीत्रं K. चिलित्रं T. २६ सुवर्णवर्णक° C. वर्णक° T. २७ जिनं K. T. २८ रिद्र A. चन्द्र is added in I. T. २९ नं in all Mss. ३० आकाशतुल्यं in all Mss. ३१ सद्रसो उ A. सदृशो T. ३२ निभं A. मिव T. ३३ कल्पसमं in all Mss. ३४ सुविमल in all Mss.

अयं—

सूत्रेन्द्रराज[1]प्रवरः सुवर्णप्रभासोत्तमो दशबलानाम् ।
युष्माभि[2] लोकपालैः[3] पालयितव्यम्[4] ----॥ ६ ॥
येनायं सूत्ररतनगम्भीरः सर्वसत्त्व सुखदाता ।
सत्त्वान[5] हितसुखार्थं चिरं च प्रचरेज्जम्बूद्वीपेऽस्मिन् ॥ ७ ॥
ये च[6] त्रि[7]साहस्र[8]महासाहस्रे[9] लोकधातौ हि ।
स[10]त्त्वा अपायदुःखा[11] शमयित्वा[12] नरकदुःखानि ॥ ८ ॥

K 92 ये चेह[13] जम्बु[14]द्वीपे गता हि[15] सर्वे
राजानस्तु[16] महतः प्र[17]हर्षजाता ।
धर्मेण च पालयन्तु[18] विषया[19]
येनायं जम्बूद्वीपः क्षेमश्च भवेत् ॥ ९ ॥
सु[20]भिक्षो रमणीयः सर्वे[21] जम्बूद्वीपे
सुखितानि भवन्ति[22] सर्वसत्त्वानि ।
यस्या[23] नास्ति नरपतेर्विषये
प्रियात्मसौख्यं[24] प्रियता च राजत्वम् ॥ १० ॥
ऐश्वर्य[25] प्रियता च श्रोतव्यस्तेन
सूत्रराजः[26] परमशत्रु[27]क्षयकरम् ।
परचक्रनिवर्तनकर[28]परमभयव्यसहा[29]रः
परमशुभकरोऽयं सूत्रेन्द्र[30]राज ॥ ११ ॥

---

१ सूत्रेन्द्रराजः in all Mss. २ भिर्लो° in all Mss. ३ लः A K. T. ४ This line is apparently incomplete; I-tsing's translation: "You should awaken a thought fearless and never retreating". ५ नाम in all Mss. ६ येन in all Mss. ७ त्रि in all Mss. ८ स्रिकायां in all Mss. ९ स्रेकाया in all Mss. स्त्रिकाया K. १० स left out in C. ११ ख C. यादुःख T. १२ Ex conject; समेति सत्त्वा in all Mss. १३ यश्च A. १४ जम्बुद्वी scan. — ⌣ — १५ ताहृ A. गतानि C. १६ सर्वराजान् A. सर्वे राजानः in all other Mss. १७ पहर्ष in all Mss. but K. प्रहर्ष scan. ⌣⌣⌣. १८ न्तु left out in C. १९ विषयानि in all Mss. २० सु in all Mss. २१ सर्वत्र in all Mss. २२ भविष्यन्ति A. २३ यस्य in all Mss. २४ ख्या K. T. २५ र्यं A. T. २६ सूत्रेन्द्रिय A. सूत्रेन्द्रियं K. T. सूत्रराजः C. २७ शत्रु scan ⌣ ⌣, after this सं added in all Mss. २८ रं A. C. T. After this शुभकरश्च added in all Mss. २९ हरः in all Mss. ३० सूत्रेन्द्रराजः in all Mss.

यथा [१]रत्नवृ[२]क्षः [३]सुरुचिरस्तु[४]
सर्वगुणसंभवः सुगृहः संस्थः ।
[५]त[६]थैवायं सूत्रेन्द्रराज[७]
द्रष्टव्यो राजगुणादीनाम् ॥ १२ ॥ K 93
[८]यथा शीतलहिमस[९]लिलं धर्मतः[१०]
प्रतिलभ[११]ते उष्ण अपहरणम्[१२] ।
[१३]तथैवायं सूत्रवरेन्द्रो[१४] गुणसुखदाता
भवति[१५] [१६]नरपतीनाम् ॥ १३ ॥
[१७]यथैव हि [१८]रत्नकरण्डः सर्वरत्नाकरः करत[१९]लस्थः ।
[२०]तथैवायं सूत्रे[२१]न्द्रराज [२२]स्वर्णप्रभासोत्तमो नृपगणानाम् ॥ १४ ॥
देवगण अर्चितोऽयं[२३] देवे[२४]न्द्रनमस्कृतश्च सूत्रेन्द्रः ।
आरक्षितश्चतुर्भिर्महर्द्धिकैर्लोकपालै[२५]श्च ॥ १५ ॥
बुद्धैर्हि[२६] दशदि[२७]शस्थैः सदा [२८]समन्वाहृतोऽयं सूत्रेन्द्रः ।
सूत्रमिदं दे[२९]शयतः साधूकारं ददन्ति संबुद्धाः ॥ १६ ॥
यक्षशतसहस्रा[३०]णी रक्षन्ति [३१]च विषयं दशसु दिशासु ।
श्रृण्वन्ति[३२] सूत्रेन्द्रमिमं[३३] प्रमुदितचित्ताः प्रहृष्टाश्च ॥ १७ ॥ K 94
जम्बुद्वीपगतानि विवि[३४]क्तानि देवगण[३५]ानि ।
ते सर्वे[३६] देवगणाः श्रृण्वन्तु सूत्रमिदं प्रमुदिताश्च ॥ १८ ॥

---

१ र्तं K. २ क्षं in all Mss. ३ सु left out in all Mss. ४ रं A. C. रः K. T. तु supplied for the sake of metre. ५ तथैवा scan. — —. ६ य T. ७ सूत्रेन्द्रराजः A. K. T. सूत्र C. ८ यथा scan —. ९ ल्य A. १० धर्मतः scan. ⏑ ⏑ —. ११ भे A. १२ °ते तृष्णपाहारणम् A. C. K. °ष्ण पह° T. १३ तथै scan.—. १४ सूत्रराजः C. १५ भवेत् A. T. भवंति C. १६ पति A. K. १७ यथै scan.—. १८ र left out in A. K. १९ र A. करस्तव K. T. २० तथैवा scan. — —. यथैव in all Mss. २१ सूत्रेन्द्रराजः A. K. T. सूत्रराज C. २२ सुव in all Mss. २३ देवगणेभ्यर्चितो A. T. °गणर्चितायंदेवेन्द्र (The rest of the line is left out) C. °गणात्पर्श्चितो यं K. २४ देवेन्द्रण न° in all Mss. २५ लैः in all Mss. २६ बुद्धै हि A. बुद्धे हि C. T. २७ दिशाश्च A. T. दिशास्थितैश्च K. २८ सवन्वाहृतो scan. ⏑ ⏑ — ⏑ —. २९ येत A. ३० णि in all Mss. ३१ च is supplied for the sake of metre. ३२ श्रृण्वन्ति scan. ⏑ — ⏑. ३३ दं A. C. ३४ विविक्तानि we have bas. ma. gyis. mi. khyap. pa in Tib., which may have been विचिन्त्यानि or something like this. ३५ Here some syllables are wanting in this line. ३६ सर्वे in all Mss.

तेजोबलं[1] वीर्यबलं च लभन्ते[2] तेन धर्मश्रवणेन[3] ।
महतौजसा च देवाः[4] कायान्विवर्धयिष्यन्ति[5] ॥ १९ ॥

अथ खलु[6] चत्वारो महाराजा[7] भगवतोऽन्तिकादिमा एवंरूपा गाथाः श्रुत्वाश्चर्यप्राप्ता बभूवुरद्भुतप्राप्ता उद्बिल्यप्राप्तास्तद्धर्मवेगेन[8] मुहूर्तमात्रं प्ररुदिता इवाश्रूणि च प्रवर्तयामासुः । ते च [9]संमानैः शरीरैः[10] [11]प्रफुल्लिभिरङ्गप्रत्यङ्गैरचिन्त्येन प्रीतिसुख[12]सौमनस्येन समन्वागता भूत्वा पुनरपि भगवन्तं दिव्यमान्दारवैः कुसुमैरवकिरन्ति स्म । अवकिरित्वा प्रकिरित्वोत्थायासनेभ्य एकांसानि[13] चीवराणि प्रावरित्वा दक्षिणानि[14] जानुमण्डलानि पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन[15]
K 95 भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणम्य भगवन्तमेतदवोचन्[16] । वयमपि भदन्त भगवंश्चत्वारो[17] महाराजा[18] एकैको महाराजो[19] वयं[20] पञ्च[21]यक्षशतपरिवारो[22] धर्मभाणकस्य भिक्षोः सदानुबद्धा भविष्यामस्तं धर्मभाणकं[23] मानयनाय परिपालनाय चेति ॥

इति[24] श्रीसुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रेन्द्र[25]राजो चतुर्महाराजपरिवर्तो नाम सप्तमः ॥

---

१ लं in all Mss. २ लभ्यते A. लभ्यन्ते C. लभन्ते K. लभन्म्ये T. ३ धर्मश्र० scan. — ◡ ◡. ४ देव in all Mss. ५ Left out in C. ६ जानो A. C. ७ औ C. ८ In K. only. ९ स T. १० शरी A. ललिलैः C. शरिलैः T. From रैः till चन्द्रोपमायै (p. 103; l 7 below) left out in A. ११ प्रफल्लि C. हुल्लि T. १२ सुख in T. only. १३ शा C. K. T. १४ नि in T. only. १५ न is added in T. १६ चत् in all Mss. १७ वन् च C. भगवन् भदन्त च T. १८ जानः C. १९ जाः K. २० Left out in T. २१ पञ्च is repeated in K. T. २२ रो K. T. २३ क K. T. २४ In T. only. २५ सूत्र C.

॥ सरस्वतीदेवीपरिवर्तः ॥

अथ खलु सरस्वती महादेव्ये[1]कांसं चीव[2]रं प्रावृत्य दक्षि[3]णं जानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणम्य भगवन्तमेतदवोचत् । अहमपि भदन्त भगवन् सरस्वती महादेवी तस्य धर्मभाणक[4]स्य भिक्षोर्वाक्परिभूषणा[5]र्थाय प्रतिभाणकमुपसंहरिष्यामि । धारणीं चानुप्रदास्यामि । सुनिरुक्त[6]वराणां भावं संभावयिष्यामि । महान्तं च धर्मभाणकस्य भिक्षोर्ज्ञाना[7]वभासं करिष्यामि । यानि कानि चित्पदव्यञ्जनानीतः सुवर्णप्रभासोत्तमसू[8]त्रेन्द्रराजात्परिभ्रष्टानि भविष्यन्ति[9] । विस्मरितानि च तान्यहं सर्वाणि तस्य धर्मभाणकस्य भिक्षोः सुनिरुक्तपदव्यञ्जनान्युपसंहरिष्यामि । धारणीं चा[10]नुप्रदास्यामि स्मृत्यसंप्र[11]मोषणाय । यथा चायं सुवर्णप्रभासोत्तमः सूत्रेन्द्रराजस्तेषां[12] बुद्धसहस्रावरुप्तकुशलमूलानां सत्त्वानामर्थाय चिरं जम्बुद्वीपे प्र[13]चरेत् । न च क्षिप्रमन्तर्धापयेत् । अनेकानि च K 96 K 97
सत्त्वानीमं सुवर्णप्रभासोत्तमं[14] सूत्रे[15]न्द्रराजं श्रुत्वा चिन्त्य तीक्ष्ण[16]प्रज्ञा भवेयुः । अचिन्त्यं च ज्ञानस्कन्धं प्रतिलभ[17]न्ते च[18] न दुष्टमेव चा[19]युः । सम्पत्तिं प्रतिलभे[20]युः । जात्यनु[21]ग्रहं चापरिमितं च पुण्यस्कन्धं प्रतिगृह्णी[22]युः । सर्वशास्त्रकुशलाश्च[23] भवेयुर्नानाशिल्पविधिज्ञाश्च ॥

तदिदं संयुक्तं स्नानकर्म भाषिष्यामि तस्य धर्मभाणकस्य भिक्षोस्तेषां च धर्मश्रवणिकानां सत्त्वानामर्थाय । सर्वग्रहनक्षत्रजन्ममर[24]णपीडा[25] कलिकलहकलुषडिम्बडमरदुःस्व[26]प्नविषोद[27]कपीडाः सर्वकाखोर्दवेता[28]लाः प्रशमं यास्यन्ति ।

औषधयो मन्त्रा येन स्नापयन्ति च पण्डिताः ।
वर्चा[29] गोरोचना[30] स्पृक्का[31] शिरीषं[32] श्या[33]म्यकं श[34]मी ।
इन्द्रहस्ता[35] महाभागा[36] व्यामक[37]मगरुः[38] त्वच[39]म् ॥ १ ॥
नीवेष्टकं[40] स[41]र्जरसं सिह्लकं[42] गुल्गुल्द[43]रसम् ।
त[44]गरं प[45]त्रशैलेयं[46] च[47]न्दनं च मनःशिला[48] ॥ २ ॥ K 98

---

१ वी एकांशं C. T. २ र K. T. ३ दक्षिण C. क्षिणं T. ४ स्य left out in T. ५ वाक्यविभूणा T. ६ क्ति A. C. ७ ज्ञान C. ज्ञान T. ८ सूत्र C. ९ न्ति in T. only. १० णाश्चा T. ११ मा T. १२ जः ते C. K. T. १३ प्र in T. only. १४ म C. मः K. १५ सूत्र C. १६ न्त्य शिक्षा C. न्त्य शिक्ष T. १७ लम्भंते A. C. सम्भन्त T. १८ च left out in K. T. १९ च आयुः K. २० भंते C. २१ जातितानु A. K. left out in C. २२ यः C. २३ श्च left out in C. २४ म left out in C. २५ डाः ? २६ प्र C. २७ षिोदके (sic) C. विषयक । वियाक K. विपाक T. २८ डाः T. २९ … … … ३० … … … ३१ … … … ३२ … … … … ३३ क T. ३४ समीः T. ३५ … … … … ३६ … … … ३७ व्योमकं K. ३८ … … … ३९ त्वं च C. त्वेचं K. ४० नीम्वे C. नीवे T. श्री (for नी) ? ४१ सज्ज T. ४२ सह्लकी K. ४३ गुग्गुरु K. T. ४४ … … .. ४५ पत्र C. T. ४६ … … … ४७ … … … ४८ … … …

समोचकं[1] तुरुष्कं[2] च कुंकुमं[3] मुस्तं[4] सर्षपाः[5] ।
नरदं[6] चव्यं[7] सूक्ष्मेला[8] उशीरं[9] नागकेशरम्[10] ॥ ३ ॥

एतानि समभागानि पुष्यनक्षत्रेण [11]पीषयेत् ।
इमैर्मन्त्रपदैश्चूर्णं शतधा चाभिमन्त्रयेत् ॥

तद्यथा । सुकृते करजातभागे हंसरण्डे[12] इन्द्रजालमलिक्क उपसदे अवतासिके[13] कुत्र कुंकल[14]विमल[15]मति [16]शीलमति संधिबुध[17]मति शिशिरि सत्य[18]स्थित स्वाहा ॥

गोमयमण्डलं[19] कृत्वा मुक्तपुष्पाणि स्थापयेत् ।
सुवर्णभाण्डे रूप्यभाण्डे मधुरेण[21] स्थापयेत्[22] ॥ ५ ॥

वर्मिताश्च पुरुषास्ते[23] चत्वारि तत्र स्थापयेत् ।
कन्याः[24] सुभूषिताः न्यस्ताश्चत्वारो घटधारिण्यः[25] ॥ ६ ॥

गुग्गुलुं[26] धूपयन्नित्यं पञ्चतूर्याणि योजयेत् ।
K 99 छत्रध्वजपताकैश्च[27] सा[28] देवी समलङ्कृता ॥ ७ ॥

आदर्शनपर्यन्ताश्च[29] शरशक्तीर्नियोजयेत् ।
सीमाबन्धं ततः कुर्यात्पश्चात्कार्यं समारभेत् ।
अनेन मन्त्रपदक्रमेण सीमाबन्धं समारभेत् ॥ ८ ॥

स्याद्यथेदम् । अने नयने हिलि[31] हिलि[31] गिलि[31] खिले स्वाहा ॥ भगवतः पृष्ठतः [32]स्नात्वानेन मन्त्रजापेन स्नानशान्तिं योजयेत् । तद्यथा । सुगते विगते विगतावति स्वाहा ।

ये प्रस्थिता[33] नक्षत्रा आयुः पालयन्तु चतुर्दिशे ।
नक्षत्रजन्मपीडा वा राशिकर्मभयावहम् ।
धातुसंक्षोभसंभूता[34] शाम्यन्तु भयदारुणा ॥ ९ ॥

समे विषमे[35] स्वाहा । सुगते स्वाहा । सागरसंभूताय स्वाहा । स्कन्धमारुताय स्वाहा । नीलकण्ठाय स्वाहा । अपराजितवीर्याय स्वाहा । हिमवत्संभूताय स्वाहा । अनिमिष-

---

१ समरोचकं K. २ तुरुस्कव् K. ३ … … ४ … … ५ सर्ष्यपाः K. ६ … … … ७ चव्यं C. ८ लो T. ९ सीर T. १० केशलं K. ११ पुष्य क्षेषु च पे C. पुष्पनक्षेत्रेण पी T. १२ ह T. १३ च T. १४ ल left out in K. T. १५ विकलविमले मति K. १६ श्री T. १७ वुधमवति C. वुधुमवति K. १८ ते T. १९ मयनमण्डलकं K. मयेनमण्डलकं T. २० पुष्प in all Mss. २१ धु I नु T. २२ This line is left out in C. २३ धर्मे ताति च Mss. धर्मभणकानि C. धर्मतानि T. २४ न्या C. २५ णीः C. २६ गुणलं C. २७ का C. २८ तां C. K. ता T. २९ पदाद्याश्च in all Mss. ३० ल K. T. ३१ रि T. ३२ From स्नात्वा till सरस्वती महा (next page) are left out in K. T. ३३ ये प्रस्थिता is supplied by Tib. gañ. gnas. pahi. ३४ संभूताः K. ३५ श्च T. विषमे left out in C.

चक्राय स्वाहा । नमो भगवत्यै ब्राह्मण्यै नमः सरस्वत्यै देव्यै सिध्यन्तु मन्त्रपदास्तं ब्रह्म नमस्यन्तु स्वाहा ।

एतेन स्नानकर्मणा तस्य धर्मभाणकस्य भक्षोरर्थाय तेषां च धर्मश्रवणि[1]कानां लेखकाना- K 100
मार्थाय स्वयमेवाहं तत्र गगणसिद्धय[2]क्षदेवगणैः सार्धं तत्र च ग्रामे वा नगरे वा निगमे वा विहारे वा सर्वतो रोगप्रश[3]मनं करिष्यामि । सर्व[4]ग्रहकलिकलुषनक्षत्र[5]जन्मपीडा[6]न्वा दुःस्वप्न[7]-विनायकपीडा[8]न्सर्वका[9]खोर्दवेताला[10]न्प्रशमयिष्यामि । यथा तेषां सूत्रेन्द्रधारकाणां भिक्षुभिक्षुण्युपासकोपासिकानां जीवितानुग्रहो भवेत् । संसारनिर्वाणं प्रतिलभेयुः । अवैवर्तिकाश्च भवेयुरनुत्तरायाः सम्यक् संबोधेः ॥

अथ खलु भगवान्[11]सरस्वत्यै [11]महादेव्यै साधुकारमदात् । साधु साधु [12]सरस्वति [12]महादेवि बहुजनहिताय बहुजनसुखार्थं[13] प्रतिपन्नो यत्त्वया हीमानि मन्त्रोषधिसं[14]युक्तानि भाषितानि । सा च सरस्वती [11]महादेवी भगवतः पादावभिवन्दनां कृत्वैकान्ते निषण्णा ॥

अथ खल्वा[15]चार्यव्याकरणप्रा[15]प्तः कौण्डिन्यो महाब्रा[16]ह्मणस्तां सरस्वतीमावाहयति स्म ॥

[17]सरस्वती [16]महादेवी पूजनीया महत्तपा[18]ः ।
विख्याता सर्वलोकेषु[19] वरदा[20] महागुणा ॥ १० ॥ K 101
शिखरे समाश्रिता कान्ता द[21]र्भचीवरवासिनी ।
शुभवस्त्रं [22]धारयति एकपादेन तिष्ठति ॥ ११ ॥
सर्वदेवाः[23] समागम्य तां[24] सूत्रवचनं त्विदम् ।
जिह्वाभिमुखं च[25] सत्त्वानां भाषन्तु वचनं शुभम् ॥ १२ ॥

स्याद्यथेदम् । सुरे विरे अरजे अरजवति हि[26] गुले पिङ्गले[27] पिङ्गले[28] वतिमुखे [29]मरीचिसुमति दिशमति अग्रामग्रीतलवितले च वडिविचरी[30] मरिणिपाणये लोकज्येष्ठके प्रियसिद्धि[31]व्रते [32]भीममुखिशचि[33]वरी अप्रतिहते अप्रतिहतबुद्धि नमुचि नमुचि महादेवि[34] प्रतिगृह्ण[35] नमस्का[36]रं । [37]सर्वसत्त्वानां बुद्धिरप्रतिहता भवन्तु[38] विद्या मे सिद्ध्यन्तु[38] शास्त्रलोकत[39]न्त्रपिटककाव्यादिषु ।

---

१ णी C. २ ये (for यक्ष) T. ३ श left out in C. ४ ग्र left out in T. ५ त्रे T. ६ डाम्वा C. डां वा T. ७ स्व left out in C. T. ८ डा स C. डां स T. ९ रवो Mss. १० डां (for लान्) T. ११ न् महा left out in T. १२ ती वी C. T. १३ It is placed after प्रतिपन्नो in T. १४ नि is added in T. १५ चा प्राप्तः left out in T. १६ महा left out in C. १७ ति वि C. १८ महन्तया A. C. महत्तया K. मतया T. १९ प्र C. २० हस्ता l. दत्ता Mss. २१ भद्रविवरं A. C. द्रभ K. द्रभु T. २२ यन्ती C. २३ वा T. २४ तां C. ता T. २५ जिह्वाविमुखश्च स विमुखश्च C. २६ जि हि C. ति हिं T. २७ ल C. २८ Left out in A. C. पिंगल T. २९ रि T. ३० अश्रीतलवुडिविचिरि C. ३१ द्ध T. ३२ सी K. T. ३३ रि C. ३४ वी T. ३५ गृह C. ३६ रं K. T. ३७ From सर्व till व्यादिषु rendered into a verse in Tibe. ३८ न्तु T. ३९ त्र C.

तद्यथा । महाप्रभावे हिलि हिलि मिलि मिलि । विचरतु[1] मम विचरतु[2] मे माया सर्वसत्त्वानां च
K 102 भगवत्या[3] देव्याः सरस्वत्या अनुभावेन कदारके युवति हिलि [4]मिलि आवाहयामि महादेवि बुद्धसत्येन धर्मसत्येन संघसत्येन इन्द्रसत्येन वरुणसत्येन ये लोके सत्यवादिनः स[6]न्ति । तेन तेषां[7] सत्यवचेन[8] आवाहयामि महादेवि[5] । हिलि हिलि मिलि विचरन्तु मम मन्त्रिनो माया[9] सर्वसत्त्वानाम्[10] । नमो भगवत्यै सरस्वत्यै सिद्ध्यन्तु मन्त्रपदाः स्वाहा ॥

अथाचार्यव्याकरणप्राप्तः[11] कौडिन्यो महाब्राह्मणः[12] सरस्वतीं[13] महादेवीमिमाभिर्गाथाभिरभ्यस्तावीत् ॥

शृण्वन्तु मे भूतगणा हि सर्वे
स्तोष्यामि देवीं प्रवरोत्तमचारुवक्त्राम् ।
या मातृग्रामे प्रवराग्रदेवी[14]
सदेवगन्धर्वसुरेन्द्रलोके ॥ १३ ॥
नानाविचित्रा[15] समलंकृताङ्गा
सरस्वती नाम विशालनेत्रा ।
पुण्योज्ज्वला ज्ञानगुणैर्[16]विकीर्णा
नानाविचित्रोत्तम[17]दर्शनीया[18] ॥ १४ ॥
स्तोष्यामि तां वाक्य[19]गुणैर्विशिष्टैः
K 103 सिद्धिकरायै प्रवरोत्तमायै ।
प्रशस्तभूताय गुणाकरायै[20]
विमलोत्तमायै कमलोज्ज्वलायै[21] ॥ १५ ॥
सुलोचनायै[22] नयनोत्तमायै
शुभाश्रयायै[23] शुभदेशनायै ।
गुणैरचिन्त्यैः[24] समलंकृतायै
चन्द्रोपमायै[25] विमलप्रभायै ॥ १६ ॥
ज्ञानाकरायै स्मृतिसमग्रतायै
[26]सिंहोत्तमायै नरवाहनायै ।

१ विवतु C. विचरतु I. विचेतु K. विचतु T. २ चिचरतु C. विचरन्तु T. ३ त्याः C. ४ हि K. T. ५ वी K. वीं T. ६ सा C. ७ षा T. ८ वचनेन C. K. ९ मंत्रंतो यानि C. १० त्वां C. ११ प्राप्त C. left out in K. T. १२ ब्राह्मणः C. महा ब्रह्मणः T. १३ ती C. K. १४ प्ररोत्तमाग्र in all Mss. १५ विचित्रगुणस° in all Mss. १६ विमलज्ञान in all Mss. १७ चित्ररत्नोत्तम A. C. प (for त्तम) K. T. १८ ना K. T. १९ प्रवरवाक्य in all Mss. वाच्य T. २० Left out in C. २१ ज्व T. २२ नयनायै नये is added in C. २३ श C. २४ न्त्यः K. २५ वमायै is added in K. २६ सिद्धो in all Mss.

रत्नमणिव्राहुसमलंकृतायै
पूर्णशशाङ्कोपमदर्शनायै[1] ॥ १७ ॥
मनोज्ञ[3]वाक्यायै मृदुस्वरायै
गम्भीरप्रज्ञाय समन्वितायै ।
कार्याग्रसाधनसुसत्त्वतायै[4]
देवासुरैर्वन्दि[5]तपूजितायै ।
सर्वसुरासुरगणा[6]लयवन्दि[7]तायै
भूतगणैः सदा संपूर्जितायै[8] ॥ १८ ॥ नमः स्वाहा[9] ॥
हेऽहं[10] देवि[11] नमस्ये[12] K 104
सा मे प्रयच्छतु गुण औघम्[13] ॥
सर्वे सत्त्वा विशिष्ट-
सिद्धिं[14] प्रददातु सर्वकार्या ।
नित्यं च रक्षतू मां
सर्वान्सत्त्वांश्च शत्रुमध्ये ॥ १९ ॥
एतान् समाप्ताक्षरपूर्णवाक्यान्[15]
[16]कल्यं समुत्थाय पठेत्सुवीर्यः[17] ।
सर्वाभिप्राये[18] धनधा[19]न्यलाभी
सिद्धिं च प्राप्नोति शिवामुदारामिति[20] ॥ २० ॥

इति श्रीसुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रे[21]न्द्रराजे सरस्व[22]तीदेवीपरिवर्तो
नामाष्टमः ।

---

१ This quarter is left out in A. २ सुसत्वता is added in A. ३ ज्ञोप T. ४ Left out in A. ५ रभि (for वन्दित) K. ६ गणाय A. C. K. ७ वन्दितपूजि A. C. K. ८ जितै in all Mss. ९ Left out in A. १० अहं in all Mss. ११ वीं A. C. T. वीन् K. १२ स्यामि in all Mss. १३ गुणौघः A. C. T. यं K. १४ Left out in C. १५ वाक्यं ॥ क A. कां वा क C. क्यां क K. T. १६ ल्य A. C. T. १७ यः पथ्यच्छुविर्यः A. पठेछुविर्याः C. पठेत्सुवीर्यः T. १८ य A. C. T. १९ न्य लोभि A. न्यालाभी C. न्यलाभां T. २० सिवामुदरामिति A, वरामुदांरा ? (sic) C, शिव° T, २१ सूत्र C, २२ ति A,

॥ श्रीमहादेवीपरिवर्तः ॥

K 105 अथ खलु श्रीर्महादेवी भगवन्तं [1]प्रणम्यैतदवोचत् । अहमपि भदन्त भगवन्[2]भगवती श्रीर्महादेवी तस्य धर्मभाणकस्य भिक्षोरौत्[3]सुक्यतां करिष्यामि । यदिदं चीवरपिण्डपातशयनासनग्लानप्रत्ययभैषज्यपरिष्कारैरन्यैश्चोपकरणैर्यथा स धर्मभाणकः सर्वोपकरणसंपन्नो भविष्यति । अवैकल्पतां च प्रतिलप्स्यते । स्वस्थचित्तो भविष्यति । सुखचित्तो रात्रिं दिवा प्रतिनामयिष्यति । इतश्च सुवर्णप्रभासोत्तमात्[4]सूत्रेन्द्रराजा[5]न्नानाविधानि पदव्यञ्जनान्युपनामयि[6]ष्यति । व्युपपरीक्षि[7]ष्यति । येनायं सुवर्णप्रभासोत्तमः सूत्रेन्द्रराजस्तेषां बुद्धसहस्रावरुप्तकुशलमूलानां सत्त्वानामर्थाय चिरं जम्बुद्वीपे प्रचरिष्यति । न च क्षिप्र[8]मन्तर्धास्यति । सन्ति[9] सत्त्वाः सुवर्णप्रभासोत्तमं[10] सूत्रेन्द्रराजं[10] शृणुयुः । अनेकानि च कल्पकोटीनियुतशतसहस्राण्यचिन्त्यानि

K 106 दिव्यमानुष्यकानि सुखानि प्रत्य[11]नुभवेयुः । दुर्भिक्षश्चान्तर्धापयेत् । सुभिक्षश्च प्रादुर्भवेत् । सत्त्वाश्च मनुष्यसुखोपधानेन सुखिता भवेयुः । तथागतसमवधानगताश्च भवेयुः । अनागतेऽध्वनि चानुत्तरां सम्यक्संबोधि[12]मभिसंबोधयेयुः । सर्वनरकतिर्यग्योनियमलोकदुःखान्यत्यन्तसमुच्छिन्नानि भवेयुरिति ॥

रक्तकुसुमगुणसा[13]गरवैडूर्यकनकगिरिसुवर्णकाञ्चनप्रभासश्रीर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक्संबुद्धः । यत्र श्रिया महादेव्या मया कुशलमूल[14]मवरुप्तम् । येनैतर्हि यां यां दिशं सत्त्वानां विहरति । यां यां दिशं सत्त्वान्यवलोकयति । यां यां दिशमुपसंक्रमति । तस्यां तस्यां दिश्यनेकानि सत्त्वकोटीनियुतशतसहस्राणि सर्वसुखोपधानेन सुखितानि भविष्यन्ति[15] । अवैकल्पतां च प्रतिलप्स्यन्ते । अन्नेन वा पानेन वा धनेन[16] वा धान्येन[17] वा हिरण्यसुवर्णमणिमु[18]क्तावैडूर्यशङ्खशिलाप्रवालजातरूपरजतादिभिरन्यैश्चोपकरणैः सर्वोपकरणसमृ[19]द्धानि सत्त्वानि भविष्यन्ति श्रियो[20] [21]महादेव्याः प्रभावेन । तस्य च तथागतस्य पूजा कर्तव्या । गन्धाश्च[22] पुष्पाश्च[23] धूपाश्च दीपाश्च[24] दातव्याः । श्रियो देव्यास्त्रिष्कृत्वो नामधेयमुच्चारयितव्यम् । तस्याश्च गन्धं पुष्पं धूपं

K 107 दीपं[25] दातव्यम् । [26]रसविहारा निक्षेप्त[27]व्यानि । तस्य महाद्रव्य[28]राशिर्विवर्धते[29] । तत्रेदमुच्यते ॥

विवर्धते[30] ध[31]रणी रसो[32] धरण्या प्रहर्षिता[33] ।

---

१ प्रणम्य left out in A. २ Left out in A. ३ रोत्सुतं A. त्सुख्यतां C. T. त्सुष्कनां K. ४ मसू A. ५ जा ना° A. ६ यंति A. यिष्यति T. ७ परिक्षी A. ८ प्रमनुत्तराया A. प्रं चा K. ९ Left out in T. १० म जान् A. ११ नुभयु. नुवेयुः T. १२ बुधेत् A. C. T. बुधेयुः K. १३ ल A. १४ लम् left out in A. १५ ति A. १६ न left out in T. १७ धाने A. १८ क्ते T. १९ द्धास्तानि A. २० श्री A. T. २१ महा left out in T. २२ गंधश्च A. गंधा च T. २३ श्च left out in K. T. Tib. २४ श्च left out in T. २५ Left out in K. T. २६ नसं A रत K. २७ विहारणि क्षे in all Mss. २८ महत् वाध्य A. महान् द्रव्य K. T. धान्य? २९ वि T. ३० विविधते A. ३१ णि K. T. ३२ रसा T. ३३ प्रहसिता A.

भोन्ति च देवता सदा[1] फलशस्यचितोपमम्[2] ॥

वृक्षदेवता [3]रोहन्ति शस्यानि[4] सुचित्रभावाः ॥ १ ॥

सुवर्णप्रभासोत्तमस्य सूत्रेन्द्रराजस्य[5] नामधेयमुच्चारयितव्यम्[6] । तान्सत्त्वाञ्छ्रीर्महादेवी-समन्वाहरिष्यति[7] । तेषां च महतीं श्रियं करिष्यति ॥

अलकावत्यां[8] राजधान्यां पुण्यकुसुमप्रभोद्यानवने[9] सुवर्णवर्णध्वजनाम्नि[10] सप्तरत्नप्रभवने श्रीर्महादेवी प्रतिवसति स्म । यः कश्चित्पुरुषो धान्यराशिं[11] विवर्धयितुकामो भवेत् । तेन स्वगृहं सुशोधयितव्यम् । शुचिश्वेतवस्त्रप्रावृतेन सुगन्धवसनधारिणा भवितव्यम् । नमस्तस्य भगवतो रत्नकुसुमगुणसागर[12]वैडूर्यकनकगिरिसुवर्णकाञ्चनप्रभासश्रियस्तथागतस्या[13]र्हतः सम्यक्-सम्बुद्धस्य त्रिष्कृत्वो[14] नामधेयमुच्चारयितव्यम् । श्रिया महा[15]देव्या हस्तेन तस्य पूजा[16] कर्तव्या । K 108
पुष्पधूपगन्धाश्च दातव्याः । नानारसविहाराश्च[17] निक्षेप्तव्याः । तस्य च सुवर्णप्रभासोत्तमस्य सूत्रेन्द्रराजस्यानु[18]भावेन तेन कालेन[19] श्रीर्महादेवी तस्य[20] गृहं समन्वाहरिष्यति[21] । तस्य च[22] महा[23]धान्य-राशिं विवर्धयिष्यति । तेन श्रीर्महादेवीमावाहयितुकामेनेमे विद्यामन्त्राः स्मरयितव्याः । तद्यथा । नमः सर्वबुद्धानामतीतानागतप्रत्युत्पन्नानाम् । नमः सर्वबुद्धबोधिसत्त्वानाम् । नमो मैत्रेय[24]प्रभृती[25]नां बोधिसत्त्वानाम् । तेषां नमस्कृत्य[26] विद्यां प्रयोजयामि । इयं मे विद्या समृध्यतु[27] । स्याद्यथेदम् । प्रतिपूर्णवरे[28] समन्तगते । महा[29]कार्यप्रतिप्रापणे सत्त्वार्थसमतानुप्रपु[30]रे । आयान[31]धर्मिता[32] महाभा-गिने[33] । महातेजोपमं हिते[34] । ऋषिसंगृ[35]हीते । समयानुपा[36]लने ॥

इमे मूर्धाभिषेक[37]धर्मता मन्त्रपदाः । एका शशिपदा अविसंवादना मन्त्रपदाः । समवर्षा[38]रि-भिरवरुप्तकुशल[39]मूलैः प्रावृतधारयमाणैः स[40] सप्तवर्षा अष्टा[41]ङ्गोपेता सपञ्चासिने[42] पूर्वाह्णे[43] । K 109
अपराह्णे[43] । सर्वबुद्धानां भगवतां पुष्पधूपगन्धपूजां कृत्वात्मनश्च[44] सर्वसत्त्वानां च सर्वज्ञज्ञानस्य परिपूरणाय । तेन सर्वे चाभिप्रायाः समृध्यन्तु[45] । क्षिप्रं समृध्यन्तु[45] । तद्गृ[46]हं स चौक्षं कृत्वा विहारं चारण्यायतनं[47] वा गोमयेन मण्डलकं कृत्वा गन्धपुष्पधूपं च दातव्यम् । चौक्षमासनं[48]

---

१ महा I. २ फलससेविता यज्ञम A. फलेसस्यविता यज्ञम K. फलसस्य चिता यज्ञम T. ३ लो K. T. ४ स K. ५ सूत्रेन्द्रराज left out in A. ६ मुचा A. सुचा T. ७ न्ति A. ८ द A. T. अडका C. K. ९ कुसुमततोद्यानवले A. कुसुमप्रभा नामोद्याने वने I. १० सुवर्णध्वजो A. ११ णि A. १२ ल A. १३ हं A १४ त्वा in all Mss. १५ महा left out in T. १६ जां A. १७ सानिसारा A. १८ नुराचैः न A. १९ काल A. २० तत A. २१ न्ति A. २२ च left out in A. K. २३ महां K. २४ त्री K. T. २५ प्रभीति A. २६ नमस्कृत्वानामेमां A. C. °त्वेमां K. २७ समृद्ध्यंतु A. °न्तु K. २८ ले A. २९ काय in all Mss. ३० पू K. ३१ मि A. ने I. ३२ मं A. ३३ ना K. नो T. ३४ मं हितं A. सं हिते K. ३५ हि A. ३६ पारण्य A. C. पालना K. पालेना T. ३७ बुद्धाभि A. ३८ भ T. ३९ लमू left out in K. T. ४० सः A. ४१ वर्षाष्ट A. ४२ सी A. ४३ ह्ले T. ४४ न left out in A. ४५ तु A. ४६ उगृ A. ४७ चारेश्चायतनं T. ४८ रौक्यासनं A. चौक्षामासनं T.

प्रज्ञपयितव्यम् । पुष्पा अवकीर्णन्तु ग मितव्यम् । ततस्तत्क्षणं[१] श्रीर्महादेवी प्रविशित्वा[२] तत्र स्थास्यति[३] । तदुपादाय तत्र गृहे वा ग्रामे वा नगरे वा[४] निगमे वा विहारे वारण्यायतने[५] वा न जातु केनचिद्वैकल्पं[६] करिष्यति । हिरण्येन वा सुवर्णेन वा रत्नेन वा धनेन वा धान्यादिसर्वोपकरणसमृद्धाभिः सर्वसुखोपधानेन सुखितानि भविष्यन्ति । कुशलमूलश्च ध्रियंते[७] । तैर्न[८] सर्वं श्रियो महादेव्याः प्रेमप्रभावप्रेषणं[९] दातव्यं यावज्जीवं तत्रोपस्थास्यति न विलम्बिष्यति[१०] । सर्वाभिप्रायांश्चैषां[११] परिपूरयिष्यतीति ॥

इति श्रीसुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रेन्द्रराजे श्रीमहादेवीपरिवर्तो नाम नवमः ॥

———

१ णै A. २ प्रव° Mss. ३ न्ति A. ४ नगरे वा left out in A. ५ आयत left out in A. ६ त्वि A. ७ ध्रीयते A. कुरमूलाश्च यद्ध्रियते T. ८ तैत A, ९ ग्रतभा च प्रसरं A, प्रसन्नं T. १० विलं भविष्यंति A. ११ याश्चेषां T.

॥ सर्वबुद्धबोधिसत्त्वनामसंधारणिपरिवर्तः ॥

[1]ॐ [1]नमो भगवते रत्नशिखिनः तथागतस्य । नमः सुवर्णरत्नाकरच्छत्र[2]कूटस्य तथागतस्य । नमः सुवर्णपुष्प[3]ज्वल[4]रश्मिकेतोस्तथागतस्य । नमो महाप्रदीपस्य तथागतस्य । रुचिर[5]केतुर्नाम बोधिसत्त्व[6]ः । सुवर्णप्रभासोत्तमो नाम बोधिसत्त्व[6]ः । सुवर्णग[7]न्धो नाम बोधिसत्त्वः । सदाप्ररुदितो नाम बोधिसत्त्वः । धर्मोद्गतो[8] नाम बोधिसत्त्वः । पुरस्थिमेनाक्षोभ्[9]यो नाम तथागतः । दक्षिणेन[10] रत्नकेतुर्नाम तथागतः । पश्चिमेनामित[11]ायुर्नाम तथागतः । उत्तरे दुन्दुभिस्वरो नाम तथागतः । सुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रेन्द्रराजे[12] इमानि बोधिसत्त्वनामानि ये धारयन्ति वाचयन्ति ते बोधिसत्त्वा[13] नित्यं जातिस्मरा भोन्तीति ॥ ...K 110

इति श्रीसुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रेन्द्रराजे सर्वबुद्धबोधिसत्त्व[14]नाम-
संधारणि[15]परिवर्तो नाम दशमः ॥

---

१ ओं मो left out in T. २ च्छत्र A. च्छत्रम T. ३ पुष्पै A. ४ रल T. ५ ल A. ६ त्त्व T. ७ भों Tib. ८ धर्मगतो A. ९ पुरस्तिमोऽच्छो A. १० दक्षिण A. दक्षिणे K. T. ११ ताभ नाम A. K. १२ जादि A. १३ In I. T. only, while A. reads °जादिमानि धारयिष्यंति ॥ बोधिति निलं. १४ त्व A. T. त्वो C. १५ णी A. K. नि T.

॥ दृढापृथिवीदेवतापरिवर्तः ॥

K 111 अथ खलु दृढा पृथिवीदेवता भगवन्तमेतदवोचत् । अयं भदन्त भगवन्सुवर्णप्रभासोत्तमः सूत्रेन्द्रराज एतर्हि चानागतेऽध्वनि यत्र ग्रामे वा नगरे वा निगमे वा जनपदे वारण्यप्रदेशे वा गिरिकन्दरे वा राजकुले वोपसंक्रमिष्यति । यत्रायं सुवर्णप्रभासोत्तमः सूत्रेन्द्रराजो विस्तरेण संप्रकाशयिष्यति[१] । यत्र यत्र भगवन्[२]पृथिवीप्रदेशे तस्य धर्मभाणकस्य भिक्षो ऋजुं[३]कायगतस्य धर्मासनप्रज्ञ[४]प्तं भविष्यति[१] । यत्र यत्रासने धर्मभाणको निषद्येमं[५] सुवर्णप्रभासोत्त[६]मं सूत्रेन्द्रराजं[७] विस्तरेण संप्रकाशयिष्यति । तत्राहं भदन्त भगवन्दृढा पृथिवीदेवता तेषु पृथिवीप्रदेशेष्वागमिष्यामि । अत्र[८] धर्मासनगतोऽस्म्यदृश्य[९]मानेनात्म[१०]भावे[११]नोत्तमाङ्गेन च तस्य धर्मभाणकस्य भिक्षोः पादतलौ[१२] प्रतिसंहरिष्यामि[१३] । आत्मानं चानेन धर्मश्रवणेन धर्मामृतरसेन संत[१४]र्पयिष्यामि । संप्रतिमानयिष्यामि संपूजयिष्यामि ।

K 112 आत्मानं च संतर्पयित्वा प्रतिमानयित्वा[१५] संप्रहर्षयित्वेममष्ट[१६]षष्टियोजनसहस्राणि पृथिवीस्कन्धमात्मानं चानेन धर्मश्रवणेन धर्मामृतरसेन यावद्व[१७]ज्रमयं पृथिवीतलमुपा[१८]दाय पृथिवीरसेन विवर्धयिष्यामि संप्रतिमानयिष्यामि परिपूरयिष्यामि[१९] । उपरितश्चेमं[२०] समुद्रपर्य[२१]न्तं पृथिवीतलं[२२]मुपादाय पृथिवीमण्डलं स्निग्धेन पृथिवीरसेन स्नेहयिष्या[२३]मि । ओजस्वित[२४]रां चेमां[२५] मह[२६]पृथिवीं करिष्यामि । येनास्मिञ्जम्बुद्वीपे नानातृणगुल्मौषधिवनस्पतय ओजस्वितराः प्ररोहयिष्यन्ति । सर्वारामे[२७]वनवृक्ष[२८]सस्यानि च नानाविधान्योजस्वितराणि भविष्यन्ति । गन्धत[२९]राणि स्निग्धतराण्यास्वदनीयानि दर्शनीयतराणि महोत्तराणि च भविष्यन्ति । ते च सत्त्वां[३०]स्तानि पा[३१]नभोजनानि नानाविधान्युप[३२]भुक्त्वा आयुर्बलवर्णेन्द्रियाणि विवर्धयिष्यन्ति । तेजोबलव[३३]र्णरूपसमन्वागता[३४]श्च भूत्वा नानाविधानि पृथिवीगतान्यनेकानि नाना[३५]कार्यशतसहस्राणि करिष्यन्त्युत्थास्यन्ति व्यापयिष्यन्ति । बलक[३६]रणीयानि कर्माणि करिष्यन्ति ॥

K 113 तेन हेतुना भदन्त भगवन्सर्वजम्बुद्वीपः क्षेमश्च भविष्यति । सुभिक्षश्च स्फी[३७]तश्च[३८]र्द्धश्च रमणीयश्च बहुजना[३९]कीर्णमनुष्यै[४०]श्च भविष्यति । सर्वजम्बुद्वीपे च सत्त्वानि सुखितानि भविष्यन्ति ।

---

१ न्ति A. २ वत् पृ. T. ३ जुं A. ४ प्त A. C. T. ५ निष्पद्यम् A. ६ म A. ७ जान् A. ८ अहं वा A. ९ गतस्य A. गतोऽस्मि I. गतास्मि K. T. १० अदृश्य left out in A. ११ चोत्तमाणेण A. १२ दरो A. १३ ष्यन्ति A. १४ सतन्त T. १५ Left out in A. १६ त्वा ॥ इतमस्त A. १७ पातुवज्र A. यावद्वज T. १८ र A. T. १९ In I. only. २० उपचितचेमं A. २१ पयं A. २२ र A. २३ ष्यन्ति A. २४ स्वितर्तां A. वरस्वितरां K. २५ च या A. २६ महा in A. only. २७ म left out in T. २८ वृक्षसर्वानि A. वृक्षाः शस्यानि K. T. २९ गंधर्वंत A. गंधर्वंत K. T. ३० सत्वां ता A. सत्वास्ता T. ३१ या A. ३२ धातुयतुक्ता A. धानि उपभु° T. ३३ दण्ड (for वर्ण) T. ३४ ता च A. ३५ नाना in A. only. ३६ वरकल T. ३७ स्थी A. ३८ ऋद्धश्च I. ऋद्धिश्च T. left out in A. ३९ जनकी A. C. T. ४० ष्या T.

नानाविचित्रां रतिमनुभविष्यन्ति । तानि सत्त्वानि तेजोबलवर्णरूपसमन्वागतानि च भविष्यन्ति । अस्य सुवर्णप्रभासोत्तमस्य[1] सूत्रेन्द्रराजस्यार्थाय तेषां सूत्रेन्द्रधारकाणां[2] भिक्षुभिक्षुण्युपासकोपासिकानां धर्मासनगतानामन्तिकमुपसंक्रमेयुः[3] । उपसंक्रमित्वा तानि प्रसन्नचित्तानि सर्वसत्त्वानामर्थाय हिताय सुखाय तान्धर्मभाणकानध्येषयेयुरस्य[4] सुवर्णप्रभासोत्तमस्य सूत्रेन्द्रराजस्य[5] प्रकाशतः । [6]अहं दृढा पृथिवीदेवता सपरिवारौजस्वितरा[7] च[8] भविष्यामि[9] । तेन भदन्त भगवंश्चास्माकं[10] काये महा[11]बल[12]वीर्य[13]स्थामसं[14]जनितं भविष्यति[15] । तेज[16]श्च श्रीश्च लक्ष्मी[17]श्चास्माकं कायमावेक्ष्यन्ति[18] । मयि[19] च भदन्त भगवन्दृढायां[20] पृथिवीदेवतायामनेन धर्मामृत[21]रसेन[22] संतर्पितायां महातेजोबलवीर्यस्थामवेगप्रतिलब्धा[23]यामियं महापृथिवी सप्तयोजनसाहस्रिकायं[24] जम्बुद्वीपो महता पृथिवीरसेन विवर्धयिष्यति । ओजस्वितरा च महापृथिवी भविष्यति ॥ इमानि च भदन्त भगवन्सर्वसत्त्वानि पृथिवीसंनिश्रितानि वृद्धिविरू[25]ढिवैपुल्यतां च गमिष्यन्ति । [26]महन्ति च भविष्यन्ति[27] । महन्ति च भूत्वा सर्वसत्त्वा[28]नि पृथिवीगतानि नानोपभोगपरिभोगा[29]न्युपभोक्ष्य[30]न्ति सुखानि चानु[31]भविष्यन्ति । तानि च सर्वाणि नाना[32]विचित्रान्नपानभोज्य[33]वस्त्र[34]शयनासनवसनभवनविमानोद्याननदी[35]पुष्करिण्युत्सरोह्रदतडागादीनीमा[36]न्येवंरूपाणि नानाविधान्यु[37]पकरणसुखानि पृथिवीसंस्थितानि पृथिव्यां प्रादुर्भूतानि पृथिव्यां प्रतिष्ठिता[38]न्युपभुञ्जन्तु[39] । तेन भदन्त भगवन्हेतुना सर्वसत्त्वैरस्माकं कृतज्ञता कर्तव्यां[40] । अवश्यमयं सुवर्णप्रभासोत्तमः सूत्रेन्द्रराजः सत्कृत्य श्रोतव्यः सत्कर्तव्यो गुरुकर्तव्यो मानयितव्यः पूजयितव्यः ।

यदा च भदन्त भगवंस्ते सर्वे सत्त्वा नानाकुलेभ्यो नानागृहेभ्यो निष्क्रमेयु[41]स्तेषां धर्मभाणकानामुपसंक्रमणाय । उपसंक्रम्य चेमं[42] सुवर्णप्रभासोत्तमं सूत्रेन्द्रराजं शृणुयुः । श्रुत्वा च पुनरेव ते सत्त्वाः[43] स्वकस्वकेषु नानाकुलेषु गृहग्रामनगर[44]निगमेषु प्रविष्टाः[45] स्वगृहगताः परस्परेणैवं कथयेयुः । गम्भीरोऽस्माभिरद्य धर्मश्रवणः श्रुतः । अचिन्त्योऽस्माभिरद्य पुण्यस्कन्धः परिगृहीतः । तेन धर्मश्रवणेन नरकाः प्रतिमुक्ताः स्युः[46] । तिर्यग्योनियमलोकप्रेतविषयाः[47] परिमुक्ता अद्यास्माभिः । अनेन धर्मश्रवणेनानागतेऽध्वन्यनेकेषु जातिशतसहस्रेषु देवमनुष्यो-

K 114

K 115

---

१ स्य left out in A. २ का id. ३ दि A. ४ भानकोनव्यपनेयुः ॥ अ A. ५ ज left out in A. ६ तहं T. ७ ज्यो A. ८ श्च K. ९ न्ति A. १० तं भवंतराचा A. ११ स T. १२ वलं K. १३ वि A. १४ स A. १५ न्ति A. १६ यश्च A. १७ चा A. १८ व्यक्षंति A. १९ मम A. मयि I. मया T. २० ढा A. ढायां I. ढाया T. २१ मृ left out in T. २२ रसेन id. in A. २३ त्न (for तिल) T. २४ यां I. K. यो T. २५ खि A. T. २६ म A. २७ भवन्ति A. २८ सर्वसत्त्वा left out in A. २९ परिभोगा id. ३० देक्षय A. ३१ सुखानु चानुग्रहो A. ३२ ना left out in A. ३३ भोजन A. ३४ वस्त्रा A. T. ३५ नदि A. ३६ त्सरोद्रुद-तदागानमान्यै A. त्सरोतडागदीनि इमान्ये T. ३७ न्यौ A. ३८ स्थि A. T. ३९ भुंजंतु T. भुजिष्यन्ति ? ४० व्याः A. व्यां T. ४१ युः तां A. ४२ क्रमस्यावयं A. ४३ Left out in A. ४४ नगरनिगम in A. only. ४५ प्रतिष्ठास्य A. ४६ अनेका प्रतिमुक्ता A. नरकात् ? ४७ याद्य T. यात् ?

पपत्ति[1]परिगृहीता भविष्यन्ति । तेन च नानागृहगता भूत्वा तेषां[2] सत्त्वानामितैः[3] सुवर्णप्रभासोत्तमात्[4]सूत्रेन्द्रराजादन्तश एकदृष्टान्तमप्यारोचयेयुर्[5]न्तश एकपरिवर्तं वा एकपूर्वयोगं वान्तशश्चतुष्पादिकामपि गाथाम[6]न्तश एकपदमपि सुवर्णप्रभासोत्तमात्सूत्रेन्द्रराजाद[7]न्येषां सत्त्वानां सं[8]श्रावयेयुर[9]न्तशः सुवर्णप्रभासोत्तमस्य सूत्रेन्द्रराजस्य नामधेय[10]मपि परेषां सत्त्वानां संश्रा[11]वयेयुः ।

यत्र यत्र भदन्ते[12] भगवंस्तानि नानाविधानि सत्त्वानि नानाविधेषु पृथिवीप्रदेशे[13]ष्वि-
K 116 मान्येवंरूपाणि नानाविधानि सूत्रान्तहेतूनि[14] परस्परेणारोचयेयुः[15] संश्रावयेयुं[16]श्च । कथासंबन्धं च कुर्वीरन्[17] । सर्वे ते[18] भदन्त भगवन्पृथिवीप्रदेशा ओजस्वितराश्च[19] भविष्यन्ति[20] । स्निग्धतराश्च भविष्यन्ति[21] । सर्वेषां सत्त्वानां तेषु तेषु[22] पृथिवीप्रदेशेषु नानाविधानि पृथिवीरसा[23]नि सर्वोपकरणानि भूयिष्ठतरै[24]मुत्पत्स्यन्ते विवर्धयिष्यन्ते वैपुल्यतां गमिष्यन्ति । सर्वाणि तानि सत्त्वानि[25] महाधनानि महाभोगानि च दानाधिमुक्तानि च भविष्यन्ति । त्रिषु रत्नेष्वभिप्रसन्नानि भविष्यन्ति ॥

एवमुक्ते भगवन्दृढां[26] पृथिवीदेवतामेतदवोचत् । ये केचित्पृथिवीदेवते सत्त्वा इतः सुवर्णप्रभासोत्तमात्[27]सूत्रेन्द्रराजादन्तश एकपदमपि शृणुयुस्ते त इतो[28] मनुष्यलोकाच्च[29]्यवित्वा त्रयस्त्रिंशत्सु देवनिकायेष्वन्यतरान्यतरेषु देवनिकायेषूपपत्स्यन्ते । ये केचित्पृथिवी[30]देवते सत्त्वा अस्य[31] सुवर्णप्रभासोत्तमस्य[32] सूत्रेन्द्रराजस्यार्थाय तानि स्थानानि समलंकुर्वीरन्[33]न्तश
एकच्छत्रं वा[34] एकदूष्यं वा समलंकृतानि च देवतास्थानानि । तेषु सप्तसु[35] कामावचरेषु [36]देव-
K 117 निकायेषु सप्तरत्नमयानि दिव्यानि विमानानि सर्वालंकारसम[37]लंकृतानि संस्थास्यन्ति[38] ते सत्त्वा इतो मनुष्यलोकाच्च[39]्यवित्वा तेषु सप्तरत्नमयेषु दिव्यविमानेषूपपत्स्यन्ते । ते चैकै[40]कस्मिन्पृथिवीदेवते सप्तरत्नमये[41] दिव्यविमाने[42] सप्तवरा अनुपपत्स्यन्ते अचिन्त्यानि दिव्यानि सुखानि प्रत्यनुभविष्यन्ति ॥

एवमुक्ते दृढा पृथिवीदेवता भगवन्तमेतदवोचत् । तेनाहं भदन्त भगवन्दृढा पृथिवीदेवता[43] तस्य धर्मभाणकस्य भिक्षोर्धर्मासनगतस्य तेषु[44] पृथिवीप्रदेशेष्ववासिष्यामि । अदृश्य-

---

१ त्तिं T. २ भूत्वान्येषां K. T. ३ इ T. ४ म A. ५ यंति ॥ अ A. ६ मंत्रस A. ७ ज तदंतखा A. ८ स T. ९ येरन् ॥ अ A. १० ध्य A. ११ येरन् । A. १२ स जत्र A. १३ पशेषु A. १४ हेतुनानि A. १५ येरं ॥ A. १६ येरन् A. १७ कुरीरं ॥ A. १८ सर्वं ते A. १९ च T. २० ति A. २१ Left out in K. T. २२ षु left out in A. २३ नि id. २४ भूपयितर A. भूयिष्ठ अत्यर्थं K. २५ भविष्यन्ति instead of सत्त्वानि in A. २६ ढा A. २७ म A. २८ इमा A. २९ काचोवित्वा A. ३० प्रदसे is added between वी and देव in A. ३१ सर्वास्य A. ३२ त्त left out in T. ३३ रन् रत्नस A. ३४ दयेयुरेकपादेकं वा in A. एकपताकाम्वा is added here in K. ३५ षट्सु? ३६ च A. ३७ म left out in T. ३८ न्ते A. ३९ क च्य A. ४० चं कैकस्य A. ४१ य A. ४२ दिव्यानि विमानानि A. ४३ तस्य धर्मभावेन are inserted in A. ४४ तेषु is repeated in A.

मानेनात्मभावेन तस्य धर्मभाणकस्य भिक्षोरुत्तमाङ्गेन पादतलौ प्रतिसंहरिष्यामि[1] । यथाप्ययं[2] सुवर्णप्रभासोत्तमः[3] सूत्रेन्द्रराजस्तेषां[4] बुद्धसहस्रावरुप्तकुशलमूलानां सत्त्वानाम्[5]र्थाय चिरं जम्बुद्वीपे प्रचरेत्[6] । न च क्षिप्रमन्तर्धापयेत्[7] । सर्वाणि[8] चेमं सुवर्णप्रभासोत्तमं सूत्रेन्द्रराजं शृणुयुः[9] । अनागतोऽध्वन्यनेकानि कल्पकोटीनियुतशतसहस्राण्यचिन्त्यानि दिव्यमानुष्यकाणि[10] सुखान्यनुभवेयुः[11] । तथागतसमवधान[12]गतानि च भवेयुः । अनागतेऽध्वन्यनुत्तरां सम्यक्संबोधि- K 118
मभिसं[13]बुध्येयुः । सर्वनरकतिर्यग्योनियमलोकदुःखा[14]नि चात्यन्तसमुच्छिन्नानि भवेयुरिति ॥

इति श्रीसुवर्णप्रभासोत्तम[15]सूत्रेन्द्र[16]राजे दृढापृथिवी-
देवतापरिवर्तो नामैकादशः[17] ॥

---

१ हयि A. २ यथायूयं A. ३ Left out in T. ४ जानेजेखा A. ५ ना left out in A. न्य (for म) T. ६ ले A. ७ च्छिप्रवंत उपयेत् A. ८ नानि A. ९ शृनुयात् A. १० दिव्यामानुष्यलोका A. ११ सुखानेन्यु भवेत् A. १२ न left out in T. १३ सम्बुद्धालं A. १४ दुखा T. १५ मे K. T. १६ ज T. १७ Ky-ed °शमः.

॥ संज्ञेयमहायक्षसेनापतिपरिवर्तः ॥

K 119 अथ खलु संज्ञे[1]यो नाम[2] महायक्षसेनापतिरष्टाविंशतिभिर्महायक्षसेनापतिभिः सार्धमुत्थायासनादे[3]कांसं चीवरं प्रावृत्य[4] दक्षिणं जानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणम्य भगवन्तमेतदवोचत् । अयं भदन्त भगवन्सुवर्णप्रभासोत्तमः[5] सूत्रेन्द्रराज एतर्हि चानागतेऽध्वनि यत्र[6] ग्रामे वा नगरे वा निगमे वा जनपदे वा जनपदप्रदेशे वार[7]ण्यायतने वा गिरिकन्दरे[8] वा राजकुले वा गृहे वा प्रचरिष्यति । तत्राहं भदन्त भगवन्संज्ञेयो नाम महायक्षसेनापति[9]ः सार्धम[10]ष्टाविंशति[11]भिर्महायक्षसेनापतिभिस्तत्र ग्रामे वा नगरे वा निगमे वा जनपदे वारण्ये वा गिरिकन्दरे वा राजकुले वोपसंक्रमिष्या[12]मि । अदृश्यमानेनात्मभावेन[13] तस्य[14] धर्मभाणकस्य भिक्षो रक्षां करिष्यामि । परित्राणं परिग्रहं परिपालनं दण्डपरिहारं शस्त्रपरिहारं शान्तिस्वस्त्ययनं करिष्यामि । तेषां च सर्वेषां धर्मश्रवणिकानां स्त्रीपुरुषदारकदारिकाणां येषां केषांचिदितः
K 120 सुवर्णप्रभासोत्तमा[15]त्सूत्रेन्द्रराजा[16]दन्तश एका[17] चतुष्पादि[18]कापि गाथा श्रुता[19] भवेदन्तश ए[20]कंपदमपि सुवर्णप्रभासोत्तमात्सूत्रेन्द्रराजा[21]दे[22]कबोधिसत्त्वनामधेयमपि श्रुतं भवेदु[22]द्गृहीतं वैकतथागतनामधेयं वान्तशश्चास्य सुवर्णप्रभासोत्तमस्य सूत्रेन्द्रराजस्य नामधेयं श्रुतं भवेदु[23]द्गृहीतं वा तेषां सर्वेषामारक्षां करिष्यामि । परि[24]त्राणं परिग्रहं परिपाल[25]नं दण्डपरिहारं शस्त्रपरिहारं शान्तिस्वस्त्ययनं च करिष्यामि । [26]तेषां च कुलानां तेषां च गृहाणां तेषां च नगराणां तेषां च ग्रामाणां तेषां च निगमानां तेषां चारण्यानां तेषां च राजकुलानामारक्षां करिष्यामि । परित्राणं परिग्रहं परिपालनं दण्डपरिहारं शस्त्रपरिहारं शान्तिस्वस्त्ययनं करिष्यामि ॥

तत्कतमेन हेतुना । सर्वधर्माः परिज्ञाताः सर्वधर्मा[27] अवबुद्धा[28]ः । यावन्तश्च सर्वधर्माः । यथा च सर्वधर्माः । संस्थिता[29] ये च सर्वधर्माः । सम्यग्ज्ञा[30]ताश्च सर्वधर्माः । सर्वधर्मेष्वहं
K 121 भदन्त भगवन्प्रत्यक्षः । अचिन्त्या[31] मे भदन्त भगवञ्ज्ञानावभासाः । अचिन्त्यो[32] ज्ञानालोकः । अचिन्त्यो ज्ञानप्रचारः । अचिन्त्यो ज्ञानस्कन्धः । अचिन्त्यो मे भदन्त भगवन्सर्वधर्मेषु ज्ञानविषयः प्रवर्तते । यथा च मे[34] भदन्त भगवन्सर्वधर्माः समम्यग्ज्ञा[35]ताः । सम्य[36]क्परीक्षिताः सम्यक्प-

---

१ ज in all Mss, but A. yaṅ dag. Śes............... २ Left out in A. ३ कांशं A. काश T. ४ लं प्रावरं प्रावरित्वा A. ५ म A. ६ यत् A. ७ रण्यायतने वा left out in A. ८ गिगंदरे A. गरीकन्दरे T. ९ तिस्ता A. १० सार्धमष्ठा left out in A. ११ ती T. १२ ष्यंति A. १३ न left out in A. १४ ते T. १५ म A. १६ जो भदन्त स A. १७ कं A. १८ ता A. १९ त्वा A. २० एक left out in T. २१ राज्यंद्र A. २२ भविष्यंति ॥ उ A. २३ ता T. २४ Left out in T. २५ परित्राणं is added in T. २६ These two paragraphs are left out altogether in A. २७ र्मं A. २८ बुधा ॥ A. २९ तस्थिता (sic) A. संस्थितां K. ३० गात्राश्च A. ३१ त्न्यो K. ३२ न्त्या A. ३३ ते A. ३४ र्मा सम्यग्ज्ञाना A. ३५ परिक्षीनाः A. परीक्षिताः I. पराक्षिताः T.

रिज्ञाताः सम्यग्व्यवलोकिताः सम्यगवबुद्धाः । तेन हेतुना मम भदन्त भगवन्संज्ञेयस्य महायक्षसेनापतेः[२] संज्ञेय[३] इति नामधेयं समुदपादि[४] ॥

अहं भदन्त भगवन्धर्मभाणकस्य भिक्षोर्वाक्यै[५]र्विभूषणार्थाय प्रतिभानमुपसंहरिष्यामि । रोमान्तरेषु च तस्यौजः प्रक्षेप्स्या[६]मि । महान्तं च[७] तस्य स्थाम[८] च बलं च वीर्यं च काये[९] संजनयिष्यामि । अचिन्त्यं तस्य ज्ञानावभासं करिष्यामि । स्मृतिं च तस्य बोधयिष्यामि । महन्तं च तस्योत्स[१०]हं दास्यामि । यथा च स धर्म[११]भाणको न क्लान्तकायो भवेत् । सुखेन्द्रियकायो भवेत् । प्रहर्षजातश्च भवेत् । येनायं सुवर्णप्रभासोत्तमः सूत्रेन्द्रराजस्तेषां बुद्धसहस्रावरुप्तकुश[१२]लमूलानां सत्वानामर्थाय चिरं[१३] जम्बुद्वीपे प्रचरेत् । न क्षिप्र[१४]मन्तर्धापयेत् । सत्त्वाश्चेमं सुवर्णप्रभासोत्तमं सूत्रेन्द्ररा[१५]जं शृणुयुः । अचि[१६]न्त्यं च[१७] ज्ञानस्कन्धं[१८] प्रतिलभे[१९]युः । प्रज्ञा[२०]वन्तश्च भवेयुः[२१] । अपरिमितं[२२] च पुण्यस्कन्धं परिगृ[२३]ह्णीयुः । अनागतेऽध्वन्यनेक[२४]कल्पकोटीनियुतशतसहस्राण्यचिन्त्यानि दिव्यमानुष्यकानि सुखान्य[२५]नुभवेयुः । तथागतसमवधानगताश्च भवेयुरनागतेऽध्वन्यनुत्तरां[२६] सम्यक्संबोधिमभिसंबु[२७]ध्येरन् । सर्वनरकतिर्यग्योनियमलोकदुःखानि चात्यन्तेन समुच्छिन्नानि भवेयुरिति[२८] ॥ K 122

इति [२९]श्रीसुवर्णप्रभासोत्तम[३०]सूत्रेन्द्रराजे[३१] संज्ञेय[३२]महायक्षसेनापति-[३३]
परिवर्तो नाम[३४] द्वादशः[३५] ॥

---

१ हेतुनाम् भगवन्संज्ञा । A. ज Mss. २ तयः A. ३ ज्ञा A. ज Mss. ४ संज्ञोदपादि A ५ व्या T. I-tsnig brgyan. ६ क्ष A. ७ महंतेश्च T. ८ तस्या स्थानं A. स्थामं T. ९ Left out in A. १० तस्योत्स A. C. तस्यौत्स T. ११ सर्वं is added to धर्मं in A. १२ लमू left out in A. १३ इदं A. १४ न च क्षि च क्षिप्र° K. १५ राजान A. राज T. १६ न्त्या A. १७ च left out in A. १८ न्ध A. १९ भेर A. २० भा A. २१ युनपरि° A. २२ त A. २३ गृन्ता A. गृह्णी K. २४ ध्वन्यनैका A. ध्वनेक T. २५ सुखाप्रत्य A. २६ रायां A. २७ बुद्धेते A. २८ यु left out in T. २९ श्री id. in A. ३० मे T. ३१ य T. ३२ ज्ञा A. ज Mss. ३३ महायक्षसेनापति left out in K. T. ३४ नाम id. in A. ३५ Ky-ed. °शमः

॥ देवेन्द्रसमयराजशास्त्रपरिवर्तः ॥

[1]नमस्तस्यै[2] भगवते[3] रत्नकुसुमगुणसागरवैडूर्यकनकगिरिसुवर्णकाञ्चनप्रभासश्रियस्तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य । नमस्तस्यानेक[4]गुणकोटीनियुतशतसहस्र[5]समलंकृतशरीरस्य शाक्य-
K 123 मुनेस्तथागतस्य यस्येयं[6] धर्मोल्का ज्वल[7]ति । नमस्तस्या [8]अपरिमित[9]पुण्य[10]धान्यमाङ्गल्य[11]सम्पन्नायाः श्रियो महादेव्याः । नमस्तस्यै[12] अपरिमितगुणप्रज्ञासमुदितायै[13]: सरस्वत्या देव्यै[14]: ॥

K 124 तेन खलु पुनः कालेन[15] तेन समयेन राज्ञा[16] बलद[17]केतुः पुत्रस्य[18] रुचिरकेतो[19]रचिरा[20]भिषिक्तस्य च राज्य[21]प्रतिष्ठित[22]स्यैतदवोचत् । अस्ति पुत्र देवेन्द्रसमयं नाम राजशास्त्रम् । यन्मया पूर्वमचिराभिषिक्तेन[23] च राज्यप्रतिष्ठितेन पितू राज्ञो[23] बलेन्द्रकेतोः सकाशादुद्गृहीतम्[24] । तेन मया[25] देवेन्द्रसमयेन राजशास्त्रेण विंशतिवर्षसहस्राणि राजत्वं कारितं बभूव । नाभिजानाम्यहमन्तश एकचित्तक्षणप्रमाणमात्रेणापि कस्यचिद्[26]धर्मस्थित[27]पूर्वम् । कतमत्तत्र[28] देवेन्द्रसमयं नाम राजशास्त्रम् ॥

अथ खलु कुलदेवते राजा बलद[29]केतुस्तेन कालेन[30] तेन समयेन पुत्रस्य राज्ञो[31] रुचिर[32]केतोरिमाभिर्गाथाभिर्देवेन्द्रसमयं नाम राजशास्त्रं विस्तरेण संप्रकाशयति स्म ॥

राज[33]शास्त्रं प्रवक्ष्यामि सर्वसत्त्वहितं[34] करम् ।
सर्वसंशयच्छेत्तारं सर्वदुष्कृतनाशनम् ॥ १ ॥
K 125 हृष्टचित्ता भवितेह[35] सर्वे[36] नृपतयः[37] पृथक् ।
सर्वदेवेन्द्रसमयं शृणुध्वं प्राञ्जलिकृताः[38] ॥ २ ॥
वज्रप्राकारगिरीन्द्रेऽस्मिन्देवेन्द्राणां समागमैः ।
उत्थितैर्लोकपालैर्भिर्ब्रह्मेन्द्रः परिपृच्छितः ॥ ३ ॥
त्वं नः[39] सुरगुरुर्ब्रह्मा देवतानां त्वमीश्वरः[40] ।
छेत्ता त्वं संशयानां च च्छिन्दयास्माकं[41] संशयम् ॥ ४ ॥

---

१ These adorations are left out altogether in I-tsing's translation, while they directly follow the previous chapter in Dharmarakṣa's translation. २ तस्य left out in A. ३ ते A. ४ न्ये A. ५ स्राणि A. ६ ऽयं A. ७ ल left out in A. ८ अ left out in A. ९ ते A. C. १० पुण्ये A. पुण्य K. पुण्यै T. ११ ल A. १२ स्यां K. १३ यः A. १४ Left out in T. १५ कारेण A. १६ राज्ञा A. १७ बरड A. १८ राज्ञा is inserted in A. १९ रुचिता A. २० राज्या A. २१ तत A. २२ ते is inserted in A. २३ ज्ञो A. २४ तो A. २५ ते येनया A. २६ चिदधर्मे A. चिद्धर्म T. २७ तः T. २८ मर्त्तत्प्रत्र A. मस्तत्र T. २९ बलेन्द्र in all Mss. ३० रेण A. ३१ ज्ञा A. ३२ ल A. ३३ जा T. ३४ दि T. ३५ व A. but भवित्वा इह. ३६ सचे A. ३७ येः T. ३८ प्राचलि T. ३९ च A. नः T. ४० त्वमिश्वरः A. ४१ न is inserted in T..

कथं मनुष्यसंभूतो राजा देवः स[1] प्रोच्यते ।
यदिह मानुषे[2] लोके जायते च भवन्नृपः ॥ ५ ॥
कथं देवमनुष्येषु राजत्वं च करिष्यते ।
एवं हि लोकपालेभिर्ब्रह्मेन्द्रः परिपृच्छितैः[3] ॥ ६ ॥
सर्वो[4] सुरगुरुर्ब्रह्मा लोकपालानिहा[5]ब्रवीत् ।
यदिह[6] लोकपालेभिरेतर्हि मम पृच्छितः ।
सर्वसत्त्वहितार्थाय वक्ष्येऽहं शास्त्रमुत्तमम् ॥ ७ ॥
नाराणां संभवं वक्ष्ये युक्त्याहं मनुजालये ।
हेतुना येन[7] राजानो भवन्ति विषयेषु च ॥ ८ ॥
देवेन्द्राणामधिष्ठाने मातुः कुक्षौ प्रवेक्ष्यति[8] ।
पूर्वमधिष्ठितो देवैः पश्चाद् गर्भे[9] प्रपद्यते ॥ ९ ॥
किं चापि मानुषे लोके जायते श्रीयते नृपः[10] ।
अपि वै देवसंभूतो देवपुत्रः स उच्यते ॥ १० ॥ K 126
त्रायस्त्रिंशैर्देवराजेन्द्रैर्भागो दत्तो नृपस्य हि ।
पुत्रत्वं[11] सह देवानां निर्मितो मनुजेश्वरः ॥ ११ ॥
अधर्मशमनार्थाय दुष्कृतानां निवारकैः[12] ।
सुकृतौ[13] स्थापयेत्सत्त्वा[13] प्रेषणार्थं[14] सुरालये[15] ॥ १२ ॥
मनुष्यो वाथ देवो वा गन्धर्वो[16] वा नराधिपः ।
राक्षसो वाथ चण्डालो[17] दुष्कृतानां निवारकः ॥ १३ ॥
माता पिता वा नृपतिः सुकृतौ[18] कर्मकारिणाम् ।
विपाकफलदर्शी त्वं देवराजै[19]रधिष्ठितैः[20] ॥ १४ ॥
सुकृत[21]दुष्कृतानां च कर्मणां दृष्टधार्मिकः ।
विपाकफलदर्शी[22] त्वं देवराजै[23]रधिष्ठितः ॥ १५ ॥
यदा ह्युपेक्षते[24] राजा दुष्कृतं विषये स्थितम् ।
नानारूपं न[25] कुर्वीत दण्डं पापजनस्य च[26] ।
दुष्कृतानामुपेक्षायाम[27]धर्मो वर्धते भृशम्[28] ॥ १६ ॥

---

१ देवेन्द्र A. २ ष्य A. ३ ता A. ४ र्वा A. ५ दं A. ६ जय A. ७ येन is put in before हेतुना in A. ८ कुक्षु प्रवेदति. ९ र्भो A. र्भैः K. T. १० जायते च नृपरः A. जायते क्षीयेते नृपः T. ११ पुत्र त्वं A. पुत्रस्त्व T. १२ विचारकः A. १३ ताय त्वा A. १४ प्रहर्षार्थं T. १५ सुराचयेत् A. १६ मनुष्या अथ वा देवा गंधर्वा A. १७ रो A. १८ ग T. १९ द्र A. K. T. २० स्थि K. T. २१ ता A. २२ र्शि C. २३ नैरु K. राजैर्ये T. २४ क्ष्य A. २५ च A. K. २६ चे T. २७ मां अर्थ A. थं अ T. २८ वते नृप A.

शाठ्यानि कलहाश्चैव[1] भूयो राष्ट्रे भवन्ति च ।
K 127 प्रकुप्यन्ति च देवेन्द्रास्त्रायत्रिंशद्भवनेषु[2] च ॥ १७ ॥
यदा[3] ह्युपेक्षते राजा दुष्कृतं[4] विषये स्थितम्[5] ।
हन्यते विषयो[6] घोरैः[7] शाठ्यैरपि[8] सुदारुणैः ॥ १८ ॥
विनश्यति च तद्राष्ट्रं[9] परचक्रस्य चाक्रमे[10] ।
भोगानि च बलान्येव[11] धनं यस्यास्ति संचितम् ॥ १९ ॥
विविधानि च शाठ्यानि[12] हरन्ति च परस्परम्[13] ।
येन कार्येण राजत्वं[14] नैतत्कार्यं[15] करिष्यति ।
विलोपयति[16] स्वं राष्ट्रं[17] गजेन्द्र[18] इव पद्मिनीम्[19] ॥ २० ॥
विषमा[20] वायवो वान्ति विषमा[21] जलवृष्टयः[22] ।
विषमा ग्रहनक्षत्राश्चन्द्रसूर्यौ[23][24] तथैव च ॥ २१ ॥
सस्यं पुष्पं फलं[25] बीजं[26] न सम्यक्परिपच्यते ।
दुर्भिक्षं भवते तत्र यत्र राजा ह्युपेक्षकः[27] ।
अनार्त्तमानसो[28] देवा भवन्ति भवनेषु च ॥ २२ ॥
यदा ह्युपेक्षते[29] राजा दुष्कृतं विचरेत्परम्[30] ।
ते सर्वे देवराजाश्च[31] वक्ष्यन्ति च परस्परम् ॥ २३ ॥
K 128 अधार्मिको ह्ययं[32] राजा ह्यधर्मपक्षमाश्रितः[33] ।
न चिरेण ह्ययं राजा देवतां कोपयिष्यति ॥ २४ ॥
देवतानां[34] परिकोपाद्विषयोऽस्य विनक्ष्यति ।
शस्त्राणि च अधर्मश्च[35] विषयेऽत्र[36] भविष्यन्ति ॥ २५ ॥
शाठ्यानां[37] कलहानां च रोगाणां च समुद्भवः[38] ।
प्रकुप्यति[39] च देवेन्द्र उपेक्ष्यन्ति[40] च देवताः ॥ २६ ॥
प्रलुप्यते[41] च यद्राष्ट्रं[42] स[43] नृपः शोकमृच्छति[44] ।
इष्टवियोगं प्राप्नोति भ्रात्रा वाथ सुतेन वा ॥ २७ ॥

---

१ यथानैकलहाचैव A. २ न्द्र त्रायत्रिंसद्भवेयु A. ३ यदि A. ४ °ते A. ५ °तः A. ६ य A. ७ °रौ A. ८ शाध्यरो A. ९ च तद्राष्ट्र A. १० चाग्रमे A. चाप्रमात् T. ११ करोस्यच A. १२ विविधिप्स्या व्याकाये हि A. १३ °रः A. १४ राजा A. १५ न त्व A. १६ यं A. १७ च is inserted in A. १८ श्च id. १९ पानी A. २० ष left out in T. २१ म A. २२ विष्टचः A. २३ त्रा च A. २४ °र्ये A. २५ लै A. २६ ज A. २७ तत्र राजद्वये पि चक्षुकः A. २८ अनंत A. २९ उप्यक्षते A. ३० विमने A., विषये परस्परम् C. विषये स्थितं K. ३१ जानो A. ३२ अधानिका ज्ययं A. ३३ जे A. ३४ देवता पाणिनां पानं A. ३५ स्य C. ३६ यत्र in all Mss. but A. ३७ षाध्या A. ३८ भ A. ३९ ब्यं A. ४० उप्यक्ष A. ४१ पल पेते A. ४२ तद्दष्टा A. ४३ स left out in A. ४४ स्वोकसमु A.

प्रियभा[1]र्यावियोगो वा प्रा[2]प्यते दुहिताथ वा ।
उल्कापाता[3] भविष्यन्ति प्रतिसूर्यास्तथैव च ॥ २८ ॥
परचक्रभयं वापि दुर्भिक्षं[4] व[5]र्धति भृशम्[6] ।
प्रियामात्यश्च म्रियन्ते[7]ऽप्रियस्तु[8] गर्जते वचः ॥ २९ ॥
सुता[9]भीष्टं प्रियाश्वासं बा[10]लाभार्याविरोधिनः ।
[11]परस्परं हरिष्यन्ति कुलभोगं धनानि च ॥ ३० ॥
देशे देशे हनिष्यन्ति शस्त्रेण च परस्परम् ।
विवादाः कलहाः शाठ्या[12] भवन्ति विषयेषु च ॥ ३१ ॥
ग्रहः प्रविशते राष्ट्रे[13] व्या[14]धिर्भवति दारुण[15]ः । K 129
अधार्मिका भविष्यन्ति दक्षिणीया[16]स्तदन्तरम् ॥ ३२ ॥
अमात्याः परिषद्याश्च[17] भ[18]वन्त्यस्याप्यधार्मिकाः ।
अधार्मिकजने पूजा भविष्यन्ति तदन्त[19]रम् ॥ ३३ ॥
धार्मिकानां[20] च[21] सत्त्वानां निग्रहो भवति ध्रुवम् ।
अधार्मिकज[22]ने मा[23]नं धार्मिकानां च निग्रहम् ।
त्रयस्तत्र प्रकुप्यन्ते न[24]क्षत्रजलवायवः ॥ ३४ ॥
त्रयो भावा विनश्यन्ति अधार्मिकजनो ग्रहे
स[25]द्धर्मरस[26]नोजश्च[27] स[28]त्त्वोजः[29] पृथिवीरसः ॥ ३५ ॥
[30]असत्यजनसंमा[31]नं सत्यजनविमानता ।
[32]त्रयस्तत्र भविष्यन्ति दुर्भिक्षम[33]थ निर्भरम् ।
फलसस्यरसौज[34]श्च न भवति तदन्तरे ॥ ३६ ॥
ग्लानेन बहुलाः सत्त्वा भवन्ति विषयेषु च ।
मधुराणि महान्ति च फलानि विषयेऽपि हि ।
परीता[35] च भविष्यन्ति तिक्तः कटुक एव च ॥ ३७ ॥
पूर्वा रम्याणि भावानि क्रीडाहास्यरतीनि च । K 130
सभा रम्या भविष्यन्ति आयासशतव्याकुला[36]ः ॥ ३८ ॥

---

१ र्य A. २ प्री C. ३ उल्का A. ४ दुभिक्षं A. T. ५ वध A. ६ भृषं A. ७ मृ A. श्री K. T. ८ प्रय तु गजरेव चः A. ९ धीतासुताभिस्कं A. १० संकराजचैवच A. ११ परस्पारमचि A. १२ दा कलहाणा A. शाला C. १३ पविसते सुरास्ते च A. १४ भ A. १५ णा A. १६ धि A. १७ अमात्यपार्षद्याख A. १८ व Left out in T. १९ रै A. २० धर्मानां A. २१ च is put in after सत्त्वानां again. २२ न T. २३ सन्मा A. २४ नंक A. २५ ध A. २६ नौ ? २७ जे च A. २८ त्त्वौ ? २९ सत्त्वाजः A. T. ३० त्ये K. T. ३१ च is inserted in A. T. ३२ त्रा A. ३३ श्च A. श C. K. T. ३४ येश्च A. ३५ परि A. ३६ ला A.

धान्यानां च फलानां च स्निग्धभावो[1] रसैः[2] क्षयेत् ।
न तथा प्रीणयिष्यन्ति शरीरेन्द्रियधातवः ॥ ३९ ॥
दुर्वर्णाः[3] सत्त्वा भविष्यन्ति स्वल्पस्थामाः सुदुर्बलाः ।
बहु च भोजनं भुक्त्वा तृप्तिं[4] नासादयन्ति ते[5] ॥ ४० ॥
बलं च स्थाम वीर्यं[6] च न लभन्ति तदन्तरे ।
हीनवीर्याणि[7] सत्त्वानि भवन्ति विषयेषु च ॥ ४१ ॥
सर्वा[8] भविष्यन्ति रोगार्ता[9] नानाव्याधिप्रपीडिताः ।
ग्रहा[10] भविष्यन्ति नक्षत्रा नानाराक्षससंभवाः[11] ॥ ४२ ॥
अधार्मिको भवेद्राजा अधर्मपक्षसंस्थितः ।
त्रैधातुके विरुद्धोऽस्ति[12] सर्वत्रैलोक्यमण्डलम् ।
अनेके ईदृशा दोषा भवन्ति विषयेषु च ॥ ४३ ॥
यदा पक्षे[13]स्थितो राजा दुष्कृतं समुपेक्षते[14] ।
येन कार्येण राजा वै देवेन्द्रेभिरधिष्ठितः[15] ।
न तत्करोति राजत्वं दुष्कृतं समुपेक्षतः ॥ ४४ ॥
सुकृतेनोपपद्यन्ते[16] सर्वदेवसुरालये[17] ।
दुष्कृतेन च[18] गच्छन्ति प्रेततिर्यङ्नरकेषु च[19] ।

K 131 त्रायस्त्रिंशद्देवस्थाने[20] प्रतापयन्ति दुष्कृतात्[21] ॥ ४५ ॥
यदा ह्युपेक्षते राजा दुष्कृतं विषये स्थितम् ।
पितॄणां देवराजानां भवने सापराधिकः ।
न तद्भवति[22] पुत्रत्वं न राजत्वं कृतं भवेत् ॥ ४६ ॥
यदापि[23] नश्यते[24] कार्यं शाठ्यैरपि सुदारुणैः ।
तस्मादधिष्ठितो[25] राजा देवेन्द्रैर्मनुजालये[26] ॥ ४७ ॥
दुष्कृतानां शमनार्थाय[27][28] सुकृतानां प्रवर्तकः ।
दृष्टधार्मिकैः[29] सत्त्वानां विपाकजनको नृपः[30] ॥ ४८ ॥

---

१ श्व A. T. २ रेस T. ३ र्णा A. र्ण T. ४ बहुयूजाजनं भूपभक्ति A. बहुयभो° T. ५ च A. ६ वीर्ययामं A. वीर्यस्थाम C. °मं K. T. ७ विन्यानि A. ८ यदा is aded here in A. ९ लोगात्ता A. १० ग्रहान्क्षत्रा A. ११ भोः A. १२ नि A. १३ क्षं A. १४ प्य A. १५ न्द्र A. C. १६ तो A. T. ता K. १७ रयं १८ ते K. Left out in T. १९ Id. in A. २० भवनात् प्रपातयन्ति in all Mss. २१ दुष्कृतात् T. ताः A. २२ भ A. २३ यस्मान्न? २४ न च ते A. लभ्यते C. K. T. २५ कृंतो K. T. २६ न्द्रैम A. न्द्रैम T. २७ ना left out in T. २८ य Id. in A. २९ क A. T. ३० क नृप A.

सुकृत[1]दुष्कृतानां च कर्मणां[2] यैः[3] पृथग्विधैः[4] ।
विपाकफलदर्शार्थं[5] कर्त्ता राजा हि प्रोच्यते ।
अधिष्ठितो देवगणैर्देवेन्द्रैरनुमोदितः[6] ॥ ४९ ॥
आत्मनो[7]ऽर्थं[8] परार्थाय धर्मार्थं विषयस्य च ।
दमनार्थाय राष्ट्रेषु शठपापजनस्य[8] च ॥ ५० ॥
त्यजेच्च[9] जीवितं राज्यं[10] धर्मार्थं विषयस्य च ।
मा चाधर्म[11]मपृच्छित्वा जानन्तं[12] समुपेक्षते[13] ॥ ५१ ॥
न चान्यस्तादृशो नाशो विषयेऽस्मिन् सुदारुणः ।
यदा शाठ्य[14]समुत्पन्नैः[15] शाठ्य[16]कान्तारनिग्रहः ॥ ५२ ॥
भूयो भवन्ति शाठ्यानि[17] विषयेऽस्मिन् सुदारुणा[18] ।
विलुप्यते[19] च तद्राष्ट्रं गजैरिव महासरः ॥ ५३ ॥
प्रकुप्यन्ति च देवेन्द्रा[20] विलुम्पते[21] सुरालयम् ।
विषमाः सर्वभावाश्च[22] भवन्ति विषयस्य हि ॥ ५४ ॥
तस्माद्दो[23]षानुरूपं स्या[24]द्दमनं[25] पापकारिणाम् ।
धर्मेण पालयेद्राष्ट्रं मा चाधर्मं[26] समाचरेत् ॥ ५५ ॥
जीवितं च परित्यज्य[27] मा पापे पतितो भवेत् ।
बन्धुजने परजने[28] सर्वराष्ट्रजनेषु च ।
एकापेक्षो[29] भवेद्राजा मा पक्षे पतितो भवेत् ॥ ५६ ॥
त्रैलोक्य[30]मापूरयते[31] यशसा[32] धार्मिको नृपः[33] ।
हर्षयिष्यन्ति देवेन्द्रास्त्रा[34]यास्त्रिंशद्भवेषु[35] च ॥ ५७ ॥
जम्बूद्वीपे तथास्माकं पुत्रो[36] धर्मात्मको[37] नृपः[38] ।
धर्मेण शास्यते राष्ट्रं सुकृते[39] स्थाप्यते जनम्[40] ॥ ५८ ॥

---

१ कृते A. पूत K. २ कमना A. ३ कः K. ४ वि A. ५ दशा A. दश T. ६ देवतरणूमा A. ७ नाथ A. ८ शतपापजनस्य T. ९ त्यजो A. १० च is inserted in A. ११ या धर्मे A. १२ जानन्तः A. १३ समुपेक्षते A. C. T. °क्ष्यते K. १४ शोथ A. १५ त्न A. १६ ठ्य left out in A. १७ साध्या A. १८ रुनाः A. रुणौः T. १९ लुप्प्रंते A. २० न्द्र A न्दो K. २१ विरुप्यंति A. विरूप्यंत T. २२ विषयं सर्वभावानां A. °भा च T. २३ दो A. २४ स्या A. T. स्यात् I. २५ कुर्याद्दम in all Mss. २६ या A. २७ ज A. २८ बंधुजनशुजानस्य A. २९ एकच्छत्र A. ३० के A. ३१ यत्पा A. ३२ यशा left out in A. ३३ ति च are inserted in A. ३४ न्द्रत्रा A. न्द्रास्त्र T. ३५ त्रिंसत्भवेरवु A. ३६ त्र A. ३७ का C. ३८ पाः C. ३९ From this quarter till the 3rd quarter of the following verse is left out in T. ४० जाना A.

K 133 सुकृतेन च राजा तं[१] इह प्रेषयते[२] जनम् ।
देवैर्देवसुतैः पूर्णं करोति च सुरालयम् ॥ ५९ ॥
धर्मेण शास्यते राष्ट्रं[३] राजा नैः[४] सुप्रहर्षिताः ।
प्रसन्ना भोन्ति देवेन्द्रा[५] रक्षन्ते तान्नराधिपान्[६] ॥ ६० ॥
सम्यग्वहन्ति नक्षत्रा[७] चन्द्रसूर्यौ[८] तथैव च ।
कालेर्न[९] वायवो वान्ति काले चैवं प्रवर्षति ॥ ६१ ॥
सुभिक्षं कुर्वते राष्ट्रे तथा[१०] देवसुरालये[११][१२] ।
अमरामरपुत्रेण[१३][१४] पूर्णं भोति[१५] सुरालयम् ॥ ६२ ॥
तस्मात्त्यज्येन्नरपतिः[१६] प्रियं[१७] जीवितमात्मनः[१८] ।
आवर्तयेद्धर्मरत्नं[१९] येन[२०] लोकः सुखी भवेत्[२१] ॥ ६३ ॥
धार्मिकीं च[२२] नयेत् सेवां[२३] यो गुणैः समलंकृतः ।
स[२४] नित्यं सेवते[२५] तुष्टं सदा पापविवर्जितः[२६] ॥ ६४ ॥
धर्मेण पालयेद्राष्ट्रं[२७] धर्मे समनुशासयेत्[२८] ।
सुकृते स्थापयेत्[२९][३०] सत्त्वान्दुष्कृते च[३१] विवारयेत् ॥ ६५ ॥
K 134 सुभिक्षं भवते राष्ट्रे[३२] तेजस्वी[३३] भवते नृपः ।
यथानुरूपं कुरुते[३४] दमनं पापकारिणाम् ।
यशस्वी भवते राजा सुखं पालयते[३५] प्रजामिति ॥ ६६ ॥

इति श्रीसुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रेन्द्रराजे[३६][३७] देवेन्द्रसमयं नाम
राजशास्त्रपरिवर्तस्त्रयोदशमः[३८][३९] ॥

---

१ नं A. २ ष्ययते A. ३ द्राष्ट्रं A. ४ नौ A. ५ न्द्र A. ६ प A. पं K. ७ त्राणि C. ८ य A. ९ कालदेवं A. १० ते T. ११ वः K. बेः T. १२ रारयः A. १३ पु left out in T. १४ अमरपुत्रश्री A. १५ भोंति A. १६ पतेः A. १७ य A. T. १८ तं आ K. त आ T. १९ आचत्पजध A. आवर्तयर्द्ध T. २० जत्म A. २१ भवे A. २२ मिकी न K. २३ जनयूत्से A. २४ ये A. २५ सुःसनै A. २६ ताः A. २७ पारयो A. २८ धर्मे स. A °मंन्समु K. २९ ष्ठा T. ३० ये सत्वा दु A. ३१ न (for च) A. ३२ ष्ट्रं A. ३३ लः खी च A. धर्मो च C. I. K. T. ३४ र T. ३५ पारप्र A. ३६ श्री left out in A. ३७ मे T. ३८ राजना नाम त्रैपरिवतोच A. ३९ व left out in T.

॥ सुसंभवपरिवर्तः ॥

ससागरा त्यक्त वसुंधरा तदा यदा बभूव नृप चक्रवर्ती । K 135
चत्वारि द्वीपानि सरत्नपूर्णनिर्[1]याति ता पूर्वजिनेषु मह्यम् ॥ १ ॥

न चास्ति [2]तद्वस्तु प्रियं मनापं
पूर्वं[4] च मह्यं न च त्यक्तमासीत् ।
तं धर्मकायं परिमार्गणार्थः[3]
प्रियै[5]जीवितं त्यक्तमनेककल्पान् ॥ २ ॥

यथ[6] पूर्वकल्पेषु अचिन्तियेषु
रत्नशिखि[7]स्य सुगतस्य शासने ।
परिनिर्[8]वृतस्य सुगतस्य तस्य
सुसंभवो[9] नाम बभूव राजा ॥ ३ ॥

स चक्रवर्ती चतुर्द्वीपं[9] ईश्वरः[10]
समुद्रपर्यन्तमही प्रशास्यते ।
जिनेन्द्रघोषाय[11] च राजधानीय
सुप्तो[12] बभूवा तद राजकुञ्जरः[13] ॥ ४ ॥

स्वप्नान्तरे बुद्धगुणाञ्च श्रुत्वा[14]
रत्नोच्चयं[15] पश्यति धर्मभाणकम् । K 136
स्थित सूर्यमध्ये व[16] विरोचमानं
प्रकाशयन्तं इम[17] सूत्रराजम् ॥ ५ ॥

स्वप्नाद्विबुद्धश्च बभूव राजा
पीतिस्[18]फुटं सर्वशरीरमस्य ।
अभिनि[19]ष्क्रमे राज[20]कुलानि द्र[21]ष्टुं
उपसं[22]क्रमी श्रावकसंघमग्रम् ॥ ६ ॥

करोति पूजां जिनश्रावकाणां
रत्नोच्चयं[23] पृच्छति धर्मभाणकम् ।

---

१ ना A. २ तन्तु A. स्त्र C. K. T. ३ परिसषयणार्थः A. ०र्थं T. ४ जि A. ५ स्यां A. T. ६ यथा K. T. ७ प is inserted in T. ८ णिच्छ (for र्निर्वृ) A. ९ चतुद्वीप A. च द्वीप T. १० र A. ११ र is inserted in A. १२ सुको A. १३ कुरंजरः A. १४ णां श्रुणित्वाच A. १५ लोवयं A. १६ च C. K. T.. १७ मू T. १८ स्थ A. १९ भि left out in T. २० कु Is repeated in T. २१ तस्य द्वाष्ट A. २२ क्राम A. २३ मे K. left out in T.

क चास्ति[1] भिक्षूरिह चार्यसंघे[2]
रत्नोच्चयो नाम गुणान्वितश्च ॥ ७ ॥
तेनान्तरेणा रतनोच्चयो हि
अन्यत्र[3] गूहान्तर संनिषणः ।
विचित्ररत्नं इमं[4] सूत्रराजं
स्वाध्यायमानः[5][6] सुख संनिषणः ॥ ८ ॥
देशेन्ति राजस्य तदन्तरेण
रत्नोच्चयं भिक्षु स धर्मभाणकम्[7] ।

K 137 अन्यत्र गूहान्तरसंनिर्षणं[8] ।
तं तेन[9] रश्मी[10]श्रियया ज्वलन्तम्[11] ॥ ९ ॥
एषोऽत्र रत्नोच्चय धर्मभाणको
धारेति गम्भीरजिनस्य गोचरम् ।
स्वर्णप्रभासोत्तमसूत्ररत्नं
सूत्रेन्द्रराजं सततं[12] प्रकाशयेत् ॥ १० ॥
[13]वन्दित्व पादौ रतनोच्चयस्य
सुसंभवो राज इदं प्रवीद्धि[14] ।
देशे हि मे पूर्णशशाङ्क चक्रं[15]
स्वर्णप्रभासोत्तमसूत्ररत्नम् ॥ ११ ॥
अधिवासयी सो रतनोच्चयश्च
राज्ञश्च तस्यैव सुसंभवस्य[16] ।
सर्वत्रिसा[17]हस्त्रिकलोकधातौ
प्रहर्षितास्सर्वि बभूवु देवता[18]ः ॥ १२ ॥
वसुधाप्रदेशे परमे विशिष्टे
रत्नोदके गन्धजलाम्बुसिक्ते ।
पुष्पावकीर्णां धरणीं[19] स कृत्वा
तत्रासनं प्राप्य तदा नरेन्द्रः ॥ १३ ॥

K 138 समलंकृतं[20] राज्ञ तदासनं च
च्छत्रैर्ध्वजैर्घण्टसहस्रनेकैः[21] ।

---

१ श्चा A २ क्षविहवार्यसंधै A. घः K. T. ३ भिक्षुर् added in all Mss. ४ मू T. विचित्रयवं इम A. ५ स्वा K. ६ रः T. ७ कः C. K. T. ८ गुहीत स रत्निस्वर्णः A. ९ तेजिन A. १० लक्ष्मि K. ११ ज्वलकं A. १२ सतन्त T. १३ वंदित्वं पादे रत्नेचयस्व सत्वं A. १४ प्रविति A. १५ क K. T. १६ रत्नेचजश्च A. रतत्नाचयश्च T. १७ सविस्त्र A. १८ ता A. T. १९ णी T. २० तं left out in T. २१ ण्ठ A. T.

नानाविचित्रैर्वरपुष्पचन्द्रैर्
अभ्यो[1]किरे राज्ञ तदासनं च ॥ १४ ॥
देवाश्च नागा[2]सुरकिंनराश्च
यक्षाश्च[3] यक्षेन्द्रमहोरगाश्च[4] ।
दिव्यैश्च मान्दारवपुष्पवर्षैर्
अभ्याव[5]कीर्णाश्च तदासनं च ॥ १५ ॥
अचिन्तिया[6]नन्त सहस्रकोटियो
ये आगता देवभवाग्रकामाः[7] ।
अभिनिष्क्रमित्वा रत्[8]नोच्चयं[9] हि
अभ्यो कि[10]रन्ति स्म च सा[11]लपुष्पा ॥ १६ ॥
सो चा[12]पि रत्नोच्चय धर्मभाणकः[13]
शुभाभगात्रैः[14] शुचिवस्त्रप्रावृतैः[15] ।
उपसंक्रमित्वा च[16] तदासनं हि
कृताञ्जलीभूत्व नमस्यते च ॥ १७ ॥
देवेन्द्रदेवानि च देवतानि K 139
मान्दार[17]पुष्पं च प्रवर्षयन्ति ।
अचिन्तिया[18] तूर्यशता[19] सहस्रा
प्रवादयन्ति[20] स्थित अन्तरीक्षे[21] ॥ १८ ॥
अभीरुहित्वा च स संनिषण्णो[22]
रत्नोच्चयो भिक्षु स धर्मभाणकः ।
अनुस्मरित्वा[23] दशसू दिशासु
अचिन्तिया[24] बुद्धसहस्रकोट्यैः[25] ॥ १९ ॥
सर्वेष सत्त्वान कृपांज नित्यं[26]
कारुण्य[27]चित्तं समुपादयेत्[28] सः ।

---

१ अभ्यां A. २ स (for सुर) T. ३ Left out in T. ४ यक्षेन्द्रगरुडेन्द्रत्रैवरगाश्च T. ५ कीरेति T. ६ नियुत A. C. T. नियुतशत K. ७ मा T. ८ त left out in T. ९ अनिष्ट्रामस्तु रत्नोतयं A. १० चे T. ११ र T. १२ चो K. १३ नका A. णकः I. णके T. १४ सुभात्रगात्रः A. शुभाभगात्रः I. शुगात्रः K. सूत्रान्तगात्रः T. १५ वृत्ताः T. १६ Left out in T. तदात्मने ही A. १७ मान्दाल A. ॱरव C. K. T. १८ ति A. C. १९ णि added in C. K T. २० य तु A. २१ रिक्षो A. रीक्षे I. रीक्ष T. २२ णः A. णो I. णा K. णं T. २३ रं K. २४ यो A. २५ टिग्रैः A. टियः C. टीयः I. T. २६ सर्वेषु सत्त्वन् कृपांजनित्वा A. २७ करुण. A. २८ दयिसु A. येत्सुः I. K. T.

राज्ञश्च तस्यापि सुसंभवस्य[1]
प्रकाशितं[2] सूत्रमिदं तदन्तरे[3] ॥ २० ॥
कृताञ्जली[4]भूत्व स्थिहित्वे[5] राजा
यः कायवाचा मनुमोदितः सः[7] ।
सद्धर्मवेर्गाश्रुप्रमुक्तनेत्रैः[9]
[10]प्रतिस्फटस्तस्य बभूव कायः ॥ २१ ॥
K 140 इमस्य[11] सूत्रस्य च[12] पूजनार्थं
सुसंभवो राज तदन्तरेण
गृह्हित्व[13] चिन्तामणिराजरत्नं[14]
सर्वार्थहेतोः प्रणिधिं चकार[15] ॥ २२ ॥
[16]वर्षन्तु अद्या इह जम्बुद्वीपे
ससप्तरत्नाणि च भूषणानि
ये चेह[17] सत्त्वाः खलु जम्बुद्वीपे
सुखिताश्च भेर्ष्यन्ति[18] महाधनाश्च[19] ॥ २३ ॥
चतुर्षु[20] द्वीपेषु प्रवर्षितानि
सप्तानि रत्नानि तदन्तरेण ।
केयूरहारा[21] वर[22]कुण्डलानि
तथान्नपाने[23] वसनानि चैव ॥ २४ ॥
दृष्ट्वा[24] च तं[25] राज सुसंभवश्च[26]
रत्नप्रवर्ष[27] खलु जम्बुद्वीपे[28] ।
चत्वारि द्वीपानि सरत्नपूर्णा[29]
निर्यातयी[30] रत्न[31]शिखिस्य शासने ॥ २५ ॥
K 141 अहं च सः[32] शाक्यमुनिस्तथागतः
सुसंभवो नाम बभूव राजा ।

---

१ राज्ञःस्य तस्या हि सुम्भ्यं भवस्या A. २ त T. ३ ण is added in A. ४ तां च T. ५ तो स्थिहित्व A. ६ चो T. ७ नोदितं च A. ताश्चः K. ८ ग्रा K. T. ९ त्रैं A. त्रे K. १० प्री K. ११ इमांस्य C. १२ य K. १३ ही K. १४ रत्नां स A रत्नं म T. १५ चङ्क्त्वा A चक्रत्वा K. १६ प्र is added in A. १७ व A. १८ सुभावितानि भवि A. १९ धनानि A. २० षु A. C. २१ णि is added in A. २२ बल A. २३ अन्यान्यनेकानि K. T. २४ दृष्टा A. २५ व त K. २६ सुं K. २७ वर्ष T. २८ द्वीप T. २९ र्णा K. ३० यि A. ३१ रत्न left out in all Mss. but K ३२ स C.

येनेह मे त्यक्त वसुंधरां तदा
चत्वारि द्वीपानि सरत्नपूर्णा[1] ॥ २६ ॥
अक्षोभ्य आसीत् स तथागतश्च
रत्नोच्चयो भिक्षु स धर्मभाणकः ।
येनास्य राजस्य सुसंभवस्य
प्रकाशितं सूत्रमिदं तदान्तरे[2] ॥ २७ ॥
यन्मे श्रुतं सूत्रमिदं तदन्तरे
एकाग्रवाचामनुमोदितं च ।
तेनैवं[3] मह्यं कुशलेन कर्मणा
श्रोतानुमोदेन श्रुतेन तेन[4] ॥ २८ ॥
सुवर्णवर्णं[5] शतपुण्यलक्षणं
लभेयि कायं प्रियदर्शनं सदा[6] ।
नयनाभिरामं जनै[7]कान्तदर्शनं
रतिंकरं[8] देवसहस्रकोटिनाम् ॥ २९ ॥
नवोत्तरं[9] नोतिसहस्रकोट्यां[10]
कल्पानभूवं नृपचक्रवर्ती ।
अनेकं[11] कल्पानि[12] सहस्रकोट्यो[13] K 142
त्रैलोक्यराजत्वं[14] मयानुभूतम् ॥ ३० ॥
अचिन्तिया कल्प बभूव शक्रः
तथैव ब्रह्मेन्द्र प्रशान्तमानसैः[15] ।
आरागिता मे बलं[16]प्रमेया
येषां प्रमाणं न कदाचि विद्यते ॥ ३१ ॥

---

१ णानि K. २ तंदतनै A. ३ तेना च A. ४ श्रुतत्रवना अनुमोदनैन च A. ५ णां लभ A. ६ तं: (sic.) सदाः A. महा K. ७ भोजन A. मं क्षन T. ८ ररिकरो A. ९ न योंतरां A. १० द्यो A. ११ बहु added in A. C. K. १२ कल्पशत in all Mss. १३ सहस्रान्यत्क in all Mss. १४ काट्टराजात्व A. त्रैलोक्य supplied by Tib. १५ सा. T. १६ लअप्र A.

तथा प्रमाणं बहु पुण्यस्कन्धं[1]
यन्[2]मे[3] श्रुतं सूत्रनुमोदितं च[4] ।
यथाभिप्रायेण मि[5] बोधि प्राप्तं[6]
सद्धर्मकायंश्च[7] मया हि लब्धं[8] ॥ ३२ ॥

इति श्री[9]सुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रेन्द्रराजे[10] सुसंभवपरिवर्तो
नाम चतु[11]र्दशमः ॥

---

१ त प्रमानं बहुपुन्यकधा A. त माणं बहुपुण्यस्कंधं T. २ य म श्रुतं श्रुतेनुमोदितं च A. ३ From मे till p. 144 L. 13 ऽस्मिन्य corresponds to Hoernle's "Manuscript Remains of Buddhist Literature found in E. Turkistan" p. 113. ४ चानु C.K. T. ५ यथा is added in I. ६ प्ताः A. K. T. प्तं H. ७ यश्च A. यं च K. यं हि मया H. यंश्च T. ८ लब्धं H. इति added in all Mss. ९ श्री left out in A. १० न A. ज्ञे H. ११ र्तश्च A. र्तो नाम श्च T. नाम्ना पञ्चदशमः समाप्तः H.

॥ यक्षाश्रयरक्षापरिवर्तः ॥

य[1]ः कश्चिच्छ्रीमहादेवि श्राद्धः कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वातीतानागतप्रत्युत्पन्नानां K 143
बुद्धानां भगवतामचिन्त्यां महतीं[2] विपुलां[2] विस्तीर्णां[2] सर्वोपकरणैः पूजां[3] कर्त्तुकामः स्यात् । अतीतानागतप्रत्युत्पन्नानां बुद्धानां भगवतां गम्भीरं[4] बुद्धगोचरं[5] परिज्ञातुकामो भवेत् । तेनावश्यं[6] तत्र प्रदेशे[7] विहारे वा[8]रण्यप्रदेशे वा यत्रायं[9] सुवर्णप्रभासोत्तमः[10] सूत्रेन्द्रराजः[10] विस्तरेण संप्र[11]काशयिते[12] । तेना[13]विक्षिप्त[14]चित्तेनाविरहितश्रोत्रेणायं[15] सुवर्णप्रभासोत्तमः सूत्रेन्द्रराजः[16] श्रोतव्यः[17] ॥

अथ खलु भगवानिमामेवार्थं[18] भूयस्या मात्रया [19]संपरिदीपयमानस्तस्यां[20] वेलायामिमा गाथा[21] अभा[22]षत[23] ॥

य इच्छेत्[24]सर्वबुद्धानां[25] पूजां कर्तुमचिन्तियाम्[26] ।
गम्भीरं सर्वबुद्धानां[27] गोचरं[28] च प्रजनितुम् ॥ १ ॥ K 144
सर्वदेशोपसंक्रम्य[29] विहारं लयनं तथा[30] ।
यावद्देशीयते[31] सूत्रं स्वर्णभासोत्तमं त्विदम्[32] ॥ २ ॥
अचिन्त्यि[33]मिदं सूत्रमनन्तगुणसागरम्[34] ।
मोचकं सर्वसत्त्वानामनेकदुः[35]खसागरात्[36] ॥ ३ ॥
आदिं[37] सूत्रस्य[38] पश्यामि मध्यमनिधनं[39] तथा ।
अतिगम्भीरसूत्रेन्द्र उपमानं[40] न विद्यते ॥ ४ ॥
न गङ्गारजसा चैव[41] न धरण्यां न सागरे[42] ।
न चाम्बरतलस्थस्य[43] किंचिच्छक्योपमा कृतुम्[44] ॥ ५ ॥
धर्मधातुप्रवेशेन[45] प्रवेष्टव्यं तदन्तरम्[46] ।
यत्र धर्मात्मकस्तूपं[47] गम्भीरं सुप्रतिष्ठितम् ॥ ६ ॥

---

१ यः कश्चि श्री महादेवी त्रे A. अथ खलु भगवां श्रियो महादेवताया आमंत्रयामास यत्कश्चि° H च्छ्री °वी तेन T. २ तो ला र्णा H. ३ जा A. ४ रां A. C. T. ५ ला A. रे K ६ वभासो A. ७ वा added in H. ८ अ added in H. K. ९ थायं left out in A. यत्रायं H. १० मं जं A. C. जा H. ११ विस्तरेण सं in A. only. १२ क्षयति A. C. K. T. १३ रेत्त Tib ते left out in all Mss. १४ नाभिच्छिप्ते A. नाव्याक्षिप्त H. १५ तसात्रे A. ताश्रोत्रे T. १६ जा H. १७ राजासौ कथं A., १८ वान् इमं सर्वा A. H. १९ दी H. K. २० ये T. left out in A. २१ थां H. थाम K. २२ ध्वभाषीत् H. २३ त् K. T. २४ यदिच्छे I L. २५ धा (for बुद्धा) A. २६ न्त्य A. न्तिका H. २७ धर्मा (for बुद्धा) A. २८ लं A. २९ ते च देशोप A. तं च देशो° H. सर्वरेच्योप्र T. ३० रयनमेव च A. ३१ यावदसीयसूत्र A. यत्र दे° H. ३२ मन्वि H. ममि K. T, ३३ क H. ३४ ल A. माकरम् H. ३५ कैर्दूः H. ३६ रै H. ३७ दि Mss. ३८ त्रं K. ३९ मधमनिधनं A. अधर्मनिधिनं C. K. मध्यान्त निधनं H. ४० मास्य A. मदमानस्या T. ४१ सानि च H. ४२ ण्यनुसागलो A. ४३ वांपरतरस्थस्य A. °स्थास्य T. ४४ कृत्तं A. कृतौ C. K. T. ४५ च H. ४६ रो A. ०थास् तथान्तरे H. ४७ कं H.

तत्र च स्तूपमध्येऽस्मिन्पश्येच्छाक्यमुनिं जिनम् ।
इदं [2]सूत्रं प्रकाशन्तं मनोज्ञेन स्वरेण च ॥ ७ ॥
K 145 यावन्ति कल्पको[3]ट्यो वै असंख्येया अचिन्तिया[4]ः ।
दिव्यमानुष्यकाण्येव[5] सुखानि [6]ह्यनुभूयते ॥ ८ ॥
यदा स एवं जानीयाद्यत्तत्रं[7] सूत्रं[8] [9]श्रूयते ।
एवमचिन्तियं मह्यं पुण्यस्कन्धं समार्जितम् ॥ ९ ॥
आक्रमेद्यो[10]जनशतं पूर्णम[11]ग्निखदावृतम् ।
यः [12]संक्रच्छुणितु सूत्रं सहे[13]तु वेदनां भृशम् ॥ १० ॥
समनन्तरप्रविष्टस्य विहारं लयनं तथा[14] ।
अपगच्छति पापानि सर्वदुःस्वप्नलक्षणा[15] ॥ ११ ॥
ग्रहनक्षत्रपीड़ा च काखोर्दग्रहदारुणा ।
सम[16]नन्तरप्रविष्टस्य सर्वे भोन्ति परा[17]ङ्मुखाः ॥ १२ ॥
तादृशमासनं तत्र कुर्वीत[18] पद्मसंनिभम् ।
यादृशं नागराजै[19]श्च दार्शितं सुपिनान्तरे[20] ॥ १३ ॥
तत्रा[21]सनोपविष्ट[19]स्य इदं सूत्रं प्रकाशयेत् ।
लिखितं वाचयेच्चैव तथैव पर्यवाप्नुयात् ॥ १४ ॥
[22]अवतीर्यासनादेव अन्यदेशे गतो भवेत् ।
दृश्यन्ते प्रतिहार्याणि तत्रासनगतानि च ॥ १५ ॥
K 146 धर्मभाणकरूपं च कदाचित्तत्र दृश्यते ।
कदाचिद्बुद्ध रूपं च बोधिसत्त्वं कदाचन ॥ १६ ॥
समन्त[23]भद्ररूपाणि क्वचिन्मञ्जुश्रियस्तथा ।
क्वचिन्मैत्रेयरुपाणि दृश्यन्ते तत्र आसने ॥ १७ ॥
क्वचित्केवलमा[24]भासं [25]क्वचिद्देवोपदर्शन[26]म् ।
मुहूर्तेनाभिदृश्यन्ते पुनश्चान्तरहा[27]यिषु ॥ १८ ॥

---

१ °मध्य स्मि यस्य शाक्य A. पश्येच्छाकय I. तत्रैव भूय मध्ये स्मिन्पश्चात्य T. २ सुस्थतं स्यतंगेन A. ३ ब्या K. T. ४ या T. ५ दिव्यानुष्यकास्यप A. ६ अनु A. ७ विजानीयद्यत्र Mss. ८ त्रं in all Mss. but T. ९ सुणि A. १० मे यो A. ११ अ A. १२ श्रुणितु A. १३ ते A. १४ विहालं पननेत्र च A. १५ नः A. १६ न left out in A. १७ ख्युषा A. दुःखाः T. १८ कुचीत A. कुर्वीत L कुर्वात T. १९ जाभिः A. २० सुपिनांतरो A. सुविनान्तरे C. २१ तत्रप्र A. २२ अतिर्य सनाद्य अन्यो देसत. A. २३ द्ररुपं च K. द्ररश्च T. २४ माभासः A. माहात्मः C. २५ देवत A. K. २६ र्शिनं K. २७ पुनस्यंतेमहा A. पुनश्चान्तरदा I. पुनश्चान्तरा T. But see Pali antarahito..

सर्वत्र संसिद्धिकरं प्रशस्तं बुद्धशासनम् ।
धन्यं[1]मङ्गल[2]सम्पन्नं संग्रामे[3] च जयावहम् ॥ १९ ॥
जम्बुद्वीपमिदं सर्वं यशसा[5] पूरयिष्यति ।
सर्वे च रिपवस्तस्य[6] निर्जिता[7] भोन्ति सर्वथा ॥ २० ॥
निर्हतशत्रुः सदा भोति सर्वपापविवर्जितः ।
सदा विजितसंग्रामः श्रिया स च प्रमोदति[10] ॥ २१ ॥
ब्रह्मेन्द्रास्त्रिदशेन्द्राश्च लोकपालास्तथैव च ।
वज्र[11]पाणिश्च यक्षेन्द्रः संज्ञेयश्च नरर्षभः ॥ २२ ॥
अनवतप्त[12] नागेन्द्रः सागरश्च[13] तथैव च ।
किंनरेन्द्राः[14] सुरेन्द्राश्च गरुडेन्द्रा[15]स्तथैव च । 147
एतांश्च प्रमुखान् कृत्वा[17] सर्वाणि देवतानि च ॥ २३ ॥
ते च तां[19] नित्यं पूजन्ति धर्मस्तूपमचिन्तियम् ।
प्रहर्षिता भविष्यन्ति दृष्ट्वा सत्त्वाः स गौरवाः ॥ २४ ॥
तेऽप्येवं[20] चिन्तयिष्यन्ति[21] देवेन्द्राः सर्व[22] उत्तमाः ।
देवताश्चैव तास्सर्वा वक्ष्यन्ति[23] च परस्परम् ॥ २५ ॥
एता पश्यथ सर्वाणि[24] तेजः[25] श्रीपुण्यसंचिता ।
उप्तकुशलमूलेन आगतास्ते नरा इह ॥ २६ ॥
य इमं सूत्रगम्भीरं श्रवणार्थमिहागताः ।
अचिन्तियप्रसादेन धर्मस्तूपे सगौरवाः[26] ॥ २७ ॥
एते कारुणिका लोके[27] एते सत्त्वहितंकराः[28] ।
एते गम्भीरधर्माणां[29] सद्धर्मरसभोजनम् ॥ २८ ॥
धर्मधातुप्रवेशेन य एते[30] प्रविशन्ति च ।
ये[31] शृण्वन्ति इदं सूत्रं ये चान्यां[32]श्श्रावयन्ति च ॥ २९ ॥

१ न्यं K. २ धन्यामांगल्य A. ३ स in all Mss. but K. ४ There are two more verses hereafter in Chinese and Tibetan versions. ५ सो in all Mss but K. ६ रिप्रवंतस्य A. ७ तो T. ८ भृखमेव च A. ९ ता K. १० श्रीयावत शत्रु A. ११ ती T. १२ This line and the following verse are left out in T. १३ प्तो K. १४ ल A. १५ रा A. १६ न्द्रा A. १७ एते च सुरवा कृत्वा A. १८ देवत K. १९ सत्यं च पूजयंति च धर्मस्तुपनचिंतियां A. ष्टा A. २० तपोवन् A. २१ न्ति T. २२ सर्वदेवे च A. स is inserted between देवेन्द्रा and सर्वे in T. २३ श्चैपतासर्वा वक्ष्यंति A. भविष्यन्ति K. तास्सर्वे T. २४ तेः सर्वे added in K. २५ ज T. २६ व A. २७ णि लोकेषु A. णिकारोके T. २८ रा A. २९ णा T. ३० त C. T. ३१ यः A. ३२ चान्या A. चान्यां K. T.

बुद्धा[1] शतसहस्राणि तेभिस्ते पूर्वपूजिताः ।
K 148 एतेन कुशलमूलेन इदं सूत्रं श्रृण्वन्ति[2] च ॥ ३० ॥
ते सर्वे[3] देवराजेन्द्राः सरस्वती तथैव च ।
श्रीश्च[4] वैश्रवणश्चैव तथा चतुर्[5]महाधिपाः ॥ ३१ ॥
यक्षशतसहस्रेभिर्ऋद्धि[6]मद्भिर्महाबलैः ।
तेषां रक्षां[7] करिष्यन्ति दिवारात्राव[8]तन्द्रिताः ॥ ३२ ॥
महाबलैश्च यक्षेन्द्रैर्ना[9]रायणमहेश्वरौ ।
अष्टाविंशतिश्चाप्यन्ये[11] संज्ञेय[12]प्रमुखाणि च ॥ ३३ ॥
यक्षशतसहस्रेभिर्ऋद्धिमद्भिर्महा[13]बलैः ।
तेषां रक्षां करिष्यन्ति सर्वत्रासभयेषु च ॥ ३४ ॥
वज्रपाणिश्च यक्षेन्द्रः पञ्चयक्षशतैरपि ।
सर्वेभि[14] बोधिसत्त्वे[15]भिस्तेषां रक्षां करिष्यति[16] ॥ ३५ ॥
मणिभद्रश्च यक्षेन्द्रः पूर्णभद्रस्तथैव च ।
कुम्भीरोऽटावक[17]श्चैव पिङ्गल[18]श्च महाबलैः[19] ॥ ३६ ॥
एकैकश्चैव[20] यक्षेन्द्रः पञ्चयक्षशतैर्वृतः[21] ।
तेषां रक्षां[22] करिष्यति[22] येभिः सूत्रमिदं श्रुतम् ॥ ३७ ॥
K 149 चित्रसेनश्च गन्धर्वो जिनराजो[23] जिनर्षभः ।
मणिकण्ठो [24]नीलकण्ठश्च वर्षाधिप[25]तिरेव च ॥ ३८ ॥
महाग्रासो महाकालैः[26] स्वर्णकेशी [27]तथैव च ।
पाञ्चिकश्छगलपादश्च[28] महाभागै[29]स्तथैव च ॥ ३९ ॥
प्रणाली महा[30]पालै[31]श्च मर्कटो वालिरेव च[32] ।
सूचिरोमः सूर्यमित्रो[33] रत्नकेशस्तथैव च ॥ ४० ॥
महाप्रणाली नकुलैः[34] कामश्रेष्ठश्च चन्दनः[35] ।
नागायनो हैमवतः सा[36]तागिरिस्तथैव च ॥ ४१ ॥

---

१ द्वा A. २ इमां श्रुतं शृणोंति A. ३ सर्वं A. K. ४ श्रीमश्च A. ५ राजानश्च=तुरस्तथा A. तथं चातु C. T. तथा चतु K. ६ स्रेण ऋद्धि I. ७ क्ष A. ८ त्रै वृ. A. ९ तां A. १० There are two more verses in the Chinese versions. ११ लैद्र च यक्षं द्रोना A. १२ सति चापेन A. १३ ज्ञ A. ज Mss. १४ भिऋ I. १५ सर्व्वेभिः A. सवैभि T. १६ त्वम्भिः A. त्वभिः T. १७ न्ति C. १८ राढावका A. रोघावक C. १९ ला A. २० महा तथा A. २१ श्च (Leaving एव) K. T. तैरपि A. २२ रा. का A. २३ य A. २४ नि A. C. रि K. २५ धी A. २६ ल A. २७ शीस्त A. २८ कश्चगलंपाद A. २९ ग A. ३० धर्मं K. ३१ री A. ल Left out in T. ३२ मकृतो वालिलेव च A. वारिरेव च K. T. ३३ सुचि A. T. ३४ प्रशाद्नि=कुलः A. ३५ चंद्रनः A. ३६ स A.

सर्वे त[1] ऋद्धिमन्तश्च महावलपराक्रमाः[2] ।
तेषां रक्षां[3] करिष्यन्ति येषां[4] सूत्रमिदं प्रियम् ॥ ४२ ॥
अनवतप्तो[5] हि नागेन्द्रः[6] सागरोऽपि तथैव च ।
मुचिलिन्दैरेलपत्रौ[7] उभौ नन्दोपनन्दकौ[8] ॥ ४३ ॥
नागशतसहस्रैर्भि[9]र्ऋद्धिमद्भिर्महावलैः ।
तेषां रक्षां करिष्यन्ति सर्वतो[10] भयभैरवात्[11] ॥ ४४ ॥
वली राहुर्नमुचिश्च[12] वेमचित्रश्च संवरः ।
प्रह्लादः खरस्कन्धश्च[13] तथान्ये चासुरा[14]धिपाः ॥ ४५ ॥ K 150
असुरशतसहस्रैर्भिर्ऋद्धिमद्भिर्महावलैः ।
तेषां रक्षां करिष्यन्ति उत्पातभयभैरवात् ॥ ४६ ॥
हारीती भूतमाता च पञ्चपुत्रशतैरपि ।
तेषां रक्षां करिष्यन्ति सप्तमातृ[15]स्थितानि च ॥ ४७ ॥
चण्डा चण्डालिका चैव यक्षिणी चण्डिका[16] तथा ।
दन्ती च कूटदन्ती च सर्वसत्त्वौजहारिणी ॥ ४८ ॥
एते सर्व ऋद्धिमन्तो महावलपराक्रमाः ।
तेषां रक्षां करिष्यन्ति समन्तेन चतुर्दिशः ॥ ४९ ॥
सरस्वती च प्रमुखा देवता च अचिन्तिया ।
तथा श्रीप्रमुखाश्चैव सर्वाणि देवतानि च ॥ ५० ॥
पृथिवी देवता चैव फलशस्याधिदेवता ।
आरामवृक्षचैत्यानि वासिन्यो[17]नदि देवता ॥ ५१ ॥
ते सर्वे देवतासंघाः सुप्रहर्षितचेतसाः ।
तेषां रक्षां करिष्यन्ति[18] येषां सूत्रमिदं प्रियम् ॥ ५२ ॥
योजयन्ति च ते सत्त्वा आयु[19]र्वर्णबलेन च ।
श्रीपुण्यतेजलक्ष्मीभि[20]स्ते[21] नित्यालंक[22]रोन्ति च ॥ ५३ ॥
ग्रहनक्षत्रपीडाश्च[23] सर्वा[24]स्ते शमयन्ति च । K 151
अलक्ष्मीपापदुःस्वप्नं सर्वे ते नाशयन्ति[25] च ॥ ५४ ॥

---

१ सर्वेतेरि A. सर्वतेऋ T. २ म A. ३ तेषा रक्षा A. ४ यषा A. येषा T. ५ त्ते A. K. T. ६ न्द्र A. ७ लिंद्रश्चपत्रौ च A. न्द्रेलपत्रौ च K. ८ नद्रोपनंद्रकौ A. ड़ह्रो K. रुभौ नंदोप T. ९ स्त्रैभि रि A. स्त्रेहि K. १० त्रो A. ११ भैरवैः A. भैरवान् T. १२ चैव A. १३ प्रह्लादद्दुःख A. K. १४ तथा तो असु A. १५ सुप्तमन्त्र Mss. १६ यशीच्च K. १७ नदी K. १८ From हारीती till करिष्यन्ति left out in A. C. T. १९ सत्त्वानायु A. K. न्ति सत्त्वानामायु T. जे T. २० क्ष्मी च ते A. २१ रैंति A. रोंति K. लोन्ति T. २२ च A. २३ सवंति A. २४ केनात्र K.

पृथिवीदेवता चैव [1]गम्भीरा च महाबला ।
सुवर्णप्रभासोत्तम[2]सूत्रेन्द्ररस[3]तर्पिता[4] ॥ ५५ ॥
अष्टषष्टिसहस्राणि शतानि योजनानि च ।
यावद्वज्र[5]तलस्थानं [6]वर्धते पृथिवी[7]रसैः ॥ ५६ ॥
पू[8]र्णं च शतयोर्जनं पुरस्तात्संनिवर्तति[9] ।
ऊ[10]र्ध्वं स्ने[11]हयते [12]मही इतः सूत्रश्रवणबला[12]त् ॥ ५७ ॥
[13]सर्वाश्च देवताश्चापि दशदिक्षु व्यवस्थिताः ।
सुवर्णप्रभासोत्तम[14]सूत्रेन्द्ररसतर्पि[15]ताः ॥ ५८ ॥
ओजोवन्तो [16]वरा भोन्ति लक्ष्मीवीर्यबलान्वि[17]ताः ।
सुखेन प्रीणि[18]ता भोन्ति नानारससमर्पिताः ॥ ५९ ॥
सर्वत्र जम्बुद्वीपेऽस्मि[19]न्फलशस्यवनदेव[20]ताः ।
[21]प्रहर्षिता भविष्यन्ति इह [22]सूत्रे [23]प्रकाशने ॥ ६० ॥
शस्यानि च [24]तृणान्येव विचित्रकुसुमानि च ।
K 152 विचित्रै[25]ः फलवृक्षाश्च रोहयन्ति समन्त[26]तः ॥ ६१ ॥
सर्वाणि फलवृक्षाणि आरामाणि [27]वनानि च ।
सुपुष्पितं [28]करिष्यन्ति नानागन्धप्रमोदित[29]म् ॥ ६२ ॥
विचित्रेभिश्च [29]पुष्पेभिर्विचित्रेभिः फलैरपि ।
सर्वास्तृणवनस्पत्यो[30] रोहयन्ति महीतले[31] ॥ ६३ ॥
सर्वत्र जम्बुद्वीपेऽस्मिन्नागकन्या अचिन्ति[32]याः ।
प्रहृष्टचेतसोद्भूताः पद्मिनीषूपसंक्रम[33]न् ॥ ६४ ॥
रोहयन्ति विचित्राणि सर्वासु पद्मिनीषु[34] च ।
पद्मकु[35]मुदोत्पलानि[36] च पुण्डरी[37]कास्तथैव च ॥ ६५ ॥
धू[38]मात्र जालिनी मुक्तं भवते गगणं शुभम् ।
तमोरजोविनिर्मुक्ता दिशो[39] भोन्ति[40] प्रभास्वराः ॥ ६६ ॥

---

१ गमी A. २ त्तय न सू A. ३ सेत् A. ४ ताः T. ५ तत्वस्थश्च A. ६ बद्ध A. ७ रस A. ८ जेन A. ९ पूर्णस्तं संति वर्त्तते A. १० ऊर्द्ध ते A. ११ हि A. १२ इत सूत्र वनं वरैः A. र्ण वलात् C. T. १३ सर्वानि देवतामी च सर्वानि देवतेषु च A. १४ मेनापि शू A. १५ ता A. १६ द्राजो भोंतु तरा A. जीवन्त तरा K. १७ ग्विता A. १८ पीडि A. प्रीणि K. १९ स्मी A. २० ता A. २१ प A. C. T. २२ त्र सये A. २३ मृगानोव A. तृण्यान्येव T. २४ त्र A. २५ लोहंति समंतमः A. रोहेयन्ति समन्ततः T. २६ वा T. २७ व A. २८ दनं A. २९ पुष्पा A. ३० सर्वाभूवनस्पत्यै A. सर्वास्तृण-घननस्प्रभो T. ३१ सहितरे A. ३२ या A. T. ३३ प्रष्ठं च चेतसा भूर्व प्रद्मनीष्टप्रसंक्रमं A. ३४ थ A. ३५ कुमुमुदो T. ३६ चि K. नि T. ३७ लोका A. ३८ मांत A. ३९ ततो राजनिहितं च दिश्च A. ४० भा K. T.

सूर्यः[१] सहस्रकिरणै रश्मिजालेन[२] सुप्रभः[३] ।
गम्भीरेणावभासेन हर्षितश्चोदयिष्यति[४] ॥ ६७ ॥
जम्बूनद[५]सुवर्णस्य विमानान्तर[६]संस्थितः ।
सूर्येन्द्रदेवपुत्राश्च[७] इतः सूत्रात् सुतर्पिताः[८] ॥ ६८ ॥
उपयान्ति जम्बुद्वीपे सूत्रेन्द्राः[९] संप्रहर्षिताः[१०] । K 153
अनन्तरश्मिजालेन भो भास्यन्ति[११] समन्ततः ॥ ६९ ॥
सहबोधितमात्रेण रश्मिजालप्रचोदने[१२] ।
नानापद्मिनीसंछन्ना[१३] कमला[१४] बोधयिष्यन्ति ॥ ७० ॥
सर्वत्र जम्बुद्वीपेऽस्मिन्नानाशस्य फलौषधीः[१५] ।
परिपा[१६]चयन्ति सम्यक् तं चार्त[१७]पयते महिम् ॥ ७१ ॥
चन्द्रसूर्यौ[१८] विशेषेण अव[१९]भासेतां तदन्तरम् ।
सम्यग्वहन्ति नक्षत्रा वातेवर्ष[२०] तथैव च ॥ ७२ ॥
सुभिक्षं भवते सर्वं[२१] जम्बुद्वीपे समन्ततः ।
विशेषेण च तद्राष्ट्र[२२] यत्र सूत्र[२३]मिदं भवेत् ॥ ७३ ॥

इति [२४]श्रीसुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रेन्द्रराजे यक्षाश्रयो
नाम[२५]रक्षापरिवर्तः पञ्चदशमः[२६] ॥

---

१ र्यं A. २ रक्ष्मिज्वरेन A. रश्मिजालेन T. ३ भ A. ४ श्लोत A ५ नंदन A. ६ विनानाना T. ७ सूर्यदोदेवपुत्रस्य A. ८ इत सूत्रायतपितः A. ९ शूर्यदुः A. सूर्येन्द्राः C. १० तः A. ११ तौ भासेतां T. १२ नः A. १३ नि A. १४ लां A. १५ लो A. T. १६ ति A. K. T. न्ति I. १७ सम्यक्संभवति A. सम्यक्संवात T. १८ र्यो A. १९ सेत्त A. २० र्षं A. षन् T. २१ र्वं A. २२ तद्राष्टं A. तेद्राष्ट्रं T. २३ सूत्र left out in T. २४ श्री left out in A. २५ नामा रक्षा K. ed. २६ दशः T.

॥ दशदेवपुत्रसहस्रव्याकरणपरिवर्तः ॥

K 154 एवमुक्ते बोधिसत्त्वसमुच्चया कुलदे[1]वता भगवन्तमेतदवोचत् । केन भदन्त भगवन् हेतुना[2] केन कारणेन कीदृशेनोत्त[3]प्तवीर्येण कुशलमूलेन[4] यस्य कृतत्वादुपचितत्वादेवता[5]नि ज्वलनान्तरतेजोराज[6]प्रमुखानि दशदेवपुत्रसहस्राण्येतर्हि त्रायस्त्रिंशद्देवभवनादा[7]ग[8]तानि भगवतोऽन्ति[9]के धर्मश्रवणायोपसंक्रामन्ति ।

एतेषां त्रयाणां सत्पुरुषा[10]णां बोधिसत्त्वव्याक[11]रणं श्रुत्वा बोधौ चित्तमुत्पा[12]दयन्ति । यथायं रुचिर[13]केतुः सत्पुरु[14]षोऽनागतेऽध्वनि गणनासमतिक्रान्तेष्वनेकेष्वसंख्येयकल्पकोटीनियुतशतसहस्रेष्वति[15]क्रान्तेषु सुवर्णप्रभासितायां लोकधाताव[16]नुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंभोत्स्यते । सुवर्णरत्नाकरच्छत्रकूटो नाम तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक उत्पत्स्य[17]ते विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसार[18]थिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो

K 155 भगवान् । यावत्तस्य भगवतः सुवर्णरत्नाकरच्छत्रकूटस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य परिनिर्वृतस्य सद्ध[19]र्मोऽन्तर्हिते सर्वेण सर्वे[20] सर्वथा सर्वं तस्य शासनस्यान्तर्हितस्याथ रूप्यकेतुर्नाम दारकः । तस्य तथागतस्यानुसंधौ तत्र चैव[21] विरजध्व[22]जलोकधातौ सुवर्णजम्बुध्वजकाञ्चनाभो नाम तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक उत्पत्स्य[23]ते । यावत्तस्य सुवर्णध्वजकाञ्चनावभासस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य परिनिर्वृतस्य सर्वेण सर्वे[24] सर्वथा सर्वं तस्य शासनस्यान्तर्हितस्यायं रूप्यप्रभो दारकः । त[25]स्य तथागतस्योनुसंधौ तत्र चैव विरजध्वजलोकधातावनुत्त[26]रां सम्यक्संबोधिमभिसंभोत्स्यते । सुवर्णशत[27]रश्मिप्रभासगर्भो नाम तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोके[28] उत्पत्स्यते विद्याचरणसम्पन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान् ॥ ते सर्वे[29] एतर्हि भगवतानुत्तरायां सम्यक् संबोधौ व्याकृताः ॥

न चैतेषां[30] भदन्त भगव[31]ज्ज्वलना[32]न्तरतेजोराजप्रमुखानां दशा[33]नां देवपुत्रसहस्राणां या[34]वद्विस्तीर्णा बोधिसत्वचर्या अभूवन् । न[35] षट्सु पा[36]रमितासु पूर्वं चरितवन्तः श्रुतपूर्वा अभूवन्[37] ।

K 156 नयनचरणोत्त[38]माङ्ग[39]प्रियपुत्रभा[40]र्यादुहितर[41]ः परित्यक्तपूर्वा न श्रूयन्ते । धनधान्यहिरण्यसुवर्णमणि-

---

१ तथा A. २ वन्नवेन्तुना A. ३ शत्तप्त A. ४ ना A. ५ कृतत्वादुपरित्तत्वादेत्तानि A. कृतत्वो C. T. ६ नांत तो राजा A. ७ देवभगवान् आग A. ८ ग left out in T. ९ वते न्तीकः A. १० नां च A. ११ णः T. १२ From बोधौ till न्ति left out in A. १३ ल A. १४ षा A. C. T. १५ निक्रांतेषु A. १६ तौ अनुत्तराया A. यां K. १७ उत्पस्यंते A. उत्पस्यते T. १८ थी A. १९ From परि नि till सद्धर्म left out in A. २० सर्वै id. २१ तत्रैव K. T. २२ जो A. २३ स्य A. २४ सर्वं C. २५ Left out in A. २६ रायां A. २७ स (for शत) A. २८ लोक धातु A. लोके T. २९ सर्वे A. K. T. ३० ते left out in A. ३१ वान् ज्व A. T. ३२ च (for तर) K. ३३ देश K. ३४ स्त्रीणा A. स्तार्णा T. ३५ अन left out in A. ३६ षत्पा A. ३७ बभूव A. ३८ स्त T. ३९ र्ग A. ४० ज्या A. ४१ र. A.

मुक्ता[1]वज्रवैडूर्यशङ्खशिलाप्रवा[2]डजातरूपरजतमरक[3]तर[4]त्नानि परित्यक्तपूर्वाणि न श्रू[5]यन्ते । [6]नानान्नपानवस्त्रयान[7]शयना[8]सनभवनविमानारामपुष्करिणीतडागाः परित्यक्तपूर्वा न श्रूयन्ते । नानाहस्तिगोऽश्ववडवादासीदासाः परित्यक्तपूर्वा न श्रूयन्ते । यथा तान्यनेकानि बोधिसत्त्वकोटीनियुतशतसहस्राणि पूर्वेष्वसंख्येयकल्पकोटीनियुतशतसहस्रे[9]ष्वने[10]का[11]नामसंख्येयतथा[12]गतकोटीनियुतशतसहस्राणामनेका[13]चिन्त्यै[14]ः [15]नानाविचित्रैः पूजाशतसहस्रैः सर्वो[16]पकरणैः पूजां करि[17]ष्यन्ति । सर्व[18]रत्नपरित्यागानि परित्यजिष्यन्ति । [19]करचरणनयनो[20]त्तमाङ्गप्रि[21]यपुत्रभार्यादुहितृ[22]परित्यागानि करि[23]ष्यन्ति । धनधान्यहिरण्यसुवर्णमणि[24]मुक्तावैडूर्यशङ्खशिलाप्रवाडरजत[25]जातरूपाणि परित्यागानि K 157 परित्य[26]जन्ति । अन्नपानवस्त्रशयना[27]सनभ[28]वनविमाना[29]रामोद्यानपुष्क[30]रिणी[31]हस्तिगवाश्ववडवादासीदासपरित्यागानि परित्यक्ष्यन्ति । अनुपूर्वेण षट्पारमिताः परिपूरयिष्यन्ति । अनुपूर्वेण षट्पारमिताः परिपूरयित्वानेकानि सुखशत[32]सहस्राण्यनुभविष्यन्ति । यावद्बुद्धेभ्यो[33] भगवद्भ्यः तथागतनामधेये व्याकरणं प्रतिलप्स्यन्ते ॥

तत्केन भदन्त भगवन् हेतुना केन कारणेन कीदृशेनो[34]कुशल[35]मूलेन च तानि ज्वलनान्तरते[36]जोराजप्रमुखानि दशदेव[37]पुत्रसहस्राणीह भगवतोऽन्ति[38]कं धर्मश्रवणायोपसंक्रामन्ति । [39]तान्येतर्हि भगवतानुत्तरायां सम्यक्संबोधौ व्याकृतानि । यदुताना[40]गतेऽध्वन्यनेके[41]ष्वसंख्येये[42]कल्पकोटीनियुतशतसहस्रेष्वतिक्रान्तेषु तत्रैव [43]शैलेन्द्रध्वजाग्रवत्यां लोकधातौ[44]वेककुलगोत्रैकनामधेयेनानुपूर्वेणानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंभोत्स्यन्ते । प्रसन्नवदनोत्पलगन्धकूटानाम्ना दशसु दिक्षु दशबुद्धसहस्राणि लोक उत्पत्स्यन्ते विद्याचरणसंपन्नाः सुगतौ[45] लोक[46]विदोऽनुत्तराः पुरुषदम्य- K 158 सारथ[47]यः शास्ता[48]रो देवानां च मनुष्या[49]णां च[49] बुद्धा[50] भगवन्त[51]ः ॥

एवमुक्ते भगवांस्तां बोधिसत्त्वसमुच्चयां कुलदेवतामेतदवोचत् । अस्ति कुलदेवते सहेतुरस्ति तत्कारणम् । अस्ति त[52]दुप्तं कुशलमूलं यस्य कृतत्वादुपचितत्वादेतानि ज्वल-

---

१ वज्र left out in A. २ र A. ल K. T. ३ रक left out in A. ४ वि A. ५ ते A. T. ६ These two paragraphs are left out in A. ७ पा K. ८ य left out in T. ९ नि left out in A. १० श्वानि अ A. ११ वा A. १२ गतयागत A. १३ स्रानानानेकानि अचि A. १४ न्त्य K. T. १५ In K. only. १६ सर्वापकरणे A. १७ रि T. १८ सुवर्ण (for सर्वरत्न) A. १९ न Left out in A. २० गः A. २१ य left out in T. २२ त A. ता T. २३ परित्यक्ष्यन्ति A. २४ क्त A. २५ दचक्र (for डरजतजा) A. २६ त्यक्षंति A. २७ वस्त्रस्यसयन A. २८ वस (for भव) A. २९ न A. ३० ष्कर A. ष्किरि T. ३१ हा A. ३२ सहश्राने भवति A. सहस्राश्वनुभविष्यन्ति T. ३३ यावंतबुद्ध A. ३४ केन कारुणा कीदस्य तस A. ३५ लमू left out in T. ३६ ज A. ३७ शत (for पुत्र) A. ३८ तिन्तिकं A. न्तके K. T. ३९ तानेतर्हि A. ४० गते left out in A. ते Id. in T. ४१ नि. अनेकानैष्य A. ४२ क Id. in T. ४३ तै सा A. ४४ तु A. तौ K. T. ४५ तो A. T. ४६ द A. T. ४७ थि A. ४८ रो left out in A. ४९ Id. in A. ५० द्धो T. ५१ तः A. ५२ क्तं C. T.

ना[1]न्तरतेजो[2]राज[3]प्रमुखानि दशदेवपुत्रसहस्राण्येतर्हि त्रा[4]यस्त्रिंश[5]द्भवनादिह धर्मश्रवणायोपसंक्रा[6]मन्ति । एते[7]षां त्रयाणां स[8]त्पुरुषाणामिदं बोधिव्याकरणं श्रुत्वा सहश्रवणेन कुलदेवतेऽस्यं[9] सुवर्णप्रभासोत्तमस्य सूत्रेन्द्रराजस्यान्तिके चित्रीका[10]रप्रीतिप्रसादप्रतिलब्धा भवन्ति[11] । तावद्वि[12]मलवैडूर्यसदृशेन परिशु[13]द्धचित्तेन समन्वागता भ[14]वन्ति । विमलविपुलविस्तीर्ण[15]गगनकल्पसदृशेन गम्भीरेण चित्तप्रसादेन समन्वागता भवन्ति । अपरिमितं च पुण्यस्क[16]न्धं परिगृहीतवन्तो भवन्ति तावच्चैत्यदेवते ज्वलनान्तरतेजोराजप्रमुखानि दशदेव-

K. 159 पुत्रसहस्राणि सहश्रवणेनास्यं[17] सूत्रेन्द्रराजस्यान्तिके चित्रीका[18]रप्रसाद[19]प्रतिलब्धा भ[20]वन्ति । ता[21]वद्विमलवैडूर्यसदृशेन परिशुद्धेन चित्तेन समन्वागता[22] भवन्ति यावद्व्याकरण[23]भूमिमनुप्राप्ताः[24] । अनेन कुलदेवते ध[25]र्मश्रवणकुशलमूलप्र[26]चयेनापि पूर्वप्रणिधा[27]नवशेनैतानि ज्वलनान्तरतेजोराजप्रमुखानि दशदेवपुत्रसह[28]स्राण्येतर्ह्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ व्याकृतानि । कतमानि च कुलदेवते पूर्वप्रणिधानानीति ।

इति श्री[29]सुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रेन्द्रराजे दशदेवपुत्रसहस्रव्याकरणपरिवर्तः षोडशः[30] ॥

---

१ ल A. २ रा left out in T. ३ जा A. ४ त्र T. ५ वहू (For द्भव) A. ६ क्रांति A. ७ त एषांते A. ८ तपु A. ९ इमंमस्य A. १० त्रि A. ११ प्रतिलंबाबभूवः T. १२ ता चे वि T. १३ वि added in A. १४ बभूवः A. १५ स्तर्णा A. १६ न्ध A. १७ सहस्रवनेनैमस्य A. १८ न्तिकचित्रिकाल A. १९ सांत A. २० बभूवः A. २१ वि A. २२ गता left out in A. २३ भूमि Id. in T. २४ प्ता T. २५ From धर्म till नापि left out in A. २६ लोप K. लोप्र T. २७ धाना मिति ॥ A. So the words till the end of this chapter are left out in A. २८ णि मयै K. णि मत T. २९ श्री left out in A. ३० षोडशमः A. षोडशः K, T.

॥ व्याधिप्रशमनपरिवर्तः ॥

भूतपूर्वं[1] कुलदेवतेऽतीते[2]ऽध्वन्यसंख्येयतरैर्विपुलैरचिन्त्यैर्[3]अप्रमेयैर्यदासीत्तेन[4] कालेन तेन समयेन रत्नशिखी नाम तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक उत्पन्नो[5] विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च[6] मनुष्याणां च[7] बुद्धो भगवान्[8]। तेन खलु पुनः कुलदेवते कालेन तेन समयेन तस्य[9] भगवतो रत्नशिखिनस्[10]तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य परिनिर्वृतस्य सद्धर्मस्या[11]न्तर्हितस्य सद्धर्मप्रतिरूपके[12]परिवर्तमाने सुरेश्वरप्रभो नाम राजा बभूव। धार्मिको धर्मराजो[13] धर्मेण राज्यं पालयमानो नाधर्मेण[14] मातापितृकल्पः सर्वविषयवासिनां सत्त्वानाम् ॥ K 160

तेन खलु पुनः कुलदेवते[15] कालेन तेन[16] समयेन तस्य[17] राज्ञः सुरेश्वरप्रभस्य विषये[18] जटिंधरो नाम श्रेष्ठी बभूव ॥

वैद्यः[19] चिकित्सकः परमधातुकुशलोऽष्टाङ्गेनायुर्वेदशास्त्रेण[20] समन्वागतो बभूव। तेन खलु पुनः कुलदेवते कालेन तेन[21] समयेन तस्य जटिंधरस्य श्रेष्ठिनो[22] जलवाहनो नाम्ना श्रेष्ठिपुत्र उत्पन्नो बभूव। अभिरूपः प्रासादिको दर्शनीयः परमया शुभवर्णपुष्करतया[23] समन्वागतो नानाशास्त्रकुशलः सर्वशास्त्रगतिंगतो लिपिसंख्यागणना[24]कुशलः[25] सर्वशिल्पी बभूव ॥ तेन खलु पुनः कुलदेवते कालेन तेन समयेन तस्य राज्ञः सुरेश्वरप्रभस्य विषयेऽनेकानि सत्त्वशतसहस्राणि नानारोगस्पृष्टान्यभूवन्। नानाव्याधिपरिपीडितानि दुःखां तीव्रां[26] खरां कटुकाममनापां[27] वेदनां वेदयन्ति[28] ॥ K 161

तेन खलु पुनः कुलदेवते[29] कालेन तेन समयेन तस्य जलवाहनस्य श्रेष्ठिपुत्रस्य तेषामनेकेषां सत्त्वशतसहस्राणां नानारोगस्पृष्टानां नानाव्याधिपरिपीडितानाम्[30]अर्थाय परमकारुण्यं[31] चित्तमुत्पन्नो बभूव। एतान्यनेकानि सत्त्वशतसहस्राणि नानारोगस्पृष्टानि नानाव्याधिपरिपीडितान्येतर्हि दुःखां तीव्रां[32] खरां[33] कटुकाम्[34]अमनापां वेदनां वेदयन्ति[35][36]। अयं च मम पिता जटिंधरः श्रेष्ठी वैद्यविचिकित्सकः परम[37]धातुकुशलोऽष्टाङ्गायुर्वेदशास्त्रेण समन्वागतो वृद्धो जीर्णो K 132

---

१ वं A. T. २ तिते A. Left out in K. T. ३ प्रमाणैः A. ४ यदाशी तेन A. °सीतेन T. ५ उत्पादि A. उत्पन्नः ॥ K. T. ६ नां च left out in A. ७ च Id. ८ ग left out in T. ९ तस्य repeated in T. where भ is left out. १० खी T. ११ ध A. १२ परि left out in T. १३ Left out in A. १४ मानो तोवर्यण A. मानेनाचार्येण T. १५ तेन added in A. १६ खलु पुनः added in K. १७ तस्य Left out in A. १८ विषये left out in all Mss. १९ वैद्य A. २० स A. २१ तेन is put in before कालेन in A. and it is left out in T. २२ ना T. २३ ले K. ल T. २४ गणा K. २५ कुशलः left out in A. २६ खा त्रा A. २७ मानाप्रा A. मनायां C. K. T. २८ व A. C. T. २९ तस्य added in A. ३० सत्त्वानां added in A. K. ३१ ण्य A. ३२ खान्तित्रा A. ३३ रा T. ३४ मनायां in all Mss. ३५ वैदनावनाद A. ३६ स्म is added in A. ३७ म left out in T.

महल्लकोऽध्वगतो वयोऽनुप्राप्तो जीर्णमवस्थाप्य[१] प्रवे[२]पमाणः[३] कायो यष्टिमालम्ब्य यत्र यत्र सर्वत्र ग्रामे[४]नगरनिगमराष्ट्रराजधानीषूपसंक्रा[५]मति । एतान्यनेकानि सत्त्वशतसहस्राणि नानारोगस्पृ[६]ष्टानि नानाव्याधिपरिपीडितानि नानाव्याधिभ्यः परिमोचयितुं यं नूनमहमिममेव पितरं[७] जटिंधरमुपसंक्रमित्वाधिकौशल्यं परिपृच्छेयम् । येन धातुकौशल्येन परिपृष्टे[८]नाहं सर्वत्र ग्रामनगर[९]निगमजनपदराष्ट्रराजधानीषूपसंक्रमिष्या[१०]मि । उपसंक्रम्य[११] तान्यनेकानि सत्त्वश[१२]तसहस्राणि नानारोगस्पृष्टानि नानाव्याधिपरिपीडितानि नानाव्याधिभ्यः परिमोचयिष्यामि ।

तेन खलु पु[१३]नः कुलदेवते[१४] कालेन तेन समयेन जलवाहनः[१५] श्रेष्ठिपुत्रो येन स्वपिता
K 163 जटिंधरः श्रेष्ठी तेनोपजगाम । उपेत्य स्वपितुर्जटिंधरस्य पादौ शिरसा वन्दित्वा कृताञ्जलिपु[१६]टो भूत्वैकान्तेऽस्थात् । एकान्ते[१७] स्थि[१८]तो जलवाहनः श्रेष्ठिपुत्रः स्व[१९]पितरं जटिंधरं श्रेष्ठिनमिमा[२०]भिर्गाथाभि[२१]र्धातुकौशल्यं पृच्छति स्म ॥

तानीन्द्रियाणि लक्षन्ते[२२] परिवर्तन्ति धातवः ।
केन कालेन जायन्ते[२३] व्याधयश्च शरीरिणाम्[२४] ॥ १ ॥
भोजनं च कथं भुक्त्वा काले काले[२५] सुखावहम्[२६] ।
येनान्तरशरीरस्य कायो[२७]ऽग्निनोपहन्यते[२८] ॥ २ ॥
कथं चिकित्सा कर्तव्या वाते पित्ते[२९] श्लेष्मिके तथा ।
संनिपाते समुत्पन्ने कथं[३०] व्याधिशान्तये[३१] ॥ ३ ॥
किं काले कुप्यते वातः[३२] पित्तं कुप्यते कदा[३३] ।
किं[३४] काले[३५] कुप्यते श्लेष्मा येन [३६]पीड्यन्ति मानवाः[३७] ॥ ४ ॥

अथ खलु जटिंधरः श्रेष्ठी जलवाहनस्य श्रेष्ठिपुत्रस्याभिर्गाथाभिर्धातुकौशल्यं विदित्वा देशयते[३८] स्म ॥

वर्षा चात्र[३९] त्रयो मासा[४०]स्त्रयश्च शारदं स्मृतम् ।
त्रयस्तथैव[४१] हेमान्तस्त्रयश्च [४२]ग्रीष्मिकस्तथा ॥ ५ ॥

---

१ दण्डमवष्टभ्य A. जीर्णमवष्टभ्य C. K. T. २ ष A. C. T. ३ नो A. न K. T. ४ कायजंतशकोटिग्राम A. ५ मंति A. ६ पृ A. ७ तुं । यं तुनमहामिमेवज्रटिं A. ८ स्पृ K. T. ९ अग्रामनगर left out in T. १० ष्यन्ति K. ११ म A. १२ शत left out in A. १३ पुनः left out in T. १४ ते न is added in A. १५ नौः A. १६ पुटो left out in A. १७ त T. १८ ता A. १९ पुत्रः स्व left out in A. २० म A. २१ गाथामिर् left out in A. २२ तमिदिया चिरष्यंते A. २३ व T. २४ सरिरेनां A. २५ भृन्ना कला A. २६ वह A. २७ या A. २८ हं K. २९ वातपित्त A. ३० त्पन्नकफ A. ३१ सांतय A. शान्ते ये C. T. प्रशान्त ये K. ३२ वातेः T. ३३ काल लियतो को यं A. ३४ कि T. ३५ ल A. ३६ विचंति A. ३७ वेः A. ३८ ल्य विदिदेव्याशते A. ल्यं विद्रित्वा देशयते T. ३९ वर्षचा A. वर्षात्र T. ४० मासाद्य A. मासाः T. ४१ त्रयश्चैवं च A. ४२ हेमत । त्रयसो गि A. गी T.

इत्येवं[1] मासक्रमः षडृतूनि[2] K 164
संवत्सरद्वादशमासिकं[3] स्मृतम्[4] ।
अन्नं च पानं च तथा च[5] जीर्यते[6]
वैद्याश्च[7] कौशल्यस्मृतिप्रदर्शिताः[8] ॥ ६ ॥
ते चापि संवत्सरपर्वमन्तरे[9]
परिवर्तन्तीन्द्रियधातवोऽपि[10] ।
परिवर्तमानानि च इन्द्रियाणि
विचित्रव्याधिर्भवते शरीरिणाम् ॥ ७ ॥
तत्रैव वैद्यस्य चतुः[11] प्रकारं
त्रिमासपर्वान्तरे[12] षडृतूनि ।
षड्धातुकौशल्यप्रजानितव्यं[13]
यथाक्रमं भोजनमौषधं च ॥ ८ ॥
वाताधिकाराः[14] प्रभवन्ति वर्षे[15]
पित्तप्रकोपः शरदि प्रसन्ने ।
हेमन्तकाले तथ संनिपातं[16]
कफाधिकाराश्च भवन्ति ग्रीष्मे ॥ ९ ॥
स्निग्धोष्णलवणाम्लरसाश्च [17]वर्षे
शरत्सु स्निग्धं मधुरं च शीतम् । K 165
मधुराम्लस्निग्धं[18] च हेमन्तकाले
रूक्षोष्णकटुकानि च ग्रीष्मकाले[19] ॥ १० ॥
कफाधिकः कुप्यति[20] भुक्तमात्रे
पित्ताधिकं कुप्यति जीर्यमाणे[21] ।
वातोधिकः[22] कुप्यति जीर्णमात्रे[23]
इत्येव[24] धातुत्रितय[25]प्रकोपः[26] ॥ ११ ॥

---

१ इत्यव A. २ षट्टकाभूननि A. ३ स A. ४ कम्मृतम त्रयश्चैव च हैमन्तः त्रयश्च गीष्मिकास्तथा । इत्यव मासक्रमः त्रं A. ५ च left out in T. ६ य A. ७ वैद्य च A. चताश्च Mss. ८ मृत्युश्चदशितः A. ९ मन्त्रमे A. १० वर्तयंति । त्रयधातुबोधि A. ११ चतुपकार तिमा सर्वैखान्तचपतृतुनि A. १२ वर्पान्तरे Mss. १३ प्रजातितव्य A. १४ कारोगः A. १५ वर्षं A. वर्षै T. १६ सानिपातिकं A. १७ रवर्णालं भव च वर्षे A. १८ राश्च निग्धं A. १९ केतुकाणि च गृखम्मकारे A. ग्रीष्मा T. २० काः कुप्यंति A. २१ कं कुप्यंति जी A. कः T. २२ वातो T. २३ कुप्यंति जि A. २४ इत्य A. २५ तये A. त्रय Mss. २६ का A. C. T.

संबृं[1]हणं कुर्वतु निरात्मकस्ये[2]
विरेचनं पित्तविवर्धनं च ।
त्रिगुणोप[3]पन्नं तथै[4] संनिपाते
प्रशमं च कुर्यात्कफपर्वमन्तरे[5] ॥ १२ ॥
वाताधिकं पैत्तिकं[6]सन्निपाते[7]
कफाधिकं पर्वसु[8] जानितव्यम्[9] ।
यत्काल यद्धातु यदाश्रयं चं[10]
तदन्नपानौषधि दर्शितव्यमिति ॥ १३ ॥

K 166 अथ खलु जलवाहनः श्रेष्ठिपुत्रस्तेनैवंरूपेण नैमित्तिकेन धातुकौशल्येन परिपृष्टेन सर्वाष्टाङ्गायुर्वैद्यमधिगतोऽभूत्[11][12] । तेन खलु पुनः कुलदेवते[13] कालेन तेन समयेन[14] जलवाहनः श्रेष्ठिपुत्रो राज्ञः[15] सुरेश्वरप्रभस्य विषये[16] सर्वग्रामनगरनिगमजनपदराष्ट्रराजधानीषूपसंक्रमित्वा सर्वेषामनेकेषां सत्त्वशतसहस्राणां[17] नानारोगस्पृष्टानां[18] नानाव्याधिपरिपीडितानामेवमाश्वासयामास । मा भैषुर्वैद्योऽस्मि वैद्योऽस्मीत्यात्मानं[19] प्रतिज्ञातवानहं[20] युष्माकं नानाव्याधिभ्यः[21] परिमोचयिष्यामि[22] । सहश्रवणेन कुलदेवते तस्य जलवाहनस्य[23] श्रेष्ठिपुत्रस्येदमेवंरूपं[24] वचनं व्याहरमाणस्य[25] सर्वाणि तान्यनेकानि सत्त्वकोटीनियुतशतसहस्राणि महाप्रहर्षजातानि[26] बभूवुः[27] । आश्वासप्राप्तान्यचिन्त्यप्रीतिसौमनस्येन[28] समन्वागतानि[29] बभूवुः[30] । तानि तेन कालेन तेन समयेन तया प्रहर्षयानेकानि सत्त्वकोटीनियुतशतसहस्राणि[31] नानारोगस्पृष्टानि[32] नानाव्याधिपरिपीडितानि

K 167 नानारोगेभ्यः परिमोचयितान्यरोगाणि[33] च बभूवुर्विगतव्याधीनि[34] च । यथा पौराणेन स्थामबलवीर्येण समन्वागतानि[35] बभूवुः । तेन खलु पुनः कुलदेवते[36] कालेन तेन समयेन तेषामनेकेषां च सत्त्वकोटीनियुतशतसहस्राणां[37] नानारोगस्पृष्टानां[38] नानाव्याधिपरिपीडितानां ये केचिद्गाढतरेण[39] स्पृष्टा च[40] बभूवुः । ते सर्वे[41] येन जलवाहनः श्रेष्ठिपुत्रस्तेनोपसंक्रान्त उपसंक्रम्यैव ये च किंचित्तेषां[42]

---

१ शं T. २ कुवणि लालकस्य A. ३ गुणा A. ४ च तथा A. C. T. ५ ए कुर्यात्कथयेवमंतंतरो A. ६ कपेपै A. कं प्रै T. ७ पातकं T. ८ स Mss. ९ जाति A. १० धातु पस्तु यदाशमं च A. द्वातु यदाश्रयं च T. ११ व A. T. १२ सर्वास्थागायुवैग्यम A. सर्वोष्टाङ्गायुर्वेदम K. सर्वाष्टाङ्गायुवै T. १३ तेन is added in A. १४ यन A. येन T. १५ ज्ञाः A. १६ य A. १७ शत left out in A. १८ नां id. in T. १९ वैद्यास्माति वैद्यद्यास्मिति A. which leaves मा भैषुर्. २० तवं। अहं A. २१ भ्यः left out in A. २२ मो id. in T. २३ ल left out in T. २४ इदंमेवं A. इदनेव T. २५ हा A. २६ वर्ष T. २७ वः A. T. २८ प्ता चित्तेन A. २९ नि left out in A. ३० वः A. ३१ कोटी left out in A. ३२ पृष्टा A. स्पृशा T. ३३ मोचि K. T. ३४ वः A. वु T. ३५ नि left out in A. ३६ तेन is added in A. ३७ स्राणि A. ३८ पृष्टां A. ३९ केचितगा A. ४० पृष्ट्वं A. leaving च. ४१ सर्व A. ४२ क्रम्य यें च कि A.

सत्त्वकोटीनियुतशतसहस्राणां नानारोगस्पृष्टानां नानाव्याधिपरिपीडितानामौषधिविधानान्यभिनिर्दिशन्ति स्म[1] । तत्तासु[2] रा[3]जधानीषु सर्वाणि तान्यनेकानि सत्त्वकोटीनियुतशतसहस्राणि नानारोगस्पृ[4]ष्टानि नानाव्याधिपरिपीडितानि जलवाहनेन[5] श्रेष्ठिपुत्रेण नानाव्याधिभ्यः परिमोचितानि बभूवुरिति ॥

इति [6]श्रीसुवर्णप्रभासोत्त[7]मसूत्रेन्द्रराजे [8]व्याधिप्रशमन[9]-
परिवर्तो नाम सप्तदश[10]ः ॥

---

१ स्म left out in A. २ तत्तेखां A. तत्तसु T. ३ धी T. ४ पृ A. ५ ने left out in A. ६ श्री left out in A. ७ त्तमे K. ८ वा A. ९ न id. १० दशमः A.

॥ जलवाहनस्य मत्स्यवैनेयपरिवर्तः ॥

K 168 पुनरपरं कुलदेवते[1] राज्ञः सुरेश्वरप्रभस्य विषये जलवाहनेन[2] श्रेष्ठिदारकेण सर्वसत्त्वा आरोगाः कृता[3] अल्पा वाधा यथापूर्वेणोत्साहबलकायेन[4] संवृताः सर्व[5] उत्साहसुखेन रमन्ति स्म । क्रीडन्ति[6] स्म । परिचारयन्ति स्म[7] । दानानि च ददन्ति[8] स्म । पुण्यानि च कुर्वन्ति स्म । जलवाहनः श्रेष्ठिदारको महावैद्यदानानां[9] च सुखानां व्याधिविचिकित्[10]सको[11] नियत[12]प्रत्यक्षेण[13] बोधिसत्त्वेन भवितव्यम् । सर्वेनाष्टाङ्गायुर्वेद्यमधिगतोऽभूत् । तस्य[14] खलु पुनः जलवाहनस्य श्रेष्ठिदारकस्य जलाम्बुजगर्भा नाम भार्याऽभूत् । तस्यै[15] खलु पुनः कुलदेवते जलाम्बुजगर्भाया द्वौ दारकौ पुत्रावभूताम्[16] । एको जलाम्बरो नाम द्वितीयो[17] जलगर्भो नाम ॥

K 169 अथ खलु पुनः[18] कुलदेवते जलवाहनः श्रेष्ठि[19]पुत्रस्ताभ्यां दारकाभ्यां सार्धमनुपूर्वेण ग्रामनगरनिगमजनपदराष्ट्रराजधानीष्वनुचङ्क्रमति ॥

अथ खलु पुनः कुलदेवतेऽपरेण तेन[20] कालेन तेन[20] समयेन जलवाहनः श्रेष्ठि[21]पुत्रोऽन्यतरमटवीकान्तारप्राप्तोऽध्वे[22]नि ददर्शात्रान्तरे[23] मांसभक्षा वृकशृगालकाक[24]पक्षिणस्तां दिशं[25] धावन्ति यत्राटवीकान्तारे[26]ऽटवीसंभवा पुष्करिणी[27] । तद्दृष्ट्वा[28] तस्यैतदभूत्[29] । कस्यार्थमिमे मांसभक्षा[30] वृकशृगा[31]लकाकपक्षिण[32] इमां दिशं धावन्ति[33] । तस्यैतदभूत्[34] । यां[35] नूनमहं तां दिशमुपसंक्रमेयम् । यस्यां दिशीमे मांस[36]भक्षा[37]श्च वृकशृगा[38]लकाकपक्षिणो[39] धावन्ति ॥

अथ खलु पुनः[40] कुलदेवते जलवाहनः श्रेष्ठिपुत्रोऽनुपूर्वेणानुचङ्क्रमन्न[41]नुविचर[42]न्यत्राट[43]वीसंभवा पु[44]ष्करिणी तत्र संप्राप्तः[45] । तत्र महापुष्करिण्यां[46] दशमत्स्यसहस्राणि[47] प्रतिवसन्ति[48] स्म । K 170 स तत्रापश्यद्बहूनि मत्स्यशतानि जलविप्रहीणा[49]नि तत्रास्य[50] कारुण्यचित्तमुत्पन्नम् । त[51]त्राद्राक्षीदर्धकायां देवतां निष्क्रमन्तीम् । सा च[52] देवता जलवाहन[53]ं श्रेष्ठिदारकमेतदवोचत् । साधु साधु

---

१ देव left out in A. २ न id. ३ आलीकक्रताः A. अरोगाः कृता K. ४ समन्वागताः is added in K. ५ सर्वे तसा T. left out in A. ६ की T. ७ च A. ८ कुर्वन्ति K. ९ नि in all Mss. १० वि id. ११ कौ T. १२ यदं T. १३ न च A. १४ This paragraph is left out in A. १५ तस्याः K. १६ पुत्रै बभूवुः A. १७ एके जलांवको द्वितिय A. १८ Left out in A. १९ पुत्रोभ्यां A. २० Left out in T. २१ दारक अ K. २२ ऽन्यतरां अतविकांतप्राप्तो A. २३ तेर T. २४ का A. २५ ण ता दिस A. दिशां Mss. २६ तत्रात्वकान्यारे अतवि A. २७ पुष्करिणि A. पुष्किरिणी T. २८ तद्दष्टा A. २९ व is added in A. ३० क्षवो A. ३१ शृंगार A. ३२ णो A. ण रिमा K. ३३ ति A. ३४ तस्यैभूत् A. तस्यैतदभवत् K. T. ३५ यं नू A. यत्नू K. यान्नू T. ३६ दिसिमे मां A. दिशीमे मात्स K. ३७ दिशीते मा T. ३८ क्ष A. ३९ नो A. णा T. ४० Left out in A. ४१ न A. ४२ रण A. रन् T. ४३ वि A. ४४ ष्क (sic) र A. ४५ प्त T. ४६ ण्या A. ४७ दसमस्तसहस्रा A. ४८ ति A. ४९ प्रहिंसा A. ५० ततास्य A. ५१ तत्र द्रक्षिदर्धकाया देवता निष्क्रामंति A. ५२ च म left out in T. ५३ न A. T.

कुलपुत्र यस्त्वं जलवाहनो नाम मत्स्यानामुदकं प्रयच्छ । द्वाभ्यां कारणाभ्यां जलवाहन इत्युच्यते[1] । यश्चोदकं वाहयति ततः[2] स्वनामानुरूपं कुरु । जलवाहनः प्राह[3] । कियन्तीमानि[4] देवते मत्स्यानि । देवता प्राह[5] । परिपूर्णानि दशमत्स्यसहस्राणि[6] ॥

अथ खलु कुलदेवते जलवाहनस्य[6] श्रेष्ठिदारकस्य[7] भूयस्या मात्रया[8] परमकारुण्यचित्तमुत्पन्नम् । तेन खलु पुनः कुलदेवते समयेनाटवीसंभवायां[9] पुष्करिण्यां[9] किंचिन्मात्रमवशिष्टमुदकमभूत्[10] । तानि दशमत्स्यसहस्राणि[11] मृत्युमुखप्रविष्टानि जलविप्रहीणानि धावन्ति[12] ॥

अथ खलु कुलदेवते जलवाहनः श्रेष्ठिदारकश्चतुर्दिशं[13] धावति स्म[14] । यस्यां दिशि जलवाहनः श्रेष्ठिदारकोऽनुचङ्क्रमति[13][15][16] तस्यां दिशि दशमत्स्यसहस्राणि[17] जलवाहनं[18] करुणं प्रेक्षन्ते ॥ K 171

अथ खलु कुलदेवते जलवाहनः श्रेष्ठिदारकश्चतुर्दिशं[19] धावति स्म । उदकं प्रेष्यमाणो[20] न चैवात्रोदकमुपलभ्यते[21][22] । चतुर्दिशं प्रेक्षते । सोऽद्राक्षीन्नातिदूरे महान्तं वृक्षसमूहं तं वृक्षमभिरुह्य द्रुमशाखाञ्छित्त्वा[23] येन सा पुष्करिणी[24] तेनोपजगाम । उपगम्य तेषां दशानां मत्स्यसहस्राणां द्रुमशाखाभिः सुशीतलाञ्छायां कृतवान्[25] ॥

अथ खलु कुलदेवते[26] जलवाहनः श्रेष्ठिदारकस्तस्यां[27][28] पुष्करिण्यामुदकागमं[29] पर्येषते[30] कुत उदकस्यागमनं[31][32] भवेत् । चतुर्दिशं धावति न चोदकमुपलभ्यते[33] । स शीघ्रं शीघ्रं तमुदकस्रोतं[34] समनुगच्छति । तस्याः[35] खलु पुनः कुलदेवते[36] अटवीसंभवायाः[37] पुष्करिण्या[38] जलागमा[39] नाम महानदी यतस्तस्यामुदकस्यागमनम्[40] । तेन च[41] समयेन सा नद्यन्यतरेण[42] पापसत्त्वेन तेषां दशानां मत्स्यसहस्राणामर्थेन सा नदील्पदृष्टे स्थाने महाप्रपाते पातिता[43] K 172 यत्तेषां[44] मत्स्यानां न[45] भूय उदकस्यागमनं भविष्यतीति[46] । स तां दृष्ट्वा[47] चिन्तयति[48] न शक्यते[49] एषा नदी जनसहस्रेणापि[50] तेनैव यथा वाहयितुं किमङ्ग पुनर्मयैकेन शक्यो बाहयितुं स प्रतिनिवृत्तः[51] ॥

अथ खलु कुलदेवते जलवाहनः श्रेष्ठिपुत्रः शीघ्रं शीघ्रमुपसंक्रान्तो[52] येन राजा

१ चे A. २ तत्र A. ३ हः A. ४ कीयंति A. C. T. ५ प्रहः A. ६ तस्य स left out in A. ७ पुत्र is added in A. ८ भूयस्यामैला A. भूयत्स्यामला T. भूयमल्यामल्या Mss. ९ वि या ण्या A. १० किंचित्स्यात्रमव निष्ट A. किंचि° T. ११ दसमसह A. दसमत्स्यासह T. १२ जलवाहनं करुणं प्रक्षन्ते K. १३ ष्ठी A. १४ धावन्ति स्माकं K. १५ का नि A. १६ चक्र A. १७ त्स्य left out in A. १८ न A. १९ के T. २० प्रेप T. २१ चैवाद A. २२ कं उत्पत्स्यते A. २३ त्वा A. T. २४ णि A. २५ तराच्छायात भवेत् ॥ चतुर्दि ॥ A. २६ कुल left out in T. २७ id. ष्ठी A. २८ Left out in A. २९ न्या A. ३० र्ये A. ३१ कूटद्द A कूतउद K. T. ३२ णं A. ३३ भ्ये A. ३४ त T. तं देवश्रोतं Mss. त A. T. ३५ तस्या A. ३६ °ते A. K. कलेदेवत T. ३७ अतवि A. ३८ णी A. ३९ जलगमा A. ४० यः तस्या A. ४१ च left out in T. ४२ नदी अन्यो A. ४३ सा नदिस्यः दृष्टस्थानो महाप्रवातिता K. ४४ यत् left out in A. एतेषां A. ४५ मत्स्यानु A. ४६ न्ति A. ४७ ष्टा A. ४८ चिंतचयति T. ४९ ते A. T. ५० स्रा तेना A. ५१ वृते A. ५२ न्ते A.

सुरेश्वरप्रभस्तेनोपजगाम । उपगम्य राज्ञः सुरेश्वरप्रभस्य पादौ शि[1]रसा नत्वै[2]कान्ते निषण्णः । इमां प्रकृति[3]मारोचयति स्म । मया खलु देवस्य विषये[4] सर्वग्रामनगरनिगमजनपदराष्ट्रराज-धा[5]नीषु सत्त्वा[6]नां व्याधयः प्रशमिता[7]ः । तत्रामुष्मिन्स्थानेऽटवीसंभ[8]वा नाम पु[9]ष्करिणी । तत्र दशमत्स्य[10]सहस्राणि प्रतिवसन्ति जलप्रहीणान्यादित्य[11]परितापितानि । तद्ददातु मे देवो[12] विंशति[13]गजा यथा तेषां तिर्यग्योनिगतानां जीवितं द[14]दामीति । यथा मनुष्याणां दत्तमा[15]ज्ञप्तं खलु
K 173 राज्ञा सुरेश्वरप्रभेणामात्या[16]नां ददत महावैद्यराजस्य विंशतिगजान् । अमात्या आहु[17]ः । उपसंक्र[18]म महासत्त्व[19] येन हस्तिशाला उपगृह्णी[20]ष्व विंशतिगजान् कुरु सत्त्वानां सुखम् ॥

अथ खलु कुलदेवते जलवाहनः सा[21]र्धं जलाम्ब[22]रेण जलग[23]र्भेण च स्वपुत्रेण विंशति-गजान् गृ[24]हीत्वा ना[25]गशौण्डिकानां सकाशा[26]च्छतशो दृतीनां प्रति[27]गृह्य प्रतिनिवृत्तः । यत्र ज[28]लागमा नाम महानदी प्रवहति । तत्रोपसंक्र[29]म्योदकेन ता दृतीः[30] पूरयित्वा गजपृष्ठे[31] उदकमारोप्य शीघ्रं शीघ्रं[32] येना[33]टवीसंभवा पु[34]ष्करिणी तेनोपसंक्रा[35]न्तः । उपसंक्रम्य तदुदकं हस्तिपृष्ठादव[36]तार्य तां पुष्करिणीं चतुर्दिशमुदकेन पूरयित्वा चतुर्दिशं च क्रमति । येन येन जलवाहनोऽनुचङ्क्रमति तेन तेन दशमत्स्य[37]सहस्राण्यनुधावन्ति ॥

K 174 अथ खलु[38] कुलदेवते ज[39]लवाहनस्यैतद[40]भवत् । किमर्थमेतानि दशमत्स्य[41]सहस्राणि येनाहं तेन प्रधावन्ति । तस्य पुनरेतदभवत् । नू[42]नमेते मत्स्याः क्षुधाग्निना परिपीडिता[43] मम सकाशाद्भोजनं परिमार्गयन्ति । य[44]न्नूनमहं भोजनं प्रयच्छेय[45]म् ॥

अथ खलु कुलदेवते जलवाहनः स्वपुत्रं जलाम्ब[46]रमेतदवोचत् । गच्छ कुलपुत्र स्वकं निवेशनं सर्वब[47]लतरं हस्तिनमभिरुह्य च शीघ्रं शी[48]घ्रमुपसंक्र[49]म्य पितामहस्य श्रेष्ठिन एवं वदे[50]हं भो तात जलवाह[51]न एवं[52] वदति यत्किंचिद[53]त्र गृहेऽभिसंस्[54]कृतं भोज[55]नं स्या[56]न्माता[57]पित्रोर्भ्रातृभगिन्यो-

---

१ सिल A. २ नत्वा एकान्ते A. T. ३ मारोचयति left out in A. ४ य A. ५ नि A. T. ६ ना A. T. ७ प्रसभिताः A. C. T. प्रसंसिताः K. ८ ऽत्रवि A. ९ णि A. १० स left out in T. ११ पमि T. १२ देवा A. १३ तिग A. तिर्ग T. तिगजान्? १४ तदामि A. १५ दत्तं आ A. दत्तं ॥ आ K. T. १६ प्रभनामात्यानां A. प्रभेनामात्यानं T. १७ आत्मभ्या अहू A. १८ मे A. १९ त्वे A. २० गृहीतेषु A. २१ र्द्ध A. T. २२ वलेन T. २३ गर्भेन A. गतेन T. २४ हि A. २५ मौ A. सौ K. T. २६ सात् ॥ श A. शात् ॥ श K. T. २७ नाप्रनिवृत्यः ॥ A. २८ जलाङ्गमा A. C. K. मो T. २९ केन is added in A. ३० शीः A. ३१ ष्ठे A. K. T. ३२ Left out in A. ३३ तवि A. ३४ रणी A. रिण T. ३५ क्राः ॥ उपसक्रम्य T. left out in A. ३६ टिर्य A. ३७ मत्सह A. ३८ खलु left out in K. T. ३९ त is added in A. ४० ग id. ४१ त्स्य left out in A. ४२ नूनं A. ४३ दि A. ४४ उयं नूनंमहं A. ४५ प्रयच्छतां A. प्रयच्छेयी K. प्रच्छेयं T. ४६ ल A. ४७ लं T. ४८ घ्र left out in A. ४९ क्रस्य T. क्रमे Mss. ५० वदहं K. T. ५१ नं A. ५२ ए left out in A. ५३ एत किंचि तत्र A. ५४ त C. T. ५५ न A. ५६ स्याद ॥ मा A. K. T. ५७ त्रा T.

दा[१]सीदासकर्मकरस्य[२] कृतशः सर्वमेकत्र[३] पिण्डीकृत्वा[४] जलाम्बरस्य[५] हस्तिपृष्ठ[६]मवरोप्य[७] जलवाहनाय शीघ्रं शीघ्रं वि[८]सर्जय ॥

अथ खलु जलाम्बरो दा[९]रको हस्तिनमभिरुह्य [१०]शीघ्रं शीघ्रं धावति स्म । येन स्वकं निवेशनं तेनोपसंक्रामदुपसंक्रम्य[११] तां प्रकृतं पितामहस्या[१२]ग्रे आरोचयामास विस्तरेण यथा पूर्वोक्तम् । K 175
[१३]तत्सर्वं पितामहे[१४]न जलाम्बराय[१५] वि[१६]सर्जितम् ।

अथ खलु जलाम्बरो दारकस्तद्भोजनं हस्तिपृष्ठमु[१७]पनाम्य हस्तिनमभिरुह्य येनाटवीसंभवा पु[१८]ष्करिणी तेनोपसंक्राम[१९]त् ॥

अथ खलु जलवाहनः स्वकं पुत्रं[२०] जलाम्ब[२१]रमागतं दृष्ट्वा[२२] हृष्टस्तुष्ट[२३] उदग्रः पुत्रस्यान्तिकाद्भो[२४]जनं प्रतिगृह्य च्छित्वा[२५] तत्र पुष्करिण्यां[२६] प्रक्षिपति[२७] स्म । तेनाहारेण तानि दशमत्स्यसहस्राणि संतर्पितानि । पुनरस्य[२८]तदभवत् । श्रु[२९]तं मे परेण काले[३०]समयेनारण्यायतने भिक्षु[३१]र्महायानधारय[३२]मान इत्या[३३]ह । यो रत्नशिखिनस्त[३४]थागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य मरणकालसमये[३५] नामधेयं शृणुयात् । स[३६] स्व[३७]र्गलोक उपपत्स्यतीति[३८] । यन्नूनमहमेषां मत्स्या[३९]नां गम्भीरं प्रतीत्यसमुत्पादं धर्मं देशयेयम् । रत्नशिखिनस्तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य नामधेयं श्रावयेयम् । तेन च K 176
[४०]समयेन तस्मिञ्जम्बुद्वीपे द्वि[४१]धादृष्टिः सत्त्वा[४२]नामभूत् । केचिन्महाया[४३]ने[४४]मभिश्रद्धयन्ति केचित्क्षेशयन्ति[४५] ॥

अथ खलु पुनर्जलवाहनः श्रेष्ठि[४६]पुत्रस्तस्यां वेलायामुभौ पादौ जानु[४७]मात्रं तत्र पुष्करिण्यां प्रवेश्यैवं[४८] चोदानमुदानयामास । नमस्तस्य भगवतो रत्नशिखिनस्तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य[४९] पूर्वबोधिसत्त्वचर्यां चरमाणस्य एवं प्रणिधानमभूत् । ये केचिद्दशसु दिक्षु मरणकालसमये मम नामधेयं शृणुयुस्ते ततश्च्युत्वा देवानां त्रायस्त्रिं[५०]शानां सभागतायामुपपद्येयुः[५१] ॥

---

१ भांतभ मिदा A. २ दासक्रमस्य A. ३ क तत्र A. ४ पिंड A. ५ रा A. ६ ल K. ७ मेव लोप्य A. मवे रोप्य T. ८ विशर्जित A. ९ कः A. के T. १० शीघ्र शीघ्र T. ११ म्य A. १२ ति पीतमहस्या आलो A. १३ तत्सर्व A. तत्सर्वे T. १४ हन A. १५ लेय T. १६ स left out in T. १७ मुपनाम्यस्तं A. मुपनामनाम्यन्तं Mss. १८ र A. १९ मंत A. २० स्वकपुत्र A. २१ ल A. २२ ष्टा A. २३ हृष्टम्पुष्ट T. २४ भो A. २५ त्वा A. T. २६ ण्या A. २७ प्रच्छिपंति A. २८ त A. २९ त A. ३० र A. ३१ म A. K. ३२ ये A. ३३ त्याह left out in A. ३४ सिखि त A. शिखिस्त T. ३५ left out in A. स (of समये) left out in K. ३६ From स सुगतौ till श्रावयेयं left out in A. ३७ सुगतो Mss. ३८ ते K. ३९ नं T. ४० नच are inserted in A. ४१ द्वि left out in A. ४२ ना id. ४३ ने T. ४४ स्तस्य भगवम is added in K. ४५ केचि सन्हु कुशलायंति A. ४६ पुत्र तस्या A. ४७ यामभि पावौ अजान् A. ४८ प्रवेशौ व A. प्रवश्यैवञ्चो T. ४९ स्या A. ५० त्रायत्रिं A. यत्रि T. ५१ द्यु A.

अथ खलु जलवाहनः श्रेष्ठिदारकस्तेषां तिर्यग्योनिगतानामिमं धर्मं देशयति स्म ।
यदुतास्मा[1]दिदं भवत्य[2]स्योत्पादादि[3]दमुत्पद्यते । यदुताविद्याप्रत्य[4]याः संस्कारा[5]ः । संस्कारप्रत्ययं
विज्ञानम्[6] । विज्ञानप्रत्ययं[7] नामरूपम्[8] । नामरूपप्रत्ययं षडायतनम्[9] । षडायतनप्रत्यय
K 177 स्पर्शः[10] । स्पर्श[11]प्रत्यया वेदना । वेदनाप्रत्यया तृष्णा[12] । तृष्णाप्रत्य[13]यमुपादानम् । उपादान-
प्रत्ययो भवः[14] । भवप्रत्यया जातिः[15] । जातिप्रत्यया जरा[16]मरणशोकपरिदेवदुःख[17]दौर्मनस्यो[18]पायासा[19]
भवन्त्येवमस्य[20] केवलस्य महतो दुःखस्कन्धस्य समुदयो भवति । यदुताविद्यानिरोधात्संस्कार-
निरोधः[21] । संस्कारनिरोधाद्वि[22]ज्ञाननिरोधः । विज्ञाननिरोधान्ना[23]मरूपनिरोधः । ना[24]मरूपनिरोधात्षडा-
यतननिरोधः । षडायतननिरोधात्स्पर्शनिरोधः । स्पर्शनिरोधाद्वेदनानिरोधः । वेदनानिरोधा-
त्तृष्णानिरोधः । तृष्णानिरोधादुपादाननिरोधः । उपादाननिरोधाद्भवनिरोधः । भवनिरोधाज्जाति-
निरोधः । जातिनिरोधाज्जरामरणशोकपरिदेवदुःखदौर्मन[25]स्योपायासा निरुध्यन्ते । केवलमस्य महतो
दुःखस्कन्धस्य निरोधो भ[26]वति । इति हि कुल[27]देवते तेन कालेन तेन स[28]मयेन जलवाहनः
श्रेष्ठिपुत्रस्तेषां तिर्यग्योनिगतानामिमां धार्मिककथां कथयति स्म । सार्धं पु[29]त्राभ्यां ज[30]लाम्बरेण
ज[31]लगर्भेण च पुनरपि स्वगृहमनुप्राप्तः ॥

K 178 अथापरेण काले[32]न समयेन जलवाहनः श्रेष्ठिपुत्रो महोत्स[33]वं परिभुज्य महोत्स[33]वमत्तो
शयने शयि[34]तः । तेन च कालेन ते[35]न समयेन महानिमित्तः प्रादुर्भूतः । यत्तस्या रात्र्यामत्य-
येन तानि दशमत्स्यसहस्राणि कालगतानि देवेषु त्रा[36]यस्त्रिंशत्सु सभा[37]गतायामुपपन्नानि । सहो-
पपन्नानां चैषामेवंरूप[38]श्चेतसः परिवितर्क उत्पन्नः । केन वयं कुशलकर्महेतुने[39]ह देवेषु त्राय-
स्त्रिंशेषूपप[40]न्नाः । तेषामेतद[41]भूत् । वयमस्मिञ्जम्बुद्वीपे दशमत्स्यसहस्राण्यभूवन् । ते वयं तिर्य-
[42]ग्योनिगता जलवाहनेन श्रेष्ठि[43]दारकेण प्रभूतेनो[44]दकेन संतर्पि[45]ता भोजनवरेण च । गम्भीरश्चास्माकं
प्रतीत्यस[46]मुत्पादधर्मो देशितः । रत्नशिखिनस्त[47]थागतस्या[48]र्हतः सम्यक्संबुद्धस्य ना[49]मधेयं श्राविताः ।

---

१ स्यात् इदं A. स्यात इ T. २ सो A. ३ द left out in A. ४ यर A. ५ स य A. ६ न T. left out in A. ७ Left out in A. ८ प A. ९ या खडायतन A. १० प्रत्यय ॥ पर्शा (leaving सडायतनम्) A. ११ स्पर्श left out in A. १२ तृष्ठा A. १३ त्य left out in A. १४ या भवो A. K. T. १५ ति A. १६ ला A. १७ ख left out in A. १८ सो A. १९ शो K. २० भवतेवमस्य A. २१ धाः Mss. २२ संस्कारनिरोधाद् left out in A. where अत is added to विज्ञा. २३ विज्ञाननिरोधान् left out in A. २४ The following two paragraphs are left out in A. २५ दोम A. २६ ती A. २७ व left out in T. २८ य A. २९ पुत्रस्य A. ३० शे T. ३१ Left out in T. ३२ रे A. ३३ महासवं Mss. ३४ मतोसयने सयीतः A. ३५ रेण तेन left out in K. T. ३६ त्रायत्रिं A. त्रयत्रिं T. ३७ स left out in T. ३८ प id. ३९ ना इह K. T. ४० न्ना A. ४१ तेषामेव तदभूत् T. ४२ ग्योनि left out in A. ४३ ष्ठ A. ४४ ना A. ४५ समंत A. ४६ प्रतिसमु A. ४७ नत A. ४८ हंतः A. ४९ ध्ययं A.

तेन कुशलधर्महेतुना तेन प्रत्ययेनेह वयं[1] देवेषूपपन्नाः[2] । यन्नूनं[3] वयं येन जलवाहनः श्रेष्ठिदारकस्तेनोपसंक्रमेमः[4] । उपसंक्रम्य तस्य पूजां करिष्यामः[5] ।

अथ[6] तानि दशदेवपुत्रसहस्राणि देवेषु त्रायस्त्रिंशत्स्वन्तर्हितानि जलवाहनस्य श्रेष्ठिनो K 179 गृहे तस्थुः । तेन खलु पुनः समयेन[7] च जलवाहनः[8] श्रेष्ठ्युपशयने शयितः । तस्यैतैर्देवपुत्रै[9]र्दशमुक्ताहारसहस्राणि शीर्षान्ते[10] स्थापितानि । दशमुक्ताहारसहस्राणि पादतले[11] स्थापितानि[12] । दशमुक्ताहारसहस्राणि दक्षिणपार्श्वे[13] स्थापितानि[14] । दशमुक्ताहारसहस्राणि[15] वामपार्श्वे स्थापितानि । गृहान्तरे जानुमात्रं मान्दारवपुष्पवर्षं[16] प्रावर्षत् । दिव्याश्च[17] दुन्दुभयः पराहताः[18] । येन [19]सर्वे जम्बुद्वीपाः[20] प्रतिविबुद्धाः । अथ[21] जलवाहनः श्रेष्ठी[22] प्रतिविबुद्धः ॥

अथ तानि दशदेवपुत्रसहस्राणि खगपथेनोपक्रान्तानि । ते च देवपुत्रा राज्ञः[23] सुरेश्वरप्रभस्य विषये स्थानस्थानान्तरे[24] मान्दारवपुष्पैर्वर्षं[25] प्रवर्षयन्तो येनाटवीसंभवा[26] पुष्करिणी[27] तेनोपसंक्रान्ताः ते तत्र पुष्करिण्यां मान्दारवपुष्पं प्रवर्षयन्त[28]स्तत एवान्तर्हिताः पुनरपि[29] देवालयं गताः । तत्र पञ्चभिः कामगुणै रमन्ति स्म । क्रीडन्ति स्म । परिचारयन्ति[30] स्म । महतीं श्रीसौ- K 180 भाग्यताम्[31]अनुभवन्ति[32] स्म । जम्बुद्वीपे च रात्री[33]प्रभाताभूत्[34] ॥

अथ खलु राजा सुरेश्वरप्रभो गणकमहामात्यान्पृच्छति[35] । किमर्थमद्य रात्रावेतानि[36] निमित्तानि[37] प्रादुर्भूतानि । तेऽवोचन्[38] । यत्खलु देवो[39] जानीयात्[40] । जलवाहनस्य श्रेष्ठिदारकस्य[41] चत्वारिंशन्मुक्ताहारसहस्राणि प्रवर्षितानि दिव्यानि च मान्दारव[42]पुष्पाणि निर्गच्छन्ति[43] । राजाह । भवन्तो[44] जलवाहनं[45] श्रेष्ठिनं[46] दारकं[47] प्रियवचनेन[48] शब्दापयन् ॥

अथ ते गणकमहामात्या येन जलवाहनस्य गृहं तेनोपसंक्रान्ताः । उपसंक्रम्य जलवाहनस्य श्रेष्ठिन एतदवोचन्[49] । राजा सुरेश्वरप्रभस्त्वामामन्त्रयते[50] । अथ जलवाहनः श्रेष्ठी[51] महामात्यैः सार्धं येन राजा सुरेश्वरप्रभस्तेनोपजगाम[52] । उपसंक्रम्यैकान्ते निषण्णः । राजा

---

१ वय A. २ न्नः A. ३ त्नू A. ४ क्रांतः A. ५ मि A. ६ था A. ७ Left out in A. च read न in T. but evidently it is scribe's blunder. ८ ष्ठि उंपशयेने A. ष्ठी उपशयने T. ९ वपुत्रै left out in A. १० शीर्खान्तरे A. ११ णि सीर्षान्तरे पादतरे A. १२ नि left out in A. T. १३ णे T. १४ स्थता रि T. १५ ह left out in T. १६ पुष्पवर्खप्रातः A. °र्षंत T. १७ दिव्यानि च A. १८ द T. १९ र्वं T. २० द्विपे T. द्वीपे Mss. २१ था T. २२ ष्ठि A. २३ ज्ञाः A. २४ तरे T. २५ वर्ष K. वर्षं left out in T. २६ येनापि अटवीसं K. °स T. २७ णि A. २८ न्त left out in A. २९ र left out in A. ३० र A. ३१ महश्रीसौभागे A. ३२ ति A. ३३ च त्रि A. ३४ प्रभातोऽभूत् Mss. ३५ पृ A. ३६ मद्य रात्रो A. ३७ ता A. ३८ चत् A. T. ३९ वा A. ४० यानि A. ४१ ष्ठि left out in T. ४२ ल A. खपुष्पवर्षाणि K. ४३ गच्छति A. ४४ भवते A. ४५ नः A. ४६ न A. left out in T. ४७ From दारकं till श्रेष्ठिन (before एतदवोचन्) left out in A. ४८ प्र K. ४९ तु A. ५० स्म is added in A. ५१ ष्ठि A. T. ५२ मः A.

K 181 पृच्छति । जलवाहन किं निमित्तं[1] जानीया यदद्य रात्रावीदृशानि शुभ[2]निमित्तानि प्रादुर्भूतानि । अथ जलवाहनः श्रेष्ठी सुरेश्वरप्रभस्यैतदवोचत् । जानामि देव नि[3]यतं दशमत्स्यसहस्राणि कालगतानि । राजाह । कथं जानी[4]सि । जलवाहन आह । गच्छतु देव[5] जलाम्बरस्[6]तां महापुष्क[7]रिणीं प्रवि[8]शतु । किं तानि दशमत्स्यसहस्राणि जीवन्ति[9] अथ कालगतानि । राजाह । एवमस्तु ॥

अथ जलवाहनः श्रेष्ठि[10]दारको जला[11]म्बरं दारकमेतदवोचत् । गच्छ कुलपुत्राटवीसंभवायां पुष्करि[12]ण्यां पश्य । किं ता[13]नि दशमत्स्यसहस्राणि जीवन्ति अथ कालगतानि । अथ जलाम्बरो दा[14]रकः शीघ्रं शीघ्रं[15] येनाटवीसंभवा[16] पुष्करिणी तेनोपज[17]गाम । उ[18]पसंक्रम्य द[19]दर्श । तानि दशमत्स्यसहस्राणि कालगतानि म[20]हान्तं च मान्दार[21]वपुष्पवर्षं दृष्ट्वा[22] पुनरपि निवृत्तः पितुरेतदवोचत् । कालगतानीति । अ[23]थ जलवाहनः श्रेष्ठी दा[24]रको जलाम्ब[25]रस्य K 182 दार[25]कस्यान्तिकादिदं वचनं श्रुत्वा येन राजा सुरेश्वरप्रभस्तेनोपसंक्रम्यैतां[26] प्रकृतिमारोच[27]यति स्म । यत्खलु देवो जा[28]नीयात्ता[29]नि दशमत्स्यसहस्राणि स[30]र्वाणि कालगतानि देवेषु त्रायस्त्रिंशत्स्[31]उपपन्नानि । तेषां देवपुत्राणामनुभावेनाद्य रात्रावीदृशानि शुभनिमित्ता[32]नि प्रादुर्भूतानि । यदस्मा[33]कं गृहे चत्वारिंशन्मुक्ताहारसह[34]स्राणि दिव्यानि च मान्दार[35]वपुष्पाणि प्रवर्षितानि । अथ स राजा हृष्टस्तुष्ट उ[36]दग्रात्तमना बभूव[37] ॥

अथ खलु भगवान्पुनस्तां बोधिसत्त्वसमुच्चयां कुलदेवतामेतदवोचत् ॥ स्यात्खलु पुनर्युष्माकं कुलदेवतेऽन्यः[38] स तेन कालेन तेन समयेन सुरेश्वर[39]प्रभो नाम राजा बभूव । न[40] खलु पुनरेवं द्रष्टव्य[41]म् । तत्कस्य हेतोः । द[42]ण्डपाणिः शा[43]क्यस्तेन कालेन तेन समयेन सुरेश्वरप्रभो नाम राजा बभूव । स्यात्खलु पुनः कुलदेवतेऽन्यः[44] स तेन कालेन तेन समयेन जटिंधरो नाम श्रेष्ठी[45] बभूव । न खलु पु[46]नरेवं द्रष्टव्यम् । तत्कस्य हेतोः । राजा शुद्धोदनः स तेन[47] कालेन तेन समयेन जटिंधरो नाम श्रेष्ठ्यभू[48]त् ॥

---

१ मि left out in T. २ शुभ left out in T. ३ नियते A. नियन्तं C. ४ मि A. ५ देव left out in A. ६ ल A. ७ णी A. ८ विस A. तिश T. ९ न्तु A. १० श्रेष्ठी A. C. T. श्रेष्ठि K. ११ र A. १२ ण्या A १३ कन्ता T. १४ वभो दारकाः T. १५ सिघ्रं सिघ्रं A. १६ नाम is added in K. १७ तेनापज K. जे T. १८ मो K १९ म्य दर्समानि A. २० न्त A. २१ ल A २२ र्ष दृष्टा A. २३ नित्पर्थी A. नीत्पथ K. T.. २४ ल A. २५ स्य दारक left out in A. २६ ता A. २७ रो left out in A. २८ देवा जानि A. २९ ता A. ३० Left out in A. ३१ शत् उप A. शत्सुप K. T. ३२ त्तो T. ३३ यः अस्माकं A. ३४ हा left out in T. ३५ ल A. ३६ तं A. ३७ वंः A. ३८ ऽन्य A. ३९ प्रभा A. Left out in T. ४० तेन A. ४१ पुन च व द्रष्टव्यः A. खे T. ४२ दंदपाणी A. ४३ ते A. ४४ दुन्य A. ४५ ष्ठि A. ४६ व A. ४७ केन A. ४८ ष्ठि भूत A.

स्यात्खलु पुनस्ते कुलदेवतेऽन्यः[1] स तेन कालेन तेन समयेन जलवाहनः श्रेष्ठिदार- K 183
कोऽभूत्। न[2] खलु पुनरेवं द्रष्टव्यम्। तत्कस्य हेतोः। अहं स तेन कालेन तेन समयेन
जलवाहनः श्रेष्ठिदारकोऽभूत्॥ स्यात्खलु पुनस्ते[3] कुलदेवतेऽन्या सा तेन कालेन तेन समयेन
जलवाहनस्य[4] जलाम्बुजगर्भा[5] नाम भार्याभूत्। न खलु पुनरेवं[6] द्रष्टव्यम्। तत्कस्य हेतोः।
गोपा[7] नाम शाक्यकन्या[8] तेन कालेन तेन समयेन जलवाहनस्य जलाम्बुजगर्भा[9] नाम
भार्याभूत्। राहुलभद्रस्तेन[10] कालेन तेन समयेन जलाम्बरो नाम[11] दारकोऽभूत्। आनन्दः[12] स
तेन कालेन तेन[13] समयेन जलगर्भो नाम दारकोऽभूत्। स्यात्खलु पुनस्ते[14] कुलदेवतेऽन्यानि
तानि तेन कालेन तेन समयेन दशमत्स्यसहस्राणि बभूवुः[15]। न पुनरेवं द्रष्टव्यम्। तत्कस्य
हेतोः। अमूनि तानि[16] ज्वलनान्तरतेजोराजप्रमुखानि दशदेवपुत्रसहस्राणि तेन कालेन तेन
समयेन दशमत्स्यसहस्राणि बभूवुः[17]। यानि मयोदकेन संतर्पितानि। [18]भोजनवरेण च गम्भीरश्च
[19]प्रतीत्यसमुत्पादो[20] धर्मो देशितः[21]। रत्नशिखिनस्तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य नामधेयं श्रावितः[22]।
तेन कुशलधर्महेतुना मर्मान्तिक[23] इहागतानि[24] येनैतर्ह्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ व्याकृतानि। अतीव K 184
प्रीतिप्रासादप्रामोद्येन धर्मश्रुतिगौरवेण[25] सर्वव्याकरणनामधेयानि[26] प्रतिलब्धानीति[27]॥

स्यात्खलु पुनस्ते कुलदेवतेऽन्या सा तेन कालेन तेन समयेन वृक्षदेवताभूत्। नैवं द्रष्टव्यम्। तत्कस्य हेतोः। त्वमभूः कुलदेवते तेन कालेन तेन समयेन वृक्षदेवता। अनेन कुलदेवते पर्यायेणैवं वेदितव्यम्। यथा मया संसारे संसरता[28] बहवः[29] सत्त्वाः परिपाचिता बोधौ। ये ते सर्वे व्याकरणभूमिं[30] प्रतिलप्स्यन्तेऽनुत्तरायां[31] सम्यक्संबोधाविति॥

इति श्रीसुवर्णप्रभासोत्तम[32]सूत्रेन्द्रराजे जलवाहनस्य
मत्स्यवैनेयपरिवर्तोऽष्टादशः[33]।

---

१ अन्य A. २ भूतेन A. भूत्न T. ३ स्ते left out in A. ४ Left out in A. ५ जलाम्बुगर्भा in all Mss. but Tib. ६ व A. T. ७ स्वपाया A. ८ न्याया A. ९ गर्भा left in A. १० र T. ११ वकोन्यम A. १२ न्द A. १३ तेन left out in A. १४ न is added in T. १५ वः A. वु T. १६ नि left out in T. १७ वः A. १८ मे A. १९ प्रति A. २० दे A. २१ दर्सिताः A. २२ श्रो A. २३ मस A. २४ केन सन्तर्पितारि भोजनवरेण च गम्भीरश्च प्रतीता पिता इहागतानि 11 is inserted in K. २५ गौवेंन A. गौरवेरवेन T. २६ ध्ये K. T. २७ प्रतिलंवानि A. २८ सं left out in A. २९ नः A. ३० सि A. K. T. ३१ या A. T. ३२ से T. ३३ ष्टदशः A.

॥ व्याघ्रीपरिवर्तः ॥

K 185 पुनरपरं कुलदेवते परहितार्थायात्मपरित्यागमपि बोधिसत्त्व[1]भूतेन भवितव्यम् । तत्कथमिदम् । दिवि भुवि च वि[2]सृतवि[3]पुल[4]विमलविविधगुणशतकिरणोऽप्रतिहतज्ञानदर्शनबल[5]पराक्रमो भगवान्भिक्षुशतसहस्रपरिवृतः पञ्चविधचक्षु[6]प्राप्तः पञ्चालेषु जनपदेषु जनपदचारिकां चरमाणोऽन्यतमेव वनखण्डमनुप्राप्तो बभूव । स तत्र ददर्श हरितमृदुनीलशाद्वलतलविविध[7]कुसुमप्रतिमण्डितं पृथिवीप्रदेशं दृष्ट्वा[8] च भगवानायुष्म[9]न्तमानन्दमामन्त्रयति स्म । रुचिरोऽयमानन्द ! पृथिवीप्रदेशः । अस्मिंश्चास्मिकस्थाननिष्ठां[10] संज्ञाय[11]ते । एतर्हि तथागतस्यासनं प्रज्ञापय । ततस्तेन भगवत आज्ञयासनं प्रज्ञप्तम् । प्रज्ञप्य च भगवन्तमेतदवोचत् । प्रज्ञप्तमासनं भगवन्निषीद ज्येष्ठ श्रेष्ठ नृणां वरद वरिष्ठ मोक्षवह परमामृतकथां विसृज नृणां हिताय भगवन्नि[12]धनविप्रयुक्तः ।

K 186 अथ भगवांस्तस्मिन्ना[13]सने निषद्य भिक्षूनामन्त्रयते स्म । इच्छथ यूयं भिक्षवो दुष्करकारिकाणां बोधिसत्त्वानां शरीराणि द्रष्टु[14]म्[15] ॥

एवमुक्ते भिक्षवो भगवन्तमेतदवोचन् ।

अयमृषिवरकालप्रा[16]प्त
सर्वा[17]र्थसारमद्वय[18]नीरतस्य द्रष्टुम् ।
अस्माभिरस्थीण्यपरिमित
गुणश्रितस्य तत्[19]साधु घाटय ॥ १ ॥

अथ भगवान्सहस्रारचक्रचरण[20]विलिखिततलेन स्थूलितनवकमलकोमलेन पाणिना धरणीतलं जघान[21] व्याहतमात्रेण षड्विकारं[22] पृथिवी चचाल[23] । मणिकेन करजातविकृ[24]तं च स्तूपं [25]ततोऽभ्युज्जगाम । अथ भगवानायुष्मन्तमा[26]नन्दं[27]मामन्त्रयते स्म । विघटयानन्देमं स्तूपम् । अथायुष्मानानन्दो भग[28]वते प्रतिश्रुत्य स्तूपं विघटयामास । स तत्र ददर्श कनकविसृतमुक्तासंछादितं

K 187 हिरण्यमयं समुद्रकम् । दृष्ट्वा च भगवन्तमेतदवोचत् । हिरण्यमयं भगवन्[29]समुद्रकः समुद्धृतः । भगवानुवाच । सप्तैते[30] समुद्रका[31]न्सर्वे[32] उद्घाटनीयाः । तदो[33]द्घाटयामास । स तत्र ददर्श[34] हिमकुमुद[35]सदृशान्यस्थीनि । दृष्ट्वा च[36] भगवन्तमेतदवोचत्[37] । भगवन्नस्थीन्युपल[38]क्ष्यन्ते । भगवानाह । आ[39]नीयतामानन्द महापुरुषस्यास्थीनि ॥

---

१ ये A. र्त T. २ मृ A. ३ र A. ४ र A. ५ प्र K. T. ६ क्षुः K. ७ शाद्वलेविवि A. शद्वलतलविविध T. ८ ष्टा A. ९ ष्मा A. १० निष्ठाः K. Left out in T. ११ न्ते in all Mss. १२ नि K. १३ न K. १४ ष्टुः A. ष्ट्रः T. १५ त् is all Mss. १६ मः in all Mss. १७ र्थ सारसम A. C. T. र्थसरसम K. १८ नि in all Mss. १९ तस्मा A. K. तत्स्या T. २० ण left out in A. २१ त A. C. T. २२ लं A. २३ र A. २४ क्कं A. २५ तेक्षो A. २६ ष्मानंद A. २७ न्त्रये स्म 11 K. left out in A. C. T. २८ त A. २९ समुद्गतः A. C. T. समुद्गत K. ३० सप्तौ A. C. T. ३१ समुद्गवाः in all Mss. ३२ सर्वे A. T. ३३ तदा उद्घा A. T. ३४ दार्श A. ३५ कुमुदस A. सं C. ३६ चा A. ३७ त. T. ३८ र A. ३९ नि A. C. T.

अथायु[१]ष्मानानन्दस्ता[२]न्यस्थीन्या[३]दाय [४]भगवते बुद्धायोपनामयामास । [५]भगवांश्चास्थीनि
गृहीत्वा संघस्य पुरतः संस्थाप्योवाच[६] । इमान्यस्थीनि महा[७]प्रवरगुणामुक्तस्य[८] समन्तदमध्यान-
क्षान्तिप्रवरदृढो[९]त्साहयशःसं[१०]स्कृतो भूयः[११] सततसमितं बोधौ मतिमतो दृढोत्साहिनो धृतिमतः[१२]
सदादाननिरतस्य । ततो भगवान्भिक्षूनामन्त्रयामास । वन्दत भिक्षवो बोधिसत्त्वशरीराणि
शीलगुणवासितानि [१३]परमदुर्लभदर्शनानि [१४]पुण्यक्षेत्रभूतानि । ततस्ते भिक्षवः कृतकरपुटा[१५]
आवर्जितमन[१६]सस्तानि शरीराणि मू[१७]र्ध्ना वन्दन्ते स्म ॥

अथायुष्मानानन्दः कृतकरपु[१८]टो भगव[१९]न्तमेतदवोचत् । भगवानतीतानागत[२०]प्रत्युत्पन्न-
सर्वलोकाभ्युद्गतः सर्वसत्त्वैर्नमस्कृतः[२१] तत्कथं तथागत एवैतान्यस्थीनि[२२] नमस्यते । अथ भग- K 188
वानायुष्मन्तमानन्दमेतदवोचत् । वन्दनीयानीमा[२३]न्यस्थीन्यानन्द । तत्कस्य हेतोः । एभिरानन्दा-
स्थिभिर्मयैवं[२४] क्षिप्रमनुत्तरा सम्यक्[२५]संबोधिरभिसंबु[२६]द्धेति । भूतपूर्वमानन्दातीतेऽध्वन्य[२७]नेकधनधान्य-
वाहनबलोपपन्नोऽप्रतिहतबलपराक्रमो महारथो नाम राजा[२८]भूत् । तस्य देवकुमारसदृशास्त्रयः पुत्रा
बभूवुः । महाप्रणादो महादेवो महास[२९]त्त्वश्चेति । अथ राजा क्रीडनार्थमुद्यानमभिनि[३०]ष्क्रमते
स्म । ते च कुमारास्[३१]तस्योद्यानस्य गुणानुराधितया कु[३२]सुमलोलया चेत[३३]स्ततोऽनुविचरमाना महा-
द्वादशवनगुल्मं[३४] प्रविविशुः । तेषु प्रसृतेषु कुमारोपस्थायका अन्योन्यप्रसृता बभूवुः । राज-
कुमारोत्सृष्टा उद्यानमहल्यामलक्षितायां तं द्वादशवनगुल्मं प्रविविशुः । अथ महाप्रणादो [३५]भ्रातृद्वय-
मुवाच । भीर्मे हृदयमाविशते । आगच्छत मा वयं श्वापदे वि[३६]नाशमापद्येम । महादेव उवाच ।
न मे भयमस्त्य[३७]पि त्वि[३८]ष्टजनवियोगाद्धि मे हृदये प्रवर्तते[३९] । महासत्त्व उवाच ॥

न च मम[४०] भयमिहास्ति नापि शोको K 189
वन[४१]वरे मुनिजनसंस्तुते विविक्ते ।
परमसुविपु[४२]लमहा[४३]र्थता लाभा
हृदय[४४]मिदं[४५] मम[४६] संप्रपु[४७]ष्पति च ॥ २ ॥

---

१ यु left out in T. २ न्त्व A. ३ ना A. ४ तो. A. ५ नि left out in T. ६ चः A. T. ७ लः C. K. T. left out in A. ८ स्य left out in A. ९ प्रविचलद्रुमो Mss. १० स A. T. ११ भूयो is repeated in K. T. १२ तेः in all Mss. १३ पु T. १४ ण्ये A. T. १५ प T. १६ सः ता A. T. १७ मुद्धा A. १८ पुतो A. र left out in A. T. १९ बभ is inserted in T. २० तानामप्र A. T. २१ त्वः K. २२ नी T. २३ मीमा left out in T. २४ वं K. २५ संम्यक्संबोधीरभि A. Left out in T. २६ द्धो K. २७ न्य is repeated in T. २८ बभूव K. २९ सत्त्ववांश्चेति Mss. ३० नि left out in A. ३१ स्ते A. ३२ तया is added in K. ३३ च इति A. T. च A इत K. ३४ ल्मं A. T. ३५ भा A. K. T. ३६ विं A. दौर्नि K. विं T. ३७ यस्यपि A. ३८ तु इष्ट A. K. T. ३९ र्तन् A. ४० नं मे K. ४१ बु A. ४२ र T. ४३ हा left out in A. ४४ य id. in T, ४५ मं A. C. T, ४६ म left out in A, ४७ द्दयति K,

अथ ते राजकुमारास्तद् द्वादशवनगुल्मविवरं चङ्कूर्यमाणा[१] एकां व्याघ्रीं ददृशुः सप्ताहप्रसुतां पञ्चसुत[२]परिवृतां क्षु[३]तृषपरिकर्षितां[४] परमदुर्बल[५]शरीरां दृष्ट्वा महाप्रणादोऽब्रवीत् । भो कष्टमियं तपस्विनी[६] षडहप्रसुता वा सप्ताहप्रसुता[७] वा[८] भविष्यति । इदानीं भोजनमलभमाना स्वसुतानि[९] भक्षयिष्यति जिघं[१०]त्सया वा कालं करि[११]ष्यति । महासत्त्व उवाच । किमस्या[१२]स्तपस्विन्या[१३] भोजनम् । महाप्रणाद उवाच ।

मांसो[१४]ष्णानि रुधिराणि रससंका[१५]शं भवेद्यदिह ।
एतद्भोजनमुक्तं व्याघ्रतरक्ष्वृक्षसिंहानाम् ॥ ३ ॥

K. 190 महादेव उवाच । इहैषा तपस्विनी क्षुत्तृषपरीतशरीरा[१६] अल्पं प्रा[१७]णावशेषा परम[१८]दुर्बला न शक्यमन्य[१९]स्थाने भोजनमन्वेष्टुम् । कोऽस्याः प्राणपरिरक्षणार्थमात्मपरित्यागं कुर्यादिति । महाप्रणाद उवाच । [२०]भो दुष्कर आत्मपरित्या[२१]गः । महासत्त्व उवाच ।

अस्मद्विधा[२२]नां दुष्क[२३]रं शरीर[२४]-
अभियुक्ता[२५]नां एष नयः ।
अन्येषां[२६] परहिताभियुक्तानां
सत्पुरुषा[२७]णां न दुष्करः ॥ ४ ॥

अपि च ।

कृपाकरुणममर्व[२८]तारिय
सत्त्वो दिवि चेह लभ्यते स[२९]ः ।
[३०]इंदेह शतश इह कृत्वे[३१]
मुदितमनाः परजीव[३२]शरीरे ॥ ५ ॥

अथ ते राजकुमाराः परम[३३]संदीप्ता एषा [३४]व्याघ्रीति द्रुतमनिमिषमनुनिरीक्षन्तः प्रचङ्क्रमुस्ततो महासत्त्वस्यैतदभूत् । [३५]अयमिदानीमात्मपरित्यागस्य कालः । कुतः—

K 191 सुचिरमपि ऋतोऽयं पूतिकायो महार्हैः
शयनवसनान्नैर्भोजनैर्वाहनै[३६]श्च ।

---

१ रैव चुर्यमाना Mss. २ शत (for सुत) A. ३ त्त A. तृ T. ४ ता T. ५ र A. ६ नी left out in T. ७ Left out inA. ८ नपि K. ९ मृ A. १० न्स T. ११ लि A. १२ मस्यस्त A. स्त left out in T. १३ न्यां A. १४ मांसातुष्णा A. मांसातुष्टा C. मत्सा उष्णा K. मात्सा तुष्ठा T. १५ सकाशं Mss. १६ क्षुभृपरितशरीरा T. १७ प्र A. १८ म left out in T. १९ नया in all Mss. २० विभो Mss. २१ ग left out in A. २२ नां Mss. २३ रं Mss. २४ रा Mss. २५ नामल्पबुद्धीनामेष Mss. २६ पुनरात्मपरित्यगाभिरुढानां inserted in all Mss. २७ णां Mss. २८ तार्थ Mss. २९ सः left out in all Mss. ३० हं Mss. ३१ करोति Mss., and निर्विकारं added in all Mss. ३२ जीवित Mss. ३३ दि A. ३४ घ्री इति A. T. ३५ अयाम A. ३६ वाहनै left out in A. C. T.

शतनयकृत[१]धर्मभेद[२]नोन्तैरनन्तं
न विजहति अनुपूर्वं स्वस्वभावं कृतघ्नुः ॥ ६ ॥

अपि च ।

नास्ती[३] तस्योपजीव्यं[४] सर्वतु[५]
मध्ये भूतत्वा[६]त्तं नियोज्य ।
तस्मै जरामरणस्थं[७] समुद्र–
उत्[८]तरणपोत[९]भूतं[१०] भविस्सेमम्[११] ॥ ७ ॥

अपि च ।

त्यक्त्वाहं पुण्ड[१२]भूतं
भवशत[१३]भरितं विष्टा[१४]न्तैः पूर्णम् ।
निःसारफेनकल्पं[१५] कृमिशत–
भरितं कार्यकृत्यं तनु[१६] हि ॥ ८ ॥
निःशोक निर्विकारं
निरुपधिममलं ध्यानप्रज्ञा[१७]दिगुणैः ।
संपूर्णं धर्मकार्यं[१८] गुणशत– K 192
भरितं प्राप्स्येवं[१९] सुशुद्धम् ॥ ९ ॥

स खल्वेवं कृतव्यवसायः परमकरुणो[२०]परिगतहृदयः तयोर्विक्षेपं चकार । गच्छेतां तावद्भवन्तौ स्वकार्येणाहं द्वादशवनगुल्मं प्रवेक्ष्यामीति ॥

अथ स[२१] महासत्त्वो राजकुमारः तस्मादुपवनात्प्रतिनिवृत्य व्याघ्र्या आलयमुपगम्य वनलतायां प्रावरणमुत्सृज्य प्रणि[२२]धानं चकार । एषोऽहं जगतो हितार्थम[२३]नुत्तरां बोधिं विबुध्य शिवां कारुण्यात्[२४]प्रददामि निश्चलमतिर्देहं परैर्दुस्त्य[२५]जम् । तन्मे बोधिर[२६]नामया या जिनसुतैरभ्यर्चिता निर्ज्वला त्रैलो[२७]क्यं भवसागरात्प्रतिभयादुत्तारये[२८]यान्माम् । इत्य[२९]थ व्याघ्र्या अभिमुखं महासत्त्वः प्रपतितः । ततो व्याघ्री मैत्रीवतो बोधिसत्त्वस्य न किञ्चिच्चक्रे[३०] । ततो बोधिसत्त्वो दुर्बलावर्तोऽयमथेत्यु[३१]त्थाय शस्त्रं पर्येषते स्म । कृपामतिर्न कचिच्छ[३२]र्मलभत् । सोऽतिबलां वर्षशतिकां

१ न A. T. २ भेदवा K. ३ स्ति Mss. ४ व्य A. ५ तो Mss. ६ त्वात् । तमहमिदानीं संनियोज्य Mss. ७ स्य left out in all Mss. ८ द्रात्त Mss. ९ स्नात A. C. T. स्नीत K. Gru. bo. che. १० तो Mss. ११ भविष्यामि Mss. १२ दण्ड Mss. १३ कलितं Mss. १४ विष्टमूत्रान्त Mss. १५ निःसारं फलकल्पं Mss. १६ तनु Mss. १७ प्रज्ञादिभिर्गुणैः Mss. १८ यं Mss. १९ प्राप्य एवं Mss. एव K. २० गुनापरिगहृदयः तयो A. २१ स left out in A. २२ ध T. २३ त्तमनुरां A. २४ ण्यां प्र in all Mss. but K. २५ स्त्व A. C. स्त्य K. T. २६ णा A. २७ तैन्ला A. T. त्रैळा Mss. २८ यमहम् Mss. २९ त्ये T. ३० चीचक्रे A. ३१ त्थय T. ३२ त्तु Mss.

K 193 वंश[1]लतां गृ[2]हीत्वा तया स्वबा[3]लमुत्क्षेप्य व्याघ्रीस[4]मीपे पपात। प्रपतितमात्रे च बोधिसत्त्वे भूमिरियं प्रचरविहीनेव[5] नौः सलिलम[6]ध्ये गता षड्विकारं प्रचचाल। राहुग्रस्त इव दिनकरकिरणो न बभ्राजे। दिव्यगन्धचूर्णसंनिश्रितं च कुसुमव[7]र्षं पपात[8]। अथान्यतरा विस्मया वर्जितमनसा देवता बोधिसत्त्वं तुष्टाव॥

यथा कारुण्यं ते[9] विसृतमिह सत्त्वेषु सुमते
यथा वै तद्देहं त्यजसि नरवीर[10] प्रमुदितः।
शिवं श्रेष्ठं स्थानं जननमर[11]णार्थे विरहितं
निरायासं शा[12]न्तं त्वमिह न चिरात्[13]प्राप्स्यसि शुभम्॥ १०॥

अथ खलु सा व्याघ्री रुधिरम्रक्षितशरीरं बोधिसत्त्वमवेक्ष्य[14] मुहूर्त[15]मात्रेण निर्मांसरुधिरमस्थ्यवशेषं चकार[16]॥

अथ महाप्रणादस्तं भूमिकम्पमनुनिशम्य[17] म[18]हादेवमेतदवोचत्॥

प्रचलित ससमुद्रा[19] सागरा[20]
वसुमतिदशदिक्षु सुप्तरश्मिश्च सूर्यः।
पतति [21]कुसुमवर्षं व्याकुलं वा मनो मे
स्वतनुरिह विसृष्टः सांप्रतं भ्रातृणो[22] मे॥ ११॥

K 194 महादेव उवाच[23]।

यथा च सो करुण[24]वचो ह्यवोचत[25]
समीक्ष्य[26] तां स्वतना[27]यभक्षणोद्यतां[28]।
क्षुधान्वितां व्यशनशतैः सम[29]न्वितां
सुदुर्बला मतिरिह संशया तु मे॥ १२॥

अथ तौ राजकुमारौ परमशोकाभिभूतौ वाष्पपरिप्लुताक्षौ तमेनं प[30]न्थानं प्रतिनिवृत्य ग[31]च्छन्तौ व्या[32]घ्रीसमीपमेवाभिजग्मतुः। तं[33] ददृशतुः शतं वंश[34]लतासमायुक्तं प्रावरणं कृष्ण-

---

१ सलतां A. C. शलतां left out in T. २ हि A. ३ स्वर्ज्जल A. स्वगवाल K, ४ समांपे A. समीपे T. ५ च Mss. ६ ल left out in A. ७ र्ष T. ८ तः T. ९ तव Mss. १० रे A. C. ११ र left out in T. १२ शांतं A. १३ वि A. १४ क्ष्ये A. १५ मुहूर्ते A. १६ रः T. १७ निशंम्य A. शम्य T. १८ म left out in T. १९ प्रचरित समुद्रा Mss. दा T. २० न्त यथेयं added in all Mss. २१ Before कु सुम is added कसल in A. कुशल C. सकल K. सप्तल T. २२ भावना A. २३ चः A. २४ स कारुण्य Mss. २५ तू Mss. २६ क्ष Mss. २७ न A. २८ ता Mss. २९ समंवि A. ३० त्था Mss. ३१ तौ A. ३२ घ्रा T. ३३ भातृद्वयं तं K. त T. ३४ शमृतं व वंपतवारश K.

विकीर्णानि चास्थीनि रुधिरकर्दमानि[3] । नानादिग्विदिक्षु केशान्विस्तीर्णान्दृष्ट्वा[5] च समूर्च्छन्तौ[6] भूमौ निपेततुः । सुचिरात्संज्ञामुपलभ्योत्थायोच्चैयबाहू आर्तस्वरं मुमुचतुः ।

अहो[11] प्रियंभ्रातृक पार्थिवीयं
तथा जननी सुतवत्सला या
पृच्छिष्यते सा जननी तृतीयः K 195
क वा युवाभ्यां कमलायतेक्षणः ॥ १३ ॥

अहो हि अस्माकमिहैव शोभितं
ननू प्रदेशे मरणं न जीवितम् ।
कथं महासत्त्वविवर्जिता वयं[19]
दास्यामहे दर्शनमम्बतातयोः ॥ १४ ॥

अथ तौ राजकुमारौ बहुविविधकरुणं विलोप्य प्रचक्रमतुः । तत्र कुमारस्योपस्थायका दिशि विदिशि प्रधावन्तः कुमारान्वेषणाः परस्परं दृष्ट्वा च पप्रच्छुः क कुमारः क कुमार इति । तस्मिंश्च समये देवी शयनतलगता प्रियविप्रयोगसूचकं स्वप्नं ददर्श । तद्यथा स्तनौ छिद्यमानौ दन्तोत्पाटनं च क्रियमाणं त्रयः कपोतशावकाः प्रतिलम्भमानास्ते भीता एव श्येने-[29]नाच्छिद्यमानाः । अथ देवी भूमिकम्पादुत्त्रस्तहृदया सहसा प्रतिविबुध्य चिन्तापरा बभूव ॥

किमेषा भूतधात्री जलनिधिवसना कम्पति भृशं
सूर्यः शूली न [34]रश्मिर्मम च कुच भूमुजं[36] वयति वा । K 196
दुःखं कुर्वति मे गात्रं चलति च नयनं स्वस्तनं छिद्यती च
स्वस्ति मे स्यात्सुतानां वनविवरमिदं क्रीडनार्थं गतानाम् ॥ १५ ॥

अथैवं चिन्तयन्त्याश्चेटी च संत्रस्तहृदया प्रविश्य देव्या निवेदयामास । देवि[38] कुमारपरिचारकाः कुमारमन्वेषन्ते नष्टः श्रूयते । तत्र पुत्रहतश्रवणाच्चैव देवी संकम्पितहृदया वाष्पाकुल-

---

१ क्र left out in T. २ स्थि A. स्था Mss. ३ रक्त A. रदक T. ४ दि left out in K. T. ५ ष्टा A. ६ समुच्छन्तौ Mss. ७ त left out in T. ८ दीर्घकारा inserted in K. ९ पा A. १० यो उच्चवाहु आर्त A. योच्चेयाहु आत्त C. यो उच्चेयाहु आर्त्त T. ११ आहो A. १२ भ्रा A. T. १३ थिव T. १४ जरन्ती Mss. १५ त्सु A. १६ स्य K. १७ यतेक्षणः in all Mss. १८ तं A. ता C. १९ चयं C. T. २० दर्शणंम्ब A. २१ रुपंणं K. २२ ल्प A. ल K. २३ ष्टा A. २४ प्रप A. २५ तस्मिंच सये A तस्मिञ्च समये K. तस्मिश्च समये T. २६ त्तो K. २७ तरं A. २८ भि A. २९ श्चे A. C. T. ३० ना T. नाः Mss. ३१ त्त Mss. ३२ देवि भूमि (मी T.) कंपादुतुत्तहृदयो A. ३३ भ A. ३४ सु A. K. T. ३५ लश्मिः A. रश्मिः A K. T. ३६ कुचं भूभुजा K. कच भूभूजा T. unintelligible; कुच भुजं वेपति थवा ? ३७ संत्रांत A. सत्रान्त K. T. ३८ वी Mss. ३९ मा left out in T. ४० णा च A. ४१ स A. But see below.

नयनवदना[1] राजानमभिगम्योवाच । देव नष्टो मे प्रियसुतः श्रूयते । राजा[2]ऽपि संकम्पितहृदयः परमसंत्रासमापेदे । हा कष्टं वियुक्तोऽस्मि प्रियसुतेन । अथ राजा देवीमाश्वासयामास । मा भीर्देवि पुत्रार्थं[4] वयं कुमारान्वेषणोपलभ[3]न्तः । तत्र प्रवृत्ते कुमारान्वेषणाभिद्रुते जनका[5]य अथा[4]चिरादेव राज्ञा[6] ददर्श दूरत एवागच्छन्तौ राजकुमारौ । दृष्ट्वा[7] राजाब्र[8]वीत् । एतावा[9]लभन्तौ[10] कुमारौ न तु सर्वे । हा कष्टं सुतवियोगो नाम ।

K 197

न भवति नि[11]रुपलम्भे न प्रीतिरेवं नराणां
भवति [12]सुतवियोगाद्यादृशं [13]दौर्मनस्यम् ।
ननु व[14]र[15]सुखिनस्ते येन पुंसाभियोगा[15]
मरणमुपगता वा ये न जीवन्ति पुत्राः ॥ १६ ॥

अथ देवी परमशोकाभिभूता म[16]र्महन्तेव कलभी आ[17]र्तस्वरमुवाच ॥

यदि तनया[18]र्यस्य भृत्यवर्गा
वनवरे[19] कुसुमाकुले प्रविष्टाः ।
क स हृदयसमो सम[20]स्तृतीयः
सुतमनयापदवैति कनीयसमेतत्[21] ॥ १७ ॥

तयोरागतयो राजा पुत्रा[22]वेतत्पर्यपृच्छतोत्सुकः कुमारौ परिपृच्छति स्म । क दारकः कनीयस इति । ततः शोकार्तावश्रुद्रुतन[23]यनौ परिशुष्कताल्वोष्ठदशनवदनौ न किञ्चिदूचतुः ॥ देव्युवाच ॥

कथयतां लघु विमुह्यति [24]स्मृतिश्च
परम[25]भृशं परिपीड्यते च देहः[26] ।
क स म[27]म पुत्रस्तृतीय हृदयं
इदं स्फुटितं तु संमूर्च्छति[28] वा ॥ १८ ॥

K 198

अथ तौ कुमारौ विस्तरेण तं वृत्तान्तं[29] निवेदयामास । सहश्रवणेन राजा देवी परि[30]जनाश्च मोहमुपगताः । मोहप्रत्यागताश्च [31]करुणार्तस्वरं रोदमानास्तं देशमभिजग्मुः । अथ राजा देवी च तान्यस्थीन्यपगत[32]रुधिरमांसा[33]नि वायुना दिशो[34] विदिशश्च केशविकीर्णा[35] दृष्ट्वा

---

१ ववदना A. २ जो K. ३ रम्भ A. लम्भ Mss. ४ ये A. T. ५ भ Mss. ६ ज A. T. ७ ष्टा A. ८ प्रवी A. ९ एतौआल A. T. एतौ आलं K. १० तौ K. ११ र A. १२ शुतं A. १३ तौं A. C. T. १४ र K. T. १५ गाः A. K. T. १६ म left out in A. १७ आर्त्त A. T. १८ स्तप A. C. T. १९ वनरे T. २० स्त T. २१ त A. unintelligible; according to Tibe, it may be सुत मम नागतः कनिष्ठशोभः A. २२ पुत्रा left out in all Mss. २३ दुर्दनाय A. दुर्दिं (दि K.) ननय C. T. २४ स्म A. २५ भ A. २६ देह A. २७ कसम A. क स म T. २८ समुर्च्छति A. T. २९ न्त A. T. ३० रि left out in A. ३१ र्त A. र्त T. ३२ रुद्वि A. ३३ सन्नायुति T. ३४ शा A. ३५ र्णं A. र्णा दृष्ट्वा C.

चाहत इव द्रुमो[1] भूमौ निपतितौ । ततः पुरोहितः सुचिरं [2]तामवस्थां दृष्ट्वा सलिल[3]मलयचन्द[4]- नपङ्कै राज्ञो देव्याश्च शरीरं प्रह्लादयामास । अथ सुचिरात्संज्ञामुपलभ्य राजोत्थाय करुणकरुणं विललाप ॥

हा कष्टं पुत्र क्व मनोरम दर्शनीय
मृत्योर्वशं[5] शीघ्रं[6]मुपगतासि ।
मृत्योः प्रशममेव हि चाँगतो
विना ते परं[8] मम भविष्यति दुःखमन्यत् ॥ १९ ॥

देवी च मोहात्यागतो[9] प्रकीर्णकेशी बाहुभ्यामुरस्ताडयन्ती स्थाल्यां प्लुत इव मत्स्यो[10] धरण्यास्तले परिवर्तमाना महिषीव नष्टवत्सा कलभीव नष्टशावका करुणकरुणं रोदिति ॥

हा कान्त प्रियसुत केन व्रजसे भग्नो[11] K 199
ऽयं पद्मो धरणीतले[12] हि विकीर्णः ।
शत्रुणां[13] मम भुवि केन नाशं[14] गतोऽद्य[15]
पुत्रो मे नयनमनोहरचन्द्रः
हा किं शरीरमिह अद्य न यांति[16] भग्नं
पश्यामि हं[17] सुतवरं निहतं पृथिव्याम् ॥ २० ॥

सर्व्यक्तं[18] हृदयमयो ममैतं
धिग्व्यसनं अवेक्ष्य नो चेद्भेदं[19]यते ।
हा चैतत्पापकं स्वप्नफलं
यच्छिन्नं[20]विमावद्य केनचिदसिना ।
स्वप्नान्तरे द्वौ स्तनौ दंष्ट्रोत्पा[21]व्य
मे प्रियसुतो नाशं गतः शीघ्रमतः ॥ २१ ॥

स श्येनेन[22]ोपहृतो
यथैव इह मे लब्धैः कपोतैस्त्रिभिः ।
सो मेऽद्य त्रिभि[23]रात्मजैः
परिवृते[24] एको हतो मृत्युना ॥ २२ ॥

---

१ मुहु A. २ न्तो A. T. ३ शरीर Mss. ४ न्द्र A. ५ वासं A. वैशं C. T. ६ श्री Mss. ७ तः A. K. ८ परमं A. ९ मोहात्पत्या A. T. मोहन्प्रत्या K. १० त्स्यो K. ११ म्ना T. १२ लो K. १३ शत्रु in Ms. १४ नागतो in Ms. १५ द्यः A. K. १६ येनाभिभग्नं in Ms. १७ यं in all Mss. but P. १८ सवक्तं in Ms. १९ विभेदं in Ms. २० यच्छब्देदयमश्वकश्चिद्दर्शितः in Ms. २१ द्रष्टौ A. द्रंष्टो K. T. २२ श्वेन A. C. T. २३ त्रि A. K. T. २४ ता in Ms.

K 200 अथ राजा देवी च बहुविधं करुणकरुणं परिदेवतस्तयोः सर्वाभरणान्यवमुच्य महता जनकायेन सार्धं[2] पुत्रस्य शरीरपूजां[1] कृत्वा तस्मिन्पृथिवीप्रदेशे सुवर्णमयचैत्येषु न्यस्तानि तानि[3] शरीराणि ॥

स्यात्ते[4] खलु पुनरानन्दान्यैः[5] स तेन कालेन तेन समयेन महासत्त्वो नाम राजकुमारो[6]-ऽभूत् । नैवं द्रष्टव्यम् । तत्कस्य हेतोः । अहं स तेन कालेन तेन[7] समयेन महासत्त्वो[8] नाम राजकुमारोऽभूत् । तदापि मयानन्द रागद्वेषमोहापरिमुक्तेन नरकादिभ्यश्च दुःखेभ्यः कृपया जगदनुगृहीतम् । किं खलु पुनरिदानीं सर्वदोषापगतेन[9] सम्यक्संबुद्धेनेति । एवं ह्येकैकस्य सत्त्वस्यार्थे कल्पं समुदेयं नरकेषु जातिं संसाराद्विमोचयेयम् । खलु सत्त्वसारैश्च[10] जगत्परि[11]-गृहीतं[12] दुष्करमनेकविधविचित्रमिति ॥

अथ भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

बहूनि कल्पानि मयात्मा त्यक्तः
पर्येषयेता[13] इमम[14]ग्रबोधिम् ।
यथासि राजा यथ[15] राजपुत्रस्
तथैव त्यक्ता मय आत्मभावाः ॥ २३ ॥

K 201 अनुस्मरामि पुरिमासु जातिषु[16]
महारथो नाम बभूव राजा ।
तस्यापि पुत्रौ महात्यागवन्तो[17]
नाम्ना महासत्त्व वरो बभूव ॥ २४ ॥
द्वौ तस्य आसीदथ भ्रातरौ[18] च
नाम्ना महादेव महाप्रणादः[19] ।
वनखण्ड गत्वा च समानगोत्रै[20]-
स्तैर्दृष्ट व्याघ्री क्षुधयाभिभूता ॥ २५ ॥
तस्याप्रसत्त्वस्य कृपाभिजाता[21]
यन्नून हं[22] आत्म त्यजेय मांसम् ।

---

१ री left out in A. २ ये A. K. य T. ३ तानि left out in A. ४ ते A. ५ न्दोन्यः Mss.. ६ ज left out in A. ७ तेन left out in T. ८ स्व T. ९ षापसतेन A. १० रश्च A. ११ जनग T. १२ रि left out in A. १३ The correct form is पर्येषयता but metri cause. १४ for इमाम. १५ था in all Mss. but K. १६ तिषु Scan— १७ त्स्या A. C. T. त्या K. १८ भा A. K. T. १९ महाणादेः T. २० तः K. ते T. न सम प्रभाते is unintelligible; suggests us thus. २१ प A. C. T. पे K. २२ यं नूनहं in all Mss.

एषा हि व्याघ्री क्षुधतर्षपीडिता[1]

खादीय एतानि स्वको[2]त्मजानि ॥ २६ ॥

पतितश्चासीत्तदा स

महारथसुतो महासत्त्वः ।

दृष्ट्वा च व्याघ्रीं

क्षुधार्तां[3] व्याघ्रसुतमोक्षार्थम्[4] ॥ २७ ॥

करुणामये पतितेऽत्र[5] कम्पित सशैल धरणी K 202

विद्रुत पक्षिसंघ विनि[6]धानि ।

संत्रस्तो मृगसंघस्तदाकुल-

संस्थितोऽभूल्लोकोऽयम्[7] ॥ २८ ॥

द्वौ तस्य भ्रातरौ च

महाप्रणादस्तथा [8]महादेवः ।

न लभेते[9] [10]महासत्त्वं दृष्ट्वा

तत्र महावनख[11]ण्डेऽस्मिन् ॥ २९ ॥

अतिशोक[12]शल्यहृदया

विचरन्ति वनान्तरे विसंज्ञाश्च ।

पर्येषन्ति भ्रातरमश्रुमुखानि

विचरन्ति वनमध्ये ॥ ३० ॥

[13]उभौ तौ राजकुमारौ

महाप्रणादस्तथा महादेवः ।

[14]तत्रोपसंक्रमित्व[15] यत्र व्याघ्री

सुदुर्बला शयिता व्याघ्रीसुतां[16] ॥ ३१ ॥

दृष्ट्वा रुधिरलिप्ता[17]ङ्गानि

केशास्थिचर्ममात्रं धरण्याम् ।

अवकीर्ण पतिता[18]नि यत्किञ्चिन्मात्रं K 203

तस्य पतितं धरणीयं पश्यन्ति[19] ॥ ३२ ॥

---

१ ती T. २ स्वमा K. ३ र्तां A. T. र्त्तीं K. ४ क्षणार्थम् in all Mss. ५ Supplied for metre. ६ This line contains some surplus syllables. ७ We have in all Mss. भवेत् लोलीयं but भूत् in P. ८ महा left out in all Mss. but P. ९ रभति in all Mss. १० महा scan.—, ११ वरे in all Mss. १२ ल्प in all Mss. १३ उभौ scan—. १४ तो in all Mss. १५ त्वा in all Mss. १६ Two syllables surplus. १७ रे A. C. T. १८ दृष्ट्वा च in serted here. १९ This verse seems to be composed in the Āryā, but the style is much confused.

उभौ तौ नृपसुतौ संमूर्च्छितौ हि
तत्र पतन्ति धरणीयम् ।
नष्टमनाः सर्वपाण्डु[1] रजो[2]लिप्तगात्राः[3]
स्मृतीन्द्रियविहीनै[4]मूढचित्ताश्च ॥ ३३ ॥
तेषां चो पार्श्वयोः[5]
करुणस्वररोदमानशोकार्त्ताः ।
सिञ्चन्ति ते जलेनोत्थितो–
र्ध्वबहवश्च[6] क्रन्दन्तः ॥ ३४ ॥
तस्मिन्पतितमात्रेण सान्तर्जने
विप्रियाग्रमहिषी च ।
पश्यति पञ्च[7]स्त्रीशतेभी[8]
राजकुलान्तर्गता सुखप्रविष्टकायां[9] ॥ ३५ ॥
ताभ्यां स्तनाभ्यां
क्षीरप्रमुक्तं[10] प्रस्रव[11]न्त्य वेगैः ।
K 204 सर्वाङ्गमस्या हि
सूचीभिरिव भिद्यमानापि ॥ ३६ ॥
अतिशोकघूर्ण[12]हृदया
पुत्रवियोगार्त्तशोकशरविद्धा ।
उपसंक्रमित्वं[13] नृपतिं
सुदीनमनसा अतिशोकसंतप्ता ।
करुणस्वरं रोदमान
राज्ञोऽथ[14] महारथस्यैवावोचत् ॥ ३७ ॥
शृणु मम नृपते नरेन्द्र
शोकाग्निना मम दह्यते शरीरम् ।
उभाभ्यां स्तनमुखाभ्यां
क्षीरप्रमुक्तमचिरेण[15] ॥ ३८ ॥
सूचीभिरिवाङ्गमङ्गं पीड्यन्ति
स्म तानि[16] मम हृदयं च ।

---

१ मुच्चयांशु A. C. T. सुच्चयांशु K. २ रज A. C. T. ३ गात्रं P. ४ विदीन A. C. T. ५ तेषां च या यद्या A C. K. T. तेषां चर्य्यापरिपाद्या P. ६ °र्ध्वबाहवश्च in all Mss. ७ पञ्च left out in all Mss. ८ भिः A. K. ९ कायाः P. १० क्षीरप्रतुष्णप्रतुत्तं P. ११ ञ्र A. C. K. T. श P. १२ पूर्ण Tibe. १३ त्वा in all Mss. १४ ऽथ in all Mss. १५ अचिरेण left out in Tibe. १६ श्या टानि K. P.

यथा निमित्तं यादृश न भूय
पश्यामि दर्शनं प्रियसु[1]तान ॥ ३९ ॥

पुत्राणां मे विजानं[2] ददाहि
मम जीवितं क्षेमं[3] कुरुष्वं[4] ।

स्वप्नो मया दृष्ट[5]स्त्रयो K 205
मम कपोतसुतानि ।

योऽस्यं[6] तृतीयमहं
कपोतसुतं प्रियमना ॥ ४० ॥

[7]श्येनस्तत्र प्रविष्टः श्येनेनापहृतं
कपोतकं च स्वप्नान्तरे चं[8] ।

मम ईदृश शोकं
प्रविष्टं हृदयेऽस्मिन् ॥ ४१ ॥

अतिदाहशोकचिन्ता
मरणं मम भविष्यति न चिरेण ।

पुत्राण मे विजानं[9]
ददस्व मम जीवितं भवान्स्वकारुण्यम् ॥ ४२ ॥

एवमुक्त्वाग्रमहिषी संमूर्च्छति पतति तत्र धरणीये[10]
स्मृतीय परिहीना[11] विनष्टचित्ता विसंज्ञमना ।

सर्वान्तःपुरगणाश्च करुण[12]स्वरं
रोदमानाः क्रन्दन्तः ॥ ४३ ॥

दृष्ट्वा तामग्रमहिषीं
संमूर्च्छितपतितां च तत्र धरणीये ।

समनन्तरशोकार्त्तः K 206
पुत्रवियोग[13]ः सामात्यो[14] राजेन्द्र[15]ः ।

अमात्याश्च प्रयुक्ता जिज्ञासार्थं
गताः कुमाराणाम् ॥ ४४ ॥

---

१ सुता A. C. P. T. सुतानां K. २ विजने in all Mss. ३ क्षयं A. C. P. T. ४ करुष्ठः A. C. T. कुरुष्ठ P. ५ दृष्टं तु A. C. T. दृष्टस्त्र K. ६ स्यां P. ७ पश्च adde in all Mss. ८ व A. C. T. ९ विजने in all Mss. १० य A. C. T. ११ हीय वा A. C. T. १२ णं A. C. T. १३ वि left out in A. C. T. १४ सा तस्या in all Mss. १५ राज्यंद्रमा A.

सर्वनगरान्तर्जना
नानाशस्त्रगृहीतोत्थिताः ।
तथा आगताश्चाश्रुमुखा रोदमानाः
पृच्छन्ति पथेषु[1] तं महासत्त्वम् ॥ ४५ ॥
किं जीवितो वां क्व गतः[2]
सांप्रतं महासत्त्वः किं द्रक्ष्याम्यहमद्य ।
मनापं सत्त्वदर्शन प्रियमनापं[3]
न चिरेण विनष्टश्रमम् ॥ ४६ ॥
सशोकवदनः प्रयाति विषये
ऽस्मिन्दारुणनिर्दनाकरः ।
[4]अनन्तायाससंकटानि[5] घोषः
राजा महारथोत्थाय रोदमानः ॥ ४७ ॥
शोकार्त्तः सिञ्चति सलिलधारैः
अग्रमहिषीं च धरणीये पतन्तीं ।
K 207 सिञ्चति उदकेन यावत्स्मृतिं लभ्यते[6]
उत्थाय पृच्छिरं दीनमानसा[7] ॥ ४८ ॥
किं मम पुत्रा हि मृता जीवन्ति
राजा महारथश्चाग्रमहिषीं च ।
एवमेवाधोर्ध्वं[8] दिशि विदिशासु
अमात्या पार्षद्या जिज्ञासार्थं गताः ॥ ४९ ॥
कुमाराणां मा त्वमतिदीनमानसा
भवा हीनायासे[9] शोकहृदया ।
एवं महारथश्च क्षमापयित्वा
तदाग्रमहिषीं च कम्पो निष्क्रमे ॥ ५० ॥
राजकुलतोऽथाश्रुमुखो रोदमानः
शोकार्त्तः[10] अमात्यगणपरिवृत्तः ।
सुदीनमनसाथ दीनचक्षुश्च
निष्क्रम्य नगरपुरतो जिज्ञासार्थाय ॥ ५१ ॥

---

१ यथेषु in all Mss. २ वाह्यगतः A. C. K. T. वा मृत क्व गतः Tib. ३ यं K. ४ अनंतमाया in all Mss. ५ स K. P. T. ६ न लभ्यते in all Mss. ७ न in K. only. ८ एवमें च A. एवमेवं च C. K. T. ९ हीनेम्यसि in all Mss. १० शोकातुरः in all Mss.

राजा पुत्राणां बहुप्राणि[1]नः
अश्रुमुखो रोदमानो धावति ।
निर्गतं[2] दृष्ट्वा [3]राजानं पृष्ठतः
समनुबद्धोऽथ समनन्तरनिष्क्रान्तः ॥ ५२ ॥
राजा स महारथः समनन्तरा- K 208
त्प्रियपुत्र[4]दर्शनार्थं प्रेक्षति ।
दिशतां [5]सुगौलनयनो
दृष्ट्वान्यतरं पुरुषं मुण्डितशीर्षं च ॥ ५३ ॥
रुधिरालिप्ताङ्ग पांशुल[6]शरीरं
अश्रुमुखं रोद[7]मानं गच्छन्तम् ।
दारुणशोकार्त्तः [8]महारथस्य
हृदयस्थोऽश्रुमुखो रोदमानः ॥ ५४ ॥
स्थित ऊर्ध्वबाहुश्च क्रन्दन्तः
अथान्यतमोऽमात्यस्त्वरागत्य ।
शीघ्रभारादुपसंक्रम्य नृपते
राज्ञो महारथस्य आव्रचिंसु ॥ ५५ ॥
मा शोकचित्तस्त्वं भव नृपते
तिष्ठन्ति ते पुत्राः प्रियमनापाः ।
न चिरेणागम्य इह तवान्तिके[9]
द्रक्ष्यसि त्वं पुत्रवरं मनापम् ॥ ५६ ॥
मुहूर्तमात्रमभिगम्य — — राज्ञो
द्वितीयोऽमात्य आगतस्त[10]तः ।
रजोऽवकीर्णो मलवस्त्रप्रावृ[11]तः K 209
साश्रुमुखो राजानमिदमब्रवीद्[12] ॥ ५७ ॥
द्वौ च ते पुत्रौ महानृपेन्द्र
तिष्ठतः शोकानलसंप्रदीप्तौ ।
एकस्तवो पुत्रवरो न दृश्येत नृप
ग्रस्तो महासत्त्व अनित्यतया ॥ ५८ ॥

---

१ प्रमाणै in all Mss. २ निर्जनं A. C. T. ३ राज्ञोऽस्य added in all Mss. ४ करत्र added in all Mss. ५ सुगौलनयमो A. सुशोलनयनो K. T. ६ लिप्त added in all Mss. ७ ना in all Mss. ८ स राज्ञो added in all Mss. ९ तव अचिन्तिके T. १० आतष्ठवः A. ११ त A. १२ इति added in all Mss.

दृष्ट्वा[1] च व्याघ्रीमचिर[2]प्रसुतां[3]
स्वीयाश्च पुत्रानुपभोक्तुकामाम्[4] ।
तेषां महासत्त्व वरकुमारो
महान्त कारुण्य बलं जनेत्वा[5] ॥ ५९ ॥

बोधौ च कृत्वा प्रणिधिमुदारां
सर्वांश्च[6] सत्त्वानिह बोधयिष्ये ।
तं[7] बोधिं गम्भीरमुदारमिष्ठा
अनागतेऽध्वनि अहं स्पृशेयम् ॥ ६० ॥

पतितो महासत्त्वो गिरि तटतु[8]
सोऽग्रे[9] स्थितो व्याघ्र्यः क्षुधाभिभूतायाः ।
मुहूर्त निर्मांस[10]कृतः स अङ्ग च
अस्थावशेषं कृतः राजपुत्रः ॥ ६१ ॥

K 210 एवं च श्रुत्वा स वचः सुघोरं
संमूर्च्छितो राज महारथश्च ।
पतितश्च धरणीय विनष्टचित्तः
शोकाग्निनी[11] प्रज्वलितः सुदारुणा ॥ ६२ ॥

आ[12]मात्यपार्षद्या[13] करुणास्वररो[14]दमानो[15]
शोकार्ति[16] सिञ्चन्तिते[17] जलेन ।
सर्वे[18] स्थिता ऊ[19]र्ध्वबाहुश्च स क्रन्दमानाः
तृतीयोऽमात्यो नृपमब्रवीत् ॥ ६३ ॥

दृष्टौ[20] मयाद्य उभौ कुमारौ
समुच्छ्तौ तत्र महावनेऽस्मिन् ।
पतितौ धरण्यां च विनष्टचित्तौ
अस्माभिरुदकेन च सिञ्चितानि ॥ ६४ ॥

यावत्स्मृतिं लभ्यते[21] पुनः स्थितौ हि
आदीप्त पश्यन्ति दिशश्चतस्रः ।
मुहूर्त तिष्ठन्ति पतन्ति भूमौ
कारुणस्वरेण परिदेवयन्ति ॥ ६५ ॥

---

१ ष्टा A. २ ची. ३ ४ ना A. C. ५ णे A. ६ र्वा A. T. ७ त T. ८ ... ९ . १० र्मा T. ११ णा K. T. १२ अ A. C. T. १३ द्या K. १४ रोद K. १५ माः A. १६ र्त A. र्ज्ञ K. र्त्त T. १७ न्मि A. १८ सर्वे A. १९ ऽर्ध्वा A. C. T. र्ध्वा K. २० दृष्ट A. २१ ते left out in T.

ता ऊर्ध्ववाहु सततं स्थिहन्ति
वर्णमुदीरन्[1]तयोर्भ्रातरस्य[2]
स चैव राजा हृदि दीनचित्तः K 211
पुत्रवियोगात्सुविक्षिप्तचित्त[3]ः ॥ ६६ ॥
शोकप्रविद्धः परिदेवयित्वा
ऐ[4]वं हि राजा परिदेवयन्ति[5] ।
एकश्च मे पुत्र प्रि[6]यमनापः
ग्रस्तः कनिष्ठो वनराक्षसेन ॥ ६७ ॥
मा मे[7] इमौ अन्य च द्वौ हि पुत्र[8]
शोकाग्निना जीवितसंक्षयं व्रजेत् ।
यन्नून[9] हं शीघ्र व्रजेय तत्र
पश्येयं[10] पुत्रौ प्रियदर्शनौ तौ[11] ॥ ६८ ॥
शीघ्रेण यानेन च राजधानीं
प्रवेशयेद्[12]राजकुलान्त शीघ्रम ।
मा एष मा[13]तुर्हि जनेतु कामं
शोकाग्निना तद्धृदय स्फटे तत् ॥ ६९ ॥
पुत्रौ च दृष्ट्वा लभते प्रशान्ति
न जीवितेनाल[14]भते वियोगम् ।
राजापि चामात्यगणेन सार्धं
द्विपाभिरूढो गत[15] तत्र दर्शितुं[16] ॥ ७० ॥
दृष्ट्वा च पुत्रौ[17] भ्रातृनामाह्वानौ K 212
करुणास्वरं क्रन्दतौ आर्त्त[18]मीना ।
राजा हि[19] तत्पुत्रद्वयं[20] गृ[21]हीत्वा
प्ररोदमानोपि पुरं[22] [23]व्रजित्वा ।
सा शीघ्रशीघ्रं त्वरमान स्वपुत्रां
देवीं अदर्शेत्सुतपुत्रकामाम् ॥ ७१ ॥

---

१ च K. २ भावभ्रातरस्य T. ३ त्त A. ४ एव A. ५ परिचिन्तयन्ति Tib. ६ वियोगमामः A. पियोमनापः T. ७ म K. ८ त्रौ K. ९ यं नू A. १० शो A. ११ तो A. १२ य A. १३ त्रि A. C T. १४ ल left out in T. १५ टो तत तत्र A. ढोग तत्र T. १६ शीं A. १७ पुतौ A. १८ र्त्त A. K. १९ पि K. २० द्वो A. २१ हि A. २२ रा K. २३ बि A.

अहं च स[1] शाक्यमुनिस्तथागतः
पूर्वं महासत्त्ववरो बभूव ।
पुत्रश्च राज्ञो हि महारथस्य
येनैव व्याघ्री सुखिता कृतासीत् ॥ ७२ ॥

शुद्धोदनो[2] हि वै[3]रपार्थिवेन्द्रो
महारथो नाम बभूव राजा ।
महिषी च आसीद्वरमायदेवी
महाप्रणादस्तथ मैत्रियोऽभूत् ॥ ७३ ॥

महादेव आसीदथ राजपुत्रो
मञ्जुश्रीरभूद्वीरकुमारभूतः[4] ।
व्याघ्री अभूत्तत्र[5] महाप्रजापती[6]
व्याघ्रीसुता पञ्चक अमी हि भिक्षवः[7] ॥ ७४ ॥

K 213 अथ महाराजा महादेवी[8] च बहुविधकरुणापरिदेवनं कृत्वा[9] भरणान्येवमुच्य[10] महतो[11] जनकायेन[12] सार्धं पुत्रस्य शरीरपूजां[13] कृत्वास्मिन्प्रदेशे[14] तस्य महासत्त्वस्येमे[15] शरीरा प्रतिष्ठापिता अयं सप्तरत्नमयः[16] स्तूपः । तत्र देवेन[17] च महासत्त्वेनास्यै[18] व्याघ्र्या आत्मभावं परित्यक्तम् । एवं[19] रूपं च प्रणिधानं करुणया कृतम् । इमे मया शरीरस्य परिदेशनाऽनागते[20]ऽध्वनि गणनासमतिक्रान्तैः[21] कल्पैः[22] सर्वसत्त्वानां बुद्धकायं च कारिता । अस्मिन्देशने निर्दिश्यमाने[23] अप्रमेयाणां सत्त्वानां सदेवमानुषिकायैः[24] प्रजाया अनुत्तरायां[25] सम्यक्संबोधौ चित्तमुत्पादितम् । अयं च हेतुरयं च प्रत्ययः । अस्य स्तूपस्येह निर्दर्शनतायाः[26] । स च स्तूपो[27] बुद्धाधिष्ठानेन तत्रैवान्त[28]र्धानमनुप्राप्त इति ॥

इति श्रीसुवर्णप्रभासोत्तम[29]सूत्रेन्द्रराजे व्याघ्रीपरिवर्तो
नामोनविंशतितमः[30] ॥

---

१ स left out in A. २ न A. C. T. ३ ल A ४ भूत् A. ५ त्र is inserted in T. ६ ति A. ७ द्वयो सुतो भविष्यन्ति आसीत् added in Mss. ८ दे left out in A. ९ सर्वा added in K. १० न्य A. K. ११ बहतो A. १२ कानेन A. जायेन T. १३ ज A. C. T. १४ त्वा असिं प्र A. १५ स्य इमे A. K. T. १६ यं A. १७ व T. १८ न अस्य A. K. नस्य T. १९ एव A. २० ना A. २१ क्रान्तौः A. २२ ल्पै A. २३ ने A. T. २४ या T. २५ या A. २६ नि left out in A. २७ पा T. २८ तत्रे A. २९ मे A. K. T. ३० नामानवविंशतितमः A.

॥ सर्वतथागतस्तवपरिवर्तः ॥

अथ खलु तान्यनेकानि बोधिसत्त्वशतसहस्राणि येन सुवर्णरत्नाकरच्छत्रकूटस्तथागत- K 214
स्तेनोपसंक्रान्ताः । उपसंक्रम्य तस्य सुवर्णरत्नाकरच्छत्रकूटस्य तथागतस्य पादौ शिरसा[1] बन्दित्वै[2]कान्ते स्थितानि कृताञ्जलिभूतानि तं सुवर्णरत्नाकरच्छत्रकूटं तथागतमभिष्टवित्सुः ॥

सुवर्णवर्णो जिनलक्षकाय

सुवर्णवर्णो व्यवभासिताङ्ग ।

सुवर्णवर्णो गिरिवाँ मुनीन्द्र

सुवर्णवर्णो मुनिपुण्डरीक ॥ १ ॥

सुलक्षणैर्लक्षण भूषिताङ्गं

सुविचित्रिव्यञ्जनविचित्रिताङ्ग ।

सुविराजितं काञ्चनसुप्रभासं

सुनिर्मलं [6]सौम्यमिवाचलेन्द्रम ॥ २ ॥

ब्रह्मेश्वरं[8] सुखैरब्रह्मघोषं

सिंहेश्वरं[10] गर्जितमेघघोषम् ।

[12]षष्ठ्यङ्गवचातस्वरनिर्मलेश्वरं[13]

मयूर[14]कलविङ्क[15]रुतस्वराजितम्[16] ॥ ३ ॥

सुनिर्मलं सुविमलतेजसुप्रभं

पुण्यं शतलक्षणै[17]समलंकृतं जिनम् ।

सुविमलसुनिर्मलसागरं[18] जिनं[19]

सुमेरुसर्वसुगणाचितं[20] जिनम्[21] ॥ ४ ॥

परमसत्त्वहितानुकम्पनं

परमं लोकेषु सुखस्य दायकम् ।

परमार्थस्य सुदेशकं[22] जिनं

परिनिर्वाणसुखै[23]प्रदेशकम् ॥ ५ ॥

अमृतस्य सुखस्य दायकं

मैत्रीबलवीर्य[24] उपायवन्तम् ।

---

१ सिल A. २ त्वा ए A. T. K. ३ ट is added in K. ४ र्णा A. K. ५ जि left out in A. तं in K. only. ६ सो A. C. T. ७ रे in all Mss. ८ ब्रह्मस्वर Tib. ९ श्व A. १० सिंहस्वर Tib. ११ जि A. १२ स्प K. १३ स्वर A. १४ का A. १५ क A. १६ न Tib. १७ तत् लक्षण K. १८ ल A. १९ न A. २० वि A. न्वि K. २१ There is one more verse hereafter in the Chinese versions. So there are many verses in the same versions in this chapter. २२ द K. २३ ख left out in A. २४ वीर्य is put in after उपाय in K. T.

न शक्यं सतगुरु[1]वसमुद्रसागरे[2]वहुकल्प-
सहस्रकोटिभिरेकैकं[3] तव प्रकाशितुम्[4] ॥ ६ ॥
एतत्संक्षिप्तं मया प्रकाशितं
किं[5] चिद्गुणबिन्दुगुणार्णवोद्भवम् ।
K 216 यच्च[6] समुपचित[7]पुण्यसंचयं
तेन सत्त्वः प्राप्यतु बोधिमुत्तमाम् ॥ ७ ॥

अथ खलु रुचिरकेतुबोधिसत्त्व उत्थायासनादेकांसमुत्तरासङ्गं[9] प्रावरित्वा दक्षिणं[10] जानु मण्डलं पृथिव्यां[11] प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणमयित्वा तस्यां[12] वेलायामिमाभिर्गाथाभि[13]-रभ्यस्तावीत्[14] ॥

स त्वं मुनीन्द्र शतपुण्यलक्षण
सहस्रश्रीचारुगुणैरलंकृतम् ।
उदारवर्णवरसौम्यदर्शन
सहस्ररश्मिरिव प्रसूयते ॥ ८ ॥
अनेकरश्मिज्वलनाकुलप्रभं
विचित्ररत्नाकुलरत्नसंनिभ ।
नीलावदाताप्यवकाञ्चनाभं
वैडूर्यताम्रारुण[15]स्फटिका[16]भम् ॥ ९ ॥
न भासते[17] वज्रमिवेन्द्रपर्वतान्
प्रभाविलासाभिरनन्त[18]कोटिभिः ।
प्रसीद मे सेन्द्रप्रचण्डभानुना[19]
प्रतप्यसे सत्त्वसुखाचरैरिति ॥ १० ॥
K 217 प्रसन्नवर्णेन्द्रिय[20]चारुदर्शन[21]
आतप्तरूपजनकान्तरूप ।
अपूर्ववर्णो विरजो विराजसे[22]
यथैव मुक्तं[23] भ्रमराकुल[24]प्रभम् ॥ ११ ॥
विशुद्धकारुण्यगुणैरलंकृतं
समानमैत्रीबलपुण्यसंचितम् ।

---

१ संततुं स्तवगुण K. २ ल A. रं । K. ३ गुणविन्द्र is inserted in K. ४ षि A. ५ कि A. T. ६ ये K. ७ य A. C. T. ८ कास A. T. काश K. ९ ग A. K. T. १० रत्र A. ११ व्या A. T. १२ स्या A. K. १३ मिमां गा A. १४ मिस्तवित्सु in Ms. १५ रु A. K. १६ स्फुति A. १७ निर्भा A. K. १८ रतंत्र A. १९ सेंद्रूप्रचंडभा A. २० ना A. चो C. T. २१ ण A. २२ विरासे A. K. २३ नम्नं K. २४ ला A. K.

विचित्रपूर्णैरनुव्यञ्जनार्चितं
समाधिबो[1]ध्यङ्गगुणैरल[2]ंकृतम् ॥ १२ ॥

त्वया हि प्रह्लादकरी सुखंकरी
शुभाकरं सर्वसुखाक[3]रागमम् ।

विचित्रगम्भीरगुणैरलंकृतं
विरोचसे क्षेत्रसहस्रकोटिषु ॥ १३ ॥

विराजसे त्वं द्युमणीरिवा[4]ंशुभिः
यथोज्ज्वलं त्वं[5] गगणेऽर्कमण्डलम् ।

मेरुर्यथा सर्वगुणैरुपेतः
संदृश्यसे सर्वत्रिलोकधातुषु ॥ १४ ॥

गोक्षीर[6]शङ्खकुमुदेन्दुसंनिभः
तुषारपद्माभसुपाण्डु[7]रं प्रभ[8]ः

द[9]न्तावलिस्ते मु[10]खतो विराजते
स[11]द्राजहंसैरिव चान्तरीक्षम् ॥ १५ ॥ K 218

त्वत्सौम्यवक्त्रेन्दुमुखान्तरे स्थितं
प्रदक्षिणावर्त सुकुण्डलीनम् ।

वैडूर्यवर्णैर्मणितोर्णरश्मिभि-
र्विरोचते सूर्य इवान्तरीक्षे ॥ १६ ॥

इति[12] श्रीसुवर्णप्रभासोत्तमे[13]सूत्रेन्द्रराजे सर्वतथागतस्तवपरिवर्तो
नाम विंशतितमः ॥

---

१ दर्यं A. २ णैरंकृतं A. णैवलंकृतं T. ३ कुलागमं A. ४ बा A. C. ५ ल त्वं A. लस्त्वं C. K. T. ६ गे A. ७ ल A. ८ भा K. T. ९ रि A. १० मुखेता A. ११ सै A. १२ From इति till °राजे left out in T. १३ मे A.

॥ निगमनपरिवर्तः ॥[1]

K 219 अथ खलु बोधिसत्त्वसंमुच्चयो[2] नाम कुलदेवता हृष्टतुष्टा तस्यां वेलायामिमाभिर्गाथाभिर्भगवन्तं तुष्टाव ॥

नमोऽस्तु बुद्धाय सुविशुद्ध[3]बोधये[4]
विशुद्धधर्मा प्रतिभानुबुद्धये ।
स[5]द्धर्मपुण्यो[6]पगतानुबुद्धये
भ[7]वाग्रशून्याय वि[8]शुद्धबुद्धये ॥ १ ॥
अहो अहो बु[9]द्धमनक्षतेजसं
अहो अहो सा[10]गरमेरुतुल्यम् ।
अहो अहो बुद्धमनन्तगोचरं
औदुम्बरं[11] पुष्पमिवातिदुर्लभम्[12] ॥ २ ॥
अहो अहो कारुणिकस्तथागतः
शा[13]क्यकुलकेतुनरेन्द्रसूर्यः[14] ।
येन दृशं भाषित सू[15]त्रमुत्तमं
सर्वेषु स[16]त्त्वामनुग्रहार्थम् ॥ ३ ॥

K 220 शान्तेश्वरः[17] शाक्यमुनिस्तथागतः
स[18]त्त्वोत्तमः शान्तपुरे प्रविष्टः ।
गम्भीरशास्ता[19] विरजा समाधिः
यदनुप्रविष्टो[20] जिनबुद्ध[21]गोचरे ॥ ४ ॥
शून्याश्च कायास्तथ श्रावकाणां
विहारशून्या द्विपदोत्तमानाम् ।
ते सर्वधर्माः प्रकृत्या च शून्याः
स[22]त्त्वापि शून्यात्म न जातु विद्यते ॥ ५ ॥

---

१ The last chapter has no name in the Sanskrit Text. There is however in the Tibetan Translation the Title word: hiug Sdud that is निगमन २ संबुद्धया A. C. T. ३ सुविशुतिसद्ध A. ४ य A. K. ५ ध A. ६ न्या A. ७ मगव A. ८ तवि K. ९ न्त K. १० ल A. ११ उदूंवलं A. १२ दूल A. C. T. १३ पु A. १४ र्य्यो T. १५ येन दसं भाषित सुत A. येन दृशं भाषित सूत्र T. १६ न अ K. १७ सांत A. १८ सतो A. सत्वो K. सत्व T. १९ न्ता K. २० त्वयु A. न्वरु K. २१ रै K. २२ सत्व T.

नित्यं च नि[1]त्यं च[1] जिनं स्मरामि
नित्यं च शोचामि जिनस्य दर्शनम् ।
सततं च नित्यं प्रणिधिं करोमि
संबुद्ध सू[2]र्यस्य च दर्शनार्थम् ॥ ६ ॥

स्थाप्येहं[3] नित्यं धरणीषु जानु
अतिशोकतप्तोऽस्मि जिनस्य दर्शने ।
रोदिमि कारुण्यविनायकत्वं
अभिसंतृष्णास्मि सुगतस्य दर्शने ॥ ७ ॥

शोकाग्निना प्रज्वलितोऽस्मि समन्त नित्यं[4]
ददाहि मे दर्शनतोय शीतलम् ।
सत्त्वाः सं[5]तृष्णास्तव रूपदर्शने K 221
प्रह्लादयेन्मां करुणोदकेन[6] ॥ ८ ॥

कारुण्यभावं कुरु[7] मह्य नायक
ददाहि मे दर्शन सौम्यरूपं ।
त्वया हि[9] त्रा[8]ता जगदेव देशितः
शून्याश्च कायस्तथ श्रावकाणाम् ॥ ९ ॥

आकाशतुल्या गगणस्वभावा
मायामरीच्[10]युदकचन्द्रकल्पा ।
सर्वे च सत्त्वाः सुपिन[11]स्वभावा
महान्तशून्याः स्वय नायकस्य ॥ १० ॥

अथ भगवानासना[12]दुत्थाय ब्रह्मस्वरेणावोचत् । साधु साधु ते कुलदेवते शास्ता ददाति साधु ते कुलदेवते पु[13]नश्च सौ[14]ख्यिति ॥

---

१ Left out in A. २ पूज्य K. पुह्यं T. ३ पे A. C. T. ४ सतां वरो वद्रि जहार नित्यं in Mss. ५ ल T. ६ Left out in Mss. ७ ल A. ८ देश K. दश T. ९ हि ता left out in T. १० चि K. ११ स K. १२ बानाह उ A. १३ ण A. १४ ख्वी K. खि T.

इदम[1]वोच[2]द्भगवा[3]नात्तमना[4]स्ते बोधिस[5]त्त्वा बोधिस[6]त्त्वसमुच्चयाकुलदेवता[7]सरस्वती[8]महादेवी-प्रमुखा [9]सा च सर्वावती पर्षत्सदेवमानुषा[5]सुरगरुडकिंनरमहोरगादिप्रमुखा भगवतो भाषितमभ्यनन्दन्निति ॥

K 222 इति श्रीसुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रेन्द्रराजे निगमनपरिवर्तो नामैकविंशतितम[10]ः ॥

इत्यार्यश्रीसुवर्णप्रभासोत्तमसूत्रेन्द्रराजः परि[11]समाप्तः ॥

ये धर्मा हेतुप्रभावा हेतुं तेषां तथागतो [11]ह्यवदत् ।
तेषां च यो निरोधो एवं वादी महा[12]श्रमणः ॥

---

१ दं K. २ त् म A. T. ३ ना A. ४ च inserted in K. ५ Left out in T. ६ महासत्त्व K. ७ र left out in T. ८ मा T. ९ पर्षदस्तु K. T. १० इति° °तमः left out in all Mss. ११ हे A. १२ श्रवणं A. श्रमणं K.

श्लोकसूची

अक्षयसंकटकालसंकटे	१६
अक्षोभ्य आसीत् स तथागतश्च	८१
अक्षोभ्यराजः पूर्वस्मिन्	२
अचिन्तियमिदं सूत्रम्	८३
अचिन्तिया कल्प बभूव चक्रः	८१
अचिन्तियानन्त सहस्रकोटियो	७९
अचिन्त्यो भगवान्बुद्धो	९
अचिन्त्यं बुद्धविषयम्	८
अतिदाहशोकचिन्ता	११७
अतिशोकघूर्णहृदया	११६
अतिशोकशल्यहृदया	११५
अधर्मशमनार्थाय	७१
अधर्मिको ह्ययं राजा	७२
अधर्मिको भवेद्राजा	७४
अधिवासयी सो रतनोच्चयश्च	७८
अनवतप्त नागेन्द्रः	८५
अनवतप्तो हि नागेन्द्रः	८७
अनस्थिरुधिरे काये	९
अनार्यजनसंसर्गात्	१३
अनुस्मरामि पुरिमासु जातिषु	११४
अनेकरश्मिज्वलनाकुलप्रभं	१२४
अनेन चाहं कुशलेन कर्मणा	१८
अनेन चाहं कुशलेन कर्मणा	१९
अनेन चो दुन्दुभिघोषनादिना	११
अनेन चो दुन्दुभिघोषनादिना	१२
अनेन चो दुन्दुभिशब्दनादिना	११
अन्येषु सूत्रेषु अचिन्तियेषु	३०
अन्यैरुपायैर्नयहेतुभिश्च	३०
अभीरुहित्वा च स संनिषण्णो	७९
अमात्याः परिषद्याश्च	७३
अमृतस्य सुखस्य दायकं	१२३
अयमृषिवरकालप्राप्त	१०६
अयं च कायो यथशून्यग्रामः	३०
अलक्ष्म्या परिविष्टा हि	२
अवतीर्यासनादेव	८४
अविद्यतः प्रत्ययसंभवाश्च	३३
अष्टषष्टिसहस्राणि	८८
असत्यजनसंमानं	७३
असुरशर सहस्रेभिः	८७
असाद्विधानदुष्करशरीर-	१०८
अहं च स शाक्यमुनिस्तथागतः	१२२
अहं च सः शाक्यमुनिस्तथागतः	८०
अहो अहो कारुणिकस्तथागतः	१२६
अहो प्रियभ्रातृकपार्थिवायं	१११
अहो अहो बुद्धमनक्षतेजसं	१२६
अहो हि अस्माकमीहैव शोभितः	१११
आकाशचन्द्रसदृशम्	५१
आकाशतुल्यागगणस्वभावा	१२७
आकाशं यदि वा कश्चित्	६
आक्रमेद्योजनशतं	८४
आत्मनोऽर्थं परार्थाय	७५
आदर्शन पर्यन्ताश्च	५६
आदिं सूत्रस्य पश्यामि	८३
आपूरितो मे वरधर्मशङ्खः	३४
आमात्यपार्षद्य करुणास्वर-	१२०
आयत्या सर्वमापद्यन्	१५
इत्युक्तानि च कल्पानि	६
इत्येव मासक्रमः षडृतूनि	९५
इदं सूत्रं प्रकाशिष्ये	३
इमस्य सूत्रस्य च पूजनार्थं	८०
ईदृशि भेरि मि पश्यमि स्वप्ने	२७
उच्चैः कुलीना हि भवन्तुनित्यं	२१
उच्छ्रेपितं मे वरधर्मध्वजं	३४
उपयान्ति जम्बुद्वीपे	८९
उपहतेन्द्रिया ये हि	२
उप्तकुशलमूलास्ते	३
उभौ तौ नृपसुतौ संमूर्च्छितौ हि	११६
उभौ तौ राजकुमारौ	११५
एकक्षणप्रवृत्तं तु	३५
एकजिनस्य गुणा न हि शक्या	२७
एकरात्रमतन्द्रेण	११
एकसमे चितरोमसुखाग्रं	२५
एकैकश्चैव यक्षेन्द्रः	८६
एकैकस्य हि सत्वस्य	१४
एतच्छ्रुतं मया ज्ञात्वा	८
एतत्संक्षिप्तं मया प्रकाशितं	१२४
एतादृशी सत्व भवन्तु सर्वे	१८
एतानि समभागानि	५६

एतान् समासाक्षरपूर्णवाक्यान् ५९
एतापश्यथ सर्वाणि ८५
एतेकारुणिका लोके ८५
एतेभिश्लोकेभि च वर्णितेभिः २२
एते महाभूत अभूत सर्वाश्च ३३
एते सर्व ऋद्धिमन्तो ८७
एवमुक्त्वाग्र महिषी संमूर्च्छति ११७
एवं च श्रुत्वा स वचः सुधारं १२०
एवं स्तवित्व नरपतिबुद्धं १२७
एषोऽत्र रत्नोच्चयं धर्मभाणको ७८
ऐश्वर्य मदमत्तेन १३
ऐश्वर्यं प्रियता च श्रोतव्यस्तेन ५२
ओजोवन्तोवरा भोन्ति ८८
औषधयो मन्त्रा येन ५५
कथयतां लघु विसुह्यति स्मृतिश्च ११२
कथं चिकित्सा कर्तव्या ९४
कथं देवमनुष्येषु राजत्वं ७१
कथं मनुष्य संभूतो ७१
कफाधिकः कुप्यति भुक्तमात्रे ९५
करुणामये पतितेऽत्र कम्पित- ११५
करोति पूजां जिन श्रावकाणां ७७
काञ्चनकोटिसुवर्णमृदुरं २५
काञ्चनगिरिप्रकाशं ५१
कान्तया ते जना २
कायकृतं च वाक्कृतं १५
कायप्रभास भविष्यति मह्यं २९
कायवाङ्मनसं पापं १३
कायश्च निश्चेष्ट ३१
कायेन्द्रियं स्पर्शगतोऽभिधावति ३१
कारुण्यभावं कुरु मह्यनायक १२७
किमेषा भूतधात्री जलनिधि १११
किं काले कुप्यते वातः ९४
किं चापि मानुषे लोके ७१
किं जीवितो वां क्व गतः ११८
किं मम पुत्रा हि मृता जीवन्ति ११८
कुमाराणां मा त्वमतिदीनमानसा ११८
कुराज चौरसमार्जितबध्यप्राप्ता १९
कुर्वन्तु पूजां दशसु दिशासु २१
कृताञ्जली भूत्वस्थि हि स्वराजा ८०
कृपाकरुण ममवतारिय १०८
क्रीडारतिवशाच्चैव १३
क्लेशकर्मफलं मह्यं १५
क्वचित् केवल माभासं ८४
क्षित्यम्भतेजोऽनिलानि यथा ३२
क्षित्युरगश्च सलिलोरगश्च ३२
गन्धं च माल्यं च विलेपनं च २१
गुग्गुलं धूपयन्नित्यं ५६
गोक्षीरशङ्खकुसुदेन्दुसंनिभः १२५
गोमयमण्डलं कृत्वा ५६
ग्रहनक्षत्रपीड़ा च ८४
ग्रहनक्षत्रपीड़ा च ८७
ग्रहः प्रविशते राष्ट्रे ७३
ग्लानेन बहुलाः सत्वा ७३
चक्षुरिन्द्रियं रूपमेतेषु धावति ३०
चण्डा चण्डालिका चैव ८७
चतुर्षु द्वीपेषु प्रवर्षितानि ८०
चन्द्रनिशाकर भास्करजालं २६
चन्द्रसूर्यौ विशेषेण ८९
चलचित्तवशेनैव १३
चापल्यमदनचित्तसंकटे १६
चित्तं च मायोपमचञ्चलं च ३१
चित्तं च विज्ञानमध्यस्थितं च ३२
चित्तं च सर्वत्र षडिन्द्रियेषु ३१
चित्तं यथा षड्विषयाश्रितं च ३१
चित्रसेनश्च गन्धर्वो ८६
चूर्णराशिं करित्वा तु ३४
चौक्षचीवरप्रावृत्य ३
छिन्दित्वा त्रिसाहस्रायां ३४
जम्बुद्वीपगतानि ५३
जम्बुद्वीपमिदं सर्वं ८५
जम्बुस्तालफलं दद्यात् ७
जम्बूनदसुवर्णस्य ८९
जम्बूद्वीपे तथास्माकं ७५
जयेय मारं सबलं ससैन्यं १८
जलार्णवेषु सर्वेषु शक्यन्ते ५
जात समानप्रभासितगात्रं २५
जातिस्मराः सत्वभवन्तु सर्वे १२
जातिस्मरो नित्य भवे चाहं १८
जिनगुणसागरकल्प ५१
जिनचन्द्रविमलवपुषां ५१

जिनचरणचक्रचित्रं ५१
जिह्वशतैरपि बुद्धगुणानि २६
जीवितं च परित्यज्य ७५
ज्ञानाकराये स्मृतिसमग्रतायै ५८
ज्ञानासिना छिन्दथ क्लेश जालं ३३
ज्वलमानं यथा सूर्यं ११
ततो गम्भीरश्रवणेन १
तत्र च स्तूपमध्येऽस्मिन् ८४
तत्रासनोपविष्टस्य ८४
तत्रैव वैद्यस्य चतुः प्रकारं ९५
तत्पापं समुचितं जन्मसंकटे १६
तथा प्रमाणं बहुपुण्यस्कन्धं ८२
तथा बुद्धसहस्राणाम् २३
तथैव बुद्धस्य गुणा अनन्ताः १७
तरुणा तनूरुहकोमलगात्रं २५
तस्मात्त्यज्येन्नरपतिः ७६
तस्माद्दोषानुरूपं स्यात् ७५
तस्मान्न संशयो भोहि ६
तस्मिन्पतितमात्रेण सान्तर्जने ११६
तस्याग्रसत्वस्य कृपाभिजाता ११४
तं प्रवक्ष्याम्यधिष्ठानं २
ताऊर्ध्वं बाहुसततं स्थिहन्ति १२१
तादृशमासनं तत्र ८४
तानीन्द्रियाणिलक्षन्ते ९४
ताभ्यां स्तनाभ्यां ११६
तां निश्रेणी यदारुह्य ८
तिष्ठन्तु कल्पानि १२
ते च तत्रोपसंक्रम्य ३
तेच ता नित्यं पूजन्ति ८५
ते चापि संवत्सरपर्वमन्तरे ९५
तेजोबलं बीर्यबलं च लभन्ते ५४
तेनान्तरेणा रतनोच्चयो हि ७८
तेनैव पुण्याभ्यनुमोदनेन २२
ते पूजिता भविष्यन्ति ३
तेऽप्येवं चिन्तयिष्यति ८५
तेष जिनान करोमि प्रणामं २६
तेषां चो पार्षद्याः ११६
तेषां सत्त्वानां देशेयं १४
तेषां सर्वे तथा नित्यम् २
ते सर्वसत्त्वा भवबन्धनस्थाः २२
ते सर्वे देवता संघाः ८७
ते सर्वे देव राजेन्द्राः ८६
त्यक्त्वाहं पुण्डूभूतं १०९
त्यजेच्च जीवितं राज्यं ७५
त्रयो भात्रा विनश्यन्ति ७३
त्रायत्रिंशैर्देव राजेन्द्रैः ७१
त्रिविधं कायिकं कर्म १५
त्रैलोक्यमापूरयते ७५
त्वत्सौम्यवक्रेन्दुमुखान्तरे स्थितं १२५
त्वया हि प्रह्लादकरी सुखंकरी १२५
त्वं नः सुरगुरुब्रह्मा ७०
दशाकुशलवर्जित्वा १५
दृष्टा ब्राह्मणरूपेण ११
दृष्टौ मयाद्य उभौ कुमारौ १२०
दृष्ट्वा च तं राजसुसंभवश्च ८०
दृष्ट्वा च पुत्रौ भ्रातृना मा- १२१
दृष्ट्वा च व्याघ्रीमचिरप्रसुतां १२०
दृष्ट्वा तामग्रमहिर्षीं ११७
दृष्ट्वा रुधिरलिप्ताङ्गानि ११५
दुःखसमुद्भवसंक्षयकर्ता २८
दुःखसमुद्र उत्तारयिता २९
दुःखसमुद्रविमोचयि सत्त्वा २८
दुर्वर्णाः सत्त्वा भविष्यन्ति ७४
दुश्चिन्तितं दुरुक्तं च १३
दुष्कृतानां शमनार्थाय ७४
देवगणअर्चितोऽयं ५३
देवतानां परिकोपाद् ७२
देवाश्च नागासुरकिंनराश्च ७९
देवेन्द्र देवानि च देवतानि ७९
देवेन्द्राणामधिष्ठाने ७१
देशयिष्ये इमां धर्मां १४
देशे देशे हनिष्यन्ति ७३
देशेन्ति राजस्य तदनन्तरेण ७८
द्वात्रिंशलक्षण धरं ललितेन्द्रियाङ्गम् १७
द्वौच ते पुत्रौ महानृपेन्द्र ११९
द्वौ तस्य आसीदथ भ्रातरौ च ११४
द्वौ तस्य भ्रातरौ च ११५
धर्मकायो हि सम्बुद्धौ ९
धर्मधातुप्रवेशेन ८३
धर्मधातुप्रवेशेन ८५

धर्मभाणकरूपंच ८४
धर्मेण पालयेद्राष्ट्रं ७६
धर्मेण शास्यते राष्ट्रं ७६
धातूरगास्ते च चतुर्विधानि ३२
धान्यानां च फलानां च ७४
धार्मिकानां च सत्त्वानां ७३
धार्मिकीं च नयेत् सेवां ७६
धूमाभ्र जालिनी मुक्तं ८८
न गङ्गारजसा चैव ८३
नग्नाश्च वस्त्राणि लभन्तु चित्रा २०
न च मम भयमिहास्ति नापिशो १०७
न चान्यस्तादृशो नाशो ७५
न चास्ति तद्वस्तु प्रियंमनापं ७७
न तै रेकस्य बुद्धस्य २३
न बुद्धः परिनिर्वाति ९
न भवति निरुपलम्भे ११२
न भासते वज्रमिवेन्द्र पर्वतान् १२४
नमोऽस्तु बुद्धाय सुविशुद्धबोधये १२६
नरकगतिष्वथतिर्यग्गतीषु २५
नरासुराणामपि सर्वप्राणिनां १२
नवोत्तरं नोतिसहस्रकोट्या ८१
नागशतसहस्रेभिः ८७
नानाविचित्रा समलंकृताङ्गा ५८
नाराणां संभवं वक्ष्ये ७१
नास्ती तस्योपजीव्यं सर्वं तु १०९
नित्यं च नित्यं च जिनं स्मरामि १२७
निषण्णा रत्नवृक्षेषु ११
निस्त्राणमपरित्राणम् १३
निहतशत्रुः सदा भोति ८५
निःशोकनिर्विकारं १०९
नीचां गतिं सर्वि विवर्जयन्तु २१
नीलविशालविशुद्धसुनेत्रं २४
नीवेष्टकं सर्जरसं ५५
पतितश्चासीत्तदा स ११५
पतितो महासत्त्वो गिरितटतु १२०
परचक्रभयं वापि ७३
परमसत्त्वहितानुकम्पनं १२३
पश्यन्तु बुद्धान् दशसू दिशासु २१
पश्याहि त्वं देवत एभि एवं ३२
पानार्थं भोजनार्थं वा १३
पापकं पश्यति स्वप्नं २
पापानि कर्माणि मया जितानि २२
पुण्यसमुद्र प्रपूर्यतु मह्यं २९
पुण्यसहस्रशताचितकायं २६
पुण्यस्कन्धमपर्यन्तम् ३
पुत्राणां मे विजान ददाहि ११७
पुत्रौ च दृष्ट्वा लभते प्रशान्तिं १२१
पूजयित्वा दशदिशि लोके १४
पूरेय षट्पारमिता अनुत्तरा १८
पूर्णंच शत योजनं ८८
पूर्वारम्याणि भावानि ७३
पृथिवी देवता चैव ८७
पृथिवी देवता चैव ८८
प्रकुप्यन्ति च देवेन्द्रा ७५
प्रगृहीता भविष्यन्ति ३
प्रचलितससमुद्रा सागरा ११०
प्रणाली महापालश्च ८६
प्रलुप्यते च तद्राष्ट्रं ७२
प्रसन्नवर्णेन्द्रियचारुदर्शन १२४
प्रिया भार्या वियोगो वा ७३
बलं च स्थाम वीर्यं च ७४
बालबुद्धिप्रचारेण १३
बुद्धगुणानि अनन्तमतुल्या २७
बुद्धदिवाकरलोकप्रदीपं २६
बुद्धा शतसहस्राणि ८६
बुद्धैर्हि दशदिशस्थैः ५३
बोधिगुणैर्गुणरत्नप्रपूर्णा २९
बोधौ च कृत्वा प्रणिधिमुदारां १२०
ब्रह्मेन्द्रास्त्रिदशेन्द्राश्च ८५
ब्रह्मेन्द्रैस्त्रिदशेन्द्रैश्च २
ब्रह्मेश्वरं सुस्वरब्रह्मघोषं १२३
भवगति संकटबालबुद्धिना १६
भूमितलोपमरजसमतुल्यं २६
भूयो भवन्ति शाठ्यानि ७५
भेरिप्रदानविपाकफलेन २८
भोजनं च कथं मुक्त्वा ९४
मणिभद्रश्च यक्षेन्द्रः ८६
मनः शान्तपौराः सुसमृद्धपुण्याः २०
मनुष्यो वाथ देवो वा ७१
मनोज्ञवाक्याय मृदुस्वरायै ५९

मम कुमार शृणोति	८
महाग्रासो महाकालः	८६
महादेव आसीदथ राजपुत्रो	१२२
महाप्रणाली नकुलः	८६
महाबलैश्च यक्षेन्द्रैः	८६
मही सशैला सगिरिः ससागरा	१८
मा कस्यचिद्भावतु दुःखवेदना	२०
माता पिता वा नृपतिः	७१
मातापितॄनवजानन्ता	१३
मा मे इमौ अन्य च द्वौ हि पुत्रौ	१२१
मा शोक चित्तस्त्वं भव नृपते	११९
मां दुःखशब्दाः क्वचिलोकि भोन्तु	२०
मांसोष्णानि रुधिराणि	१०८
मुहूर्तमात्रमभिगम्य राज्ञो	११९
मूर्खत्वेनापि बालस्त्वान्	१४
मूलं सर्वज्ञतत्त्वस्य	२
य इच्छेत्सर्वबुद्धानां	८३
य इमं सूत्रगम्भीरं	८५
यक्षशतसहस्राणि रक्षन्ति	५३
यक्षशतसहस्रेभिः	८६
यक्षशतसहस्रेभिः	८६
यच्च पुण्यार्जितं मह्यं	१६
यच्च बुद्धसमुद्रौघं	१५
यच्च मे पापकं कर्म	१३
यच्च मे पापकं कर्म	१६
यत्तत्प्रत्येकबुद्धेषु	१४
यत्तद्बुद्धेषु धर्मेषु	१४
यत्तु पापं कृतं पूर्वं	१५
यथ पूर्वकल्पेषु अचिन्तियेषु	७७
यथा कारुण्यं ते विसृतम्	११०
यथा च सो करुणवचो ह्यवोचत	११०
यथा रत्नवृक्षः सुरुचिरस्तु	५३
यथा शीतलहिमसलिलं धर्मतः	५३
यथा समुद्रे जलमप्रमेयं	१७
यथैव सर्वार्थगुणोपपन्नः	११
यथैव हि रत्नकरण्डः	५३
यदा पलाशपत्राणां	८
यदा कच्छपलोमानां	७
यदा तीक्ष्णा महान्तश्च	८
यदा पक्षस्थितो राजा	७४
यदापि नश्यते कार्यं	७४
यदा बिम्बोष्ठसम्पन्नो	८
यदा मद्यघटं पीत्वा	८
यदा मशकपादानाम्	७
यदा शशविषाणेन	८
यदा सा एवं जानीयात्	८४
यदा सामुद्रिका नावः	८
यदा स्रोतःसु गङ्गाया	७
यदा ह्युपेक्षते राजा	७२
यदा ह्युपेक्षते राजा	७२
यदा ह्युपेक्षते राजा	७४
यदा ह्युपेक्षते राजा	७१
यदा ह्युलूक काकाश्च	८
यदा ह्युलूक शकुनाः	८
यदि तनयाश्रयस्य भृत्यवर्गाे	११२
यन्मे श्रुतं सूत्रमिदं तदन्तरे	८१
यस्मात्तस्य महात्मस्य	६
यस्माद्धे-कारणे तस्य	६
यस्माद्धि पूर्वमहमनेककल्पात्	३४
यस्मिन् पारमिता दशोत्तमगुणाः	१
या काचिसंपत्ति मनुष्यलोके	२०
यादृशक्षेत्रविशिष्टत्रिलोके	२९
यावत्स्मृतिं लभ्यते पुनः	१२०
यावन्ति कल्पकोट्यो वै	८४
याः काश्चित् पृथिवीः	६
ये इम दारक द्वौ मम पुत्रौ	२८
ये घोरनरके उपपन्नसत्त्वा	१२
ये च तृ साहस्रमहा	५२
ये चापि जम्बुद्वीपेऽस्मिन्	१६
ये चापि सत्त्वा इह जाम्बुद्वीपे	२२
येचेह जम्बुद्वीपे गता हि सर्वे	५२
ये जिन पूर्वक ये च भवन्ति	२४
ये दुःखसत्त्वाः सुदारुणाश्च	१२
येन कल्पसहस्रेषु	१४
येनायं सूत्ररतनगम्भीरः	५२
येऽपि च सत्त्व अरक्ष अत्राणा	२८
ये पीडिता बन्धनबद्धपीडिता	१९
ये प्रस्थिता नक्षत्रा	५६
ये व्याधिना दुर्बलक्षीणगात्रा	१९
ये सत्त्वक्षुत्तर्षनिपीडिताश्च	१९

ये सत्त्व तिष्ठन्ति १२
ये सर्वेिमुच्यन्तु च बन्धनेभ्यः १९
यो जयन्ति च ते सत्त्वा ८७
यो वन्दते तोष्यति २२
राजकुलतोऽथाश्रुमुखो रोदमानः ११८
राजशास्त्रं प्रवक्ष्यामि ७०
राजा पुत्राणां बहुप्राणिनः ११९
राजा स महारथः समनन्तरा ११९
रुधिरा लिप्ताङ्गपांशुलशरीरं ११९
रोहयन्ति विचित्राणि ८८
वज्रपाणिश्च यक्षेन्द्रः ८६
वज्रप्रकारगिरीन्द्रेऽस्मिन् ७०
वज्र संहननकायो ९
वन्दामि बुद्धान् कनकोज्ज्वलाङ्गान् १७
वन्दामि बुद्धान् गुणसागरोपमान् १६
वन्दित्व पादौ रतनोच्चयस्य ७८
वर्णसुवर्णकनाकनिभासं २५
वर्णित संस्तुत मे जिनसर्वे २७
वर्मिताश्च पुरुषास्ते ५६
वर्षन्तु श्रद्धा इह जम्बुद्वीपे ८०
वर्षा चात्र त्रयो मासा ९४
वली राहुर्नमुचिश्च ८७
वसुधा प्रदेशे परमे विशिष्टे ७८
बहूनि कल्पानि मयात्मा त्यक्तः ११४
वाताधिकाराः प्रभवन्ति वर्षे ९५
वाताधिकं पैत्तिकसन्निपाते ९६
विचित्रैभिश्च पुष्पेभिः ८८
विनश्यति च तद्राष्ट्रं ७२
विपुलं विमलं चित्तम् ३
बिभेमि पापकर्मोऽहं १५
विराजसे त्वं द्युमणीरिवांशुभिः १२५
विवर्धत धरणी रसो ६०
विविधानि च शाठ्यानि ७२
विशुद्धकारुण्यगुणैरलंकृतं १२४
विषमा वायवो वान्ति ७२
वैडूर्यनिर्मलविशालविचित्र- १७
व्यवलोकय मां बुद्ध १५
व्यसनागमकालेऽस्मिन् १३
व्योमप्रभाज्वलमुच्छ्रितरश्मिं २६
शङ्खमृणालनिभामुखतोर्णं २४
शस्यानि च तृणान्येव ८८
शाठ्यानां कलहानां च ७२
शाठ्यानि कलहाश्चैव ७२
शान्त प्रशान्तविशुद्धमुनीन्द्रं २४
शान्तेश्वरः शाक्यमुनिस्तथागता १२६
शिखरे समाश्रिताकान्ता ५७
शीघ्रेण यानेन च राजधनीं १२१
शुद्धेषु विरजस्केषु १
शुद्धोदनो हि वरपार्थिवेन्द्रो १२२
शून्याश्च कायास्तथ श्रावकाणां १२६
शृणु मम नृपते नरेन्द्र ११६
शृण्वन्ति य इदं सूत्रं २
शृण्वन्ति य इदं सूत्रं ३
शृण्वन्तु मे भूतगणा हि सर्वे ५८
शोकप्रविद्धः परिदेवयित्वा १२१
शोकाग्निना प्रज्वलितोऽस्मि १२७
शोकायासेष्वनर्थे च २
शोकार्त्तः सिञ्चति सलिलधारैः ११८
श्येनस्तत्र प्रविष्टः श्येनेनापहृते ११७
श्रुतं मयैकसमये १
श्लेष्मानिलपित्तक्षयान्तप्रासः ३२
षट्पदमौलमहीरुहकेशं २४
षडायतनस्पर्शं तथैव वेदना ३३
स चक्रवर्ती चतुर्द्वीप ईश्वरः ७७
स त्वं मुनीन्द्र शतपुण्यलक्षण १२४
सत्त्वा भविष्यन्ति रोगार्ता ७४
सत्त्वोल्पबुद्धिरविजानमानो ३०
सद्धर्मः प्रतिष्ठः स्यात् १४
समनन्तरप्रविष्टस्य ८४
समन्त भद्ररूपाणि ८४
समन्वाहरन्तु मां बुद्धाः १३
समलंकृतं राज्ञ तदासनं च ७८
समाधिशतसाहस्रैः १५
समोचकं तुरुस्कं च ५६
सम्यग्वहन्ति नक्षत्रा ७६
सरस्वती च प्रमुखा ८७
सरस्वती महादेवी २
सरस्वती महादेवी ५७
सर्वत्र क्षेत्रेषु च सर्वप्राणिनां १९
सर्वत्र जम्बुद्वीपेऽस्मिन् ८९

सर्वत्र जम्बुद्वीपेऽस्मिन् ८८
सर्वत्र जम्बुद्वीपेऽस्मिन् ८८
सर्वत्र संसिद्धिकरं ८५
सर्वदेवाः समागम्य ५७
सर्वदेशोपसंक्रम्य ८३
सर्वनगरान्तर्जना ११८
सर्वपापं देशयामि १५
सर्वबुद्धाः समवणा ८
सर्वसत्त्वा अनेके हि ३५
सर्वं सदेवकुलोक्तसमूहः २७
सर्वासुरगुरु ब्रह्मा ७१
सर्वसौख्यप्रदातारं २
सर्वाणि फलवृक्षाणि ८८
सर्वाश्च देवताश्चापि ८८
सर्वाः स्त्रियो नित्यनराभवन्तु २१
सर्वे कारुणिका बुद्धाः १५
सर्वे त ऋद्धिमन्तश्च ८७
सर्वेष सत्त्वान कृपांज नित्य ७९
सशोकवदनः प्रयाति विषये ११८
स श्येतेनापहृतो ११३
ससागरात्यक्त वसुन्धरा ७७
सस्यं पुष्पं फलं वीजं ७२
सह चित्तमात्रेण तु तेष भोन्तु २०
सह बोधितमात्रेण ८९
संदर्शितं अमृतपुरस्य भाजनं ३३
संबृहणं कुर्वतु निरात्मकस्य ९६
संव्यक्तं हृदयमयो ममैतं ११३
संसारचक्रे च यथा स्थितानि ३३
संसारनद्य पतितव्यसनौघमध्ये १७
साधु साधु कुमाराग्र ८
सुकृत दुष्कृतानां च ७५
सुकृत दुष्कृतानां च ७१
सुकृतेन च राजा तं ७६
सुकृतेनोपपद्यन्ते ७४
सुचिरमपि ऋतोऽयं पूतिकायो १०८
सुताभीष्टं प्रियाश्वासं ७३
सुनिर्मलं सुरुचिरं सुविराजिताङ्गं १७
सुनिर्मलं सुविमलतेजसुप्रभं १२३
सुभिक्षं कुर्वते राष्ट्रे ७६
सुभिक्षं भवते राष्ट्रे ७६
सुभिक्षं भवते सर्वं ८९
सुमेरुं परमाणवः कृत्वा ५
सुलक्षणैर्लक्षणभूषिताङ्गं १२३
सुलोचनायै नयनोत्तमायै ५८
सुवर्णप्रभासोत्तम दुन्दुभेन ११
सुवर्ण वर्णं...कनकाचलाभम् १६
सुवर्ण वर्णं शतपुण्यलक्षणं ८१
सुवर्ण वर्णो जिनत्यक्तकाय १२३
सूचिभिरिवाङ्गमङ्गं पीड्यन्ति ११६
सूत्रेन्द्रराजप्रवरः सुवर्ण- ५२
सुभिक्षो रमणीयः सर्वे ५२
सूर्यः सहस्रकिरणै ८९
सो चापि रत्नोच्चयधर्मभाणकः ७९
स्तोष्यामि तां वाक्यगुणैर्विशिष्टैः ५८
स्थापयिष्ये दशभुवि १४
स्थाप्येह नित्यं धरणीषु जातु १२७
स्थास्यामि दशभूमौ १४
स्थित ऊर्ध्वबाहुश्च क्रन्दन्तः ११९
स्निग्धोष्ण लवणाम्लरसाश्च वर्षे ९५
स्वप्नाद्विबुद्धश्च बभूव राजा ७७
स्वप्नान्तरे बुद्धगुणञ्च श्रुत्वा ७७
स्वयं ते लोकपालाश्च २
स्वर्णप्रभोत्तमदेश नताय २८
स्वागतं च मनुष्येषु ३
हस्तौ च पादौ च परित्यजित्वा ३४
हा कष्टं पुत्रक मनोरम दर्शनीय ११३
हा कान्त प्रिय सुत केन व्रजसे ११३
हारीती भूतमाता च ८७
हृष्टचित्ता भवित्वेह ७०
हेऽहं देवि नमस्ये ५९

ERRATA

AND

VARIAE LECTIONES

Read	*For*	*Page*	*Line*
[Nobel suggests the title of the work] *Suvarṇabhāsottama*[1]			
Oṃ namaḥ Śrībhagavatyai āryaprajñāpāramitāyai	Oṃ namo Bhagavatyā ārya-śrīprajñāpāramitāyai	1	4
abhibhānaṃ or (bhānaṃ)	bhāvanaṃ	1	16
°upadrutāḥ	°apadrutāḥ	2	9 (vs)
°acintiyam	acintitam	3	9 (vs)
śṛṇuṣva	śṛṇudhvaṃ	3	16 (vs)
nidāna-parivartaḥ prathamaḥ	nidānaparivartto[2] nāma prathamaḥ	3	22
prāṇātipāta-prativairamaṇaṃ ; °prativiramaṇaṃ ; °vairamaṇaṃ	prāṇātipātaviramaṇaṃ	4	7
prāṇātipātaprativirato	prāṇātipātavirato	4	8
daśakuśalamūlakarma-pathaṃ	daśakusalakarmapathaṃ	4	8
bhojanena ca	bhojanena	4	10
—ratnadūṣyapaṭaiḥ;-° dūṣyapaṭa-prajñaptāni	°puṣpapatraiḥ prajñaptāni ityukta-	4	14
prāvṛtā	pravṛtā	5	1
añjaliṃ praṇamya	°praṇāmya	5	6
samyaksaṃbuddhaiḥ	sa°	5	13
ettakā	ityuktā	6	5, 10
°āyuparyantaṃ	°āyuḥ-	6	12

1 Cf. Svarṇaprabhā° 1 9 (vs)
Svarṇaprabhāsottama°– 1 18 (vs)
Suvarṇaprabhāsottama° 7, 11 3,4,5 (Prose), 10 (vs)
Svarṇaprabhottamā°- 14 16 (vs)
Svarṇaprabhāsa°–... 29 8

2 Cf. colophon pertaining to Chapter I.

Read	*For*	*Page*	*Line*
[Sarvasattvapriyadarśano°[1]	° °	6	19]
Licchavi°[2]]	Litsavi° (Tib°.)	7	10]
[pratibhānam	°	6]	19-20
pratibhāṇam]	protibhāṇakam	55]	4
pratilābhino	pratilambhino	7	6-7
... mayā ca bho ...	mayā ca	7	9
kauṇḍinyaṃ brāhmaṇaṃ	kauṇḍinyabrāhmaṇaṃ	7	10
anyamanyānukūlena	anyonyamanukūlena	8	12 (vs)
samavarṇā	samavaṇā	8	27 (vs)
īdṛśo	idṛśo (misprint)	9	6 (vs)
nirvāṇaṃ paridesayet	parinirvāṇaṃ nidarśayet	9	13 (vs)
samantād avabhāsamānaṃ (The text is imperfect)	° mānāṃ	10	3
sarvāsu ca dikṣv ...	sarvāsu ...	10	3
vaiḍūryāsaneṣu (°sane)	siṃhāsane vaiḍūryamaye	10	4
[Suv 20.1] deśanāparivartaḥ (Chapter III)	°(Chapter IV)	11	1 ff.
ākoṭyamānā	tāḍyamānā	11	9
śṛṇvantu te dundubhisaṃpravāditaṃ	°saṃpravāditāṃ	12	7 (vs)
vistīrṇaśokāś ca	nistīrṇa°	12	23 (vs)
rāgadveṣeṇa mohena°[3]	°	14	8
°koṭiyā, °koṭiya, °koṭaya	°koṭayaḥ	14	13 (vs)
sattvāna	sattvānāṃ	14	15 (vs)
acintiyaiḥ	acintitaiḥ	15	3 (vs)
vyavalokayantu māṃ[4] buddhāḥ samanvāhṛtacetasā	vyavalokaya māṃ Buddha°	15	5 (vs)
pravāheyantu	pravāhantu	15	13 (vs)
didikṣāmi	deśayāmi	15	15 (vs)
akṣaṇa-	akṣaya-	16	15

1 Nobel adopts Sarvalokapriyadarśana in conformity to the subsequent reading (Cf. P. 8, Line 19). It is notable that the two names are usually found in the dependable mss. of the *Suvarṇaprabhāsa*.

2 Cf. Licchivi

3 Cf. Śikṣ 164.6. Cf. also—° doṣamoham Suv 12.4 (vs).

4 Cf. Śikṣ 162 15.

Read	*For*	*Page*	*Line*
kanakāmalābham	°calābham	16	21 (vs)
anuvyañjanasuruciraṃ	anuvyañjanaḥ°–	17	6 (vs)
saṃtiṣṭhate	saṃtiṣṭhase	17	8
saṃtāraye	saṃtāraya	17	16 (vs)
guṇāḥ hy anantāḥ	guṇā anantāḥ	17	25 (vs)
guṇāgurapāram	guṇāgrapāram	18	6 (vs)
amṛtasya pāṇinā[1]	°amṛtena pāṇinā	18	18
sattva (m. c.)	sattvā	19	7 (vs)
lahu	laghu	19	11 (vs)
mucyantu	mucyantu ca	19	22 (vs)
sughoṣakā (ḥ-pl.)[2]	sughoṣā	20	12 (vs)
prabhaṃkarā	prabhākarā	20	22 (vs)
triṣkāla[3] (tri-)	trikāle	21	5 (vs)
saṃbodhisattvā-	sabodhisattvā-	21	9 (vs)
bhavantu aṣṭākṣaṇavītivṛttāḥ[4]	tarantu aṣṭāṅgikavīcivṛttāḥ	21	12,13, 14 (vs)
āsādayantu kṣaṇarājam uttamaṃ	āsādayantu jinarājamūrtiṃ		
labhantu buddhehi samāgamaṃ sadā	labhantu buddhehi sadā samāgamam		
vīryeṇa	śauryeṇa	21	17 (vs)
ratā	narā	21	19 (vs)
ye	te	22	7 (vs)
anyeṣu	anyaṣu (misprint)	22	12 (vs)
imāya pariṇāmana-varṇitāya	°°deśanāya	22	21 (vs)
sarvāṅga-sarvendriya-śobhitāṅgo	sarvāṅga... °	23	3 (vs)
°mantike	°māntike	23	9 (vs)
praviśyatī'ti	°ṣya-	23	10 (vs)

1. water. Nobel suggests vāriṇā.
2. Cf. Śikṣ 218. 12
3. Cf. Śikṣ 218. 15. Cf. also Nobel's interpretation.
4. Cf. Śikṣ 219. 2. The reading aṣṭākṣaṇa-vyativṛttāḥ infringes the rule of metre.

Read	*For*	*Page*	*Line*
Kamalākaraparivartaḥ[1] (Chapter IV)	Kamalākarasarvatathāgata-stavaparivartaḥ (Chapter V)	24	1 ff.
Suvarṇabhujendro-[2]	°	24	3
prabhajiṣye	praśayiṣye	24	8
sarvasvarāsvarasusvara-buddhaṃ brahmarutasva-ragarjitaghoṣaṃ	sarvasurāsurasusvara-buddhaṃ brahmarute svaragarjitaghoṣam	24	11-12 (vs)
dakṣiṇa-vartita-veruli-[3] varṇaṃ	°	24	22 (vs)
°bhramar°	°mramara°	24	24 (vs)
vikasita°	vikāsita°	25	20 (vs)
vyāmaprabhojjvalamuñci-taraśmiṃ	vyomaprabhājvalamuñci-taraśmiṃ	26	1 (vs)
°śatācita...	°śatāccita°...	26	13 (vs)
ṣaḍbhirapi (unmetrical)	ṣaḍbhi pi (m. c.)	28	4 (vs)
paśca = paścāt (m. c.)	°	28	5 (vs)
Kanakabhujendra-	Kanakendra-	28	12 (vs)
Kanakaprabha-[4]	Kanakaprabhāsvara-	28	12 (vs)
vyasana°	viyāsa	28	16 (vs)
ca	vaḥ	30	5 (vs)
cakṣvindriyaṃ rūpagateṣu dhāvati	cakṣurindriyaṃ rūpamete-ṣu°-	30	19 (vs)
manendriyaṃ dharmavicā-raṇeṣu	°°dharmavicāraṇena	31	2 (vs)
jñānam°	jānam°	31	16 (vs)
abhūta-parikalpa-samutthitaś ca	abhūta-vikalpa-samutthitaś ca	31	19 (vs)
nirābhiramya[5]	nirābhirāmaḥ	32	19 (vs)

1. The printed text is not prefect.
2. Cf. Nobel's comment on it.
3. Pali veḷuriya ; Skt. vaiḍūrya
4. There is lack of unanimity regarding the correct form of the name of this prince. Cf. Nobel's short comment on it.
5. Nobel suggests nira. But it does not conform to the requirement of metre.

Read	*For*	*Page*	*Line*
paśyāhi eta dharmān	paśyāhi tvaṃ devata ebhi evaṃ	32	21 (vs)
katiro'tra sattvas[1] tatha pudgalo vā	katy atra°-	32	22 (vs)
dṛṣṭi-gataṃ	dṛṣṭī-gataṃ	33	18 (vs)
saṃdarśitaṃ amṛtarasasya bhojanaṃ	saṃdarśitaṃ amṛtapurasya bhājanaṃ	33	23 (vs)
tarpiṣye'haṃ	tarpiṣya ta	34	1 (vs)
ātmanā	ātmanāṃ	34	1 (vs)
°dharmabherī	°rīḥ	34	2 (vs)
uccherepitaṃ dharmadhvajaṃ hy uttaraṃ	...me varadharma°...	34	7 (vs)
pithitāni...apāyapathāni	pidhitāni°	34	9 (vs)
pariyeṣamāṇaḥ	pariveṣamāṇaḥ	34	14 (vs)
priyaputradhītarā	priyadārаputraṃ	34	17 (vs)
tri-sahasrāyāṃ	tri-sāhasrāyāṃ	34	19 (vs)
–duḥkha-saṃśoṣakaḥ—°	°saṃśodhakaḥ	36	8
°sthāmaṃ	sthāma	36, 38	13, 19
°kiṃnara°	nara°	36	15
°kāntāreṇa°	°kāntareṇa°	37	1
yeṣu yeṣu	yeṣu	37	5
teṣu teṣu	teṣu te	37	5
bhikṣavo	bhikṣavā	37	8
suvarṇaprabhāsottama°	suvarṇaprabhāsa°	37	9
sukhitān kuryāt......	°sukhatāṃ	37	14
parājayo	parijayo	38	7
paracakra-pramathakasya...	paracakra-pramardakasya	38	7
Bhagavan	Bhagavān	39	11
saṃgrāmo	saṃgrāme	39	12
prādurbhūtā	prādubhūtā	39	14
°vyākṣepa	°vyakṣepa	39	16
adhvāna-mārga[2]	adhvānaṁ mārga°–	39	20
sarvabhayo°	sarvamayo °	40	9
°avigrahayā avivādayā°	°avigrahayā vivādayā–	40	10

1. Nobel suggests katir atra. But-ro is found in most mss.
2. Pali addhāna-magga; Cf. also adhva-mārga

Read	*For*	*Page*	*Line*
viṣaye	viṣeya	40	15
parākrameyuḥ	parakrameyuḥ	0	0
akalahayā abhaṇḍanayā Nob suv 86. 11 ff[1]	kalahayābhaṇḍanayā	40	17
°vattaras'ca	°vataras'ca	40	20
samāgrahīṣyanti	°hi°	40	21
suvarṇaprabhāsottamasya	°sattamasya	41	1
yuṣmākam etāni divyāni śarīrāṇi	°etāni śarīrāṇi	41	5-6
sthāma ca	sthāma	41	6
°nivāsinyaś ca	°nivāsanyaś ca	41	14
mahatyā rājavyūhayā	mahatā rājavyūhena	42	7
....	dṛṣṭadhārmikeṇa[2]	42	12
°vipratyanīkaṃ	°vipratyayanīyaṃ	42	24
°aparimita	°apāramita	43	9
anutkaṇṭhitaś ca	°kaś ca	43	12
dharmāṅgaṃ	dharmāṅgapra° (misprint)	43	16
puṇyābhi°	puṇyabhi°	43	17
sahāpateḥ	sahāmpateḥ	44	12
sāgaranāgarājasya	nāgarājasya[3]	44	16
Saṃjñāya°—[4]	Saṃjaya°	44;47	13 ; 8
[Cf. Chapter XI, Saṃjñāyaparivartaḥ]	Saṃjñeya [Cf. Chapter XII]	68	1
naivasaṃjñānāsaṃjñāyatanopagatānāṃ° [Nob. Suv 86. 12]	°nopagānāṃ[5]	45	3
kṛttima°	kṛtima°	46	14
sarvajināhhi°	sarvajanābhi	46	17
dṛṣṭadhārmikāni	dṛpdhārmikāṇi (misprint)	47	2
taṃ	ta	47	11

1 Misplaced in Kyoto ed. Cf. pp. 44-45

2 Cf. Pali diṭṭhadhammika

3 Cf. P. 47, Line 10 ; P. 85, Line 9 ; P. 87, Line 3

4 Most mss. read Saṃjaya. It is, however, worthy of note that the reading adopted by Nobel stands confirmed by Tib. yaṅ-dag-śes–P. 68n.

5 Mss. misplaced. Nob° Suv 86. 11 ff. missing and misplaced in Kyoto ed. cf. PP. 44-5.

Read	*For*	*page*	*Line*
tatra tatra	tatra	47	13
dharmaśravaṇena	°nainena	48	2
{ ...'grataraśca... saṃprakāśayitaḥ (corrupt)	°	49	17–18
sukhāpitāni	sukhārpitāni	49	20
sveṣu sveṣu	sveṣu	49	23
°acintyāni	°ayintyāny°	50	7
avaśyam ayam	avaśyamāyaṃ (misprint)	50	17
mahārāja utthāya[1]	mahārājotthāya	51	7
sārūpyāhi gāthābhir ; also [Nob. Suv] sārūpābhir	sārūpyābhir–°	51	8
jina...kalpa- aneka-	jina...samudram	51	12 (vs)
°nemis	°nebhis	51	14 (vs)
suvarṇāṅka°	suvarṇaka° (m. c.)	51	16 (vs)
°jinaṃ	°jina	51	17 (vs)
	naṁsyāmaḥ (misprint)	51	17 (vs)
{ ākāśatulyamudakacandranibhaṃ tathāgataśaśāṅkam / māyāmarīcikalpasamaṃ suvimalajina (m.c.) namasyāmaḥ //	ākāśa ....namasyāmaḥ	51	18-19 (vs)
sūtrendrarājaḥ	°ja°	52	2
°bhirlo°	°bhi lo°	52	3
sattvānāṃ	sattvāna	52	5
tri-sāhasrikāyāṃ mahāsāhasrikāyāṃ lokadhātau	tṛ (tri)-sāhasra-mahāsāhasre°	52	6 (vs)
subhi°	sūbhi°	52	12
sarvatra	sarve	52	12
yasya	yasyā (m.c.)	52	14
aiś[2]varyaṃ priyatā *et seq*	...	52	16-19(vs)
yathā ratnavṛkṣaḥ *et seq* (misprint)		53	1-4 (vs)
pratilabhate tṛṣṇāpahāraṇam	pra°...ṇam	53	6 (vs)

1. Cf. P. 38, Lines 10–11.
2. The verse is imperfectly restored

Read	*For*	*Page*	*Line*
°rājaḥ	°rāja	53	10 (vs)
°ṇi	°ṇī (m. c.)	53	15
udbilya or audbilya or audvilya	udvilya	54	4
dharmabhāṇakabhikṣor	dharmabhāṇakasya bhikṣor	55	3
śrutvā cintyatī°	śrutvā cintya tī°	55	11
°nte na	°nte ca na	55	12
sarvagraha...pīḍāḥ	...pīḍā	55	15
kali-kalaha-kaluṣa-ḍimba-ḍāmara-duḥsvapna-vināyaka-pīḍāḥ	°ḍamara-° viṣodaka°-	55	15
śāmyakaṃ or[1] śā°	śyāmyakaṃ	55	18 (vs)
vyāmakam[2]	°	55	19 (vs)
samocakaṃ tu[3]	samocakaṃ[4]	56	1 (vs)
nalada (ṃ)	narada (ṃ)	56	2 (vs)
satyasthite	°ta	56	6
ādarśana[5]-padādyaśca	ādarśanaparyantāś ca	56	13 (vs)
bhikṣor-	bhakṣor-	57	3
°arthāya	ārthāya	57	4
°pīḍāṃ vā	pīḍān vā	57	5
pīḍāṃ	pīḍān	57	6
mantrauṣadhi°	mantroṣadhi°	57	10
°ram	°ra	57	20-21
°jñopasama°	°jñāya sama°	59	4
Śrīrmahādevī	Śrīmahādevī	60	1 ff.
vyuparikṣiṣyati,[6] yenāyaṃ ......pracaret	vyupaparīkṣiṣyati / yenāyaṃ...pracariṣyati	60	7-8
Ratnakusumaguṇa—	Raktakusumaguṇa—	60	14

1. Cf. śamyākaṃ
2. Nobel suggests jñāmakaṃ.
   The word *vyāma*, (*costus speciosus oder arabicus*) however, occurs in Varāhamihira's *Bṛhatsaṃhitā*. Cf. Williams, SEP, P. 1038.
3. Nobel suggests sarocanā
4. ms. vaṃśarocanā (unmetrical)
5. Cf. Nobel's comment on it.
6. Nobel suggests vyuparīkṣeta

Read	*For*	*Page*	*Line*
rasavihārā	°	60	22
nikṣeptavyāni (°...tavyā)[1]		61	10
Aḍaka (-ā-) vatyāṃ	Alakā°	61	5
Suvarṇadhvajanāmni°	Suvarṇavarṇa°	61	5
sattvārthasamantānuprapūre[2]	sattvārthasamatānuprapure	61	15
tadgṛhaṃ saṃcaukṣaṃ (or sacaukṣaṃ) kṛtvā...... dātavyam. Caukṣam āsanaṃ prajñāpayitavyam	tadgṛhaṃ sa caukṣaṃ°... prajñapayitavyam	61 62	20-21 1
premaprabhāvapreṣaṇaṃ[3]	°	62	5
Suvarṇapuṣpojjvalaraśmiketos	Suvarṇapuṣpajvalaraśmiketos	63	3
Suvarṇagarbho°	Suvarṇagandho	63	4
Suvarṇabhāsottamo°	Suvarṇaprabhāsottamo°	63	4
purastimena	purasthimena	63	5
Dṛḍhā-parivartaḥ (Chap. X)	Dṛḍhā-pṛthivīdevatā-parivartaḥ (Chap. XI)	64	1 ff.
ātmānaṃ cānena dharmaśravaṇena dharmāmṛta–rasena saṃtarpayiṣyāmi saṃpratimānayiṣyāmi saṃpraharṣayiṣyāmi	ātmānaṃ... saṃtarpayiṣyāmi saṃ'–saṃpūjayiṣyāmi/	64	9-10
...sūtrendrarājasya saṃprakāśanārthāya	°prakāśataḥ	65	5
°sāhasrikāy°	°kāyaṃ°	65	8
anāgate'......	anāgato'......	67	4
nāmaikādaśaḥ	°maḥ	67	8
cānāgate	cānagate	68	4-5
samyagjñātāḥ	°ḥ /	68	22
samyagāvabuddhā	°ā /	69	1

1 Corrupt.

2 °samatā°; °samatvā°.

3 Corrupt

Read	*For*	*Page*	*Line*
[Nob°[1] Suv 132.6 ff] [1]Devendra-samaya°- (Chapter XII)	°(Chapter XIII)	70 (PP. 70-6.)	1 ff.
Vajrākara°-	vajraprākāra°-	70	18
narāṇām	nā°	71	8 (vs)
mriyate (= mrī° m.c.)	śrīyate	71	12 (vs)
vinaṅkṣyati (skt.)	vinakṣyati	72	19 (vs)
amātyapāriṣadyāś ca	amātyāḥ pariṣadyāś ca	73	11 (vs)
janodgrahe	°jano grahe (misprint)	73	16 (vs)
°nau-	°no-	73	17 (vs)
°ttvau-	°ttvo-	73	17 (vs)
parīttā or pari°	parītā	73	23 (vs)
yathā	yadā (misprint)	75	9 (vs)
Susaṃbhava-parivartaḥ (Chapter XIII)	°Chapter XIV	77	1 ff.
niryātitā	niryāti tā	77	3 (vs)
parimārgaṇārthaṃ	°thaḥ	77	6 (vs)
prīti°	pīti°	77	21 (vs)
abhiniṣkramaṃ[2] (or °mya, °mitvā)	abhiniṣkrarma	77	22 (vs)
tejena lakṣmyā (or-°mī) śriyayā jvalantam[3]	taṃ tena raśmīśriyayā-°	78	10 (vs)
abhyā°	abhyo°	79	2 (vs)
māndārava[4]	māndāra°-	79	16
sarveṣu	sarveṣa	79	23 (vs)
janitvā	janitya	79	23 (vs)
samupādayetsuḥ[5]	samupādayet saḥ	79	24 (vs)
anumoditaḥ	manu °	80	4 (vs)
prītisphuṭas	pratisphaṭas	80	6 (vs)
sa	saḥ (m.c.)	80	23 (vs)
tadantare	tadāntare	81	6 (vs)
anu°	manu°	81	8 (vs)
°yārakṣā°	°yarakṣā°	83	1

1 Cf. Nobel, Suv, Introduction, XLI.

2 unmetrical

3 Nobel reads śriyā which does not comply with the metrical requirement.

4 Note its different forms and combinations.

5 Nobel reads samupādayitsuḥ

Read	*For*	*Page*	*Line*
°Cchrīr°	Cchrī°	83	2
madhyāntanidhanaṃ	madhyamanidhanaṃ	83	15 (vs)
°Buddharūpaṃ	Buddha rūpaṃ	84	20 (vs)
janarṣabhaḥ[1]	nararṣabhaḥ	85	8 (vs)
Āṭavaka°-or Aṭavaka°-	Aṭāvaka°–	86	14 (vs)
Kapilaś[2] ca [Piṅgala-Kapilaś-]	Piṅgala°–	86	14 (vs)
Nikaṇṭhaś ca	Nīlakaṇṭhaś ca	86	18 (vs)
Svarṇakeśa°	Svarṇakeśī	86	19 (vs)
Dharmapālaś ca	Mahāpālaś ca	86	21 (vs)
Vāri°	Vālireva°	86	21 (vs)
Nāgayano[3]	Nāgāyano	86	24 (vs)
Sātāgiris[4] or Satāgiris	Sātāgiris°-	86	24 (vs)
Mucilindailapatrau ca	Mucili°	87	4 (vs)
Śaṃvaraḥ	Saṃvaraḥ	87	7
raśmijāla-pramuñcane	°pracodane	89	7 (vs)
nāmārakṣā°	nāmarakṣā°	89	16
pañcadaśaḥ	pañcadaśamaḥ	89	16
sarveṇa sarvaṃ sarvathā sarvaṃ	°sarveṇa sarve°°	90	12, 15
Suvarṇajambudhvaja°	Suvarṇadhvaja°	90	14-15
tathāgatasyānusaṃdhau	tathāgatayonusaṃdhau	90	16
Suvarṇaśataraśmibhāsa-garbho°	Suvarṇaśataraśmiprabhā-sagarbho°	90	17
°pravāla	°pravāḍa	91	1
tatraiva	tatreva	91	15
Sālendradhvajāgravatyāṃ	śāle°	91	15
sarvaśāstreṣu gatiṃgat°	sarvaśāstragatiṃgat°	93	14

1. The reading jinarṣabhaḥ is at variance with the context which signifies the name of a Yakṣa and not that of a Buddha. Cf. Nobel's note on it. Cf. also citrasenaś ca gandha·vo jinarājo jinarṣabhaḥ--P. 86, Line 17 (vs).
2. See Nobel's note on it. The majority of the mss. read only *Piṅgala* and omit *Kapila*. The reading Piṇḍola—Kapilaś°, however, occurs in one of them.
3. Cf. Nobel's comment. The authenticity of this reading has been called in question.
4. Cf. Tib. bde ba—*sukha* =śāta or sāta. Cf. —śarma-śāta—(sāta) sukhāni ca, Amara 1.25. Nobel reads Satā—°.

Read	*For*	*Page*	*Line*
kaṭukām amanāpāṃ	kaṭukāmamanāpāṃ	93	16, 21
paramakāruṇyacittam°-	paramakāruṇyaṃ cittam°–	93	19–20
°āyurveda°	°āyur vaidya°	93	22
jīrṇamavasthāpya (misreading)	°	94	1
pravepamānakāyo	pravepamāṇaḥ kāyo	94	1
vātike paittike (yettike) tathā	vāte pitte śleṣmike tathā	94	15 (vs)
kaphavyādhipraśāntaye	kathaṃ vyādhiśāntaye	94	16 (vs)
tayā praharṣatayā	°praharṣayā	96	17
parimoci°	parimocayi°	96	18
arogāḥ	ārogāḥ	98	2
alpābādhā°	alpā bādhā	98	3
samanvāgatāḥ saṃvṛttāḥ	saṃvṛtāḥ	98	3
mahāvaidyadānānāṃ (misreading)	°	98	5
puṣkariṇyāṃ	°ṇyā	99	5
anucaṅkramyati	anucaṅkramati	99	8
°samūhaṃ /	°samūhaṃ	99	11
jīvitaṃ dadāmi. yathā manuṣyāṇāṃ dattam /	...... dadāmīti / yathā ...	100	5
pravahati	pravahati /	100	10
vada haṃ bho° (or haṃbho°)	°vadehaṃ bho	100	18
°karmakarāṇāṃ kṛtaśaḥ	karmakarasya° –	101	1
prakṛtiṃ	prakṛtaṃ	101	4
bhikṣur mahāyānaṃ dhārayamāṇaḥ	bhikṣur mahāyānadhārayamāna	101	10
{ trayastriṃśānāṃ sabhāgatāyām upapadyeran	°trāyastriṃśānāṃ-upapadyeyuḥ	101	19
°pratyayāḥ saṁskārāḥ	– °yā – °rā	102	2
°pratyayaḥ	°pratyaya	102	3
°upāyāso	°sā	102	5-6, 10
tasyāṃ	tasyā	102	15
{ deveṣu trayastriṃśeṣu sabhāgatāyām upapannāni	–°trāyastriṃśatsu°	102	16

Read	*For*	*Page*	*Line*
paricārayanti	paricālayanti	103	12
śreṣṭhidārakaṃ	śreṣṭhinaṃ dā°	103	17
śabdāpayantu	śabdāpayan	103	17
śreṣṭhidārako	śreṣṭhī dā°	104	10
°tāni bhojanavareṇa ca/	°tāni / bho°	105	10
Pāñcāleṣu	Pañcāleṣu	106	4
°deśam	°deśaṃ	106	6
duṣkara-kāriṇo bodhi-sattvasya	duṣkara-kārikāṇāṃ bodhi-sattvānāṃ	106	10-11
°niratasya	°nīratasya	106	14
samudgakam	samudrakam	106	21 ; 22
Mahāsattvaśceti	Mahāsattvāśceti	107	12
mohāt	mahādvādaśa°–	107	13-14
°māṇām	°māṇā	108	1
dadṛśuḥ /	dadṛśuḥ	108	1
duṣkaraḥ	duṣkara	108	11
jīvitaśarīrāṇy abhiṣva[1]-ktānām	śarīra-abhiyukt[1]ānāṃ [śarī-rābhiyuktānām]	108	11
bhṛto 'yaṃ	ṛto'yaṃ	108	22 (vs)
mahārhaiḥ	mahāhaiḥ	108	22 (vs)
	śatanayakṛta...ntaṃ (misreading)	109	2
daṇḍa-bhūtaṃ (or piṇḍa°-)	puṇḍrabhūtaṃ	109	9 (vs)
niḥśokaṃ nirvikāram	niḥsoka...		
nirupadhim amalaṃ dhyāna-prajñādibhirguṇaiḥ	...prajñādiguṇaiḥ	109	13-16(vs)
saṁpūrṇaṃ dharmakāyaṃ	...dharmakāya......		
guṇaśatabharitaṃ prāpya evaṃ suśuddham	...prāpsyeva		
eṣo'haṃ jagato............			
....	...	109	20-22(vs)
....			
......mām(or-°yamaham[3])			
vismayāvarjita°	vismayā varjita°	110	3

1. Nobel reads śarīrābhiṣvaktānām......
2. Misprinted as a verse.
3. Misprinted and misarranged verse.

Read	*For*	*Page*	*Line*
°tanaya	°tanāya	110	18
sudurbalā matir iva[1] saṃśayo' tra me	sudurbalā matir iha saṃśayā tu me	110	20 (vs)
kṛṣṭavikṛṣṭāni or kṛttavikṛttāni	kṛṣṇa-vikṛṣṇāni	110-11	22, 1
saṃmūrcchitau	samūrcchannau	111	1
°ucca°	°ucceya°	111	2
°yatekṣaṇaḥ	°tekṣṇaḥ	111	6
evaṃ	eva	111	14
dantotpātanaṃ ca...mānāḥ[2]/	°	111	14-15
sūryaḥ śūlī[3]...vā		111	17
saṁkampitahṛdayā	saṁkampitā-°	111	21
marmahanteva (misreading)	°	112	10
°māsa (misreading)	°	112	22
mohāt pratyāgatā	mohātyāgatā	113	8
suvyaktaṃ	savyaktaṃ	113	16
suvarṇamaye caitye	suvarṇamayacaityeṣu	114	2
evaṃ......vicitram[4] iti	°	114	7-9
paryeṣayanto	paryeṣayetā[5]	114	12 (vs)
paryeṣyanti	paryeṣanti	115	17 (vs)
pārṣadāḥ[6] (pāri° –)	pārṣadyāḥ	116	5 (vs)
vā	vāṃ	118	5
°nirdanākaraḥ (misreading)	°	118	10
nighoṣaḥ (or–° nirghoṣaḥ)	°saṁkaṭāni[7] ghoṣaḥ	118	11 (vs)
°mārād	°bhārād (misprint)	119	15
kṛta	°taḥ	120	12
sughoraṃ	sudhāreṃ (misprint)	120	13

1. Cf. F. Edgerton's comment (BHS, 542). Cf. also saṃśayālu and Nobel's note on it.
2. Corrupt.
3. Corrupt.
4. Corrupt.
5. Cf. P. 114n.
6. Unmetrical.
7. Both the readings violate the accredited rule of metre.

Read	*For*	*Page*	*Line*
amātya°	āmātya°	120	17
saṃmūrcchitau	samucchatau	120	22
°m	ma	121	14
mā eṣā mātur hi janetukāya[1] (or-ye ; or-yaṃ)	mā eṣa mātur hi janetukāṃ	121	15 (vs)
ārtamanā	āttamānā	121	22
sarvābharaṇāny avamucya	bharaṇānyevamucya	122	13
girivā (misreading)	°	123	7 (vs)
°ṅgam	°ṅga	123	10 (vs)
°m	°ma	123	12 (vs)
°vīrya...ntam (misprinted)	°	123	26
sataguravа...kalpa- (corrupt)	°	124	1
praṇamya	praṇamayitvā	124	8
°ruṇa°	°raṇa°	124	17
yenedṛśaṃ	yena dṛśaṃ	126	14 (vs)
māyā-marīcī-dakacandra-kalpā	°-marīcyudaka°	127	18 (vs)

1. Nobel suggests-yāḥ